

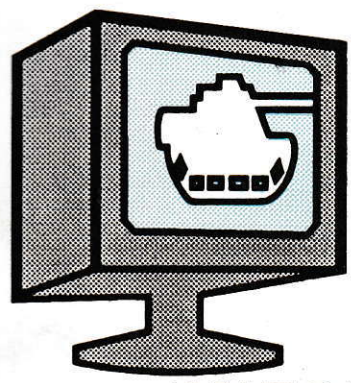
144 34

Nyt. szám: 690/545/MH HSZK

Szolgálati használatra

201 sz. példány

Nyt. sz.: 1024/528

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

1. ÉVFOLYAM
1993. 4. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH ATFCSE-ség belső kiadványa

KATONAI LOGISZTIKA I. ÉVFOLYAM 1993. 4. SZÁM

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

1993

4

TARTALOMBÓL:

- A logisztika összetett művelete
- A MH ATB rendszere és működése a nemzetgazdasági erőforrások igénybevételével
- A tudományos munka szerepe és feladatai az ATB-ban
- Anyagi-technikai integráció
- A MH haditechnikai korszerűsítése
- Szakági biztosítás

MH ATFCSF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Érkezett:
az MH PJKMF-hez
19.94. évf. 01. 16. 20

Szerkesztő bizottság

Elnök	Dobó Péter
Tagok	Fehérvári Tamás, Domine János, Svéd László, Szűcs László, Csűrös János, Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő	Szenes Zoltán
Felelős szerkesztő	Tóth József
Felelős kiadó	Littomericzky János

Készült: 250 példányban
Egy példány: 135 lap

LOGISZTIKA-KATONAI LOGISZTIKA

A LOGISZTIKA ÖSSZETETT MŰVELETEI

Kóthay János¹

Előző számban megjelent, "Logisztikai alpműveletek" című cikkemben utaltam rá, hogy az alpműveletekkel tulajdonképpen minden logisztikai folyamat leírható és ábrázolható. Így egy logisztikai folyamat (részfolyamat) egymással meghatározott kapcsolati rendszerben lévő alpműveletek halmazát tartalmazza. A halmazban lévő "átvétel-átadás" (be és ki-léptető), alpművelet, markánsan elhatárolják a környezetétől a folyamatot, annak input és output pontjainak kijelölése révén.

*"Azokat a folyamatokat, melyek a logisztikában közismert és adott szakterülettől függetlenül létező - általános logisztikai megoldásokat tartalmaznak, összetett műveleteknek nevezzük. Az összetett műveletek az alpműveletekkel leírhatók és generális logisztikai csomópontokon helyezkednek el."*²

Az összetett műveletek a logisztikában komoly szakterületeket jelölnek ki, melyeknek önálló szakirodalmuk létezik, eszközparkot és komoly vezetési hátteret igényelnek.

Jelentőségük, hogy komplex logisztikai folyamatok nagybani ábrázolását lehet elvégezni velük, kimutatva egymással és a termelési folyamatokkal való kapcsolati rendjüket. Természetesen mind az ellátási, mind a disztribúciós szakaszban szerveződhetnek és más-más áramlatokat vagy áramlat csoportokat kezelhetnek, de egy adott felépítéssel és működési renddel mindig azonos logisztikai utat szolgáltatnak ki és egyesítenek magukban. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy konkrétan meghatározott logisztikai részcélok megvalósítására hivatottak.

1 Dr. Kóthay János alezredes, ZMKA Haditechnikai tanszék, egyetemi adjunktus

2 Kiemelés tőlem

Ábrázolási felfogásom szerint az összetett műveletek ábrái általános és lehetséges kapcsolati rendeket (felfoghatók lehetséges logisztikai utaknak is!) szemléltetnek. Az alpműveletek a folyamatban való elhelyezkedésük és betöltött funkcióik szerint többször is ismétlődhetnek.

Az ábrázolási technikának az a lényege, hogy nem keletkezhetnek olyan körfolyamatok, melyek zárt hurkot alkotnak (vagyis melyekből nincs kiút valamelyik ágon), illetve melyek visszafordulhatnak olyan előző ciklusba, amely logikailag vagy a gyakorlatban nem következhet be.

Az alpműveletek kilépő pontjain több elágazás esetén, választásos kimenetek értelmezendők.

Nem hiszem azt, hogy a gyakorlatban létező összes logisztikai összetett műveletet felmértem, de az általam legfontosabbaknak tartottak nagybani folyamat leírását és elemzését jelen munkámban megkísérlem elvégezni.

Előtte azonban szeretném felhívni a figyelmet, hogy az említett folyamatok általában elágazásos tendenciózus folyamatok, ami arra utal, hogy bármilyen elágazáson keresztül az áramlat visszfordíthatatlanul sodródik a kiléptetési irány felé. Léteznek azonban olyan rotációs ciklikus folyamatok is, melyekben az áramlat többször is visszakerülhet ugyanahhoz az alpművelethez. Ez nem zárt hurok, mert éppen az áramlat állapotváltozásának és mozgatási technológiájának vannak alárendelve a szóbanforgó ciklusok és a továbbiak során létezik más logisztikai út is, mely a folyamat kimenetéhez vezet.

Alábbiakban a következő **összetett műveletek értelmezem**: beszerzés, szállítmányozás, raktározás, deponálás, hulladékgondozás, kitelepítés.

BESZERZÉS

A beszerzési folyamat alaprendeltetése, hogy a megfelelő (vagy kijelölt) ellátási forrásból a szükséges erőforrást (információt) a megfelelő minőségben, állapotban és kellő mennyiségben birtokba vegye és közvetlenül, vagy szállítmányozó szervezeten keresztül eljuttassa az áramla-

tot kezelő folyamathoz. Végeredményben komplex kibernetikai rendszerek esetében a rendelkezésbevételi vagy beléptetési funkciót látja el.

A folyamat hatásvázlatát az *1.sz. ábrán* szemléltetem. A folyamat belépési pontja az ellátási forrással van kapcsolatban, kimenete pedig felhasználható (esetleg raktár), vagy a közbeiktatott szállítmányozó, és nem megfelelő minta esetén, vissza az ellátó irányába mutat.

Szeretném ráirányítani a figyelmet, hogy az ellátási forrás nem folyamat, hanem maga a vállalat, üzem, raktárbázis, stb., tehát egy kibernetikai rendszer, valamennyi elemével. Így a logisztikai beszerzési folyamat annak fizikai folyamatához - pontosabban, annak egyik eleméhez, mondjuk az értékesítéshez - kapcsolódik. Ennek következtében az elemzett összetett művelet nem tartalmazza az olyan vezetési tevékenységeket, mint az ellátási források felkutatása, elosztása, rendelésleadás, ajánlat-elemzés, stb. Utóbbi tevékenységek vezetési szintű előzményeit és hátterét adják a beszerzési (fizikai) folyamat működtetésének.

A beszerzési folyamat anyagmozgatás, minősítés és komissziózás alapl műveletekkel valósul meg. A beszerzésnél a minősítés jellegzetes cél megvalósítását segíti elő. Nevezetesen annak vizsgálati eredményét prezentálja, hogy az áramlat alkalmas-e a rendszerbe való belépésre. Mintegy szűrőként szerepel, mely képes a nem kívánatos áramlatok rendszerbe való belépését megakadályozni.

Nagy tételű beszerzés esetén a mintavétel szokványos eljárás az áramlat megfelelőségének megállapítására. Bizonyos erőforrások, vagy információhalmazok esetében - jelentőségénél fogva - minden egyes tételt minősíthetnek. Nem megfelelő minősítés esetén a tétel, vagy a mintát szolgáltató halmaz beszerzése nem realizálódik (be sem lép a rendszerbe). A hibás minta pedig az átadás (itt visszaadás) kimeneten keresztül azonnal elhagyja a beszerzési folyamatot.

Itt jegyzem meg, hogy a minősítési alapl műveletet nem tartalmazó beszerzési folyamatoknál az áramlat megfelelőségének vizsgálata - egy alacsonyabb szintű megfeleltetéssel - az átvétel megfelelő mozzanataival valósítható meg. Minőségileg egyértelmű, vagy más folyamatban minősítendő áramlat esetében a vizsgálat el is maradhat.

Speciális beszerzési folyamat az expediálással támogatott beszerzés³, mikoris csak az átvétel és az átadás a folyamat logisztikai tartalma és esetleg nem is a konkrét áramlat, csak az okmánymozgás kivételezése a hatásköre (*ábra 1-6. kapcsolat*). Persze az áramlat valós átvételére esetleg minősítésére is sor kerül, majd a kiszállítás után a fogadó folyamatban.

SZÁLLITMÁNYOZÁS

A szállítmányozás összetett művelet - mint önálló folyamat - általában szervezetileg is elkülönült keretek között jelenik meg, de nem törvényszerű, hogy külön szervezet végezze. Mint folyamatot azonban akkor is külön kezeljük, ha más logisztikai folyamatot végző szervezet kiegészítő hatásköre. Hatásvázlatát a 2. sz. ábrán szemléltetem.

Mivel az áramlatnak - meghatározott feltételek mellett - be kell lépnie a folyamatba és onnan távoznia is szükséges, a szállítmányozás időszakára az áramlat fizikailag is elszakad a logisztikai folyamatrendszer többi elemétől. Ennek persze megfelelő konzekvenciái vannak, melyek főleg az idő paraméterben, ráfordítási költségekben és a kapcsolódó folyamatok közbeiktatott műveletkihátásaiban fejeződnek ki. A szállítmányozás osztályozással kezdődik, mely a rakodási szempontoknak megfelelő csoportosítás létrehozását támogatja. Egyedi szállítás esetén az osztályozás el is maradhat. Amennyiben a szállítás több folyamat szükségleteinek kielégítésére történik, rakodás előtt komissziózásra kerülhet az áramlat. A komissziózás tartalma az esetek többségében a megfelelő szállítási csoportosítás felvételét foglalja magában, ezért nem igen jár csomagolással együtt.

DEPONÁLÁS

A deponálás a legegyszerűbb logisztikai összetett műveletek közé tartozik, tartalmilag a tárolás alapl műveletre épül. Tulajdonképpen egy letétbe helyezési folyamat. Alapfunkciója az áramlat meghatározott időre történő nyugvásbáhelyezése, megőrzése a megbízó számára. A folya-

3 Az expediálás fiktív ábrázolása a beszerzési folyamatban Gaál Csaba javaslatára született meg.

mat alapvető jellemzője, hogy a tároláson és az anyagmozgatáson kívül - az áramlatra semmilyen más alpművelettel nem fejtenek ki hatást, tehát anyag (áramlat) kezelés csak a nyugvási állapot megvalósulása érdekében folyik (3.sz. ábra).

A legegyszerűbb megvalósulásában még az anyagmozgatás is szinte jelképes művelet. Maga az átadó helyezi tárolásba az áramlatot, a jogosult átvevő közvetlenül veszi ki onnan (lásd: pályaudvari csomagmegőrző automata).

A folyamat sajátosságai⁴

- a deponálást kiszolgáló szervezet nem felel az áramlat állapotáért, minőségéért, így sem átvételkor, sem átadáskor állapot vizsgálat nem történik;
- kezdettől fogva kötött címre tárol, csak meghatározott átvevőnek adhatja tovább az áramlatot. Gyakran maga az átadó a címzett is;
- egy konkrét kimenete létezik (a meghatározott címzett irányába) hulladék sem keletkezik.

A deponálást olyan esetekben végzik, amikor az áramlatnak meghatározott okok miatt várakoznia kell a felhasználásra vagy alkalmazásra (általában a felhasználó folyamatba való beléptetésre) és a kiléptető folyamat már nem tűrheti magában az áramlatot. Ezért vagy erre a feladatra elkülönült szervezetnek adja át megőrzés végett, vagy saját szervezeti kereteiből hoz létre ideiglenes feladattal megbízott erőket a deponálás végrehajtására. Utóbbit általában térben elkülönülten tevékenykedő, de tevékenységüket különböző térbeli pontokon folytató (mozgásban lévő) folyamatok közötti áramlatkapcsolat megteremtésére alkalmazzák.

4 A folyamat sajátosságait Gaál Csaba felvetésére határozta meg, hogy funkcionálisan elkülöníthető legyen a raktározási összetett művelettől.

RAKTÁROZÁS

A raktározás a legbonyolultabb összetett művelet. Minden alpműveletet tartalmazhat, melyek egymáshoz való konkrét kapcsolataikkal meghatározzák a ténylegesen adott raktározási folyamat jellemzőit. Egy raktározási ciklusban a konkrét áramlattól függően ugyanazon alpműveletek között többféle kapcsolati rend is elképzelhető. A raktározási folyamat alapvető funkciója az áramlatok rendelkezésre állásának megfelelő logisztikai állapotban való időbeni biztosítása.

Igy a deponálástól nem csak abban különbözik, hogy felel az áramlat minőségének megőrzéséért, hanem felel az áramlat megfelelő logisztikai állapotának létrehozásáért is. Vagyis a logisztikai állapotváltozások igen jelentős része a raktározási folyamaton belül történik. Speciális esetekben a raktár átjátszó szervezetként jelenhet meg, amennyiben a beérkező, vagy vételezett áramlatot egyből továbbítja a felhasználó feladatához. Ezt a lehetőséget a (4.sz. ábra) alsó harmadában vázolt alpművelet kombinációkkal szemléltetem. Ez főleg mobil raktáraknál fordulhat elő, ahol az áramlat tárolása a megfelelő szállító eszközön történik.

A raktári átjátszási lehetőségek az alábbi variációkban jelenhetnek meg:

- Átfutás raktári kezelés után (1.-2.-3.-15.-19. és 1.-2.-3.-15.-13.-14.-19. kapcsolatsor.)
- Virtuális átfuttatás. (1.-15.-19. kapcsolatsor).

Utóbbi az a speciális eset, mikor az áramlat csak okmányon jelenik meg a raktárban, mert jogilag a szállítmányozóval a raktár áll kapcsolatban, de az érkező szállítmányt tovább irányítják a felhasználóhoz, aki a raktártól veszi azt át.

Itt a tárolás alpművelet csak az okmányolási mozzanat elvégzésével lép be és mint ilyen tulajdonképpen csak jelképes a jelenléte.

A valós tárolási esetekben mind a tárolásba való helyezés, mind az onnan való kivétel anyagmozgatással jár együtt - még mobil raktárak esetében is - mert a tárolást biztosító szállító eszköz elhelyezése a raktári

területen és az onnan való kiállítás (besorolása) a tárolási művelethez közvetlenül kötődő tevékenység. (Nem minősül szállításnak.)

Ezt a jelenséget szemlélteti a (4.-16.-17.-18.-4.) rotációs ciklus is, amely - mobil raktárak esetében - a teljes raktári készlet meghatározott ciklusok szerinti esetleges áttelepítését hivatott ábrázolni.

Szintén rotációs ciklust találunk a minősítési (4.-5.-6.-7.-8.-4.) és a komplettírozási alpműveletek (4.-7.-8.-9.-10.-11.-12.-4.) kapcsolatkörében is. A raktári minősítési ciklus kétféle célt szolgálhat. Minősíti a raktárba beérkező áramlatot, hogy annak tárolhatóságáról (tárolási módjáról), vagy továbbíthatóságáról információt nyújtson, amennyiben minősítése szükséges és más folyamatban nem nyer minősítést.

A minősítés szolgálhatja a tárolási alpműveletek előírásoknak megfelelő megvalósulását is. Huzamos tárolás esetén bizonyos áramlatfélések minőségromlást, állapotváltozást szenvedhetnek, vagy felhasználásra alkalmatlanokká válhatnak. Ilyenek például az élelmiszerek, de sok más áramlat is. Ezek időszakos minősítése lehetővé teszi külön tárolásukat értékcsoport szerinti kategorizálásukat, selejtítésüket. A minősítés gyakran jár a csomagolás megbontásával, ezért az újracsomagolás szükségessé válhat (8-10 kapcsolat). Az újracsomagolás után az áramlat visszakerülhet a ciklusba (10.-12.-4.) úton, vagy átadásra (10.-11.-12.-19.) - esetleg előtte kommissziózásra (12.-13.) kerülhet.

A komplettírozási ciklus meghatározott áramlatféléseknél jellemző, ha a beszerzés nem komplettbe történik vagy történhet. Komplettírozás után visszatárolt áramlat általában már nem fut be még egy komplettírozási ciklust - szükség nem lévén rá - de az ellenkezője is elképzelhető.

A további ábrázolt kapcsolatok - úgy gondolom - értelmezhetőek különösebb magyarázat nélkül is. A raktározási folyamatból távozó áramlatok a rendszeren belül kerülhetnek más logisztikai folyamat hatáskörében közbeeső termelési folyamathoz vagy közvetlenül a nyelőforrásokhoz is.

HULLADÉK GONDOZÁS

Az áramlatok mozgása és állapotváltozásai során, a kibernetikai rendszerekben, az áramlatok egyrésze olyan hulladékként halmozódik fel, melyre a rendszernek működése során nincs szüksége, esetleg lassítja, gátolja is további működését.

Felmérni ezeknek a hulladékoknak a természetét és ezek alapján osztályozni őket komoly vállalkozás lenne, mert a törött kalapácsnyéltól a forgácson és a göngyölegén keresztül az aktualitásukat veszített információkig, adatokig számtalan megjelenési formát kellene rendszerezni. Viszont kezelési, eltávolítási és hasznosítási módjuk alapján célszerű valamilyen különbséget tenni nagyobb csoportjaik között. Szemléltetésképpen erőforrás logisztikai oldalról prezentálok egy változatot, mely szerint a *hulladékok lehetnek*:

- rendszerből kivont berendezések, eszközök;
- selejtté vált berendezések, eszközök;
- selejt szerszámzat;
- csereköteles selejt anyag;
- göngyöleg;
- veszélyes hulladék;
- egyéb hulladék;
- stb.

A hulladék gondozási folyamat rendeltetése ezen áramlatok átvétele (összegyűjtése) szakszerű kezelése, tárolása, minősítése, szükség szerinti csomagolása és megfelelő fogadó folyamatba történő kiléptetése.

Az összetett műveletet elhagyó áramlat, jellegétől függően mehet valamilyen megsemmisítési technológiához vagy mellékági értékesítésre (hasznosításra) kerülhet (esetleg szállítmányozás közbeiktatásával). A megsemmisítés speciális esete, valamilyen termelési jellegű raktározási folyamat (pl. urántemető) ahol a raktári kezelési technológia a megsemmisítés módja.

A hasznosítás történhet külső értékesítéssel vagy a rendszerbe való visszaforgatással kiválogatás, esetleg felújítás (regenerálás) után. Utóbbi

esetben egy - a felújítást végző - termelési jellegű folyamaton keresztül történhet a visszaforgatás.

Az 5.sz. ábrán szemléltetem a hulladékgondozási folyamat általános logisztikai hatásvázlatát.

A kapcsolati rend reményem szerint egyértelmű, annak magyarázatával nem venném igénybe az olvasó türelmét. Néhány figyelemfelkeltő megjegyzést teszek a folyamat jellegére vonatkozóan. Látható, hogy az ábrázolt folyamatnak három szinte egyenrangú markáns sarok pillére van. **A tárolás, a csomagolás és a minősítés.**

A *tárolás* feladatai közül kiemelkedő szerephez az okmányolás, őrzés és a biztonsági és elhelyezési előírások megvalósítása jut. Különös fontosságra tesznek szert az említett funkciók a veszélyes hulladékok tárolásánál. A folyamatot megvalósító szervezet általános törekvése az kell legyen, hogy csak annyi ideig kerüljön tárolásra az áramlat, míg a kapcsolódó folyamat fogadni nem képes és - bizonyos esetekben - továbbítása gazdaságos tételekben oldható meg.

A *csomagolás* azért tűnik a hulladékgondozás egyik központi kérdésének, mert a hulladékok bizonyos köre csak csomagolt (esetleg meghatározott formában csomagolt) állapotában tárolható, továbbítható. A veszélyes hulladéknál szigorúan megszabott csomagolóanyag (tárolóedény) esetleg tételnagyiség előírások érvényesülnek.

A *minősítés* bizonyos hulladékok esetében akkor is szükséges, ha más folyamatoknál már minősítésre került az áramlat.

Elsősorban annak a megállapítása a fontos, hogy a beérkező áramlat valóban hulladék. Ez jogi kérdés is, mert pl. selejt szerszámzat esetében szándékosan leminősített anyag is kerülhet a folyamatba. Ismeretlen hulladéknál fontos annak megállapítása, hogy veszélyes hulladék-e. Más hulladékoknál minősíteni lehet hasznosíthatósági szempontból az áramlatot. Ahol az osztályozási szempont nem szemmel látható, ott minősítéssel kell megteremteni az osztályozási alapot is. Pl. lőszeres kicsomagolása után visszamaradt csomagolási hulladékot tárolás nélkül akarunk megsemmisítésre küldeni (elégetni) szükséges a halmaz vizsgálata, nem maradt-e benne véletlenül éles lőszer.

KILÉPTETÉS⁵

A kiléptetés a felhasználó (nyelőforrás) igényeinek közvetlen kielégítése céljából szervezett folyamat. Ahogyan a beszerzés - a kiépített kibernetikai rendszerek esetében - a rendelkezésbevételi funkciót látja el, úgy a kiléptetés a rendelkezésre bocsájtási funkció hordozóművelete.

Az igényrealizálás alapvetően két módon történhet: **szétosztással vagy értékesítési lánc**on keresztül. Ennek megfelelően a konkrét kiléptetési összetett műveletek háttérstruktúrája és technológiája jelentősen különbözhet.

A *szétosztást* akkor alkalmazzák a szükségletek kielégítésére, amikor egy determinisztikus logisztikai és termelési rendszer, meghatározott előre lekötött (vagy elrendelt) igények pontos kielégítésére funkcionál és kötött nyelőforrásokhoz kapcsolódik.

Ennek sokféle oka lehet (hiánygazdálkodás, monopolhelyzet, központi irányítású működés, stb.) de mindnek egy a lényege, hogy előre eldöntött (vagy elfogadott) igényekhez viszonyul.

A kiléptetés fizikai folyamatának hatásvázlatát a 6. sz. ábrán szemléltetem. A szétosztás logisztikai útját az (1.-18.-19.) kapcsolatsor szemlélteti a legtisztább formában, ahol a közbeiktatott kommissziózási funkciónak csak az okmányolási mozzanata a teljes folyamat megtestesítője. Vagyis okmányilag rögzítik a kiléptetés (szétosztás) tényét azzal, hogy kitöltenek egy (vagy néhány) számlát, illetve az utalványok ténylegesen kiadott rovatait.⁶

Az *értékesítést*, mint igényrealizálást olyan esetekben alkalmazzák, amikor a felhasználó vagy a nyelőforrás nem kötött vagy amikor a fel-

5 A kiléptetés végpont felfogású értelmezését Dr. Turcsányi ezredes szorgalmazta, eredetileg tisztán értékesítési jellegű összetettműveletnek fogtuk fel. Így a szétosztás elkülönült folyamat lett volna, ami nem keverendő össze az elosztás (disztribúció) logisztikai fogalmával..

6 Persze a szétosztás bonyolultabb logisztikai utakat is igénybevehet. Általában az jellemző rá, hogy a finomtárolási pont alkalmazása nem tartozik tipikus funkciói közé.

használó nem rendelkezik előre meghatározott konkrét igényekkel, illetve bizonyos igénykörön belül nem előre pontosított feltételekkel jelentkezik. Gyakorlatilag az játszódik le ilyenkor, hogy a determinált és meghatározott paraméterekkel zajló logisztikai folyamat ennek a szakában a végéhez érkezik és egy sztochasztikus kapcsolati és áramlási feltételekkel működő környezetbe kerül, aminek épp ezért mások az áramlási, felhalmozási, készletezési be- és kiléptetési módszerei.

A kiléptetés alapvetően két párhuzamos tárolási alpműveletre épül, ami egy nagytömegben való tárolási, esetleg göngyöleg tárolási ponton (3.) és egy értékesítési szempontok szerint kialakított finom tárolási ponton (15.) nyer kivitelezést. A folyamatban a komplettírozás általában a finomtárolási igényeknek van alárendelve. A kiléptetés fizikai folyamatában minősítésre akkor kerülhet sor, ha az áramlatok egy részének valószínű értékcsökkenése feltételezett.

A folyamatba az áramlat érkezhethet termelési folyamatból, raktárból, hulladékgondozási folyamatból, illetve közbeiktatott szállítmányozási folyamattól. A kilépő ponton az áramlat nyelőforráshoz, illetve felhasználóhoz távozhat (esetleg közbeiktatott szállítmányozási folyamattal). Mivel hulladék itt is keletkezhethet a hulladék-gondozási folyamat is jelentkezhet célállomásként.

Szeretném megjegyezni, a kilépő pont után közbeiktatott szállítmányozási folyamattal kapcsolatosan, hogy a szállítmányozás akkor is az áramlatot fogadó rendszer logisztikai fizikai folyamatának részét képező összetett művelet, ha a kiléptető rendszer expedíciós tevékenysége útján történik a szállítmányozás, mert az előbbi igényeinek megfelelő módon szerveződik. Tulajdonképpen a beléptető rendszer (fogadó rendszer) beszerzési folyamatához tartozó járulékos szolgáltatás.

Néhány mondat a logisztikai utakról

Most már nyilvánvaló, hogy a logisztikai folyamatokon belül az alpműveletek meghatározott kapcsolati rendje, megannyi logisztikai utat és ugyanannyi áramlási lehetőséget fejezhet ki. Hiszen az alpműveletek javarészt az áramlattal történnek, ez a műveletvégzés objektuma. Mindazonáltal a kapcsolati rend elsősorban műveleti egymásutániságot (sor-

rendet) jelöl és nem minden esetben azonosítható be az áramlat fizikális jelenlétével.

Erre eklatáns példa a raktározási folyamat hatásvázlatán (4.sz. ábra) jelölt (1.-15.-19.) kapcsolat. Hiszen a raktárban fizikálisan meg sem jelenik az áramlat, csak okmányon fut át. (Részletesebb magyarázat "raktározás" címszó alatt.) Ugyanilyen meggyőző erejű az 1.sz. ábra (1.-6. kapcsolat), ahol az áramlat szintén nincs jelen. Közben történik vele valami, de egy másik folyamatban.

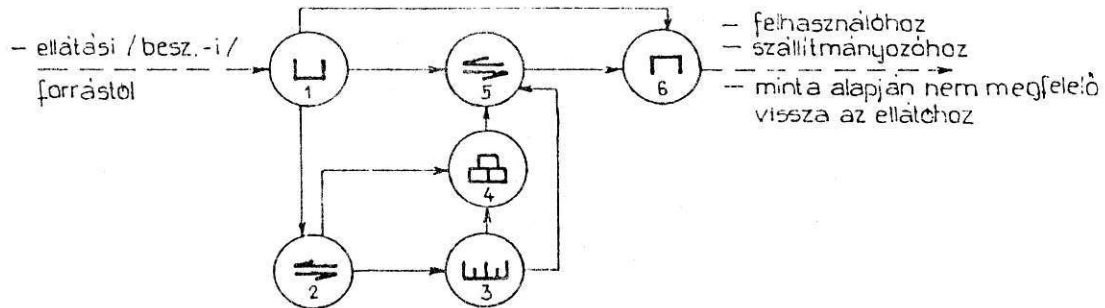
Azok a kapcsolatkombinációk (vagy logisztikai utak), melyek egy ágon az átvételtől az átadásig végigfutnak; az adott összetett műveletre jellemzők és nem fordulhatnak elő ugyanolyan formában (kapcsolati renddel) más összetett műveletekben úgy, hogy önálló logisztikai utat jelöljenek ki. Vagyis átvételtől-átadásig terjedjenek. Ha az ábrázolt kapcsolati rend akár csak egy művelettel több vagy kevesebb, illetve akár csak egy kapcsolati irány felcserélődik, az már más - az adott összetett műveletre jellemző - logisztikai útként értékelendő.⁷

Arról van szó ugyanis, hogy az ábrázolt lehetséges kapcsolati rendek - amint írom - csupán lehetőségek. Egy adott áramlat konkrét megvalósulása esetén előfordulhatna fenntebb vázolt esetben, hogy két vagy több összetett műveleten keresztül az áramlat ugyanazt a logisztikai utat járná be. Nyilvánvaló, hogy ez fölösleges lenne. Itt is megragadom az alkalmat, hogy ismételten ráirányítsam a T. olvasó figyelmét arra, hogy a folyamatokat nem szabad azonosítani a szervezetekkel, melyek azokat megvalósítják. *Példának okáért:* az a tény, hogy a raktár kiszállításokat is végezhet, nem jelenti azt, hogy a raktározási folyamat a szállítmányozási folyamatot is tartalmazza. Az egy másik folyamat, csak ugyanaz a szervezet valósítja meg.

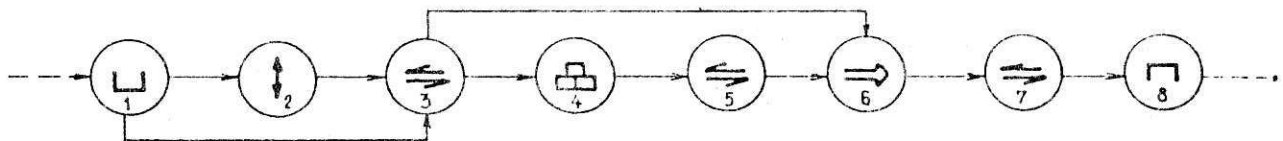
A különböző logisztikai folyamatok (összetett műveletek) egymáshoz és a termelési folyamatokhoz, valamint ellátási és nyelő forrásokhoz való kapcsolati rendje adja a kiépített (építendő) logisztikai rendszer fizikai oldalát. Erre épül rá a logisztikai vezetés és a rendszer kommuni-

⁷ A bekezdésben taglalt okfejtés Dr. Turcsányi Károlytól származik.

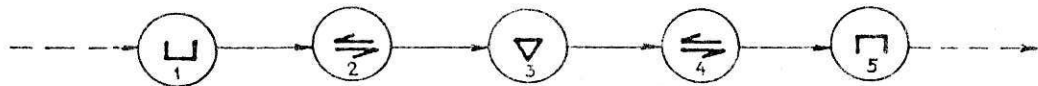
kációs szerkezete. Az a viszony ami a logisztikai fizikai folyamat elemei között létrejön vagy kialakításra kerül **általános logisztikai módszereket** determinál. Ezek lényegéről és sajátosságairól következő cikkemben részletesen szólok.

1.sz. ábra A BESZERZÉSI FOLYAMAT ÁLTALÁNOS LOGISZTIKAI HATÁS VÁZLATA

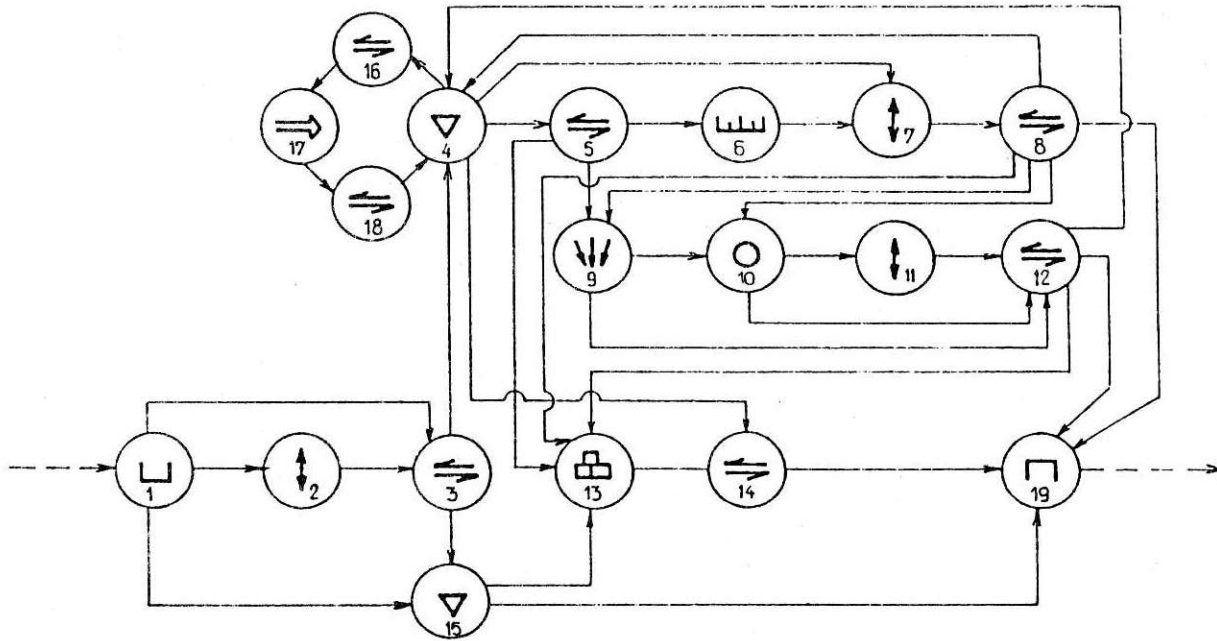

2.sz. ábra A SZÁLLÍTMÁNYOZÁSI FOLYAMAT ÁLTALÁNOS LOGISZTIKAI HATÁS VÁZLATA

3.sz. ábra A DEPONÁLÁSI FOLYAMAT ÁLTALÁNOS LOGISZTIKAI HATÁS VÁZLATA

JELMAGYARÁZAT: (L)átvétel (□)átadás (⇒)száll. (▽)tárolás (⇌)ag. mozg. (↓)osztályozás (⊞)kommissziózás (≡)minősítés

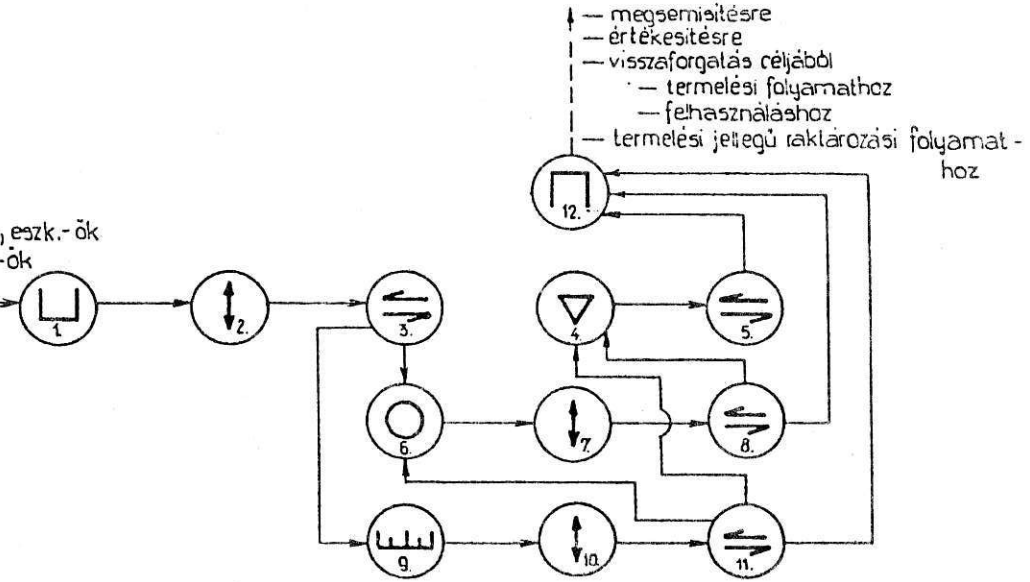

4.sz. ábra A RAKTÁROZÁSI FOLYAMAT ÁLTALÁNOS LOGISZTIKAI HATÁS VÁZLATA

JELMAGYARÁZAT:

- átadás □ átvétel ⇒ szállítás ▽ tárolás ⇌ anyagmozgatás ↑ osztlályozás
 ▒ minősítés ⚡ komplettírozás ○ csomagolás ⊞ kommissziózás

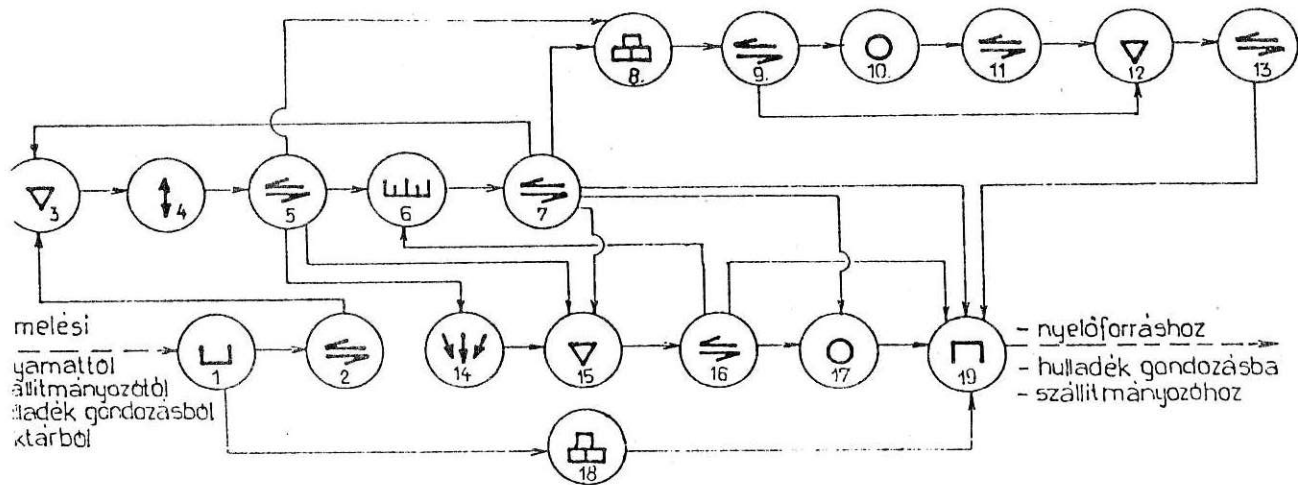
- rendszerből kivont ber.-ek, eszk.-ök
- selejt berendezések, eszk.-ök
- selejt szerszámzat
- cseréköteles, selejt
- veszélyes hulladék
- egyéb hulladék

JELMAGYARÁZAT

átvétel	átadás	anyagmozgatás	osztályozás
tárolás	csomagolás	minősítés	

5.sz. ábra A HULLADÉK GONDOZÁSI FOLYAMAT ÁLTALÁNOS LOGISZTIKAI HATÁS VÁZLATA

JELMAGYARÁZAT

átvétel	anyagmozgatás	minősítés	csomagolás
osztályozás	tárolás	komplettírozás	átadás komissziózás

ANYAGSZÁLLÍTÁS ÉS LOGISZTIKA

Németh Ernő¹

A LOGISZTIKA mint interdiszciplinális tudomány az utóbbi években előbb a polgári, majd a katonai ellátás-, kiszolgálásszervezés terén elfogadottá vált. A katonai logisztika elméleti és gyakorlati kérdéseinek hazai értelmezéséről egyre több tanulmány, cikk, vélemény olvasható, illetve hallható, melyek közel sem azonos értelmezést tükröznek. Ez a mostani helyzetben mindenképpen elfogadható, hiszen ezen terület hazai művelésének szükségessége több évtizedes "űr" után robbanásszerűen jelentkezett. Ebben a tanulmányban az anyagellátás rendszerén belül a szállítás és a logisztika kapcsolatát vizsgálom. Mindezt azért teszem, mivel úgy ítélem meg, hogy az ellátási logisztika nagyon fontos láncszeme az anyagszállítás, hiszen az ellátás megvalósulása a különböző szállítási ágazatok (közúti, vasúti, légi, belvízi és egyéb) együttműködése, munkamegosztása, fuvartevékenysége nélkül elképzelhetetlen. Az anyagszállítás és a logisztika viszonyát a béke időszakban lejátszódó folyamatok tükrében elemzem.

Az anyagszállítás helye és szerepe az anyagellátás folyamatában

Általános szempontok

Az anyagellátási folyamat egyik meghatározó jellemzője az anyagok, áruk, felszerelések bázisok (gyártó, raktár, laktanya vagy intézmény stb.) belüli és bázisok közötti áramlása. Az egyes bázisokon belüli áramlást rendszerint belső anyagmozgató rendszerek, míg a bázisok közötti áramlást közlekedési rendszerek igénybevételével végzett mozgatás (amikor vasútat, közforgalmú, légi, belvízi utakat és az ezeken közlekedő eszközöket stb. vesszük igénybe az áru helyválttatásához) tekinthető anyagszállításnak.

¹ Dr. Németh Ernő alezredes, MH Közlekedési Szolgálatfőnökség.

Az anyagszállítás feladata tehát a gyártó, az elosztó és a felhasználó (fogyasztó) között az anyagok, áruk, felszerelések helyváltoztatási igényeinek kielégítése. Ez az igény rendszerint **szállítási láncrendszerek** felhasználásával elégíthető ki. A közlekedés ily módon közvetlen kapcsolatot létesít a szállítási lánc gyártó, elosztó, felhasználó (fogyasztó) elemeivel.

A szállítás igénye

A helyváltoztatási igény úgy jelenik meg, hogy az anyagok, áruk felszerelések (termékfajták, termékcsoportok) előállítási, valamint felhasználói (fogyasztói) infrastruktúrája **térben differenciált**. Az előállítási (gyártási) infrastruktúra hálózati pontjai szállítási igénykeltő helyek, források, míg a felhasználói (fogyasztói) helyek a célpontok. A különböző anyagoknál ez a hálózati kép eltér egymástól és egy teljes hálózatot nagyszámú, különböző térbeli sűrűségű részhálózat alkot.

Az előállítók, tárolók (raktározók) és a felhasználók területi elhelyezkedése, egymástól mért távolsága, valamint azok kibocsátó és felvevőkapacitása a szállítási igény meghatározói. Ezen tényezők szabják meg azt, hogy az adott anyagot milyen távolságra és milyen mennyiségben kell szállítani. A szállítási igényeknek ez a determináltsága általában csak hosszú távon és lassú ütemben változtatható meg és az előállító, tároló, felhasználó helyek területi elosztása, diszlokációja szállításszervezés szempontjából nagyjából adottnak tekinthető. Honvédségen belül a felhasználói szféra területi megváltoztatása egy-egy átszervezési ciklus követelményei szerint mindig átalakítja (módosítja) a szállítási igényt.

A honvédségi anyagtárolók (ellátó központok, raktárak) és a felhasználók területi elhelyezkedése a szállítás igényessége miatt kedvezőtlennek mondható. A nagy anyagtárolók és kibocsátók (amelyeket korábban más hadműveleti elképzelések és a méretek növelésének gazdaságosságából származó előnyök kihasználása érdekében békében létesítettek), valamint a térben kitejedt felhasználók anyagszállítási igényei relatíve nagy szállítási távolságokon elégíthetők ki (*1. sz. ábra*). Ebből következően megállapítható, hogy **a honvédség anyagellátási rendszerének magas a szállítási igénye.**

A szállítási igények kielégítéséről általában

Az előzőekben megfogalmazott szállítási igényeket honvédségi viszonylatban alapvetően a vasúti és a közúti szállítás elégíti ki. Ezek aránya a szállítási teljesítmények vonatkozásában azt mutatja, hogy korábban egyértelműen a vasúti szállítás volt a meghatározó. Az elmúlt évek statisztikai adatait vizsgálva a közúti szállítás aránya azonban megközelítette, sőt esetenként túlhaladta a vasúti szállításét. Ezen aránymódosulás legfontosabb előidézője az volt, hogy a közúti fuvarozás - olyan bázisok forgalmában, ahol nincs honvédségi iparvágány - kevesebb anyagrakodással jár együtt, rugalmasabb a fuvarvállalás és a teljesítés. Az ellátási folyamattal összefüggő anyagszállítások arányát tekintve a légi és a vízi szállítás honvédségi célú igénybevétele elhanyagolható.

Anyagszállítás és a logisztika kapcsolata

A logisztika értelmezése a szállítási folyamat szempontjából.

Az anyagok előállítási helyeiktől (termelő bázisok) a felhasználóig (fogyasztó bázisok) való eljutása a különböző raktárakon (tároló, elosztó bázisok) keresztül (2.sz. ábra) egy olyan összetett mozgásrendszerre épül, amelynek hatékony irányításához a folyamatokat együttesen átfogó és összefüggéseiben is vizsgálni tudó szemléletre, módszerekre van szükség.

Az ez irányú rendszerszemléletű megközelítés igényét, elméleti, módszertani kérdések felvetését, a távolsági anyagszállítással szemben támasztott követelmények újragondolását a polgári életben kikényszerítette a termelési fázisban bevezetett és bevált olyan szervezési módszerek elterjedése is, mint a JIT (Just in Time), a Kanban, az MRP II. (Manufacturing resource planning), valamint az ún. nullkészlet módszere. Ezek a módszerek lényegében a távolsági anyagszállítást kezelik és erről az oldalról fogalmazzák meg az anyagszállítással kapcsolatos szigorú követelményeiket, elvárásaikat.

Az elmúlt években az anyagmozgatás, a szállítás és az ellátás-szervezés honvédségi szakembereit is erősen foglalkoztatta az ellátás összetett folyamatainak rendszerszemléletű kezelése. Sokan még ma is nehezen tudják megérteni, hogy mit is akarnak azok, akiket mélyrehatóbban ér-

dekel a logisztika. Az ellátási rendszer egyes elemei (szállítás, rakodás, raktározás, belső anyagmozgatás) ugyanis nem újak, újszerű azonban a részrendszerek optimuma helyett a teljes ellátási rendszer optimumára való törekvés. Ezen szemlélet és a módszerek alkalmazásának alapját szolgáltatja a **logisztika**.

Pfhol már 1972-ben úgy fogalmazta meg, hogy *a logisztika tartalmaz minden olyan tevékenységet, amellyel egy hálózatban mozgásokat és tárolásokat alakítanak ki, irányoznak és szabályoznak*. Az együttes működés a hálózatban tárgyak és információk áramlását indítja meg úgy, hogy a teret és az időt minél eredményesebben hidalják át. Ebben az értelmezésben tehát a logisztika alkalmas arra, hogy a teljes ellátási folyamat anyagáramlási rendszerét áttekintse, tervezze, formálja, irányítsa és ellenőrizze. Ezért más szerzők megfogalmazása szerint *a logisztika nem más, mint a rendszerszemlélet alkalmazása az anyagáramlás területén*.

A logisztika a mozgásrendszereket általában úgy tekinti, mint az alapfolyamatok legszélesebben értelmezett ellátási folyamatait. Honvédség anyagellátását vizsgálva véleményem szerint ezt úgy kell értelmezni, hogy a termelő (beszerzési) bázisoktól (vagy esetenként már ezen bázisok erőforrásokkal való ellátási folyamatától) a fogyasztó bázisokig az anyagok eljuttatását egymással összefüggésben lévő komplex rendszerben kell vizsgálni. Az ilyen vizsgálatok alapján lehet kiszűrni a felesleges mozgásokat és kielégíteni azokat a követelményeket, amelyeket a logisztika mondhatnánk célfüggvényként fogalmaz meg, nevezetesen azt, **hogy minden szükséges anyag:**

- a megfelelő helyre;
- a megfelelő összetételben, mennyiségben és minőségben;
- a megfelelő időben;
- a lehető legkisebb költséggráfordítással **eljusson**.

Ezen követelményekre alapozott logisztikai elv - amelyben a közlekedésnek (szállításnak), mint szolgáltatásnak kitüntetett szerep jut - nem ismeretlen a honvédség ellátását szervező szakemberek számára. Különösen jól érzékelhető ez egy-egy konkrét feladat (bemutatók, gyakorlatok, különböző rendezvények, mozgósítás stb.) szervezése és végrehajtása esetén. Megjegyzem, hogy nálunk katonáknál az ellátás szervezésében a logisztika követelménye szerinti (praktikus) gondolkodás egyértel-

műen előtérbe kerül, amikor kiképzési foglalkozásokon pl. egy védelmi hadművelet ellátását (anyag-technikai biztosítását) kell megszervezni.

A fentebb lévő felsorolásban említett követelmények megvalósításához a honvédség béke anyagellátásának rendszerén belül szükséges valamennyi feltétel összhangjának a megteremtése. **Ezen belül is kiemelt módon kellene foglalkozni:**

- a működéshez szükséges anyagi javakkal való ellátással (beszerzés, szállítás, átvétel, betárolás stb.), belső kezeléssel, rendelkezésre állítással (raktározás, belső mozgatás);
- az anyagok igénylők felé való előkészítésével (expediálás, csomagolás), elosztással, kiszállítással;
- a különböző tevékenységek végrehajtásával kapcsolatos információs, nyilvántartási feladatokkal.

Anyagszállítás és a logisztikai rendszerek

Az ellátási-elosztási feladatokból eredően a honvédség különböző raktárai, gazdálkodó egységei input-output kapcsolatban vannak egymással. Ezen bázisok, intézetek, szervezetek ellátás szempontjából igen fontos feladata az időben dinamikusan vagy tervszerint periodikusan jelentkező igények határidőre és megfelelő minőségi-mennyiségi összetételben való kielégítése. Az igények kielégítéséhez nagyszámú anyag, alkatrész stb. összetevőt kell felhasználni, amelyek végigfutnak az ellátás rendszerén. Szemléltetően talán úgy lehetne megfogalmazni, hogy az ellátási rendszerben érintettek számára a logisztikai materiális (fizikai) és információs (kommunikációs) folyamatok és hatások jelentik az idő, valamint a tér áthidalásához szükséges működést hordozó struktúrát.

Újra szeretnék visszautalni a 2. sz. ábrára, amely az anyagi folyamatok általános struktúráját szemlélteti és az ábrán érzékelhető a közlekedés (az anyagszállítás) összekötő, kapcsoló, készletképzéseket meghatározó szerepe. Érzékelhető továbbá az is, hogy a logisztika az anyagszállításnál, sőt a közlekedésnél is lényegesen nagyobb területet fed le, módszereit, eljárásait pedig úgy kell kialakítani, hogy az egyes fázisok (pl. készletképzés, szállítás) sajátosságait figyelembe véve az összekötő elemeket (pl. rakodás, raktározás) is kezelni tudja.

Megítélésem szerint a honvédségi anyagszállítás szervezésének a jövőben egyre inkább meg kell felelni a logisztika előzőekben már megfogalmazott követelményeinek. Ezt pedig csak akkor leszünk képesek megvalósítani, ha valamennyi anyagi szolgálat az ellátási folyamat egyéb összetevői összehangolásával érezni fogja és igényli egy olyan honvédségnél is meglévő szervezet szolgáltatásait, mint a szállító szolgálat. Ez a szervezet képes ugyanis átlátni, szervezni és irányítani azokat a közties folyamatokat, amelyek pont a logisztika követelményei szerint a szállítás összehangjának megteremtésével befolyásolhatók. Ennek részletesebb elemzésére ezen tanulmány keretein belül nem vállalkozom, de az előző mondatban leírtak elfogadásához az anyagi területen dolgozók szemléletváltására lenne szükség: *a szállítást ne szervezzék, hanem mint szolgáltatást igényeljék*. Ellenkező esetben előbb-utóbb gátjaivá válnak egy korszerűen szervezett, irányított ellátási-elosztási rendszer kialakításának, további fejlesztésének.

Az anyagszállítás logisztika követelmények szerinti fejlesztésének lehetőségei

Általános szempontok

A honvédségi anyagszállítás logisztikai szempontú fejlesztése objektív szükségszerűség, **amit részben az alábbiak indokolnak:**

1./ A védelmi koncepció kialakítását nem követte az ellátó bázisok, csapatok, intézetek, szervek új diszlokációjához igazított, a szállítási igényt csökkentő átcsoportosítása.

2./ Magas az anyagnem-felelős gazdálkodó szervek száma (*17 önálló szervezet*), ami még magában talán nem is lenne probléma, de ezek egy-egy ellátási folyamat önálló felelősei, szervezői is. Ez azt jelenti, hogy **az anyag eljuttatása a beszerzéstől az egy szervezetbe "tömörült" felhasználókig egymástól elkülönült rendszereken keresztül valósul meg**. Ezen rendszerek logisztikai követelménye szerinti összehangolása a korszerű ellátás-szervezés elengedhetetlen velejárója.

3./ A honvédségi szállítójárművek korszerűtlenek, magas a fenntartási költségük-; az üzemanyagfogyasztásuk, így a velük való anyagszállítás gazdaságtalan.

4./ Jelenleg az anyagáramlási folyamatok összehangolt, szervezett irányítására nincs lehetőség. A logisztika követelményei szerint ennek megvalósítására pedig nagyon nagy szükség lenne, mindez viszont megköveteli a kommunikációs, az információs és az informatikai rendszerek színvonalas kiépítését.

A közel sem teljes felsorolás is - úgy érzem - érzékelteti, hogy ha a honvédségen belül komolyan akarjuk venni az ellátási rendszer logisztikai követelmények szerinti alakítását, akkor **koncepcióváltásra** van szükség.

A koncepcióváltásnak tulajdonképpen az ellátási rendszer egészét érintenie kellene, mert a logisztika szigorú követelményei csak az egyes részrendszerek összehangolt, egyenrangú fejlesztésével elégíthetők ki. **A részletek mellőzésével a koncepcióváltás (fejlesztés) főbb irányai a következőkbe foglalhatók össze:**

1./ Az anyagáramlás folyamatának valamennyi anyagfajta kiterjedő összehangolása a beszerzéstől a tároláson keresztül a felhasználókhoz való eljutásig.

2./ A mind mennyiségben, mind jellegben eltérő "*profilú*" raktárak (amelyek országos elhelyezkedése nagy szállítási igényt mutat) rendelkezésének, méreteinek, diszlokációinak felülvizsgálata, egységes ellátási rendszerbe való igazítása.

3./ A folyamatok összehangolására szükségesnek látszik az MH Anyagi-Technikai Főnökség szervezetében egy operatív logisztikai központ (csoport) felállítása (3.sz. ábra). Ennek működéséhez megfelelő felkészültségű, az irányítást végző személyi állomány (szellemi háttér) és korszerű eszközök biztosítása elengedhetetlen. A főként az irányítás-technikát, illetve informatikát megvalósító eszközök a logisztikai módszerek megvalósítását szolgálják. Azonban ezeknek kapcsolódniuk kell a polgári informatikai rendszerhez, sőt bizonyos vonatkozásokban a nemzetközi adatcsere rendszerekhez is.

4./ Ugyancsak szükségét látom az információ-fejlesztéshez tartozó olyan megfelelő adatbank létrehozásának, amelybe az ellátással összefüggő mennyiségeket, értékeket stb. kell folyamatosan bevinni, kezelni, karbantartani.

5./ Külön gondolni kell és meg kell szervezni a katonai ellátási logisztika alap-, közép- és felsőfokú oktatását, a továbbképzését. Rendszeresen szükséges logisztikai bemutatók, tapasztalatcserék, konferenciák megtartása hazai, valamint külföldi katonai és polgári szakemberek széleskörű bevonásával.

6./ A szállítójárműpark teherbírásában, általános és speciális összetételében szükségszerű bizonyos arányeltolódás bekövetkezése, mégpedig minden bizonnyal a kisebb teherbírású, részben a különleges járművek javára. Vizsgálni kell polgári szállító szervezetek katonai anyagszállítási rendszerbe való bevonásának széleskörű lehetőségét.

7./ Várhatóan a rakományhordozók (rakodólapok, szállítótartályok, járműfelépítmények) mennyiségének növelésére lesz igény. A korszerű rakományhordozók a színvonalasabb árúvédelem, a kulturáltabb áruszállítás, a rakodás meggyorsítása mellett megkönnyítik a szállítási folyamaton belüli árukövetést és irányítást.

8./ A rakodóeszközök és gépek összetételében a rakományhordozók jellegéhez való igazodásra célszerű törekedni. Ez a polgári élethez hasonlóan elsősorban a konténeres és a rakodólapos rakományok kezelésére alkalmas gépek beszerzésének fokozatos növelését fogja igényelni.

9./ Komolyabb figyelmet célszerű fordítani a szállításszervezésben rejlő lehetőségek kiaknázására. A szállításszervezés ugyanis az, amivel a műszaki és a technológiai alrendszereket egymáshoz és az áruhoz lehet rendelni úgy, hogy az idő- és távolságtényezőt figyelembe véve a lehető legkisebb ráfordítással lehessen a komplex ellátási feladatot megoldani. Ennek elengedhetetlen feltétele a folyamatos kapcsolattartás, a szükséges információs rendszer kiépítése. Újra szükségesnek tartom felemlíteni a számítástechnikával támogatott szállításirányítási rendszer kiépítésének fontosságát, az operációkutatási eljárásokra alapozott szállításirányítási programok fejlesztését, gyakorlati alkalmazásba való bevezetését. Széleskörben ki kell használni a korszerű kommunikációs lehetőségeket (telefax, telex, számítógépes kapcsolatrendszerek, infravörös adatátvitel stb.).

Összefoglalva

A logisztika legfontosabb eleme az az új gondolkodásmód, amely az anyagok beszerzésétől, a tároláston át egészen a felhasználókig egységes anyag- és információáramlás kialakításában nyilvánul meg, a részfolyamatok optimalizálása helyett az egész folyamat optimalizálására törekszik, ehhez igazítja módszereit, eljárásait.

A beszerzőhelyektől a felhasználóhelyekig terjedő anyag és információáramlás megvalósításának a honvédség béke ellátási rendszerében egyrészt még sok lehetőség kiaknázatlan, másrészt számtalan tennivaló, feladat van.

A logisztikai lánc kialakításának szerves része, összetevője az anyagszállítás. Az anyagszállítás technikai, technológiai, szervezési színvonala a logisztikai láncok megvalósítását elősegítheti vagy nehezítheti. A honvédség ellátói rendszerének korszerűsítése során nem hagyhatók figyelmen kívül azok a logisztikai elvárások, amelyek az anyagszállítás, mint szolgáltatás színvonalának növelésére irányulnak.

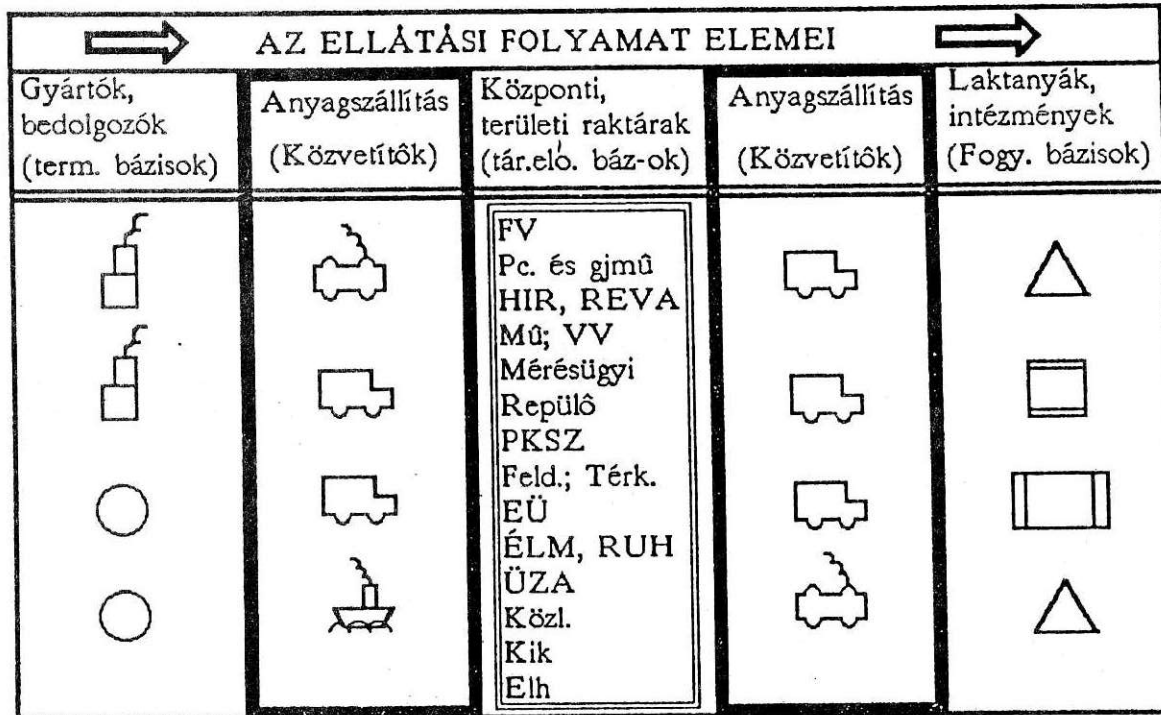
Amennyiben a honvédség béke ellátási rendszere logisztikai követelmények szerinti átalakításának szükségességét elfogadjuk, akkor szinte az ellátásban érintett valamennyi területet felölelő koncepcióváltásra van szükség. A koncepcióváltás pedig komplex rendszerszemléletű gondolkodást és az ehhez igazított gyakorlati feladatvégrehajtást igényel az ellátásban lejátszódó folyamatok ésszerű, gazdaságos megvalósítása érdekében. A logisztika nem eszköz, de komoly lehetőség az amúgy is szükséges anyagi lehetőségek közepette a takarékos, jobb, ésszerűbb ellátásszervezéshez.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

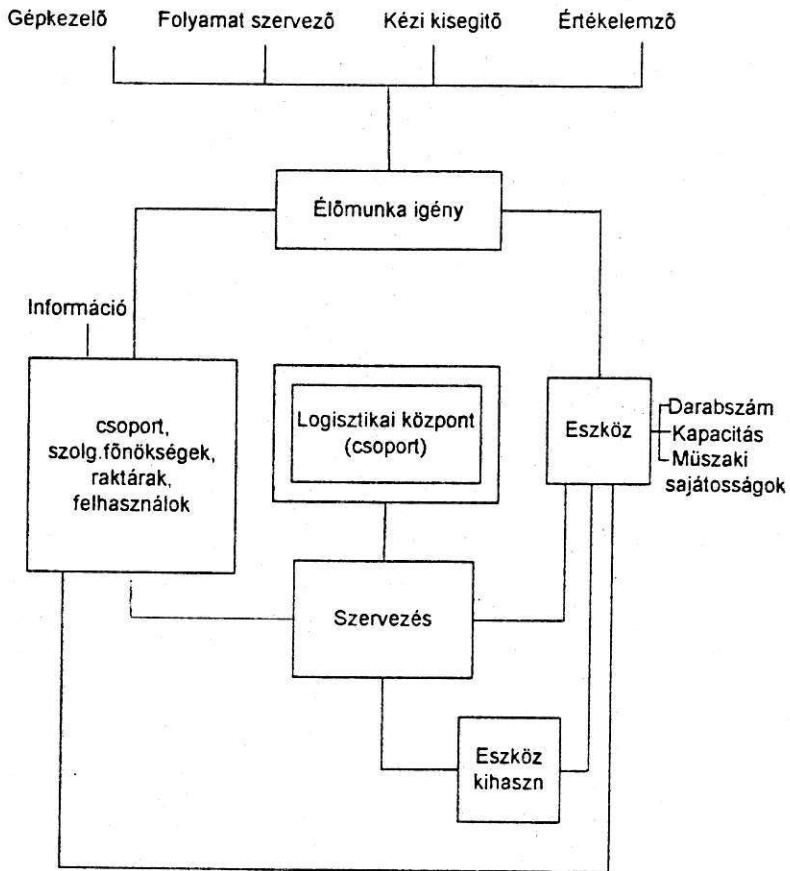
- Prof.Dr. Knoll Imre: A logisztika alkalmazásának lehetőségei az MH anyagi-, technikai biztosítási rendszerének korszerűsítésében. Tanulmány, 1991.

- Dr. Prezenszki József: V. Szállításszervezési Szakkonferencián (Balatonvilágos, 1989. okt. 26-28.) *Az áruszállítás szerepe a logisztikai rendszerek fejlesztésében* c. előadásának anyaga.
- Verkehrs Rundschau (Henrich Vogel Fachzeitschriften GmbH), Heft, Nr. 1/2. 1992. A logisztika; Just in Time c. cikkei.
- Dr. Szűcs László: Az anyagi-technikai biztosítás útján a logisztika felé. Új Honvédségi Szemle 1993/7. 56-63. old.

Az anyagszállítás helye az ellátási logisztikában (Sematikus vázlat)

A logisztikai központ (csoport) szerepe

3.sz.ábra

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A MAGYAR HONVÉDSÉG ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSI RENDSZERE ÉS MŰKÖDÉSE KIEMELTEN A NEMZETGAZDASÁGI ERŐFORRÁSOK IGÉNYBEVÉTELÉVEL

Hollósi Nándor, Zsiborás János, Baranyi Ferenc¹

A tanulmány (cikk) vitaanyagnak készült. A szerzők készek a témával kapcsolatos párbeszédre. Szívesen fogadjuk, ha a hozzáértő szakemberek e folyóiratban észrevételeikkel, javaslataikkal segítenek e problémakör teljes kibontásában.

Szerkesztőség

A Magyar Köztársaság biztonságpolitikája, a honvédelem alapelvei és követelményei alapján elfogadott katonai védelmi elgondolás a **saját nemzeti erőkre, eszközökre alapozott** védelmi hadművelet előkészítését és megvívását követelik meg.

A Magyar Köztársaság fegyveres erői alkalmazásának feltételeit a mindenoldalú biztosítás keretein belül kell megteremteni. Ezen biztosítási forma alkalmazói oldalról a **hadműveleti (harc) biztosítást, az ellátási, kiszolgálási oldalról az anyagi-technikai biztosítást (ATB)** foglalja magába.

Az anyagi-technikai biztosítás az anyagi, technikai, egészségügyi és közlekedési ágazatokhoz tartozó szolgálatokon keresztül valósul meg.

1 Hollósi Nándor mk.vezérőrnagy, MH Anyagi-Technikai főcsoportfőnök (MH Parancsnokhelyettes), Zsiborás János alezredes, Baranyi Ferenc alezredes, MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség tervezési osztályvezetőhelyettes, illetve kiemelt tervező főtitizt.

Az anyagi-technikai biztosítás feladatait az anyagi-technikai vezető szervek elvi irányításával a hadműveleti-harcászati magasabbegységek, harcászati magasabbegységek, egységek, alegységek, szakcsapatok anyagi-technikai biztosító szervezetei, valamint az ellátást és a biztosítási feladatokat végző középírányító szervek és **a nemzetgazdaságból kormányzati szinten egyeztetett és kijelölt** erők és eszközök hajtják végre.

Kiindulva a napjainkat jellemző és feltételezhetően hosszabb ideig fennálló helyzetből könnyen belátható, hogy egy esetleges agresszió nemcsak klasszikus módon alakulhat ki, hanem korlátozott katonai tevékenységgel egy eskalációs folyamat eredményeként is. **Az anyagi-technikai biztosítás szakági feladatait is az eskaláció ütemében kell kiszélesíteni**, természetesen mindig készen állva a legfeszítettebb, a teljes haderő mozgósításával és alkalmazásával együttjáró követelmények teljesítésére.

A konfliktus fokozása az ATB feltételeinek megteremtésére kedvező esetben egy olyan időintervallumot ölelhet fel, amikor várhatóan lehetőség nyílik az ország fegyveres védelme érdekében szükséges anyagi javak beszerzésére, gyártására és a harcolók igényének megfelelő decentralizálására.

A honvédelmi alapelvekben bekövetkezett gyökeres változások és az ezt követő szervezeti módosulások az anyagi-technikai biztosítás elveiben és követelményrendszerében is változásokat követeltek. Alapvető volt, hogy a fegyveres küzdelmet honi területen a nemzeti erőkre és eszközökre alapozva kell előkészíteni és megvívni.

Nem részletezve a kidolgozott, a csapatok anyagi-technikai biztosítására vonatkozó alapelveket, ezekből kiragadva csak azokat elemzzük a teljesség igénye nélkül, amelyek kapcsolódnak, vagy kapcsolatba hozhatók a polgári közigazgatással.

Alapvető elv - és ez biztosítási rendszer működésének alappillére - **a nemzetgazdasági erőforrásokra történő támaszkodás elve**, melynek tartalma, hogy a hadműveletek megbízható anyagi-technikai biztosítása érdekében a korlátozottan rendelkezésre álló erők, eszközök kiegészülnek a közigazgatási régiók területén található erőforrásokkal.

Fontos elv a **területi ellátás elve**, mely abban nyilvánul meg, hogy az adott katonai szervezet sávjában, körzetében, alkalmazási területén lévő erőforrásokat, szolgáltatásokat tervezzük felhasználni a Magyar Honvédség által kidolgozott, nemzetgazdasággal szemben támasztott igények keretein belül.

A csapatellátási tagozatban alapelv a **gépesített hadtest autonómiájának elve**, mely tartalmában biztosítja a területén a számára kijelölt honvédségi és nemzetgazdasági ellátási források önálló hatáskörben, tervezésben és koordinálásban történő felhasználását.

A vázolt elveknek történő megfelelés szükségessé teszi a honvédség anyagi-technikai szervezetei, a nemzetgazdasági szervezetek, polgári közigazgatási szervek közötti együttműködést, **amelyet három időszakban jól behatárolható tevékenységi területekre lehet definiálni. Ezen időszakok a béke időszak, minősített (veszélyeztetettségi) időszak és a közvetlen fegyveres küzdelem időszaka.**

A továbbiakban szeretnénk rámutatni az együttműködés főbb tartalmi kérdéseire a jelenleg meglévő gondokra, problémákra, a mutatkozó feszültségek megszüntetésének általunk lehetségesnek tartott módosításaira.

A honvédség anyagi-technikai biztosítottságát jelenleg az jellemzi, hogy a főbb technikai eszközökből központi tartalékok korlátozottan állnak rendelkezésre. Ezek a közepes harcokocsik, néhány tüzérségi és híradó eszköz. A hazai gyártású gyalogsági fegyverekből meglévő tartalékok - a hadilétszámon felül - lehetővé teszik a tervezett létszám ellátását. A harcbiztosító és kiszolgáló eszközökből számottevő tartalékok nem állnak rendelkezésre. A nemzetgazdaságból előállított, átadott technikai eszközök utáni fenntartási készlet nem, a javító kapacitás csak szükség-szerűen áll rendelkezésre.

Jelentős mértékű nemzetgazdasági igénybevételt tervezünk gépjármű-technikai eszközökből (a hadiszükséglet 46%-át), valamint szállító- és futárrepülőgépekből (a hadiszükséglet 60-65%-át).

Az anyagi-technikai biztosítást végrehajtó szervezeteknél jelenleg rendelkezésünkre áll központi tagozatban a **személyi állomány 37%-a, a technikai eszközök 22%-a.** Csapattagozatban a **személyi állomány**

24%-a, a technikai eszközök 40%-a. Ezen számadatok jól tükrözik, hogy a hadrendnek megfelelő háborús szervezeti struktúra felvételéhez nagy tömegű személyi, anyagi és technikai eszköz feltöltés, illetve kiegészítés szükséges, melyet részünkre a honvédelmi törvény, s más szabályzók alapján csak a nemzetgazdaság tud biztosítani.

Anyagi biztosítás körébe tartozó együttműködési feladatok tartalmi kérdései:

Táblázatban (*1.sz.vázlat*) szemléltetni kívánjuk, hogy a szükséglet-hoz viszonyítva milyen arányban állnak rendelkezésünkre anyagi készletek haderőnemenként, illetve központi tagozatban. Látható, hogy elég jelentős anyagi készlet és technikai eszközhiányunkat a nemzetgazdaságból kell biztosítani. A jelenlegi helyzetben egyes anyagból és technikai eszközökből a meglévő 100% feletti érték a haderőcsökkentés után kialakult helyzetet tükrözi. Ezen eszközöket és a hozzájuk tartozó anyagi készleteket még meglévőnek kell tekintetni de a szükségletben már nem számolhatunk vele.

Az arányokból kiolvasható, hogy ha - terveinkkel ellentétben - nem lesz elegendő idő a hiányok pótlására, akkor milyen gondokkal kell számolnunk. Ugyanakkor az is belátható, hogy a konfliktuskezelés során - egészen a honvédség teljeskörű alkalmazásáig - mégis lehet egy olyan mozgásterünk, melyben az eskaláció gyorsasága függvényében manőverezni tudunk a tényleges igényeknek megfelelő készleteinkkel.

Ebben a vonatkozásban vizsgálva helyzetünket azonban az is megállapítható, hogy a **készletek nagyságát a legnagyobb felhasználás figyelembevételével kell terveznünk, meghatároznunk**, mivel zömében import anyagok, amelyek már az eskaláció során nem, vagy csak részben biztosíthatók és erősen függenek a külpolitikai helyzet alakulásától. Mindezt arra figyelmezteti a kormányzati és a katonai vezetést, továbbá a szakszolgálatokat, hogy nagy előrelátással, körültekintéssel elemezzék döntéseiknél a rendelkezésre álló nemzeti erőforrások felhasználási lehetőségeit, annak érdekében, hogy viszonylag megnyugtató biztonsággal lehessen ellátni a harcoló és más területen biztosítási feladatokat végző csapatokat.

Az anyagi készletek rendeltetésüknek megfelelően ellátási tagozatonként kerülnek megalakításra és *magukba foglalják*:

- a hadászati szintű készleteket;
- a hadműveleti szintű készleteket és
- a harcászati szintű (csapat) készleteket.

A Magyar Honvédségnél a különböző anyagnemekből a készletek megalakítását 3379/1991.számú kormányhatározattal elfogadott, az ország honvédelmi felkészítésének átfogó követelményrendszere szabályozza napokban kifejezve, amelynek nagysága mintegy 240 ezer tonna anyagmennyiséget jelenthet.

Csapat és g.hdt. szintű készleteink anyagnemtől függően biztosítják a hadművelet, illetve harcfeleladatok azonnali megkezdését, és 3-5 napi harctevékenység anyagszükségletét (mintegy 50.000 t). Ezen készletek a csapatok döntő többségénél a harcászati szintű intézkedésekben meghatározottak szerinti lépcsőzéssel a helyszínen, illetve tárolótér hiányában "M" utalványon a központi raktárakban rendelkezésre állnak. Ez utóbbinál a gondot azok időbeni decentralizálása jelenti.

A **hadműveleti szintű készlet** a seregtest tagozatban létrehozandó olyan mobil anyagmennyiség, amelynek rendeltetése, hogy biztosítsa a hadsereg védelmi hadművelete és a hadművelet végére elrendelt készlet teljes anyagszükségletét, a harcászati szintű készletekkel együtt. Békeállapotban ezen készletek a hadászati készlet részét képezik, azoktól nincsenek elkülönítve, azt a veszélyeztetettségi időszakban kell a hadműveleti vezetés rendelkezésére bocsájtani, részben vasúton és közúton szállítva, részben pedig a hadműveleti területen lévő stacionér honvédségi és nemzetgazdasági bázisokon meghagyva.

A **hadászati (központi) készlet** a katonai felsővezetés részére rendelkezésre álló és igénybe vehető anyagmennyiség, olyan rendeltetéssel, amely biztosítja a beszerzésekkel összhangban az ellátást, a tartalékképzést, illetve ezeken belül a hadműveleti készletek megalakítását, valamint a hadműveletek anyagi szükségleteit. Hadászati készleteink tárolási helye és nagyságrendje szolgálati áganként változó.

A csak a honvédségnél használatos anyagok és eszközök (fegyver, lőszer, harcanyag és speciális berendezések) tárolása kizárólag honvédségi kezeléssű raktárakban, bázisokon történik.

Mindazon anyagoknak, amelyek felhasználása nem csak honvédséghez kötött (élelem, üzemanyag, javítóanyagok) részben honvédségi raktárakban, döntő részt nemzetgazdasági bázisokon kerülnek tárolásra, és folyamatosan a nemzetgazdasági termelésből kerülnek átvételre azok az anyagi eszközök, melyekből hazai gyártási lehetőséggel számolhatunk.

A fenti készletek nagysága és összetétele, mint az arányokból is kitűnik időben és mennyiségben korlátozott anyagfelhasználást tesz lehetővé, illetve egyes anyagféleségekből csak a nemzetgazdaságból igénybe vett termelőkapacitások lekötésével, felhasználásával valósítható meg a honvédelem érdekének megfelelő teljes mértékű anyagi-technikai biztosítás.

A honvédségi objektumokban (raktárakban, bázisokon), illetve részben a nemzetgazdaság bázisain honvédség részére tárolt anyagi készleteket a haditevékenységeket megelőző időszakban (központi döntés alapján) széttelepítjük, *melynek célja:*

- a hadműveleti készletek megalakítása;
- a készletek mobilizálása (közúti, vasúti és folyami eszközökre);
- az anyagok felhasználókhoz történő közelítése;
- a készletek veszélyeztetett irányból, illetve területről történő kivonása, az agresszor által mért csapások várható következményeinek csökkentése érdekében.

A széttelepített készletek zömét hadműveleti területen kívül helyezük el, kivonva azokat a hagyományos fegyverekkel mérhető csapások alól.

A honvédelmi alapelvek és követelmények, valamint a piacgazdaság kialakulása szükségessé teszik a honvédség háborús anyagi szükségletét biztosító eddigi tervezési, finanszírozási rendszer megváltoztatását. A megvívandó háború várható időtartama, az azt megelőző veszélyeztetettségi időszak bizonytalansága a hadiipari termelés felfuttatása szempont-

jából nem megítélhető intervalluma, az ország hadszintérré (részeiben hadműveleti területté) válása, *a kezdeti időszakban feltételezhető légitámasok arra vezetnek, hogy:*

- a hazai hadiipari termelés felfuttatására, abból adódó készlet-kiegészítésre, háborús utánpótlásra azonnal nem számolhatunk;
- a honvédség háborús szükségleteit alapvetően a már békében a honvédség raktáraiban és a nemzetgazdaságban kialakított védelmi készletekből szükséges kielégíteni, úgynevezett "*raktárháborúra*" kell felkészülnünk.

A nemzetgazdasági kapacitások és források igénybevételének változatai, *az igénybevétel formái az alábbiak szerint valósulhatnak meg:*

- 1.) Azonnali igénybevétel.
- 2.) A veszélyeztetettségi időszakban a nemzetgazdaság mozgósításának /átállításának/ ütemében történő folyamatos igénybevétel.
- 3.) Tartós igénybevétel az agresszió elhárításának folyamán.

A csapatok ellátása a korábban vázolt ellátási rendszerben (rendszerekben) az ellátás alapvető forrásaitól a felhasználóig az ellátás alrendszerét képező és annak érdekében szervezett vasúti, közúti (esetleg vízi, légi és csővezetékes) ellátási szállítással valósul meg.

Az ATB másik kiemelt feladata a **technikai biztosítás**, amely az üzemeltetés és fenntartás, a helyreállítás rendszerét foglalja magába.

A helyreállítás azon feladatok végrehajtásának összessége, amelyek a harc és harccal kapcsolatos tevékenységek során keletkezett közveszteségek egy részének pótlását a javítás feltételeinek megteremtésével, a meghibásodott technikai eszközök felderítésével, vontatásával a javítások végrehajtásával és a visszatérítéssel teremti meg.

A javítások alapvetően a sérülés helyszínén, vagy annak közelében, illetve a különböző tagozatokban telepített, működtetett szakjavító műhelyekben, javító alegységek, egységek települési helyén és a központi javító üzemekben, illetve a **nemzetgazdaság javító bázisain kerülnek**

végrehajtásra. Elgondolásunk szerint alapvetően stacionér bázisokra települve, azok kapacitását kihasználva működnének. A nemzetgazdaság bázisán a honvédségünk *javítókapacitásán felül; fő javítási igényként számolunk:*

- rakétatechnikai eszközök javítása 300.000 munkaóra
- repülőgép és helikopter javítása 900.000 munkaóra
(honvédség kapacitás hiányában)
- harcjármű nagyjavítás 600 db
- gépjármű nagyjavítás 4.500 db
- technika középjavítása 5.500 db
- híradótechnikai eszközök nagyjavítása 1.500 db, melyeka prognosztizált veszteség-hányadból a honvédség erőivel és eszközeivel nem javíthatók.

A nemzetgazdasági javító kapacitások felhasználásának időszaka a veszteség keletkezését és a javítási helyre történő eljuttatás idejét figyelembe véve, alapvetően az agresszió elhárításának időszakában kezdődne és folytatódna a teljes helyreállításig. Sajátossága ezen tevékenységnek, hogy a nemzetgazdaság bázisán helyreállított eszközök visszatérítésével igen kis darabszámmal lehet számvetni.

Az **egészségügyi biztosítás** a személyi állomány harcképességének fenntartására irányul. Magába foglalja a gyógyító-kiürítő, közegészségügyi-higiéniai és járványvédelmi biztosítást, valamint a tömegpusztító fegyverek, ipari katasztrófák elleni védelem egészségügyi rendszabályait.

A rendszabályok sikeres megvalósításának feltétele, hogy a csapatok egészségügyi biztosítása egységes szervezési elvek alapján történjen, egységes nézetek alakuljanak ki a sérülések, megbetegedések megelőzéséről, a kiürítés, gyógykezelés elveiről. A megvalósításához a honvédség egészségügyi szolgálata, az állami egészségügyi szolgálat, a helyi közigazgatási szervek erői és eszközei szoros együttműködése szükséges.

Az **egészségügyi szolgálatok kiemelt feladata** a gyógyító-kiürítő biztosítás, melynek összhangban kell állnia a korszerű háború jellegével és megvívásának körülményeivel.

Az agresszó elhárítása időszakában vívott fegyveres küzdelemben a prognosztizálható egészségügyi veszteség a védelmi harctevékenységek intenzitásától, az agresszor erejétől, a védelem műszaki kiépítettségi fokától függően **30-60 000 fő nagyságrendű** lehet.

A honvédség jelenlegi kapacitása szakosított szakorvosi ellátásra és rehabilitációra vonatkozóan a fenti létszámhoz viszonyítva igen csekély. Állandó katonai kórházban és szanatóriumban 10-20% , "M" esetén felállításra kerülő tábori kórházakban további 25-50% ellátására van lehetőség egyidőben. Így belátható, hogy az állami egészségügyi szolgálatra milyen teher hárul. Ez azt jelenti, hogy mintegy 30-35%-ban válik szükségessé a sérültek ellátása a nemzetgazdaság bázisán - természetesen a szükséges személyi állománnyal és felszereléssel együtt -, amely mintegy 1.600-1.800 fő orvost, 170-200 fő gyógyszerészt és 3.300-3.500 fő középképzettségű egészségügyi szakállományt jelent.

A közlekedési biztosítás a csapatok harctevékenysége érdekében végzett szállítások, közúti mozgások, valamint a harctevékenység anyagi, technikai és egészségügyi biztosítási feladatai végrehajtását elősegítő anyagi-technikai alrendszer. Magába foglalja a közlekedési hálózat előkészítését, üzemeltetését, a szállítóeszközök katonai szállítások végrehajtására való kiválasztását, előkészítését, a katonai szállítások tervezését, szervezését, irányítását, valamint az anyagmozgatás és rakodásgépesítés megszervezését.

A közlekedési biztosítás kiterjed a nemzetgazdaság közúti, vasúti, vízi és légi közlekedési ágainak katonai célú komplex igénybevételének tervezésére és a végrehajtás irányítására.

A **minősített időszakban** konkrét rendszabályok alapján elsősorban a **polgári közlekedési szervek bevonásával történik:**

- a közlekedési hálózat felkészítése, a teljesítő és életképességét növelő feladatok (delták, kitérők, megkerülőutak, dublőrhidak építése) elvégzése;

- a szállítóeszközök (vasúti, közúti, vízi) előkészítése, gyűjtése (vasúti kocsik, TS uszályok összevonása), vasúthálózat üzemeltetése;

- a közlekedési szakanyagok, szaktechnikai eszközök és javító készletek beszerzése és az azokkal történő ellátás.

A katonai gépkocsitak üzemeltetését - a feladattól függően differenciáltan - a közúti komendáns csapatok, központi tagozatban a helyreállítását a közúti komendáns csapatok felügyeletével a **polgári közúti helyreállító osztagok** hajtják végre katonai támogatás mellett. E feladatra hadműveleti területen a honvédség műszaki csapatai is bevonásra kerülnek.

A vázolt elveknek történő megfelelés szükségessé teszi a **Magyar Honvédség anyagi-technikai szervezetei, illetve a nemzetgazdasági szervezetek, polgári közigazgatási szervek közötti együttműködést**, amely főbb tartalmi kérdései, a jelenleg meglévő gondok, problémák, a mutatózó feszültségek megszüntetése *a következőkben fogalmazható meg.* (Az együttműködés főbb területeit és tartalmát a 2.sz. vázlat szemlélteti.)

A béke időszakban az együttműködés megvalósítását a felső vezetés szintjén (HM, MHP-ság) kell megvalósítani.

Ezen időszak alapvető tartalma a honvédség készletébe nem lévő, de a különböző időszakokban szükséges anyagok, eszközök és szolgáltatások igényeinek felmérése és ezek pontosítása.

A pontosítások során problémaként jelentkezhet, hogy az anyagi jellegű szolgáltatások (élelmezés, ruházat, mosatás, javító anyag) igénybevétele már a minősített időszakot megelőzően, békében, a gyártó és szolgáltató nemzetgazdasági egységgel szerződéses megkötésével rendezhető, melynek jelenleg a törvényi feltételei még nem tisztázottak.

A honvédség által megfogalmazott igények egy része korábban megtervezett biztosításon alapul, melyről visszaigazolással eddig nem rendelkezünk.

Vannak olyan technikai eszközök, műszerek, melyek gyártása, javítása speciális követelményeket kell, hogy kielégítsen s ezek csak meghatározott, felkészített technológiával rendelkező üzemekben gyárthatók, javíthatók (műszaki-technikai eszközök, vegyvédelmi-technikai eszközök, műszerek, hitelesítő eszközök). Ezeknél bizonyos nehézségként

merül fel azon gazdasági egységek kijelölése és felkészítése, amelyek ezen feladatokat képesek megoldani.

Nagyszámú adatszolgáltatásra van szüksége haditechnikai, hadtáp, egészségügyi és közlekedési szolgálatainknak, már a béke állapot időszakában a meglévő gyártó, javító és szolgáltató kapacitásokról, ezek területi elhelyezkedéséről, a minősített időszakban számításba vehető kapacitásokról. További információ igénye merül fel részünkről a veszélyes anyagokat gyártó üzemekről, az ott gyártott anyagokról, ezeknek az emberi szervezetre gyakorolt hatásairól, semlegesítésükről, illetve mentesítésükről.

A fentiek alapján szükségesnek látjuk azokat a nemzetgazdasági erőforrásokat már békében kijelölni, amelyek felhasználását a minősített időszakban tervezni lehet s minősített időszakban az illetékes tárccal együttműködve kijelölni a felhasználásra legmegfelelőbbeket, figyelembe véve a honvédség csapatai tevékenységi körzetét.

A legnagyobb gondot abban látjuk, hogy a honvédség csapatainak béke diszlokációja alkalmazásuk várható irányjai és körzetei a katonai kerületek területi elhelyezkedése, valamint a régiók körzethatárai nem fedik egymást, ezért szükséges már a béke állapotban az igények biztosításának tervezését úgy alakítani, hogy az elérhető legnagyobb szinten elégítsék ki a honvédség csapatai anyagi-technikai szükségleteit.

Az igények négy biztosítási forráshoz kötődnek:

- **rögzített ipari kapacitások**, amely alatt azon, az országban meglévő, leköthető ipari kapacitásokat értjük, amelyek a Magyar Honvédség hadiszükségleteinek feltöltéséhez, a háborús veszteségek és a felhasználások pótlásához szükségesek;

- **különböző állami tartalékok**, melyek a Magyar Honvédség hadiszükségleteinek feltöltését, a háborús szükségletek kielégítését szolgálják a különböző nemzetgazdasági szerveknél meglévő készletekből;

- a nemzetgazdasággal szemben támasztott **egyéb igények** a Magyar Honvédség hadiállományra történő feltöltésének s mintegy kéthetes teljes létszámú ellátásának, a felvonulásnak, valamint a hadiszükség-

let megalakításának zömmel polgári rendeltetésű termékekre vonatkozó szükségleteiből állnak;

- **import igények**, amelyek a Magyar Honvédség fenntartási és hadikészleteinek feltöltéséhez a készletképzéshez beszerzendő technikai eszközöket és anyagokat foglalják magukba.

Jelenlegi tervezési folyamatainkban a rögzített kapacitás, valamint az állami tartalék igénybevételénél a **veszélyeztetettségi időszakra maximumisan 6 hónappal, a háborús időszakra 1 hónappal számolunk**. A veszélyeztetettségi időszakban a kapacitások és a tartalékok igénybevétele a felmerült igények nagyságától függően, azzal párhuzamosan fokozatosan történik. Háborús időszakban, az időtartam rövideje miatt, a napi szükségleteken felül nagy volumenű kapacitás, tartalék igénybevételét nem tervezzük.

A háborút követő helyreállításra terveink szerint 6 hónappal számolunk, mely időtartam alatt megtörténhet a háborús veszteségek és felhasznált anyagok pótlása, a megsérült technikai eszközök javítása, helyreállítása.

A fentiekén kívül különös figyelmet kell fordítanunk béke állapotban a Magyar Honvédség kijelölt állománya **katasztrófa elhárításba** történő részvételének **anyagi-technikai biztosítására**, működőképességük fenntartására. Ez terveink szerint jelentheti a veszélyeztetett területen polgári objektumok, ellátási források, egészségügyi intézetek és közlekedési hálózat igénybevételét a kölcsönös együttműködés alapján. Mindez szükségessé teszi a katasztrófa-helyzetre kidolgozott terveink folyamatos egyeztetését.

Néhány gondolat a vezetés kérdésköréről és a további együttműködés javításának útjairól:

A honvédség békediszlokációjának megfelelően a békeállapotban már kialakult személyes kapcsolat létezik a polgári közigazgatás és a katonai szervezetek között. Az alkalmazási területeken ezt a felvonulás végrehajtása során szükséges kiépíteni s az együttműködés érdekében célszerű mindkét fél számára meghatározott tartalmú kötelező tájékoztatást előírni. Ezen belül a katonai szervezet részére - szükséges mértékben - a megoldandó feladatairól, a polgári szerv részére az adott területen

igénybevehető, illetve igénybevételre kijelölt polgári erőforrások helyzetéről, kapacitásuk esetleges módosulásáról, a polgári lakosság és a csapatok ellátásának egyeztetett helyzetéről, az infrastruktúra működtetéséről.

Felhasználásra tervezzük az anyagi-technikai vezetés elősegítése érdekében a saját híradóhálózattal és ezek szolgáltatásaival rendelkező olyan polgári vállalatok híradási lehetőségeinek (telefon, telex, telefax) igénybevételét, mint a MATÁV, a MÁV és a MOL Rt. Az ezekhez való hozzáférhetőség lehetősége azonban további egyeztetést igényel.

Az együttműködési területek és szintek általános rendjének egyik változata lehet, hogy a tábori hadsereg, a légvédelmi parancsnokság, a területvédelmi és budapesti katonai kerületparancsnoksági szintek együttműködnek a régiók köztársasági megbízottaival; a területvédelmi kerületparancsnokságok a régiók köztársasági megbízottaival és a megyékkel; a területvédelmi ezredek a megyékkel; a gépesített hadtestek a sávjukban lévő megyékkel, kiemelt városokkal és a dandár harctevékenységi körzetében lévő közigazgatási szervekkel.

Célszerűnek tartjuk a meghatározott szintű katonai vezetők általános felkészítését ezen tevékenységek jobb megismerése, előkészítése érdekében. Az anyagi-technikai szolgálat területén a dd. anyagi-technikai főnöki szinttől tartjuk indokoltnak a felkészítést.

Javasoljuk megvizsgálni a kártalanítási kötelezettség megvalósításának technikai oldalát. A kártalanítás megoldható a háborús pénzgazdálkodás terhére, de utólagos elszámolással, hivatalos **hadrendi bélyegzővel** ellátott "ELISMERVÉNY" vagy más okmány felhasználásával, melynek konkrét formai és tartalmi követelményeit és a garanciákat együttműködve a polgári területi honvédelmi igazgatással ki kell dolgozni.

Szükséges kialakítani a minősített időszakban elszámolás alapját képező normatívákat (bérleti díj, szolgáltatások ellenértéke, stb.)

A katonai és polgári szervek közötti együttműködés során kiemelten szükséges kezelni a fegyveres küzdelem időszakára vonatkozó, a csapatok alkalmazási területén a polgári objektumok honvédség által történő igénybevételének szabályozását (iskolák, művelődési házak, javító üzemek).

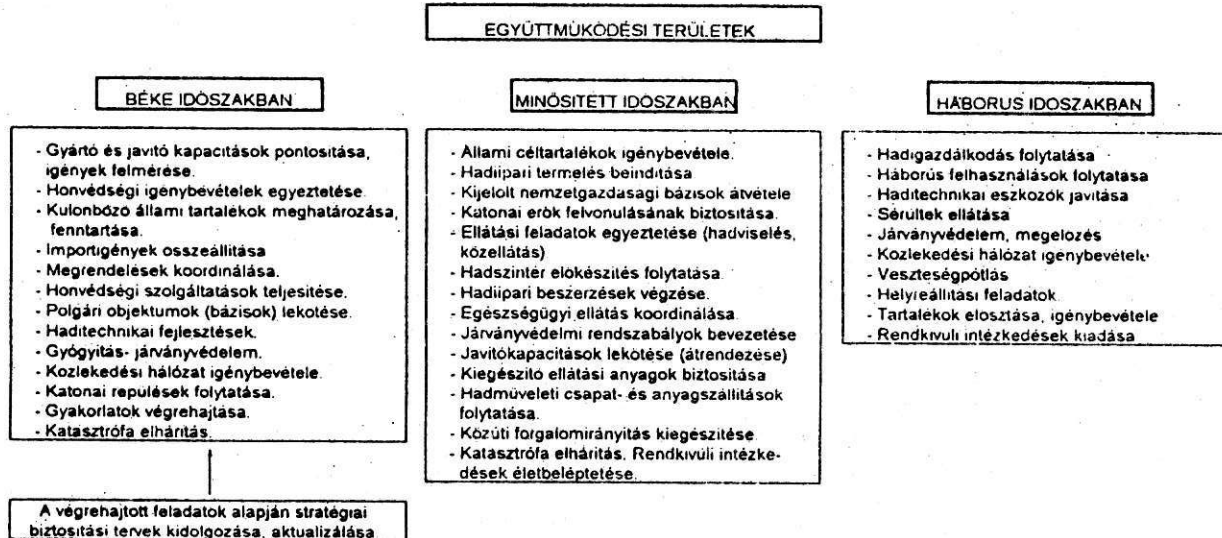
Természetesen fontos elvként javasoljuk figyelembe venni - a gazdaság további működésének és a lakosság ellátásának folyamatos fenn-tartása mellett - **a honvédségi igénybevétel elsőbbségének elvét.**

A fentiekben vázoltak valós, meglévő problémákat tükröznek, amelyek feldolására való törekvést az anyagi-technikai biztosítás és a nemzetgazdaság leoptimálisabb közelítését, a szoros "élő" együttműködést továbbra is napirenden kell tartanunk.

A MAGYAR HONVÉDSÉG ANYAGSZÜKSÉGLETÉNEK ARÁNYAI (%)

Psz.	M e g n e v e z é s	Csapatkészlet					Központi klt.-ben van	MIH össz. klt. 100%		Nemzetg. igény
		THDS	LP	TVP	BKKP	Egyéb		van	kell	
1	Lőszer	14,5	1,5	1,0	0,5	0,5	82	153	100	0,03
2	Műszaki harcanyag	17,3	0,1	0,1	0,4	0,1	82	80	100	20
3	Vegyivédelmi anyag (ja.)	5	5	5	5	5	5	100	100	-
4	Fenntartási és jav.anyag	12	7	1,3	0,7	2	77	82	100	18
5	Üzem és kenőanyag	25	10	5	1	4	55	36	100	64
6	Élelmezési anyag	15	3	6	1	7	68	9	100	91
7	Ruházati anyag	-	-	-	-	-	13	19	100	81
8	Eü.ag. 2-3 napos ellátásra	51	8,5	14,5	5	13	8	90	100	10
	14 napos ellátásra	-	-	-	-	52	48	73	100	27
1	Gépkocsi	51,5	15	3	5	11	14,5	59	100	41
	ebből seb.szállító gk.	36	6	11	7	42	-	31	100	69
2	Műszaki technikai eszköz	49	4	6	7	4	30	139	100	17
3	Targonca és rakodógép	13	7	-	3	75	2	43	100	57
4	Repülőgép	-	57	10	-	-	33	111	100	34
5	Helikopter	66	-	34	-	-	-	68	100	32
6	Vasúti gördülő eszköz	-	-	-	-	100	-	31	100	69

A Magyar Honvédség Anyagi - Technikai vezető szervei és a nemzetgazdasági (regionális és önkormányzati) szervezetek közötti együtműködés területei

A TUDOMÁNYOS MUNKA SZEREPE ÉS FELADATAI AZ ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSBAN

Dobó Péter, Szenes Zoltán¹

Az MH ATFCSF-ség és alárendeltjei jogelődjeinél az elmúlt évtizedben hagyományosan jó színvonalon, "állami feladat-orientáltan", megfelelő szellemi, személyi, szervezeti és intézeti kapacitással folyt, a tudományos munka. Az elmúlt három évben az anyagi-technikai szakterületen végzett tudományos munka tervezését, szervezését és irányítását, a kutatók és fejlesztések végrehajtását, a szakirodalmi információellátást, a szakértői tevékenységet, valamint a tudományos képzést, -továbbképzést az MH tudományos életének egészében jelenlévő tendenciák, sajátosságok, eredmények és problémák jellemezték. A szervezeti változások következtében megszűntek az önálló tudományos tanácsok, elvesztettük a független tudományszervezői helyeket, csökkentek az anyagi, haditechnikai és katonaeorvosi tudományos kutatásokra és fejlesztésekre fordítható keretek, átalakult a szakirodalmi információszolgáltatás rendje, korlátozottabbak lettek a hasznosítás, a publikálás lehetőségei. (Hadtápbiztosítás c. folyóirat "kimúlása", szakági orgánumok /időleges vagy végleges/ megszűnése, helyi tudományos könyvtárak felszámolása stb.) A tudományos életben meglévő általános folyamatokat, nehézségeket, bizonytalanságokat **felerősítették** a szakterületen lezajló szervezeti változások, a hadtáp és a fegyverzeti-technikai szervezetek összevonása, az anyagi-technikai integráció folytatása. Ezért az elmúlt időszakban a feladatunk az volt, hogy tudományos területen is elméletileg és szervezetileg egységes rendszerbe "rendezzük" az anyagi-technikai biztosítás különböző szakterületein folyó kutatásokat, fejlesztéseket, kialakítsuk a tudományos munka irányításának központosított rendjét, megteremtjük

1 Dobó Péter vezérőrnagy, az MH ATFCSF-ség Tudományos Tanácsának elnöke, dr.Szenes Zoltán ezredes, a Tudományos Tanács ügyvezető elnöke.

* A cikk "A tudományos munka helyzete és feladatai a Magyar Honvédségben" c. 1993. szeptemberi MH tudományos konferencián elhangzott előadás írásos, szerkesztett változata.

** A szerzők köszönetet mondanak mindazon kollégáknak, akik hozzájárultak az előadás anyagának összeállításához.

Külön megköszönjük dr.Hideg János o.vezérőrnagy, dr.Kalló Péter mk.ezredes és dr. Bósze Tamás őrnagy értékes segítségét.

a koordinált információs szolgáltatás alapjait, kidolgozzuk a hadtudomány részét képező **anyagi-technikai biztosítás elméletének** (ATB-elméletnek) integrálti alapjait.

ATB-elmélet mint a hadtudomány része

Az elmúlt években szakterületünkön olyan lényeges és alapvető szervezeti és működési változások történtek, amelyeknek szükségszerűen le kell képeződni a katonai elméletben. Az anyagi-technikai biztosítás területén végzett tudományos munka szellemi *"hozadékát"* ATB-elméletnek (a jövőben katonai logisztikának) nevezzük, amelyet a hadtudomány szűkebb magjának, a **katonai elméletnek a részeként fogjuk fel**. Ez a fajta interpretáció egyébként a Jomini-féle felfogás napjainkra történő alkalmazása, következetes helyreállítása.²

Tudományterületünk **új elnevezését** azért is szükséges hangsúlyozni, mert a korábbi hadtudományi struktúra **"hadtáp és hadigazdaság elmélete"** elnevezéssel foglalta össze a harc, hadművelet **"mögöttes"** biztosításának - az ellátásnak, szállításnak, üzembentartásnak, gyógyításnak - feladatait. Bár az elmúlt időszakban történtek törekvések a nemzeti hadtudományi felfogás kialakítására, még számos szerző tudományterületünk vonatkozásában a régi módon fogja fel a *"hadi tudományokat"*. E tekintetben történt egyfajta szemléleti áttörés a Magyar Hadtudományi Társaság 1992. évi *"A hadtudomány hazai értelmezéséről"* c. konferenciája óta, de ez még nem általános, szakmai körökön kívül nem elterjedt.

Az **ATB-elmélet** a fegyveres erők béke és háborús fenntartásának, működésének és fejlesztésének ellátási-üzembentartási problémáival foglalkozik, s a tudomány elméletével, eszközeivel, módszereivel segíti, támogatja a biztosítási feladatok hatékony megszervezését és végrehajtását.

2 A.H. Jomini a stratégia és harcászat mellett a logisztikát is a hadtudomány önálló részének tekintette. Vö. International Military and Defence Encyclopedia. Vol.3. Brassey's In. Washington 1993.6.p.

Az ATB-elmélet a katonai elméletet (katonai biztonság-elméletet, hadművészetet, a katonai vezetés elméletét) támogatja, szolgálja ki, de nemcsak a fegyveres harc, hadművészet törvényszerűségeit, elveit és forrásait veszi figyelembe, hanem a gazdasághoz, az iparhoz, a közlekedéshez, az egészségügyhöz, valamint az ezekkel foglalkozó tudományokhoz, tudományágazatokhoz és gyakorlathoz is kapcsolódik. Az ATB-elmélet tehát az interdiszciplináris tudományágazatokon, a segédtudományain keresztül ezer szállal kapcsolódik a civil tudományossághoz, és a hadsereg anyagi-technikai biztosítása érdekében felhasználja a polgári tudományok, kutatások, fejlesztések eredményeit, és egyúttal a hadsereg, hadügy problémáin keresztül megtermékenyítőleg hat a gazdasági, műszaki és orvostudományokra, bővíti vizsgálati körüket, szemléletüket, módszertani-kutatói apparátusokat.

Az ATB-elméletnek helyét, szerepét, segédtudományaihoz való kapcsolódását, a katonai elmélet és civil tudományosság közötti transzmissziós funkcióját a **hármaskörös koncentrikus kör modelljével** (1.sz. melléklet) ábrázoltuk, ahol a belső körben a katonai elmélet, a középső körben az interdiszciplináris tudományterületek, a harmadik körben pedig a polgári tudományágazatok foglalnak helyet.

Az ATB-elméletnek - mint minden tudományterületnek - **elméleti és gyakorlati funkciója** van. Elméleti funkciója az, hogy konzisztens módon kidolgozza a tudományterületnek belső rendszerét, megfogalmazza belső törvényszerűségeit, elveit, kimunkálja egységes elméletét és szakmai nyelvezetét. Ennek a tevékenységi körnek lesz majd a feladata az, hogy a szükséges szervezeti, működési és vezetési változásokkal összhangban az ATB-elméletet **katonai logisztikai elméletté** fejlessze, az ehhez szükséges "*tudományismeret-bővítést*" végrehajtsa. Gyakorlati funkciója a hadsereg-átalakítás teendőiből, az anyagi-technikai szakterület előtt álló feladatokból következik. Minden időszak rendelkezik olyan katonai és szakmai feladatokkal, amelyek végrehajtásának elméleti megalapozását, tudományos-módszertani segítségét a tudománynak kell végrehajtani.

A tudományos munka irányításának új rendje

A tudományos tevékenység teljesítménye, szervezettsége, eredményessége nagymértékben függ az irányítás-vezetés rendjétől, a szükséges együttműködési feladatok végrehajtásától.

Az MH ATFCSF-ség Tudományos Tanácsát ez évelejtén szerveztük újjá azzal a céllal, hogy fogja össze, koordinálja és irányítsa az anyagi-technikai szakterületet érintő tudományos munkát, a kutatási-fejlesztési feladatokat, az elért eredmények értékesítését és hasznosítását. A tudományos tanács a főcsoportfőnökség vezetésének segítő, döntésselőkészítő, koordináló és értékelő testülete. Átszervezésénél, működésének új alapokra helyezésénél a hatékonyságot, a szervezési képességet és az együttműködési hajlandóságot preferáltuk.

A főcsoportfőnökség tudományos tanácsa (2.sz.melléklet) jelenleg 11 fős, személyi összetételénél fogva képes arra, hogy összefogja az anyagi-technikai vezetőszerveket, a szolgálati alárendeltek, a szakmai alárendelt szervezeteket, a kutatóintézeteket, valamint az anyagi-technikai szaktanszékeket. A tanács személyi összetételét **négyes vezetői mag** jellemzi.

A **főcsoportfőnökség katonai vezetői** beosztásuknak megfelelően irányítják az egyes területek tudományos munkáját összefogó tagozatok, szekciók és bizottságok munkáját. Az anyagi biztosítás ellátás, gazdálkodás elméleti és gyakorlati problémáival a **hadtáp**, valamint a **hadigazdasági tagozat** foglalkozik az MH HCSF és az MH HGCSF vezetésével. A technikai biztosítás feladatait a **haditechnikai tagozat** műveli az MH HTCSF irányításával. Az MH Egészségügyi Szolgálatfőnök szakmai munkáját önálló, az anyagitechnikai tudományos tanáccsal együttműködésben lévő, de szuverén módon működő **Egészségügyi Tudományos Tanács** segíti. A közlekedés és szállítás feladatainak megoldása, valamint a civil logisztikai ágazatok eredményeinek adaptálása a **logisztikai szekció** feladata, amelyet az MH KSZF vezet. Valamennyi tagozat, szekció, tanács tömöríti az *adott szakterület színe-javát*: főnököket, tudományos intézetek igazgatóit, tudományos fokozattal rendelkező szakembereket, szaktanszékvezetőket, alárendelt szakmai szervezetek parancsnokait, együttműködő külső (társ-) intézetek munkatársait.

Az elmélet és a gyakorlat egységét, a gyakorlati tapasztalatok feldolgozásának, szintetizálásának irányítását a **seregtestek anyagi-technikai főnökök** biztosítják, akik a seregtestek tudományos bizottságait és az anyagi-technikai biztosítás gyakorlatát reprezentálják.

A tanintézeteket a ZMKA Anyagi-Technikai (Logisztikai) Fakultásának parancsnoka képviseli, aki koordinálja valamennyi (nemcsak az akadémiai) szaktanszék tudományos munkáját, biztosítja az elért eredmények oktatásba való bevitelét, szervezi, irányítja (képviseli) a tudományos képzés, -továbbképzés feladatait anyagi-technikai szakterületen.

A tudományos tanács **negyedik magját** a haditechnikai kutatás és fejlesztés, valamint a katoniorvosi kutatások felelős személyei képezik. Az **MH haditechnikai fejlesztési főnök** - beosztásából fakadóan - a műszaki tudományos tevékenység irányítását végzi, míg a katoniorvosi alap- és alkalmazott kutatások koordinálását az **MH Katonaorvosi Kutató Központ** igazgatója hajtja végre. E két felelős kutatási vezető tudományos tanácsba történő "**beemelésevel**" megszüntettük a tudományos munka irányításában korábban tapasztalt kettősséget (tudniillik az általános ATB-kutatások és a speciális szakkutatások /műszaki, orvosi/ dualizmusát), és a szolgálati jog- és hatáskör csorbítása nélkül éppen a Tudományos Tanácson belüli munkavégzés nyilvánosságával, személyi összetételével, vezetési "**erejével**" - javítottuk a kutatás-fejlesztés koordinációját, a feltételek biztosítását, az eredmények szélesebb körű hasznosítását.

Az anyagi-technikai főcsoportfőnökség jelentős **független tudományos kapacitással** rendelkezik, és három önálló tudományos intézet tartozik alárendeltségébe.

A **Haditechnikai Intézet (HTI)** az MH-nál folyó központi haditechnikai kutatás és fejlesztés irányító szervezete, amely 130 fős (mérnök, technikus, szakmunkás) kutatóapparátussal rendelkezik. 1993. évi K+F költségvetése 485 M Ft, melyből 231 M Ft-ot a központi költségvetés finanszíroz, 174 M Ft-ot pályázatok útján az OMFB-től nyert el, 80 M Ft pedig a fegyvernemi beszerzési keretből áll rendelkezésére. Az intézet 15 központi műszaki-fejlesztési feladaton és 56 témán dolgozik jelenleg.

A **Katonaorvosi Kutató Központ (KOKK)** rendeltetése olyan alap- és alkalmazott kutatások végzése a katoniorvostan és a katasztrófaor-

vostan területén, amelyek elősegítik a különféle ártalmak okozta kóros elváltozások lefolyásának megértését, korai diagnosztizálását és hatékony gyógykezelését. A KOKK fontos feladatot lát el a tudományszervezés és a tudományos eredmények publikálása területén. Az intézet 20 fős (kutató, asszisztencia) állománnyal rendelkezik és kutatási feladatokra 8,3 M Ft-ot költhet ebben az évben.

A Repülőorvosi Kutató Intézet (ROVKI) feladata az MH hajózó, ejtőernyős - repülésirányító állományának, repülő főiskolai hallgatóknak rendszeres orvosi alkalmasságvizsgálata, gyógyító-megelőző ellátásának szakmai irányítása, az ezzel kapcsolatos tudományos kutató munka végzése. A kutatóhely főállású kutatói státuszokkal nem rendelkezik, az ott dolgozó orvosi állomány munkájából eredően foglalkozik kutatási feladatokkal. Az intézet kutatásra elkülönített, önálló költségvetési előirányzattal nem rendelkezik, kutatási feladatait az alapl működésre biztosított pénzkereteből kell fedeznie.

Az önálló kutatóintézeteken kívül valamennyi szolgálatfőnökség (általában az ellátóközpontok és alárendelt intézetek állományában) rendelkezik fejlesztési osztályokkal, alosztályokkal, részlegekkel.

Az MH ATFCFSF-ség tudományos tanácsa tevékenységét különböző **működési formákon** keresztül valósítja meg. A tanács a szervezési feladatait munkaértekezleteken hajtja végre, tudományos témák megvitatására plenáris (kibővített) üléseken kerül sor. A tagozatok, szekciók, bizottságok munkájukat üléseken végzik, önállóan vagy együttműködésben különféle tudományos rendezvényeket (konferenciákat, bemutatókat stb.) szerveznek. A tudományos munka ellenőrzése beszámoltatásokon, írásos jelentéseken keresztül valósul meg.

Az anyagi-technikai tudományos munka irányításának fontos része a **tudományos együttműködés szervezése és fenntartása** más tudományos szervezetekkel. A főcsoportfőnökség tudományos tanácsának tartalmas munkakapcsolata van a HVK Tudományos Munkaszervezési Osztállyal, a Magyar Hadtudományi Társaság vezetésével, a katonai tanintézetek vezető oktatóival és a seregtestek parancsnokságaival.

A tudományos munka főbb eredményei és tapasztalatai

Az anyagi-technikai szakterületen végzett tudományos munka szervezeti és működési keretei napjainkra kialakultak, a tudományos tevékenység végzése jogilag szabályozott³, a szükséges személyi, tárgyi és pénzügyi feltételek alapvetően biztosítottak.

Az integrált kutatási tevékenységek, erőfeszítések az MH fő feladatainak teljesítését, végrehajtását, a problémák megoldásait szolgálják. Szolgáltatfőnökségeink, szervezeteink meghatározó szerepet vállaltak a **honvédség hosszú távú haditechnikai korszerűsítése koncepciójának** kidolgozásában, a területvédelmi és honvédelmi csapatok felállítása anyagi-technikai feltételrendszerének kimunkálásában, a hadsereg költség-takarékos gazdálkodásának megvalósításában, az alapvető szabályozók (Szárazföldi Csapatok Harciszabályzata, Hadműveleti Utasítás, Szolgálati Szabályzat stb.) tudományos megalapozásában. A harcászati szabályzat kidolgozásával párhuzamosan elvégeztük a **Háborús Anyagi-Technikai Szakutasítás** kidolgozását, amely az anyagi-technikai biztosítás feladatait szabályozza harcban, hadműveletben.

Az **anyagi biztosítás** területén tevékenységünk a gazdálkodás javítására, az állami szabályozók (törvények, rendeletek) szakági adaptációjára, új ellátási eszközök és anyagok kifejlesztésére, rendszerbe állítására, a szállítási feladatok költséghatékony racionalizálására irányultak. Az anyagi eszköz-fejlesztés vonatkozásában hadtáp területen jelentős eredmény az új egyéni zárolt élelmiszer, az új társasági ruha, a 90 M hadiruházat, a 93 M gyakorlóruházat, a fekete színű harckocsi ruházat, valamint az ETM- K-20W/40 motorolaj, EKT-90 hajtóműolaj, FRIKO-35 fagyálló hűtőfolyadék kifejlesztése, technikai területen pedig új vegyvédelmi eszközök, anyagok, javító és konzerváló anyagok kikísérletezése, illetve rendszerbe állítása. Különböző katonai szállítási rendszerek költség-elemzése, takarékoskosságot szolgáló intézkedések bevezetése (pl. szállítások átterelése polgári ágazatokra) szintén jelentős hozzájárulást jelentenek.

3 Lásd az MHPK 56/1992. (HK 22), a HVKF 126/1992. (HK 22) és a 140/1992 (HK 1/1993), továbbá az MH ATFCSF 57/1993.sz.intézkedéseit.

Az anyagi biztosítás rendszere háborús működési tapasztalatainak elemzésére **kutatói csoportot** működtettünk az ez évi parancsnoki törzsvezetési gyakorlaton. Különösen hasznos tapasztalatokat szereztünk a vasúti kirakó és tároló állomások működéséről, valamint a szétbontakozás anyagi szükségleteit, ellátási feladatait szolgáló szervezési - vezetési eljárásokról, módszerekről, megoldásokról.

A haditechnikai kutatási és fejlesztési feladatok nehéz körülmények között folynak, hiszen a hazai K+F és gyártó bázisok szétestek, átalakultak, megszűntek, a nemzeti védelmi ipar válságban van, a joghelyzet még tisztázatlan, a K+F források jelentősen beszűkültek, új forráslehetőségek pedig még nem alakultak ki. **A haditechnikai K+F a hadseregfejlesztés műszaki részét jelenti megelőző kutatással**, feladatait mindenkor a katonai felsővezetés által jóváhagyott fejlesztési tervek határozzák meg. A haditechnikai K+F-t hazai bázison, hazai szellemi potenciál felhasználásával, hazai licenc alapján vagy nemzetközi kooperációban (pl. kisméretű, többcélú, pilótanélküli repülőgép-komplexum fejlesztése cseh-magyar kooperációban) hajtjuk végre. A kutatás **módszerét** a jóváhagyott K+F tervekben szereplő, egységes kutatási-fejlesztési metodika alapján megtervezett témafázisok végrehajtása, illetve megvalósításának szervezése jelenti.

Az MH **haditechnikai K+F tevékenysége** napjainkban *magában foglalja*:

- a.) A haditechnikai műszaki fejlesztés prognózisterveinek (hosszú, közép- és rövid távú tervek) kidolgozását.
- b.) A haditechnikai K+F-el kapcsolatos nemzetközi együttműködési tevékenység tervezését, szervezését, irányítását és ellenőrzését.
- c.) Új haditechnikai eszközök és hadfelszerelési anyagok rendszeresítési bizottsági üléseinek előkészítését és végrehajtását.
- d.) A rendszerbeállítás tervezését, szervezését és végrehajtását.
- e.) Az egységesítés (kompatibilitás), a szabványosítás, a csapatpróbák (saját vagy nemzetközi kooperációban történt fejlesztés esetén) és a csapatvizsgálatok (külföldi beszerzési eszközök alkalmazásba vételekor) végrehajtásának irányítását.

f.) Haditechnika-elmélet fejlesztését, haditechnikai szakirodalmi információszolgáltatás szervezését.

A nehéz körülmények ellenére a haditechnikai kutatás és fejlesztés eredményesen folyt. Hazai bázison, hazai szellemi kapacitás felhasználásával **több fejlesztési feladat** befejeződött (3.sz.melléklet). Szeretnénk megemlíteni például az Árpád automatizált tűzvetési rendszert, az automatizált repüléstervező rendszert, a GVJ-1 vegyjelző műszert, vagy a kisméretű kézi- és fegyvergránát-családot. Hazai bázison, licenc (know-how) alapján gyártáselőkészítés alatt van a korszerű gázálarc és védőruhafelszerelés. Nemzetközi kooperációban előkészítés alatt van a magyarolasz-cseh kooperációs fejlesztésű kisméretű, többcélú, pilotanélküli repülőgép-komplexum. Együttműködési lehetőségek feltérképezése van folyamatban magyar-lengyel és magyar-román viszonylatban. Több nemzetközi vállalat érdeklődik hazai K+F-ben és gyártásban való részvételről.

A haditechnikai K+F mellett jelentős szervezési, technológiai és üzemeltetési feladatokat oldott meg a **haditechnikai szolgálat**. Kidolgoztuk az MH fegyverzettechnikai eszközeinek váltását megalapozó döntéselőkészítő tanulmányokat, végrehajtottuk az MH rakétatechnikai (légvédelmi, páncéltörő, repülőgép-fedélzeti) eszközeinek üzemeltethetőségének tudományos vizsgálatát, fejlesztés alatt van a repülőgép-műszaki szolgálatnál az idegen tárgy (hajtóműbe történő) beszívásának detektálása c. téma, folyamatban van a haditechnikai eszközök hosszú időtartamú tárolásba helyezésével kapcsolatos kísérleti munka. Mind ezen - és más, ki sebb volumenű - feladatok hozzájárultak az üzemeltetés és üzemeltetés feladatainak végrehajtásához, a haditechnikai eszközök hadrafoghatóságának biztosításához.

Az **egészségügyi biztosítás** területén végzett tudományos tevékenység (4.sz. melléklet) egyrészt az egészségügyi szolgálat tevékenységének korszerűsítését, másrészt a katonatorvostudományi kutatások végrehajtását szolgálta. Tanulmány készült a szolgálat béke- és háborús feladatairól, a szolgálat csapat- és központi tagozatainak helyzetéről. Vizsgálat alatt van a szolgálat békeirányítási, vezetési rendje egy modern, nemzetközi tapasztalatokat felhasználó új irányítási rendszer kidolgozása érdekében.

A katonai orvosi alap kutatások a sugár betegség kifejlődésének és lefolyásának jobb megismerését, a diagnosztikus és kezelési "taktika" korszerűsítését, a sugárártalmak gyógyításának hatékonyabbá válását szolgálják. Tervezzük az ország és Közép-Kelet-Európa legkorszerűbb immunológiai laboratóriumának létrehozását.

Az alkalmazott (klinikai) tudományos munka új technikai eszközök, diagnosztikai és gyógyító eljárások bevezetését, az eredmények tudományos feldolgozását szolgálja. A sebészeti klinikai ágazat tudományos munkájának eredményeképpen a KHK és Győri Honvédkórház idegsebészeti osztálya ún. spinális (gerincellátási) centrumokká váltak, égési osztályaink (KHK, Győr, Pécs) hazai égési centrumok lettek, a baleseti osztályok részt vesznek a baleseti ügyeleti rendszerben. A belgyógyászati típusú osztályok munkája a szív- és érrendszeri betegségek megelőzését, az idült mozgásszervi betegségek hatékonyabb gyógykezelését, a krónikus betegségek eredményesebb gyógyítását szolgálja. Az ideg- és elme gyógyászat területén végzett tudományos munka az alkalmazkodási zavarban szenvedők korai kiszűrése (következésképpen a katonarendkívüli események csökkentése), illetve az alvászavarok jobb megismerése érdekében történik. A repülőorvosi kutatómunka a korszerű repülőgéptípusokra megfelelő orvosi alkalmassági követelmények kidolgozását, a pilóták egészségügyi alkalmasságának objektívebb megítélését, a rejtett egészség-károsodások korai kimutatását célozza.

Az anyagi-technikai biztosítás végrehajtását segítő K+F-re irányuló, tudományos munkát **nagy számú állami szervezettel, hazai és külföldi kutatóintézettel, egyetemmel, tudományos társasággal együttműködésben** végezzük. A főcsoportfőnökség szolgálatfőnökségei, tudományos szervei, kutatóintézetei, alárendelt szervezetei kapcsolatban vannak az MTA intézeteivel (Pl. KFKI, KKKI), a szakági biztosításokat támogató szakosított kutatószervezetekkel (Pl. MH ÉSZF-ség a Konzervipari Kutatóintézettel, az MH KSZF-ség a Közlekedéstudományi Intézettel stb), hazai és ipari vállalatokkal (Pl. Arsenal Rt, Videoton Rt., Siemens, Plessey-DEC stb). Jelentős figyelmet szentelünk a Magyar Hadtudományi Társasággal, az MH Logisztikai Programirodával, a Magyar Logisztikai Egyesülettel, az MTESZ-el, a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központjával, a Magyar Minőségi Társasággal való közös tevékenységre, amely közös rendezvényekben (konferenciák, előadások, bemutatók stb.), együttes munkavégzésben (Pl. Hadtudományi Lexikon) nyilvánul meg. A külső kapcsolatokat, a tudományos együttműködést a ku-

tatások és fejlesztések egyik ösztönzőjének, fontos hajtóerejének tartjuk.

A tudományos eredmények ismertetése, hasznosítása érdekében az elmúlt időszakban számos **tudományos rendezvényt** szerveztünk. Itt szeretnénk megemlíteni a különböző társaságokkal együtt szervezett konferenciákat (Hadtápbiztosítás és Anyagi-Technikai biztosítás - 1991., Haditechnikai kutatás és fejlesztés - 1992., Módszertani Konferencia az öngyilkossági kísérletek megelőzésére - 1991., I. magyar-amerikai közös katonáorvosi konferencia - 1993.) tudományos előadásokat, megbeszéléseket, ankétokat. Számos közös rendezvényünk, továbbképzésünk volt külföldi hadseregek szakembereivel a katonai logisztika, beszerzés, gazdálkodás, kooperációs gyártás témakörében. Különösen jó a kapcsolatunk az Amerikai-Magyar Munkacsoporttal, NSZK, Csehország, Lengyelország, Ukrajna hadseregei anyagi-technikai szerveivel. Leraktuk a NATO logisztikai szerveivel való tudományos együttműködés alapjait is.

A tudományos munka végzéséhez, az új eredmények gyakorlatba való átültetéséhez fontos feladatnak tartjuk **képzett szakemberek** biztosítását (5.sz.melléklet). Szakterületünkön a tudományos képzés és -továbbképzés szervezeten folyik. Szolgáltatfőnökségeinken, intézeteinknél, szakmai szervezeteinknél 4 fő rendelkezik tudomány doktora (hadtudományi, orvostudományi, műszaki tudományok), 14 fő kandidátusi, 12 fő egyetemi doktori (hadtudományi, közgazdasági, műszaki, egészségügyi) fokozattal. Bár a közelmúltban az átalakítások bizonytalanságai, az egzisztenciális nehézségek miatt a vállalkozási kedv és az ambíció megcsappant, jelenleg is 2 fő nappali tudományos ösztöndíjasunk van, 1 fő készül nagydoktori értekezésére, 10 fő szeretne kandidátusi fokozatot szerezni, és 8 fő aspirál kisdoktori (hadtudományi, közgazdasági, műszaki) fokozatok elnyerésére. Főcsoportfőnökségünknek is gondot jelent a nyugdíjas tudományos fokozatok továbbfoglalkoztatása, tudásuk, felkészültségük és tapasztalatuk hasznosításának megszervezése. Ezeket a célokat részfoglalkoztatással, egyszeri megbízatásokkal (szerződésekkkel) és a tudományos közéletbe való bekapcsolásukkal kívánjuk elérni.

Szakterületünkön folyó tudományos tevékenység reorganizálása fontos feladatának tekintettük a **szakmai információs rendszer** kialakítását, működésének biztosítását. A *Haditechnika* c. lap kiadását sikerült folyamatosan fenntartani, átmeneti szünet után ismét megjelenés alatt van a *Honvédorvos*, és ez évtől kezdve kiadjuk a *Katonai logisztika* (Any-

gi-Technikai biztosítás) c. folyóiratunkat, amely negyedévente jelenik meg. A HTI és a KHK tudományos könyvtára része a Hadtudományi Szakirodalmi Integrált Információs Rendszernek. Jó kapcsolataink vannak a ZMKA Tudományos Könyvtárával, a HM-I Kutatókönyvtárral és a KFH könyvtárával.

A tudományos munka további feladatai

A szakterület tudományos munkájának szervezésekor a jelenleg folyamatban lévő kutatások, fejlesztések, tudományszervezési feladatok továbbvitelére, illetve az új követelményekből, a honvédség átalakításából, haditechnikai koncepciójából fakadó feladatok megoldására törekszünk.

Főcsoportfőnökségünkön **több területen, több irányban** (6. sz. melléklet) folyik a tudományos tevékenység. A feladatok egy része a közép és hosszú távú fejlesztéseket célozza, másrésze napi feladatok végrehajtását szolgálja.

A hosszabb távú kutatások közül kiemelnénk a "*Témakörök az MH hosszú távú tudományos kutató munkájához*" c. anyagban is szereplő **logisztikai kutatásokat**, amelyek célja az MH logisztika rendszerének (1996-ra bevezetendő) kialakításának tudományos megalapozása.

Anyagi területen a fejlesztések új anyagok, eszközök kifejlesztésére, rendszerbe állítására irányulnak. Részt veszünk az MH (HM) felső szintű gazdálkodási rendszere továbbfejlesztésének munkájában, a honvédelmet szabályozó alaptörvények, rendeletek, intézkedés-tervezetek véleményezésében.

Technikai területen már most meg kell kezdeni a hosszú távú haditechnikai fejlesztési tervek megvalósításához szükséges előrettekintő tervező-szervező munkákat, a haditechnikai K+F és műszaki feladatok végrehajtási tevékenységének szervezését. A fejlesztés megkezdésének a kitolódása miatt nagyon fontos, hogy naprakészen kövessük a technológiában bekövetkező változásokat a szükséges módosítások és illesztések végrehajtása szempontjából.

Jelenleg 5 fontos hosszabb távú téma kidolgozásához kezdünk hozzá:

- A légvédelmi és páncéltörő rakétatechnikai eszközök (komplexumok, tűzvezető rendszerek) fejlesztési irányai, a korszerűségi kritériumok meghatározása és adaptálása az MH fejlesztési koncepciójához.
- Az integrált automatizált vezetési rendszerek fejlesztési irányai és alkalmazhatósága az MH korszerűsítéséhez.
- A tüzéség csapásmérő képességének fejlesztése kazettás lőszer alkalmazásával.
- A kézi lőfegyverek fejlesztési irányai. Az MH távlati koncepciója a kézi lőfegyverváltás területén.
- Korszerű tűzvezető eszközök alkalmazásának lehetősége az MH tüzer- és harcokocsapatainál.

Egészségügyi biztosítás vonatkozásában tovább folytatjuk a sugár-
betegségek gyógyításával kapcsolatos alapkutatásokat, új eszközök,
anyagok rendszerbe állítását, modern diagnosztikai és gyógyító eljárások
bevezetését szolgáló alkalmazói kutatásokat.

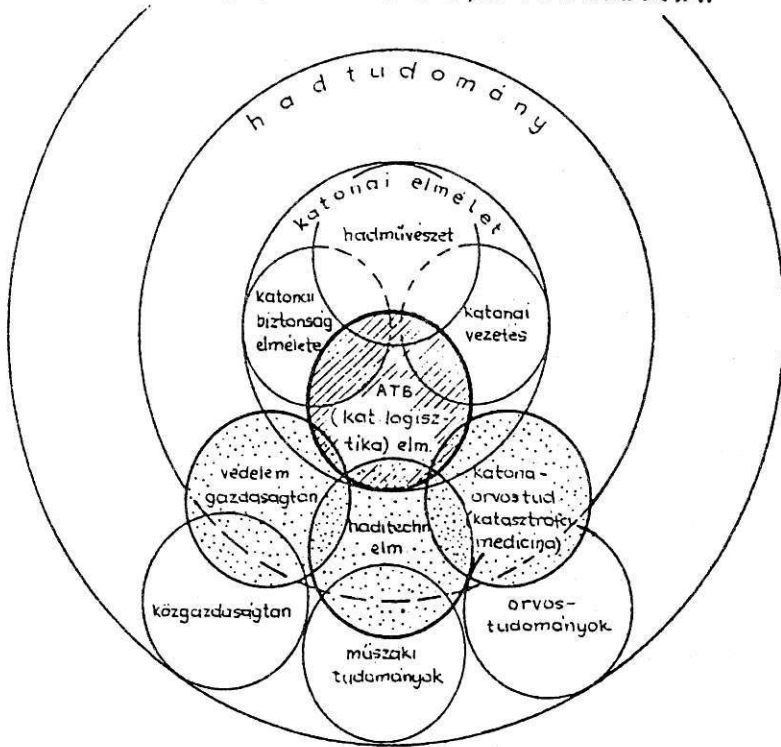
A **rövid távú** tudományos tevékenység a mindennapi feladataink si-
keres megoldását szolgálja. Jelentős szellemi kapacitások bevonásával
nagy erőfeszítéseket teszünk az anyagi-technikai szolgálat működéséhez
szükséges, részben még hiányzó **alapszabályzatok, utasítások, doku-
mentumok** kidolgozása érdekében.

A legtöbb feladatot a háborús és béke szakutasítások kidolgozása
jelenti, amelyek összegazati elméleti alapot már elvégeztük. A gya-
korlati tudományos tevékenység a közvetlenül előttünk álló szakmai fel-
adatokat támogatja, pl. MIG-29 repülőgép rendszerbe állítása, különbö-
ző tárolásba helyezési módszerek kiválasztása, katonai beszerzési rend-
szer továbbfejlesztése, stb.

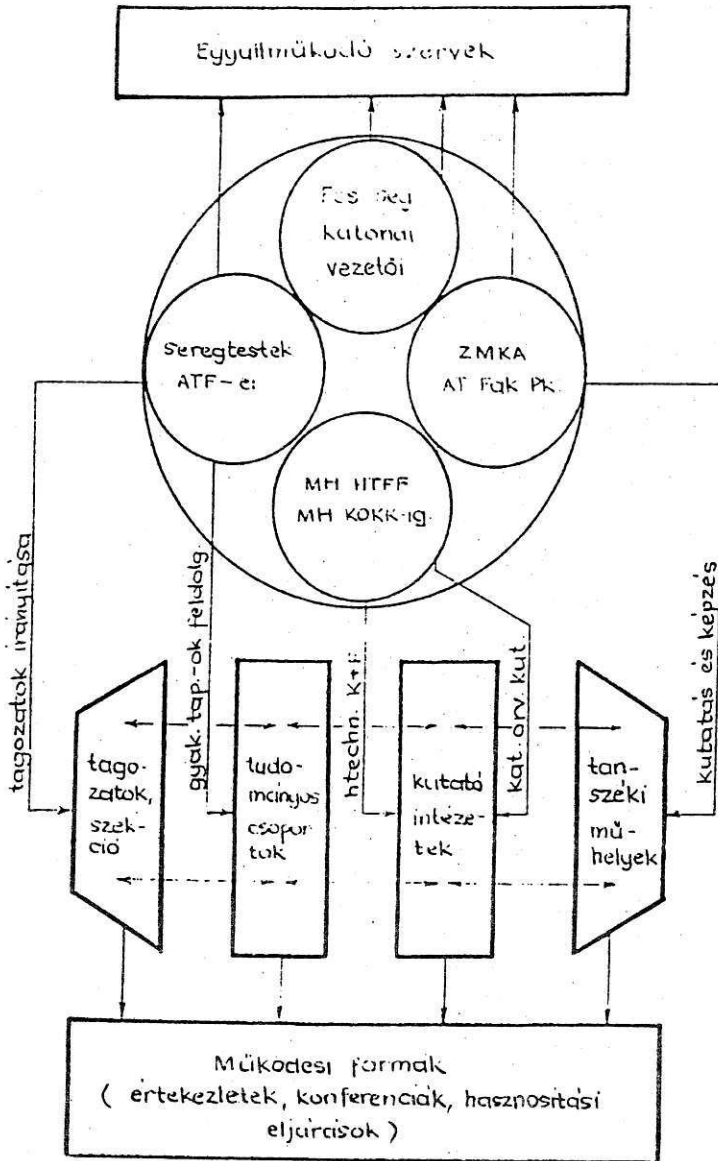
Tisztában vagyunk azzal, hogy az előttünk álló feladatokat csak a
külső (hazai és külföldi) tudományos szervezetekkel, intézetekkel, vállala-
tokkal, állami szervezetekkel való szoros **együttműködéssel tudjuk megol-
dani.**

A feladatok megoldásában továbbra is támaszkodni szeretnénk szolgálatunkban felhalmozódott szellemi kapacitásra, szakmai tudásra, elkötelezettségre és ügyszeretetre. Zrínyi Miklóssal szólva "*Fut, fárad az ember és kap az világon*". Mi abban hiszünk, hogy a tudományos tevékenységben kifejtett munkánkat, fáradságunkat a szakmai feladatok megoldásában, az anyagi-technikai feladatok magasabb színvonalú végrehajtásában kapjuk vissza.

ATB - ELMÉLET ÉS SEGÉDTUDOMÁNYAI

AZ MH ATFCSF-SEL, TUDOMÁNYOS TANÁCSÁNAK FELEPÍTÉSE, MŰKÖDÉSE

**A közelmúltban befejezett legfontosabb hazai
haditechnikai kutatási-fejlesztési témák:**

- 1.) Tüzérosztály (-üteg) automatizált tűzvezető rendszere.
- 2.) Mikrohullámú és spektrozonális felderítés elleni
álcaháló - és festékcsalád.
3. Automatizált repüléstervező rendszer.
- 4.) Gyorsműködésű vegyjelző műszer (GVJ-1).
- 5.) Repülőgépfedélzeti adatgyűjtő és kiértékelő rendszer.
- 6.) Harc- és tűzvezető szimulátor harcjárművek (elsősorban T55-A)
számára.
- 7.) Mesterlövő puska.

Katonaorvosi alap kutatások

- 1.) A sugárbetegség kifejlődésének és lefolyásának jobb megismerését szolgáló állatkísérletes vizsgálatok.
- 2.) Az ionizáló sugárzás által a szervezetben kiváltott immunológiai változások vizsgálata.
- 3.) A sugárbetegség megelőzésére, kezelésére szolgáló új gyógyszerek, biológiailag aktív anyagok kutatása.
- 4.) Sugárzó anyagok dekorporálását elősegítő új anyagok kutatása.
- 5.) Különböző szervezetbe került mérgező anyagok kiürülését fokozó, felszívódását gátló új eljárások vizsgálata.
- 6.) A kutatás és klinikum igényeinek megfelelő immunológiai eljárások kidolgozása.

Alkalmazott (klinikai) kutatások

- 1.) Laperoszkópiás epehólyag-eltávolítás.
- 2.) A hasnyálmirigy daganatos, gyulladásos elváltozásainak műtéti kezelése.
- 3.) Végtagcsontok töréseinek rögzítése különféle külső rögzítőkkal békében és rendkívüli körülmények között.
- 4.) Tömeges balesetek, katasztrófák sérültjei ellátásának szervezési és szakmai feladatai.
- 5.) A lézer alkalmazása a szemészetben (retinaleválás), az idegsebészetben (daganateltávolítás), a gégszétben (hangszalagműtétek).

- 6.) Proszтата-daganatok ultrahangos diagnosztikája.
- 7.) A hasnyálmirigy idült gyulladással járó megbetegedései biokémiai módszerekkel történő diagnosztikája és a gyógykezelés hatékonyságának nyomonkövetése.
- 8.) Nem invazív módszerek kutatása a keringési rendszerbetegségek korai diagnosztikájában és rehabilitációjában.
- 9.) A katonai szolgálat sajátos rizikótényezőinek kutatása a szív- és érrendszeri betegségek kifejlődésében.
- 10.) Immunológiai eljárások alkalmazása a daganatos betegségek korai felismerésében, a leukémiák diagnosztikájában.
- 11.) Praedeviáns állapotok, alkalmazkodási zavarok korai felismerése, új vizsgálati eljárások kutatása.
- 12.) Alvásvizsgálatok több műszakban dolgozó harcálláspontok dolgozóinál.
- 13.) Psychiatriai kórképek jelentkezése a katonai szolgálat alatt.
- 14.) Repülések hatása a pilóták különböző élettani paramétereire.
- 15.) A pilóták fizikai és pszichés teljesítményét fokozó eljárások kutatása.

Tudományos szellemi potenciál

1./ Tudományos fokozatot elérték száma

	1990.	1991.	1992.	1993.	Összesen
Doktori				2	2
Kandidátusi	1	1			2
Egyetemi doktori	4	1	1	2	8

2./ Tudományos továbbképzésen részt vevők száma

	Hadtudo- mány	Közgazdaság- tudomány	Műszaki tudomány	Orvostudo- mány
Doktori	1			
Kandidátusi	5		2	3
Egyetemi doktori	8			

3./ Tudományos fokozattal rendelkezők az anyagi-technikai szak- területen

	Hadtudo- mány	Közgazdaság- tudomány	Műszaki tudomány	Orvostudo- mány
Tudományos foko- zattal rendelkezők	7	1	16	6

Az MH ATFCSF-ség főbb kutatási feladatai

- 1.) Nyugati hadseregek logisztikai rendszereinek vizsgálata.
- 2.) Az MH haditechnikai korszerűsítésének elvei, módszerei és eljárásai.
- 3.) A korai nukleáris riasztási rendszer.
- 4.) A csapatok harctevékenysége anyagi-technikai biztosítása szakági feladatainak elméleti alapjai.
- 5.) A csapatok béke és háborús anyagi-technikai biztosítása az MH-ban végbemenő változások tükrében.
- 6.) A gazdálkodási rendszer fejlesztésének alapelvei az MH-ban.
- 7.) Új szakutasítások kidolgozása (Háborús anyagi-technikai szakutasítás, Béke anyagi-technikai szakutasítás stb.)
- 8.) Haditechnikai K+F kutatások (jóváhagyott tervek szerint).
- 9.) Katonaorvostudományi kutatások (Terv szerint).

A KÖZLEKEDÉSI SZOLGÁLAT SZEREPÉNEK RENDSZERSZEMLELÉLETŰ VIZSGÁLATA

*Dobó Ferenc*¹

A katonai közlekedési szolgálat (a komplex tevékenységét tekintve) fontos szerepet tölt be a hadsereg béke és háborús tevékenységében. Munkáját a hadművelet (harc) és az anyagi-technikai biztosítás érdekében, annak megvalósítására, mintegy azoknak alárendelve végzi. Ebből kiindulva lehet vizsgálni a szolgálat helyét, szerepét, illetve hogy mik azok az alapvető feladatok, amelyekből a közlekedési biztosítás és a szállítási tevékenység összetevődik.

A közlekedési biztosítás fogalmának megfelelően a közlekedési szolgálat rendeltetése a közlekedési biztosítási feladatok tervezése, szervezése, a közlekedési rendszer hadműveleti követelmények szerinti honvédelmi felkészítésének szakmai felügyelete, a katonai szállítások, közúti mozgások szabályozása, a rakodógépesítés fejlesztésének és a közlekedési szakanyag gazdálkodás szervezése.

Meghatározó feladatnak a mindennemű szállítás (hadműveleti és csapat, anyagi-technikai eszközök, személy kiürítési és egyéb) lebonyolítása és a csapatmozgások biztosítása tekinthető. Ehhez szükséges a közlekedési hálózat előkészítése, üzemeltetése, technikai oltalmazása, továbbá a szállítóeszközök előkészítése, szervezett működtetése.

Az előzőekből megítélésem szerint olyan következtetés vonható le, hogy alapvetően három irányú tevékenység határozza meg a katonai közlekedési szolgálat munkáját.

Ez pedig:

- a szállítások végrehajtása;
- a szállító eszközök megléte, felkészítése, alkalmazása;

¹ Dr. Dobó Ferenc ny. alezredes, a hadtudomány kandidátusa

- a közlekedési utak (közlekedési hálózat) előkészítése, üzemeltetése, technikai oltalmazása.

Ezen feladatok a közlekedési szolgálat szervezeti struktúrájától, annak változásaitól, alárendeltségétől függetlenek, mindig jelentkeznek, ha más-más súllyal is. Jól bizonyítja ezt a szolgálat története.

A közlekedési biztosítás és szállítási tevékenységeknél, a katonai közlekedési és szállító szolgálat megítélésénél, azok elemzésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni az anyagi-technikai biztosításban, az anyagi-technikai szolgálatoknál az elmúlt időben bekövetkezett változásokat. *Ismeretes, hogy az anyagi-technikai szolgálatok integrációja alapvetően megváltoztatta a közlekedési szolgálat helyzetét. Az anyagi-technikai biztosítást végző szolgálatoknál és a közlekedési és szállító szolgálatoknál egyaránt keresik a célszerű és optimális megoldást, figyelembe véve a logisztikai rendszerbe való beépítést. A nézetek abban a vonatkozásban, hogy a közlekedési szolgálat, a közlekedési tevékenység nem integrálható ezen szolgálatok egyikébe sem, alapvetően megegyeznek. A közlekedés a logisztikai rendszerben önálló tevékenységi területet képez és a követelmények is két irányból (hadműveleti és anyagi-technikai) érkeznek számára. A kérdés végleges rendezéséhez széleskörű rendszerszemléletű vizsgálat szükséges. Segítséget adhat ehhez a nyugati hadseregek logisztikai rendszere.*

A katonai közlekedési szolgálat működése, felkészítése és fejlesztése szorosan kapcsolódik a nemzetgazdaság helyzetéhez, a polgári közlekedés hosszú- és rövidtávú fejlesztési irányelveihez. Tevékenysége mind békében, mind háborús időkben a nemzetgazdasággal való együttműködésen alapul.

Tekintettel arra, hogy a Magyar Honvédség az ország védelme érdekében haditevékenységét a Magyar Köztársaság területén folytatja, így feladatai ellátásához szükségszerűen azt a közlekedési rendszert (illetve részeit) veszi igénybe, amely az adott területen van és béke időszakban alapvetően a lakosság, a nemzetgazdaság igényeinek kielégítésére szolgál.

Mindebből következik - és ez nem új - hogy a haditevékenységek közlekedési biztosításában fontos feladatai vannak a nemzeti erőforrásoknak.

A katonai közlekedési és szállító szolgálat tevékenysége csak a korszerű követelményeknek megfelelő, jól szervezett és hatékonyan működő közlekedési rendszer megléte esetén lehet eredményes. Ez mind a nemzetgazdasági, mind a katonai igények kielégítéséhez szükséges. *A közlekedési rendszer fogalma és ennek megfelelően a tartalma a következőkben körvonalazható.*

A közlekedési rendszert a vasútak, a közutak, a vízi utak, a légi közlekedési és a csővezetékes hálózat pályái, azok találkozási pontjainál kialakított állandó, vagy ideiglenes jellegű csomópontok, a közlekedési ágazatok technikai berendezései, átrakó- és ideiglenes átrakó helyek egységes komplexuma és a különböző szállítási ágazatok szállító eszközei alkotják. A közlekedési rendszerbe tartozónak kell tekinteni a közlekedési hálózat fejlesztésére és üzemeltetésére, műszaki biztosítására és helyreállítására, valamint a szállító eszközök üzemeltetésére és komplex módon történő alkalmazására létrehozott szervezeteket erőikkel és eszközeikkel, továbbá a különböző közlekedési vezetőszerveket (polgári és katonai) és hírközlést.

A meghatározásból, de elsődlegesen a közlekedési rendszer rendeltetéséből és feladatából egyértelműen adódik, hogy minden közlekedési ágazat része a rendszernek, *azonban az egyes ágazatok katonai jelentősége nem egyenértékű.*

Egy esetleges háborúban a közlekedési rendszerben alapvető ágazatként kettő jöhet elsődlegesen számításba, *a vasúti és a közúti közlekedés.* Mellettük kiegészítő ágazatként figyelembe vehető *a vízi- és a légi közlekedés, valamint a csővezetékes szállítás, amelyeknek a lehetőségek függvényében megfelelő szerepet kell biztosítani.*

Az előzőekben vázoltak elfogadásával és azokra is támaszkodva a szolgálat munkájánál a biztonságpolitikai koncepció és a Honvédelmi Alapelvekkel összhangban abból kell kiindulni, hogy mind békében, mind harctevékenység esetén az MH az ország területén tevékenykedik, illetve vívja meg a harcot. *A szolgálatnak erre a helyzetre, tehát a honi területen végzendő közlekedési biztosítási és szállítási tevékenységre kell készülnie.* Ebből adódik, hogy teljes mértékben lehetséges és szükséges a polgári közlekedésre támaszkodás. A szervezetek kialakításánál ezt figyelembe véve, *olyan szervezeteket kell létrehozni, ami az autonóm tevékenységhez feltétlenül szükséges.*

A védelmi harctevékenység, a nagy pontosságú fegyverek alkalmazása, a csapatok nagyfokú manővereztetésének szükségessége megköveteli a szolgálat részére a pontos információkat, a gyors intézkedéseket, a közlekedési honvédségi szervezetek mobilitását, megfelelő teljesítőképességet és a közlekedés minden ágazata felhasználásának lehetőségét a csapatok és anyagi eszközök rendeltetési helyre időben történő eljuttatására.

A gondolatkört ki kell egészíteni azzal, hogy a tudomány fejlődésével párhuzamosan *újra kell gondolni az elméleti alapot és tételeket, teljes mértékben teret adva a logisztikai szemlélet érvényesítésének.*

A katonai közlekedési szolgálat helyét, szerepét és munkáját több jelentős és minden esetben érvényesülő alap és sarokpont határozza meg. *Ezek egyrészt a honvédségben a hadműveleti biztosításból, másrészt az anyagi-technikai biztosításból adódnak.* De a honvédségi alapokon kívül a katonai közlekedésre meghatározó szereppel bír *a nemzeigazdaság közlekedése, a közlekedési rendszer.* Ezek között kell a katonai közlekedés helyét és szerepét megtalálni, hogy optimális feltételek alakuljanak ki munkájának végzéséhez. De ellentétes irányban is célszerű vizsgálni a kérdést. Jól működő közlekedés és szállítás nélkül nincs zökkenőmentes hadműveleti-, valamint anyagi-technikai biztosítás. ugyanez mondható el a logisztikáról is. *Megbízható közlekedési háttér és jól működő szállítás nélkül nincs logisztika.*

A kérdés most az, hogy a katonai közlekedési szolgálat jelenlegi helye és szerepe a legcélszerűbb és kielégítő helyzetet teremti-e, vagy elméletileg megalapozottabb és célszerűbb megoldást kell keresni.

A szolgálat helyének, szerepének, feladatainak a vizsgálatánál elkerülhetetlenül szükséges áttekinteni a logisztika és a közlekedési tevékenység kérdéseit, összefüggéseit, kapcsolatukat a következő időszakban, elsődlegesen a közlekedés és szállítás vonatkozásában. Nem csak azért szükséges ez, mert ma ez divatos téma, hanem a fejlődés reális lehetőségeinek felmérése érdekében is.

Célszerű a vizsgáldást a logisztika fogalmával kezdeni. A honvédelmi szakkifejezések tervezete szerint *a logisztika: a haderő békefenntartásához és háborús működéséhez nélkülözhetetlen szükségletek kielégítésére szolgáló szervezett tevékenység; a hadtudomány egyik alakuló tuda-*

*mányterülete, amely a haderő szükségleteinek, kielégítésével kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdéseket és kielégítést szolgáló szervezetek optimális felépítését és működését vizsgálja*². Más források szerint a logisztika régi történelmi hadtudományi kategória. Lényegét tekintve a logisztika pontos matematikai számításokon alapuló biztosítási rendszereket, valamint a bennük és közöttük lezajló anyagi, technikai, információs, szolgáltatási stb. folyamatokat és tevékenységeket jelenti, amelyet azzal a céllal szerveznek, hogy a fegyveres küzdelem (hadművelet, harc) összefüggő komplex ellátási problémáit gyorsan és optimálisan meg tudják oldani. A megfogalmazásból kitűnik, hogy a katonai logisztika lényegében makrorendszer.³

Az MH-ban a katonai logisztika rendeltetése, feladatköre még nem kialakított. Vizsgálódások, elemzések folynak és különböző nézetekkel lehet találkozni. Alapvetően az anyagi-technikai biztosítást fogja át, gyakorlatilag alkalmi megítélés és ehhez készített elmélet(-ek) szerint. Ervényes ez a közlekedés és szállítás területére is.

Érdemes röviden betekinteni a nyugati hadseregek logisztikai rendszerébe.

Ezen hadseregek anyagi-technikai biztosításának vezetése funkcionális alapon (anyagi ellátás, szállítás, technikai biztosítás, egészségügyi biztosítás) épül fel. A vezetőszervek összetétele, alárendeltsége, tagozódása az adott hadsereg vezetési rendszerétől, szervezeti felépítésétől, nagyságától és haderőnemi tagozódásától függ. Ehhez elkülönült közlekedési (szállítási) vezetőszerivel rendelkeznek. Így az USA fegyveres erők (mindhárom haderőnem) hadtáp anyagi ellátását a minisztérium logisztikai főnöksége, az összhaderőnemi szállítási feladatokat pedig a Szállítási Operatív Hivatal irányítja. A szárazföldi haderőnemi anyagi-technikai-egészségügyi biztosítást a VKF logisztikai helyettesének alárendelt anyagi-technikai parancsnokság, az egészségügyi szolgálatfőnök által ve-

2 Aktuális honvédelmi szakkifejezések értelmezése. Új Honvédségi Szemle 1992.2.sz.

3 Dr.Szűcs L.: A katonai logisztika értelmezése és feladatai. Hadtudomány 1993.1.sz..

zetett egészségügyi parancsnokság és a VKF első helyettes közvetlen irányítása alatt működő katonai szállítási parancsnokság vezeti.

A hadműveleti logisztikai vezetéshez az USA szárazföldi csoportosítások hadszíntéren való logisztikai tervezésével, szervezésével és irányításával foglalkozó *vezető szervek tartoznak*: a szárazföldi csapatok hadszíntéri ellátóparancsnoksága, a közlekedési- szállítási parancsnokság, az egészségügyi parancsnokság és az anyagi- technikai biztosító központ.

Hasonló tagozati, illetve haderőnemi elkülönültség található a *Bundeswehr logisztikai* vezetési rendszerében is.⁴

Az Egyesült Államok szárazföldi csapatainak FM 100-5 jelzésű Hadműveleti szabályzatában rögzítettek szerint a logisztika más-más értelmezés és tartalmat kap a hadászat, a hadműveleti művészet és a harcászat szintjén. Eszerint a harcászati szint anyagorientált. Itt az ellátás rendszerébe mindazon dolgok tartoznak, amelyeket a csapatok harci, harc-biztosító és kiszolgáló alakulatai fogyasztanak az ütközetre való felkészülés, illetve az ütközet során. A hadműveleti szint a logisztika szélesebb értelmezése szerint tevékenykedik, ami olyan elemeket is magában foglal, mint a hadműveleti színterek közötti elosztási rendszer, a hadtápbázisok kialakítása és az ország rendelkezésére álló katonaaállomány és felszerelés felhasználása. Hadászati szinten nézve a logisztika magában foglalja az élőerőnek és anyagi alapjának kialakítását, azok kijuttatását a hadműveletek színterére. Ennél a szintnél a logisztika a jövőbe tekint, hogy kifejleszthesse a háború folytatásához bárhol szükséges feltétel-rendszert.⁵

Meg kell jegyezni, hogy a nyugati hadseregekben a logisztikai rendszerek az alapkérdésekben való közelítés mellett sajátosan alakultak és működnek. *Egyértelmű séma az MH részére nem kapható és nem vehető át.*

4 Dr. Szentes Z.: Logisztikai rendszerek a nyugati hadseregekben Új Honvédségi Szemle 1991.11.sz.

5 A hadműveleti művészet értelmezése az amerikai hadseregben. Hadtudomány 1993.1.sz.

Ezek után célszerű vizsgálat alá venni néhány tényezőt, kérdést és azokat elemezni a MH vonatkozásában.

Szervezetileg a közlekedési szolgálat az anyagi-technikai szolgálat-hoz tartozik. *Ez az anyagi-technikai biztosítás fogalmából és feladataiból adódóan elfogadhatónak is tekinthető.* Legalább is a lehetséges megoldások egyikének. Amint már az előzőekben is említésre került, a szolgálat feladatai csak részben adódnak az anyagi-technikai szolgálattól. Meghatározók a hadműveleti tevékenységgel és biztosítással összefüggő feladatok, *mint pl: a közlekedési hálózat felkészítése, üzemeltetése, a közúti mozgások szervezése és biztosítása; a hadműveleti szállítások tervezése, szervezése, végrehajtásának irányítása - csak a legfontosabbakat említve.* Még egy lényeges dologra kell itt utalni. Az előzőekben is már említés történt arról, hogy a katonai közlekedés a feladatát nem csak saját erővel és eszközeivel oldja meg. Jelentős szerepe van ebben a nemzetgazdaság közlekedési rendszerének és a polgári közlekedési vállalatoknak. A nemzetgazdasággal való kapcsolattartás és a követelmények meghatározása az anyagi-technikai szolgálat feladatkörét meghaladó, zömében vezérkari szintű jog- és hatáskör. A szolgálat ezen területen is a hadműveleti vonalhoz kötődik, mivel a követelményeket az szabja a részére.

Az elmondottakból olyan következtetést lehet levonni, hogy *a közlekedési szolgálat tevékenysége túl mutat az anyagi-technikai biztosítási rendszeren és annak feladatkörén.* Hangsúlyozni kell, hogy az anyagi-technikai biztosítási rendszerbe történő egyértelmű illesztéséről van itt szó és nem *a szolgálat szervezeti elhelyezkedéséről.* Bár végső soron a szervezeti elhelyezkedésnek a biztosítási rendszerek és feladatok megvalósítása érdekében kell a legcélszerűbbnek lennie.

A logisztika oldaláról vizsgálva a közlekedési tevékenységet ugyancsak nem lehet egyértelmű választ adni. A logisztikában a közlekedés nélkülözhetetlen és meghatározó, de nem a teljes rendszerrel. *A szállítás - azon belül is elsődlegesen az anyagi-technikai - feltétlen része a logisztikának,* hisz enélkül nem értelmezhető annak működése. A közlekedés egyéb szakterületei - elsősorban a hálózati, annak biztosítása és működtetése - nem tekinthetők a logisztika részének. Oda sorolásuk csak önkényesen történhet a felszínes egység megőrzése érdekében. Elvi alapokon nyugvó egység azonban nem alakítható ki, mivel a közlekedés önálló tudományterület és a törvényszerűségeket nem lehet és nem is célszerű tar-

tósan figyelmen kívül hagyni. Az utóbbi időben számtalan példa mutatta azt és jó néhány félresikerült szervezeti forma nehezítette a munkát.

Jogos ezek után a kérdés, hogyan rögzíthető a közlekedési szolgálat helye és szerepe a honvédség működési és ehhez kapcsolódóan a szervezeti rendjében.

1./ A közlekedési biztosítás szerepet játszik a mindenoldalú biztosítás összes területén, így a hadműveleti biztosításban, valamint az anyagi-technikai biztosításban. Feladatai ebből adódóan sokrétűek és az MH tevékenységének úgyszólván minden területére kiterjednek. Ebből a sajátos helyzetből adódóan a szolgálat részére a követelmények két fő irányból – a vezérkar (hadműveleti törzs) és az anyagi-technikai szolgálat – érkeznek.

2./ A szolgálat sajátos helyzetéből adódik, hogy feladatait nem saját erővel és eszközökkel oldja meg, kevés kivételtől eltérően. A kis számú szakcsapatok mellett a nemzetgazdasági közlekedési rendszer és a polgári közlekedési szervek, valamint az egyéb katonai szervezetek képezik a közlekedési biztosítási és szállítási feladatokat. Ehhez nagyon szoros kapcsolat és együttműködés kell a polgári közlekedéssel a hadműveleti vezetés követelményei alapján.

3./ Az előzőekből következik, hogy a közlekedési szolgálat elsődlegesen tervező, szervező, szabályozó és irányító szerepkört tölt be. Érvényes ez a közlekedési hálózatra vonatkozó feladatoknál, de úgyszólván teljes mértékben a szállításoknál is.

Az említett sajátosságok meghatározók a szolgálat helyzetének a megítélésénél. Rendeltetését és feladatkörét illetően kevéssé sorolható az anyagi és technikai biztosítást végző szervezetekkel azonos megítélés alá. Az anyagi és technikai biztosítást végző szervezetek a tervezés mellett beszerzik, tárolják és a meghatározott helyen a felhasználónak biztosítják az anyagokat és technikai eszközöket, illetve végzik az üzemeltetést és a helyreállítást. A közlekedési szolgálat ezzel szemben tervezi, szervezi, szabályozza és irányítja a közlekedési biztosítási feladatokat. Ezek nem elhanyagolható tényezők. A feladatok ilyen eltérő jellegét és ezek hatásait semmilyen integrációs tevékenységnél nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Az eddigiekben megfogalmazott gondolatok figyelembe vételével a katonai közlekedési szolgálat követelményi szintű és zökkenőmentes működése érdekében néhány kérdést célszerű vizsgálni és megfelelő elemzés után azokban döntést hozni.

1./ Egyértelművé tenni a katonai közlekedési szolgálat helyét, szerepét a MH rendszerén és szervezeti struktúráján belül. Vizsgálni kapcsolatát, feladat megosztását a polgári közlekedési szervekkel.

Elméletileg megalapozottan kimunkálni és rögzíteni, hogy a szolgálat feladatköre a közlekedési biztosítás és a szállítások tervezése, szervezése, a végrehajtás irányítása. Elsődlegesen vezérkari szintű feladatokat kell ellátnia, amely nem integrálódhat az anyagi-technikai biztosításhoz. Ez határozza meg a logisztikai rendszerbe való szerepét is.

2./ Célszerű kialakítani a feladatoknak és a működési rendnek megfelelő korszerű szervezeti formát, amely a nemzetgazdaság lehetőségeivel és a polgári közlekedési szervekkel szoros együttműködésben alkalmas és képes békében és egy esetleges háborúban a rendeltetésének megfelelni.

3./ Fő célnak kell tekinteni a tervszerűség, a hatékonyság és a gazdaságosság fokozását. Ennek egyik fontos területe a szállítási rendszer átfogó vizsgálata, korszerűsítése és lehetőség szerint minden szállításnál – történjék az bármilyen eszközzel – a pengzgzdálkodás megvalósítása.

4./ Korszerű számítástechnikai és információs rendszer kialakítása a szolgálatnál, amely lehetővé teszi az állandó helyzetismeretet, a gyors hatékony és szakszerű intézkedést a gazdaságosság szemelótt tartásával.

E néhány gondolat csupán segíteni akarja megtalálni és kialakítani a célszerű és esetleg a legjobb megoldást a szolgálat helyzetére, működési rendjére. Ezzel is hozzá lehet járulni, hogy a szolgálat a feladatkörének megfelelő módon és hatékonysággal tudjon működni a honvédség érdekében.

GONDOLATOK A TÜZÉRSÉG LŐSZERELLÁTÁSÁRÓL

Bősze Tamás¹

Hosszabb ideje tanulmányozom a a MH tüzérsége anyagi biztosításának rendszerét, tapasztalatait és problémáit. Vizsgálódásaim eredményeiről, a feltárt problémák lényegéről és a megoldás lehetséges alternatívájáról szól az a két részből álló tanulmány, amelynek első részét tartja kezében a tisztelt olvasó.

Szándékaim szerint a tanulmány első részében ismertetem a tüzérség lőszerellátásának területén mutatkozó problémák és ellentmondások lényegét, míg a második részben a megoldás egy lehetséges változatának ismertetésére vállalkozom.

Új elvek, régi készletek

"A Szakutasítás a háborús anyagi-technikai biztosításra tervezete" az anyagi-technikai biztosítás általános elvei egyikeként a következő megfogalmazást tartalmazza:

A gépesített hadtest az anyagi-technikai biztosítás autonom egysége, mely a részére rendelkezésre bocsátott erőforrásokból saját hatáskörében szervezi meg szervezetszerű, illetve megerősítő, valamint a sávjában alkalmazásra kerülő más csapatok anyagi-technikai biztosítását.

Ez az elv a gépesített hadtest autonómiájának megteremtését állítja követelményként az anyagi biztosítást tervező, szervező és irányító szakemberek elé. Interpretációim szerint az autonómia az anyagi biztosítás területén azt jelenti, hogy a hadművelet készenlétére a THDS hadműveleti felépítésének első lépcsőjében védő **gépesített hadtest rendelkezési körében vannak azok az anyagi készletek, amelyek a hadművelet anyagszükségletének megfelelő nagyságúak.** Úgyszintén ezen elv szerinti követelmény az, hogy a hadtest védősávjában elhelyezkedő valamennyi

1 Dr. Bősze Tamás őrnagy, egyetemi adjunktus, MH Hadtápcsoporftőnökség tervező főtisztje

csapat (hadműveleti- és harcrendi elem) anyagi biztosítását a hadtest önállóan szervezze meg.

A fenti követelmények a tüzérség aspektusából azt jelentik, hogy a másodlépcső hadtest tüzérdandára és páncéltörő tüzérezrede, továbbá a hadsereg sorozatvető ezrede és páncéltörő dandára egyaránt az elsőlépcső hadtestek ellátási körébe kerül.

A gépesített hadtest csapatkészletei, valamint ellátóezredének szállítókapacitása egyaránt csak a szervezetszerű erők ellátásához biztosítanak szűkös feltételeket. Ebből következően az elsőlépcső hadtestek anyagi készleteit a készenlét idejére a hadművelet anyagszükséglete szintjére kell növelni. A készlet növelése kiegészítő készlet² létrehozását jelenti. A kiegészítő készlet mértékét az anyagszükséglet nagysága, az anyagszükségletet pedig az elrendelt készlet és a felhasználási norma mértéke határozza meg.

A hadtest első védelmi hadműveletének végére rendszerint a csapatkészlet megalakítását határozzák meg **elrendelt készletként**. Hasonlóan ehhez, az elsőlépcső dandárok (ezredek) **elrendelt készlete** az egyes harcnapok végén minimálisan a csapatkészlettel megegyező. Ettől, az általánosan alkalmazott készletmeghatározási módtól csak azoknál a csapatoknál térnek el, amelyek a harcnap végén kivonásra kerülnek.

Ha elfogadjuk azt, hogy az elrendelt készlet rendszerint megegyezik a csapatkészlettel, akkor **kiegészítő készletként a felhasználási normának megfelelő mennyiségű anyag felhalmozása válik szükségessé a hadtestnél**. Ez, tüzérségi lőszerből a hadtest szervezetszerű tüzérségére 3,5-4,0 ja. aknavető- tarack-, ágyútarack és páncéltörő, valamint 2,2-3,0 ja. rakétapáncéltörő lőszer jelent.

Az elsőlépcső hadtestek kiegészítő készleteit tovább növeli az, hogy védősávjukban kerül alkalmazásra a THDS sorozatvető ezrede és páncéltörő dandára. Mivel ezek anyagi biztosítását is a hadtestnek kell szer-

2 Kiegészítő készlet: a csapatoknál a harc (hadművelet) kezdetére, a csapatkészlet szintjén felül felhalmozott anyagi készlet

vezni, a részükre engedélyezett felhasználási normának megfelelő lőszerkészletet is az elsőlépcső hadtestek rendelkezésére kell bocsátani.

A gépesített hadtestek kiegészítő készleteit a a hadtest védősávjának hátsó határához közel kijelölt vasútállomásokra települő **anyagtároló kiadó körzetekben (ATTK), a központi lőszerkészletekből alakítják meg.** Az ATTK vasútra telepített készletei jelentik tehát a hadtestek legfőbb anyagi forrását. Attól az időponttól számítva, amikor a megalakított ATTK-ek készletei a gépesített hadtest hatáskörébe kerülnek, a hadtest részére szükséges kiegészítő készletek megalakítottak tekinthetők. A hadtest kiegészítő készleteinek felhalmozásához tehát nincs szükség a hadtest gépjármű raktömeg kapacitásának növelésére. Azt azonban látni kell, hogy a felduzzasztott készletek mozgatásához csak az ellátóezred szállítóeszközei állnak rendelkezésre.

Az elsőlépcső gl., hk. és tüzérdandárok, pálcéltörő ezredek és dandár induló készleteinek meghatározásakor nem alkalmazhatjuk a hadtest indulókészletének kialakításakor akceptált elvet, mert az anyagszükségletnek megfelelő mennyiségű lőszerkészlet felhalmozására a harcászati zónában nincs lehetőség. A túlzott méretű kiegészítő készlet csökkentené a csapatok manőverező képességét, indokolatlanul megnövelné az ellenség behatásaiból eredő anyagvesztést, szállítása, mozgatása megoldhatatlan feladatot állítana a dandárok (ezredek) ellátószervezetei elé. A dandárok (ezredek) indulókészletének meghatározásakor a következő követelmény kielégítését tartom célszerűnek érvényesíteni:

A dandárok, (ezredek) olyan induló készletekkel rendelkezzenek, amelyek fedezik a harcnapra engedélyezett felhasználási normákat a zárolt készletek³ megtartása mellett.

Ezt a követelményt érvényesítendőnek és érvényesíthetőnek tartom az egyes tüzéregységek vonatkozásában is, az alábbi pontosítással:

3 Zárolt készlet: (nem csökkenthető készlet) az anyagi készleteknek azon alsó szintje, amely alá a csapatok készlete a harc, hadművelet során nem süllyedhet. A zárolt anyagi készletek felhasználását csak az előírási parancsnok engedélyezheti. (ATB szakutasítás 12. oldal)

A tűzérosztályok induló készlete biztosítsa a fő tüzelőállás körletből végrehajtandó tűzfeladatok lőszerfelhasználási normáját úgy, hogy annak befejezése után, az állás körlet váltását az ütegek csapatkészletéhez (1 ja.) közel álló készlettel tudják megkezdeni.

A két - egymással összefüggő követelmény felállítására történelmi tapasztalatok inspiráltak. Számos példa mutatta meg azt, hogy a legköri tekintetben szervezett utánpótlási rendszerben is felléphetnek olyan zavarok, amelyek megakadályozzák a lőszer időben történő eljuttatását a tűzéséghez. A fellépő lőszerhiány pedig lehetetlenné teszi a tűzéség részére megszabott feladatok végrehajtását, egyszersmind a védelmi harc (hadművelet) sikeres megvívását. **Ha azonban a tűzérkötelék parancsnoka a feladat végrehajtásának készenlétére rendelkezik a felhasználásra tervezett lőszerkészlettel, továbbá minimálisan a nem csökkenthető készlettel, akkor a megszabott feladat végrehajtását lőszerhiány nem gátolhatja és a zárolt készlet a kötelék közvetlen védelmét, "túlélését" is biztosítja.**

A megfogalmazott követelmények szem előtt tartásával elemeztem az egyes lőszer típusokból a tűzé alegységeknél, egységeknél és magasabbegységeknél megalakítandó induló készletek nagyságát. Az elfogadott napi lőszerfelhasználási normákkal számolva, **a fő irányban védő a gl. és hk. dandárok nál aknavető- és taracklőszerből szükséges kiegészítő készleteket felhalmozni, a jelenlegi csapatkészleteket figyelembe véve mintegy 0,5-1,0 javadalmazás mértékében, esetenként páncéltörő lőszerből 0,3-0,5 javadalmazás mennyiségben.**

A hadtest tűzérdandárnál agyútarack lőszerből mintegy 0,5-0,7 ja. **kiegészítő készlet megalakítása célszerű a készenlét idejére.** Minthogy az elsőlépcső hadtest tűzérdandárának osztályaival az elsőlépcső gl. és hk. dandárok at erősítik meg, célszerű a kiegészítő készletet a tűzérosztályokhoz lelépcsőzni. A tűzérdandár ellátó századának jelenlegi szervezetével ugyanis megoldhatatlan a hármas csoportosításban harcoló tűzérosztályok folyamatos lőszerutánpótlása.

Hasonló induló készlet megalakítása indokolt a másodlépcső hadtest előrevont és gyakran szintén megosztottan alkalmazásra kerülő tűzérdandáránál is. Számvetéseim alapján a hadtest páncéltörő ezred(-ek) részére - a tervezett alkalmazás függvényében - **mintegy 0,2-0,5 ja. páncéltörő lőszer kiegészítő készlet létrehozása célszerű, míg raké-**

tapáncéltörő lőszerből kiegészítő készlet megalakítása nem szükséges. Ugyanez mondható a hadsereg páncéltörő tüzérandárának induló készleteiről is.

A sorozatvető ezred induló lőszerkészlete akkor is biztosítja a készletképzési követelmények kielégítését, ha az a csapatkészlettel megegyező, mivel napi lőszerfelhasználása nem haladja meg a 0,5-0,7 javadalmazás értéket, csapatkészlete pedig 1,66 javadalmazás.

Az előzőekben részletezett indulókészletek megalakítása egyszerre jelenti a harctevékenységhez szükséges készletek felhalmozását, lépcsőzését és a várható felhasználáshoz igazodó csoportosítását.

A készletképzés vizsgálata kapcsán nem szabad elfeledkezni arról, hogy a harcászati zónában készletfelhalmozást csak úgy szabad végezni, hogy a készletek mobilan tarthatóak legyenek. Mivel a csapatokhoz szervezett szállítóeszközökkel csak a csapatkészletnek megfelelő mennyiségű anyag mozgatható egyidőben a kiegészítő készletként felhalmozásra tervezett anyagok mobilitása - jelenlegi helyzetben - csak akkor biztosítható, ha az ellátó (kiszolgáló) szervezeteket szállítóeszközökkel is megerősítik.

A lőszerkészletek utánpótlásáról

A készletek utánpótlása az anyagfelhasználás üteméhez igazodva biztosítja a csapatok anyagi készleteinek szintentartását. **Az utánpótlás egyszerre jelenti azt, hogy a készletszint helyreállításához szükséges anyagok rendelkezésre álljanak és azt, hogy azok a rendeltetési helyükre jussanak.**

A felhasznált anyagi készletek pótlását a tüzérség harctevékenységéhez kell igazítani. Értelmszerűen az induló készlet megalakításának a készenlét idejéig kell megtörténnie. **A harcnap során - ha a korábban ismertetett készletképzési követelmények érvényesülnek - a tarackos és az ágyútarackos tüzérosztályok részére csak a lőszerkészlet utánpótlása válik szükségessé.** Az egyéb anyagokból jelentkező felhasználás pótlását rendszerint egy ütemben, a harcnap végén célszerű végrehajtani.

A páncéltörő tüzéregységek (üteg, osztály) felhasznált anyagainak pótlását az egyes szétbontakozási terepszakaszokon folytatott tevékenységhez kell igazítani. A terepszakaszról az összpontosítási körletbe visszatérő üteg, vagy osztály részére a körlet elfoglalása előtt célszerű komplex anyagi feltöltést biztosítani. A komplex anyagi feltöltés során tehát nem csak a szétbontakozási terepszakaszon felhasznált lőszereket pótolják, hanem a harc- és gépjárművek hajtóanyag készletei is feltöltésre kerülnek, továbbá rendszerint a személyi állomány étkeztetése és ivóvízzel való ellátása is megtörténik.

A hadsereg sorozatvető ezred lőszerének pótlása szigorúan a lőszerfelhasználás ütemének megfelelően folyik. A sorozatvető osztály lőszer szállító gépjárművei a készleteiket az ütegek lőszerszállító részlegéhez csak akkor tudják átadni, ha azokról a lőszer már a harci gépekre került. A megüresedett lőszerszállító gépjárművekkel a sorozatvető ezred, a részére kijelölt lőszerforrásról önállóan hajt végre vételezést. A lőszeren kívüli anyagok pótlását szintén önálló, rendszerint napi, egyes anyagokból kétnaponkénti vételezéssel végzi az ezred.

Általános konklúzióként megállapítható, hogy ha az indulókészlet megalakítása a felállított követelményeknek megfelelően történik meg a tüzércsapatoknál, akkor a harcnap folyamán az elrendelt készlet megalakításához szükséges anyagok pótlása válik indokolttá. Mivel dandár (ezred) és alegység szinten az elrendelt készlet mértéke megegyezik a csapatkészlettel, - amelynek szállításához szükséges szállítóeszközök minden tagozatban biztosítottak - megállapítható, hogy az elrendelt készletek átvételéhez és tárolásához a szervezetszerű járműállomány elegendő. Vételezések végrehajtására azonban már csak azokkal a szállítóeszközökkel lehet számolni, amelyek a csapatkészletnek a dandár- (ezred-) raktárban tárolt részét szállítják (0,1 ja.), mert a tüzérütegek lőszerszállító járműveit az ütegtől nem lehet bevonni.

Az anyagszállítás folyamata köti össze az ellátási forrásokat és a felhasználókat. Míg korábban az anyagi biztosításra a tagozatosság volt jellemző és ebből eredően az anyagszállítás az egyes ellátási tagozatok közötti anyagáramlást biztosította, addig napjainkban - összhangban a területi és tagozatos ellátás kombinált alkalmazásával - gyakran közvetlenül az anyagfelhasználó és az ellátási forrás közötti szállítás válik jellemzővé.

A tüzérség ellátó szervezetei - hasonlóan az egyéb katonai szervezetekhez - annyi szállítóeszkővel rendelkeznek, amennyiben raktömeg kapacitása elegendő az előírt csapatkészlet raktárakban megalakítandó részének szállításához.

Összevetve a lőszerszállításra igénybe vehető raktömeg kapacitást, a tüzérségnél megalakítandó lőszer kiegészítő-készleteket és az utánpótlással összefüggő lőszerszállítási igényeket, **megállapítható:**

1.) A gl. (hk.) dandároknál aknavető lőszerből 0,6-1,0 ja., tüzérlőszerből 0,5-1,0 ja., míg páncéltörő lőszerből 0,2-0,4 ja. kiegészítő készlet megalakítására lenne szükség a készenlét idejére. Amennyiben a hadtestraktár valamennyi ilyen lőszerrel málházott szállítójárművét az elsőlépcső dandárok ellátószázadainak megerősítésére rendelnék, akkor is legfeljebb 0,4-0,5 ja. készlet lenne biztosítható mobilán.

2.) Ha a hadtestraktár tüzérlőszer szállító gépjárműveit a dandárok részére megerősítésül kiadják, akkor nem marad a hadtest ATF kezében olyan tartalék, amellyel a nem tervezhető, váratlanul fellépő lőszerhiányra reagálni lehetne.

3.) Az anyagi készletek utánpótlása a tüzérségi lőszerből a csapatkészletnek megfelelő mennyiség felvételezését, vagy utánszállítását követeli meg. **Feltéve, hogy - ad absurdum - a lőszer utánpótlását a dandár eszközeivel végrehajtott vételezés útján kell pótolni a kijelölt lőszerforrásról, (ATTK, vasúti kirakó állomás, központi lőszerraktár, stb.) ebben az esetben a rendszeresített szállítóeszközökkel 11 teljes szállítási forduló végrehajtására lenne szükség. Ez megoldhatatlan!**

4.) Ha az elsőlépcső dandárok lőszerének pótlását a hadtest ellátóezred eszközeivel végeznék úgy, hogy egyidőben valamennyi tüzérségi lőszer szállító gépkocsi egy elsőlépcsős dandár irányába dolgozna, akkor ezzel a járműállománnyal mindegyik dandárhoz 2-2 teljes fordulót kellene végezni. És ekkor még csak a csapatkészlet lenne megalakítva. A következő harcnap induló készletének felhalmozásához dandáronként további másfél forduló végrehajtása lenne szükséges. Egy forduló minimális távolsága 60-70 kilométer lehet. Így a hadtest szállítóeszközeinek a harcnap utánpótláshoz - *a hadtest első lépcsőjében kettő, illetve három gl. (hk.) dandárt feltételezve* - 240-490 kilométer, illetve 360-735 kilométert kellene teljesíteni. Az átlagos 30 km/h menetsebességgel számolva,

csak a tiszta menetidő 8-24 órát tenne ki. Úgy gondolom, hogy ezeket az adatokat nem kell kommentálnom.

5.) A fenti okfejtés során csak a hadtest szervezetszerű tüzérsége lőszerutánpótlásának szállítási problémáira utaltam. Tekintettel arra, hogy a hadtest sávjában ezekenkívül még igen jelentős lőszerfelhasználással bíró tüzérségi erők is harcolnak, belátható, hogy az **elsőlépcsős hadtestek**, a cikkem elején idézett anyagi-technikai biztosítási elvből **adódó követelményeknek a jelenlegi szállítókapacitásukkal nem képesek megfelelni!**

6.) Nem jelent megoldást a feltárt problémákra a **szállítóeszközök centralizált alkalmazásának elvét** követve az, ha adott időszakban a dandár és a hadtest ellátószervezetek valamennyi szállítóeszközét, vagy azok zömét csak lőszer szállításra vennék igénybe. A csapatkészletben lévő más anyagcsoportokhoz tartozó készletek földre rakása ugyanis elfogadhatatlan az anyagi biztosítás szempontjából. Egy hasonlittal élve ez olyan lenne, mintha a bográcsgulyás készítéséhez - mondván, hogy a legfontosabb a hús - nem vinnénk magunkkal krumplit, sót és paprikát. Nyilván így nem is készülhetne gulyás. Ugyan így a harc (hadművelet) összefegyvernemi jellege megköveteli a tüzérségi lőszeren kívüli egyéb anyagok harc közbeni utánszállítását is. Ebből adódóan az ezek szállítására rendszeresített szállítóeszközökkel csak válságos tüzezlőszer hiány esetén lehet számolni.

Következtetések

Az anyagi biztosítás egyes folyamatainak vizsgálata során feltárt el-
lentmondások és problémák egymás mellé állítása lehetőséget biztosít
arra, *hogy az anyagi biztosítás egészére vonatkozóan következtetéseket von-
junk le.:*

- A MH alkalmazási elveinek változásával jelentősen módosultak a tüzérség alkalmazási elvei is. Az anyagi biztosítás megszervezésére a legnagyobb kihatással a tüzérség csoportosításában és alkalmazásában bekövetkezett változások voltak. Ezzel, hogy a THDS hadműveleti felépítésének első lépcsőjében védő gépesített hadtest tüzezdandárát minden esetben megosztják és kettős, vagy hármas csoportosításban az elsőlépcsős gl. (hk.) dandárok megerősítésére rendelik, az egyes ágyúta-

rackos osztályok anyagi biztosítása a tüzérdandár ellátószázadával nem hajtható végre megbízhatóan.

- A THDS második lépcsőjében lévő gépesített hadtest tüzérdandára a hadművelet során előrevonásra kerül, és osztályaival az egyik, vagy mindkét elsőlépcsős hadtest sávjában tevékenykedik. A tüzérdandár anyagi biztosítása ez esetben is legalább két irányba kell hogy megvalósuljon. Az ellátószázada, de a dandár többi anyagi-technikai szervezete sem alkalmas arra, hogy tartósan megfeleljen a megosztott alkalmazás követelményeinek.

- A fentiek alapján célszerűnek látszik a tüzérdandár anyagi-technikai biztosító szervezetei olyan irányú átszervezése, amelyik a tüzérosztályok önálló tevékenységének kiszolgálását jobban biztosítja. Az anyagi biztosítás szempontjából önállóvá váló tüzérosztályok bármilyen csoportosítása (dd.TÜCS, hdt.TÜCS, hdt.TALCS, THDS TÜCS) autonóm módon képes lenne biztosítani saját szükségleteinek zömét. Ez nagyban növelné az osztályokkal való manőverezés lehetőségeit is.

- A THDS ellátódandárának leszervezését követően a THDS közvetlen tüzérség anyagi biztosítása annak a hadtestnek a feladatává vált, amelyiknek a védősávjában harcol. **A hadtestek ellátóezredei sem a sorozatvető ezred, sem a páncéltörő dandár páncéltörő rakétaütegeinek alapvető fegyverzetéhez nem rendelkeznek lőszerrel.**

- Az elsőlépcsős hadtestek sávjában harcoló - a másodklépcsős hadtesttől előrevont - tüzérdandár és páncéltörő tüzérezred, továbbá az elsőlépcsős gl. és hk. dandárokat megerősítő ágyútarackos tüzérosztályok anyagi biztosításának végrehajtásához a hadtest ellátóezred szállító kapacitása elégtelen. Ugyanakkor a felsorolt tüzérségi erők saját, szervezetszerű ellátóalegységei jelenlegi állományukkal nem képesek az anyagi biztosítási feladatainak önálló végrehajtására. **Az ellátás biztonságának megteremtése érdekében mindenképpen indokolt a másodklépcsős hadtest ellátóezredéből az ágyútarack- és a páncéltörő lőszerrel málházott gépkocsikat az elsőlépcsős hadtestek megerősítésére rendelni.**

- A megosztott irányzású tüzérségi eszközök után előírt jelenlegi lőszer csapatkészlet olyan alacsony, hogy az nem biztosítja a tüzérség egy harcnapra lőszerfelhasználási normáját sem. Az alacsony lőszer

készletszintek szállítására szervezett lőszer szállító gépkocsik nem biztosítanak elegendő szállító kapacitást az utánpótlási feladatok végrehajtásához. Indokoltnak látszik a tüzerlőszer csapatkészlet növelése és ezzel összefüggésben az egyes tagozatok lőszer szállító kapacitásának bővítése.

– A páncéltörő tüzértség csapatkészleteinek és a várható harcnap lőszerfelhasználásának aránya kedvezőbb képet mutat mint a megosztott irányzású tüzérségé. Meglátásom szerint ez összefüggésben van a páncélos csapatoknak a korszerű haderőkben az elmúlt időszakban betöltött szerepével. Az összefüggést abban vélem látni, hogy a hadseregek a páncélos eszközök jelentőségének növekedésével az elhárításukra szolgáló tüzérégi eszközök fejlesztésére, alkalmazásuk tökéletesítésére és ezzel együtt ellátásuk és kiszolgálásuk biztosítására is nagyobb hangsúlyt fektettek mint a megosztott irányzású tüzérségére. Ezzel együtt a páncéltörő lövegek után a csapatkészletben megalakított lőszerkészlet mennyiségét éppen csak megfelelőnek ítélem.

– Az anyagi biztosítás tervezése és szervezése során célszerűnek tartom az indulókészlet nagyságának meghatározásakor érvényesíteni a korábban már megfogalmazott követelményeket. Nevezetesen azt, hogy a gépesített hadtest indulókészlete fedezze a védelmi hadművelet során ellátási felelősségébe utalt csapatok anyagszükségletét, a dandárok (tü., pct., gl., hk.) és ezredek (sv., pct.) tüzérégi lőszer indulókészlete fedezze a harcnapra engedélyezett lőszerfelhasználási normát, a zárolt készletek fenntartása mellett.

A következtetések alapján kidolgozott megoldási javaslatokat a folyóirat következő számban tervezem közreadni.

ANYAGI-TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ

AZ ANYAGI-TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ FŐBB CÉLKITŰZÉSEI ÉS AZ INTEGRÁCIÓS FOLYAMAT TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Turák János¹

Az anyagi-technikai biztosítás integrációja célkitűzéseinek és a ma már harminc éves integrációs folyamat főbb eseményeinek áttekintését időszerű feladatnak kell tartanunk.

A csapatoknál, parancsnokságoknál és intézeteknél, valamint egyéb katonai szervezeteknél az elmúlt két évben megtörtént az anyagi-technikai szolgálatok (ágazatok) szervezeti integrációja. Az anyagnemfelelősi feladatoktól mentesített általános gazdasági tevékenységekre megalakított szervezeti elemek működésével, valamint a számviteli folyamatok egységesítésével jelentős előrelépés történt a csapatok gazálkodási tevékenységének működési integrációjában is. Ezzel jelentős szakaszathoz érkezünk az immár több évtizedes folyamatban, mely szakasz lezárulásával újabb integrációs feladat előtt állunk. A HM Logisztikai Programiroda alaprendeltetéséből közismerten a központi gazdaságirányításra is kiterjedő – az anyagi-technikai biztosítást magában foglaló – logisztikai rendszer kiépítése lehet a feladatunk a közeljövőben.

Célszerű tehát e határon megállva áttekinteni és értékelni az integrációs folyamat eddigi menetét, összevetve annak eredményit a kitűzött célokkal és következtetést levonni a további feladatokra. Ezen cél eléréséhez egy visszatekintő elemzéssel kívánok hozzájárulni.

Elismerem ugyanakkor, hogy egy ilyen igényű áttekintés nem lehet objektív. Nincs ugyanis olyan jóváhagyott okmány, direktíva vagy pa-

1 Dr. Turák János ezredes, c. egyetemi docens, a BKE Védelemgazdaságtan Tanszékének vezetője.

* A cikk az Anyagi-technikai integráció és a csapatgazdálkodás c. konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

rancs, amely az anyagi-technikai biztosítás integrációjának végső céljait, és az ahhoz vezető út szakaszait egyetlen programban meghatározta volna. Volt (talán még levéltárban van is) olyan átfogó elemző és célmeghatározó tanulmány - ezt 1976-78 időszakban készítette egy arra függetlenített HM szintű bizottság (talán egyeseknek ismerős az "ATB/K csoport" megnevezés), - amely nemcsak helyzetelemzést, hanem programot is tartalmazott, azonban a tényleges integrációs folyamat ettől jelentősen eltérő célok és módszerek szerint folytatódott, szakaszosan, új még újabb akaratok, célkitűzések szerint.

Bármennyire is fájó talán, de be kell ismernünk, hogy mindaz amit az anyagi-technikai biztosítás integrációjának nevezünk, kételyekkel és feszültségekkel teli, néhányszor a tagadás állapotáig is eljutó ellentétekkel, ellenérdekkel terhelt folyamat, amely időszakonként meglóduzott, lépett egyet-kettőt, majd a tudatos és folyamatos vezérlés hiányában stagnáló helyzetbe kerülve sokszor előre nem programozott metódusok és célok szerinti irányba mozdult ismét tovább.

Különben mivel magyarázhatnánk (ha nem az akarat és a céltudatosság hiányával) az integrációs folyamat ilyen hosszú időszakra történő elhúzódnását, s azt, hogy ma sem biztosítottak teljességükben az ehhez megkívánt feltételek, hogy még ma is vitatható a célkitűzések helyessége, és az integráció érdekében tett intézkedések eredményessége.

Természetesen mindazoknak, akik ezen folyamat szervezésében és végrehajtásában felelősséggel rendelkeznek, el kell gondolkodniuk azon, hogy miből ered az akarat hiány? Ne ítéljük könnyen, ilyen hosszú időn át fennálló problémák okait részletesebben is elemezni kell.

Kezdjük talán a végiggondolást az **integráció célkitűzésének** értelmezésével.

Ehhez előbb egy kis etimológiai bevezető engedjék meg. Az integráció a magyar értelmező kéziszótár szerint "*külön álló résznek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedése, beleolvadása.*" Egyszavas szinonímával: beillesztés, egységesítés vagy talán leginkább reánk vonatkozóan: egysítés.

Úgy vélem triviális kifejtés, hogy az anyagi-technikai biztosítás komplex rendszerét tekintjük a "*nagyobb egésznek*" és a külön álló részek,

amelyek ebbe egyesítendők, egységbe foglalandók: az anyagi-technikai ágazatok (szolgálati ágak).

Miért merült fel azonban egyáltalán ezen egyesítés igénye?

Talán korábbi "*különálló részek*" nem alkottak valamiféle jól működő egészet? Talán a 20 évvel ezelőtti, önállóan tevékenykedő fegyvernemi és szolgálati ágak nem biztosították az anyagi-technikai, pénzügyi, személyi és egyéb feltételeket az adott fegyvernemi-szolgálati ági feladatok ellátásához?

Mindezen kérdésre határozott igennek kell felelnünk! Igen, régebben is működött a rendszer. Igen, az egyes fegyvernemi és szolgálati ágak saját ellátó-kiszolgáló álmányukkal mindenirányú biztonsággal rendelkezve fennakadás nélkül tevékenykedhettek.

Miért kellett akkor mégis az integrációra gondolni? Mi volt a hiba, a javítandó a korábbi rendszer működésében?

A fő ok nagyon is nyilvánvaló (ma már kevesebb indoklást igényel): az elkülönülten működő, fejlődő anyagi-technikai szolgálatok fenntartása egyszerűen túlzottan költséges, drága.

Ugyanis valamennyi fegyvernem és szolgálati ág feladatának zavartalan végzéséhez abban látott (és néhány talán még ma is csak abban lát) biztosítékot, hogy az anyagi-technikai szükségletei ellátásához mind komplexebb képességű, **saját alárendeltségbe tartozó** erőket és eszközöket biztosítson. Így ahány fegyvernem és szolgálat főnökség, annyi tervező, beszerző, ellátó, tároló, szállító, üzemeltető, javító-karbantartó, nyilvántartó és más egyéb kapacitás került kiépítésre. Az egyes ágazatok vezetői gondtalanul aludhattak, megvolt a bármikor és bármire utasítható saját apparátus - kerül amibe kerül. A hadseregekre elkölthető pénz azonban mindig is véges. A gondos vezetés felismeri: a harcképesség növelése, a kiképzés színvonalának emelése, a fegyverzeti-technikai rendszer fejlesztése, a személyi ellátás lehetőséginek bővítése fontosabb, mint a pazarló, de kényelmes szervezeti-működési rendszerek megtartása. Természetesen megfelelő merészség is kell a honvédség egésze érdekében megsérteni a megerősödött részérdekeket, és komoly szakmai felkészültség is szükséges a jobb, hatékonyabb működést eredményező szervezeti rend kialakítására vezető irányok megszerzéséhez.

További okok közül kettő kiemelhető:

- a haditechnikai fejlődés során bővülő eszközcsoportok (pl: rejtjelező, REVA, mérésügyi, stb.) újabb és újabb anyagi-technikai ágazatok képződését generálva előbbutóbb egyszerűen a számosság miatt vezethetetlené teszik az anyagi-technikai biztosítást;
- a vezethetőség veszélyeztetésének másik iránya: a külön irányokba fejlődő, öntörvényeikben mind jobban megerősödő ágazatok részérdekeit mind erőteljesebb érvényesítésével veszélyeztetik vagy legalább is a mind terjedelmesebb, bürokratikusabb apparátusaikkal lelassítják a katonai vezetés központi akaratának érvényesülését.

Megközelítően ezek megoldása képezi az anyagi-technikai integráció alapkérdését.

A fő célkitűzés tehát abban foglalható össze, hogy a haditechnikai fejlődés során törvényszerűen divergáló irányban fejlődő anyagi ágazatok elkülönített technikai eszköz-, anyag- és pénzkészleteinek, a szállító, tároló, javító kapacitásainak, valamint tervező, ellátó, nyilvántartó és egyéb gazdasági munkaerőállományának konvertálhatóbb felhasználása **tartalékokat szabadítson fel, tegye olcsóbbá, kezelhetőbbé, összefogottabbá és vezethetőbbé az anyagi-technikai biztosítást.** Ez a cél meghatározta egyben a módszert is: olyan szervezeti megoldást kell találni, ami egyszerűbb és rugalmasabb, olcsóbb és takarékosabb, valamint a központi egységes érdeket képviselő akaratnak tágabb teret ad, mint a részérdeket szem előtt tartó ágazati struktúra.

Ebből kiindulva valamennyi integrációs "hullám" lényegében a hatásköri-szervezeti változtatásokat tartotta elsődleges kérdésnek, így vált az anyagi-technikai integráció **a ki kit győz meg (vagy győz le)** kérdésévé, elfeledve, hogy a szervezeti összevonás (átalárendelés) még csak egyik, de korántsem a leglényegesebb feltétele a hatékonyabb működésnek.

Itt ismét egy kitérés szükséges, megvizsgálva mi is az integráció lényege.

Már korábban említettük, hogy az integráció az egységbe foglalás, az egységbe való összeolvadás szinonimája. Ez az egységesülés nyilvánvalóan nem merül ki a részek változatlan egymás mellé rendelésével, ha-

nem az egységesülő részek funkciójukat is módosíthatják, hiszen most már nem egy önálló egységként, hanem valaminek a részeként kell szerepelniük. Konkrétabban: az ágazati részegységek helyett az egész egy-egy működési feladatcsoportját ellátó funkcionális részegységeknek kell az új rendszert alkotniuk. Ezt nevezzük **a működés integrálásának, más szóval funkcionális integrációnak** - szemben az egyszerű szervezeti összevonással, ami a működést változatlanul hagyja. Korábban, az önálló ágazati rendben az anyagi-technikai szervek szervezésében az ágazati struktúra volt az elsődleges és ezen belül működtek az egyes funkcionális tervező, beszerző, ellátó stb. részapparátusok, az integrált szervezetben pedig a funkcionális szervezési elv kerül előtérbe, és azon belül érvényesül - helyesen egy, a hagyományos ágazati profiloknál célszerűbben tagolt - anyagnemfelelősi struktúra.

Az így integrált anyagi-technikai biztosítási szervezet természetesen feltételezi az új működési rend szabályainak kidolgozását, annak begyakoroltatását, az állomány új elvek szerinti továbbképzését, majd az egész alapképzés megfelelő módosítását, és természetesen az együttműködés új rendjének hatásköri szabályozását is.

A működés integrálásának alapvető feltétele így **az azonos gazdasági tevékenységek módszertani egységesítése**. Az ágazati különállás ugyanazon tevékenységi körökben eltérő kategóriákat, működést és fogalomrendszert is produkált. (Gondoljunk pl: a technikai kiszolgálásba és a javítások vagy a készletek kategorizálásában előfordult eltérő fogalmakra.)

Eltérő volt például az alkatrész-ellátás rendszere, a javításba vétel technológiája vagy a nyilvántartási formátumok használata.

Ezért az integráció további fő célkitűzése volt a gazdasági tevékenységek módszertani egységesítése - természetesen az ésszerűség, az egyes termékcsoportok együttkezelhetőségének határain belül.

Lényegében az integrációs törekvések fő célkitűzéseit át is tekintetük. Látható, hogy ennek érvényesítése új szellemű gondolkodást, felelősségvállalást és felkészítést igényel. A mindenkori egész (dd., hdt., hds., MH) érdekei meg kell, hogy haladják az érthetően részérdekéért felelős ágazati törekvéseket. Ez az új érdekstruktúra gyengíti az ágazati hatáskört, fokozatosan visszafejleszti annak rendelkezési, működési köreit, ami végsősoron az ágazat teljes szervezeti beolvadását is eredményezi.

Érthető emberi reagálás tehát a korábbi ágazati felelősségben gondolkodó, arra speciálisan felkészített és abban egzisztenciát találó személyek részéről az ellenérdekeltség az integrációs folyamatban. Ahol és amennyiben zavarok mutatkoznak az integrált szervezetek kiépítésében és működésében, ott és olyan mértékben erősödik fel - joggal - a kritika az integrációs törekvésekkel szemben, növekszik a nosztalgia a korábbi, önállóbb ágazati működés iránt.

Ez tükröződik az ATB integrációjának történetében is:

- az első kísérlet 1961-63-ban történt az ATB ágazatok közös vezetés alá vonására a HM Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség megalapításával. Ezt - a csak HM szinten érvényesülő törekvést - a Magyar Néphadsereg 60-as években megkezdett fegyverzet korszerűsítése összehangolt vezetésének szükséglete indokolta, azonban a központi funkcionális vezető szervek kiépítésének hiányában az ágazati érdekek két év alatt szétfeszítették a FCSF-ség kereteit;

- a következő kísérlet az 1968-as új gazdasági irányítási rendszer kidolgozásához kapcsolódott, amikor is az ATB rendszerének teljes módszertani átgondolása igen jelentős fejlődést eredményezett a Magyar Néphadsereg gazdálkodásában (gondoljunk a csapatok önálló költségvetési gazdálkodásának bevezetésére, a költségvetési üzemek kialakítására vagy a kisegítő gazdaságok kifejlesztésére stb.). Ezzel egyidőben napirendre került az ATB szervezeti-irányítási rendjének korszerűsítése is ("Központ" fedőnév alatt), de a fokozatosan erősödő ágazati érdekek érvényesülése nem vezetett végső döntéshez;

- 1972-ben a hadtáp vezetés terjesztette elő az ágazatok integrációjára vonatkozó - a "*grand hadtáp*" megnevezéssel illetett - javaslatokat, amelyek lényegében a vietnámi háború kapcsán az amerikai logisztikai szolgálatról szerzett ismeretekre épültek. A "*Szinkron*"-nak elnevezett kidolgozó munka elvei elfogadásra kerültek, azonban a bevezetést - feltételezem, személyi kérdések miatt - a vezetés elhalasztotta;

- jelentős esemény volt, hogy a rendszerszemlélet elterjedésével ezen időszakban kezdődött meg az ATB szervezés-elméleti elveken alapuló rendszerfelmérése. Elsőként 1971-ben az MNVK AGTCSF, majd 1972-73-ban az MNHF I. helyettes vezetésével több 10 fős csoport dolgozott az ATB működési rendjének információ kapcsolatokig lemenő

feltérképezésében, a működési funkció lehetőségeinek feltárása érdekében. Ezen felmérések és folyamatleírások feltárták az ATB ágazataiban közösen modellezhető tevékenységeket, elemezték azok egységesítésének lehetőségeit, lényegében így elvi alapot adtak a funkcionális integráció végrehajtásához;

- a 70-es évek első felében - központi döntés hiányában - a Hadtáp lépett a szervezeti integráció megvalósításában. Területi elv szerint (lakantanyákban, helyőrségekben) összevonták az azonos funkciójú hadtáp szervezeteket, megalakítva a laktanya, illetve helyőrségi hadtápok rendszerét;

- a korábban megkezdett rendszerleírásokon alapulva a 70-es évek második felétől két nagy "típus" gazdálkodási rendszer alakult ki a HM szintjén: a hadtáp, illetve a fegyverzet-technikai típusrendszer. Ezen ágazatcsoportok gazdálkodási fogalomrendszerét, módszereit és eljárásait a tervezéstől a nyilvántartásig egységesíteni igyekeztek, erőteljesen építve a mindjobban elterjedő számítástechnikai eszközök alkalmazására. A két kialakuló gazdálkodási rendszerhez egyéb felsőszintű gazdálkodó szervek szabad elhatározás alapján csatlakoztak (pl.: Kik.FCSF-ség a hadtáp, a REVA SZF-ség a fegyverzet-technikai típusrendszert választotta);

- nagy erővel indított integrációs kezdeményezés történt 1976-78-ban, az MNVK AGT CSF-ség vezetésével. Egy HM szintű függetlenített csoport - amelyre a bevezetőben már utaltam - részletes elemzés alapján több változatban alakított ki programot a ATB integrációjára. A javaslatok fő változatának lényege a fegyverzeti-technikai szolgálatok integrációját célozta, azzal az indokkal, hogy ezen ágazatcsoport integrációját "fel kell hozni" a hadtáp ágazatok integráltsági szintjére, mely után lehetséges a két nagy ágazatcsoport további egyesítésben előre lépni. Az erre vonatkozó döntés azonban közel 6 évig elhúzódott, a halasztás okát az akkori miniszter a VSZ-en belüli partnerségi kérdésekkel indokolta. (Zárójelben jegyzem meg, hogy a Szovjet Hadseregen belül éppen az 1980-as évek elején történt meg a fegyverzeti és technikai ágazatok összevonása, az egységes fegyverzeti-technikai szolgálat kialakítása.);

- ebben az időszakban az előző koncepcióra hozott döntés hiányában, mintegy kísérletképpen a volt 7.g.l.hadosztálynál (Kaposvár) megkezdődött az egyesített technikai szolgálatok (ETSZ) és az egyesített

javítóműhelyek (EJM) működtetése. Ezen kísérlet számos nehézséggel küszködött: néhány ágazat (hir.,re.) eleve kimentette magát a kísérletből. A központi szervek húzódkodása miatt a kísérleti szervezeteknek saját maguknak kellett kidolgozniuk a működési- és feladatrendjüket, beleértve a hiányzó, egységes szabályozókat is. Ez a kísérlet elhúzódott a fegyverzet-technikai integráció 1984-ben bekövetkezett legalizálásáig;

- tehát az új állomás 1984, amikor is mind a HM, mind a csapatok szintjén bevezetésre került négy ágazat: a pc.gjmű., fv., mű., vv. integrációja. Ez felerősítette a két gazdálkodási típusrendszer kiépülését és úgy mutatkozott, hogy az anyagi-technikai biztosítás rendszere tartósan e két egymással vetélkedő és együttműködésre kevésbé hajlandó ágazatcsoportra tagozódik (hadtáp-, illetve fegyverzet-technikai);

- hosszabb szünet után - a komplex integráció gondolata már-már kihunyini látszott - amikor 1990-ben a HM és az MH parancsnokság különválása lehetőséget adott az anyagi-technikai ágazatok integrálásának újabb lépésére: megalakult a 17 ágazatot vezérlő MH ATFCFSF-ség. Ez a szervezeti összevonás adott lehetőséget a csapatok egységes anyagi-technikai szolgálatának és a parancsnok anyagi-technikai helyettesi beosztásának megalakítására.

Mint látható, az ATB integráció valós indokok alapján - a gazdaságosabban működő és egységesebben vezethető anyagi-technikai szolgálat kiépítése érdekében - kezdeményezett folyamat, amit azonban részérdekek és nem egyszer szubjektív akaratok is jelentősen befolyásoltak.

Megállapítható ugyanis, hogy egy-egy integrációs törekvés kezdeményezése mögött mindig nevesíthető az a személy, aki felvállalta volna az integrált szervezet vezetését (ne feledjük el, ez miniszterhelyettesi beosztással járt) és erőt is érzett magában az integráció folyamatának levelezésére. Így a 60-as évek második felében megemlíthető Fehér Ferenc vezérőrnagy, a volt pc. és gjmű. technikai szolgálatfőnök, a 70-es évek elején Szűcs István és Damó László vezérőrnagyok, az MN Hadtápfőnökség vezetői, majd az évtized közepétől Kiss Sándor vezérőrnagy és Bencsik István ezredes az MNVK AGTCSF-ség vezetői. (Mint ismert végül is Kiss altábornagy miniszterhelyettesi beosztásban, mint a 17 ágazatot magában foglaló ATFCFSF-ség vezetője mehetett nyugdíjba.)

Megítélésem szerint a tiszteletre méltó egyéni teljesítmények - amelyek lépésenként vitték előre az integráció elakadó szekerét - sokkal eredményesebbek lehettek volna, ha a mindenkori honvédelmi miniszter és más vezető személyek (a HM KT tagjai) is megfelelő akarattal és követelménytámasztással kezelték volna az anyagi-technikai biztosítás vezetési-, szervezeti- és működési korszerűsítésének feladatait. Talán ma sem lenne haszontalan tovább gondolni ezt a kérdést, hiszen a csapatoknál elért integrációs szinttel szemben a központi tagozatban lemaradás tapasztalható. Nem tisztázott az ágazati felsőszintű gazdálkodó szervek jövője, kapcsolataik a létrejövő új funkcionális központi gazdálkodó szervekkel (lásd: Gazdálkodási Hivatal vagy HM ö. Beszerzési Osztály). Nem biztosított továbbá a központi hadműveleti tervezés (HVK) gazdasági vezetésben való felelőssége, nincs egyszemélyi gazdasági felelős az MH Parancsnokságon, tisztázatlan a HM (Védelemgazdasági Főosztály) és az MH Parancsnokság ezirányú hatásköre - bár mindezen kérdések talán egy más cikkek témái lehetnek.

Végül megemlíthető, hogy az integrált anyagi-technikai biztosítás nem mai magyar sajátosság. A Magyar Királyi Honvédség egységes Gazdasági Hivatalai vagy például az USA fegyveres erőinek logisztikai rendszere sem a nálunk (szovjet példa alapján) kialakult ágazati elkülönülést tükrözik. De elviekben más jellegű a Bundeswehr példája, ahol is béke időszakban (a BW részét képező) polgári szervezetek látják el a hadsereget. Mindez új távlatokat nyitva előttünk arra mutat, hogy számos végig gondolandó kérdés található még az ATB integrációja tökéletesítésében.

AZ ANYAGI-TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ KIHATÁSAI A CSAPATGAZDÁLKODÁS VEZETÉSÉRE

Dévald László¹

Az anyagi-technikai integráció csapatgazdálkodásra való hatásának vizsgálata igen bonyolult feladat, különösen napjainkban. Bonyolultságát több tényező okozza, melyek közül ki kell emelnem az alábbiakat:

1./ Az anyagi-technikai integráció amely a két nagy szolgálat (a fegyverzeti és technikai, valamint a hadtápszolgálat) szervezeti integrálását jelentette, nem folytatódott funkcionális integrációval. *A számviteli részlegek kikerültek az ATSZ-ok alárendeltségéből.*

Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy az integrált elektronikai szolgálat csapattagozatban nem került megszervezésre, így a szolgálathoz tartozó anyaggazdálkodás irányítása kerületszinten és csapatszinten kettős.

2./ A létrehozott anyagi-technikai szervezetek a mai napig a korábban kiadott szakutasításaik alapján kell végezzék munkájukat, nincs a jelenlegi szervezetre érvényes egységes szakutasítás.

3./ A jelen gazdasági helyzetben, amikor igen szűk a költségvetési mozgástér, valamint az elviselhetőség határát is túllépő feszültségek vannak a javítóanyag alkatrész beszerzésben és biztosításban, nagyon bonyolulttá vált a csapatgazdálkodás, esetenként megoldhatatlannak tűnő helyzetek alakulnak ki az anyagi-technikai szolgálatnál.

4./ A kettős könyvvitel bevezetése a MH-nél, amely a korábbiaknál magasabb követelményeket támaszt a szakállománnyal szemben. Ezek a tényezők súlyuknál fogva a csapatgazdálkodásra mélyen hatnak és így a csapatgazdálkodás vezetésére is meghatározóak.

A csapatgazdálkodás általános érvényű feladatait az 1982-ben kiadott, "Közvetlen Honvédelmi kiadások anyagi-pénzügyi gazdálkodási

¹ Dévald László ezredes, a 2. KKP anyagi-technikai főnöke

szabályai, második rész, a csapatgazdálkodás" című HM utasítás határozza meg. Ezen kívül, jelenleg a haditechnikai szolgálatnál az 1987-ben kiadott Ált/207. sz. szakutasítás, a hadtápszolgálatnál, illetve a közlekedési és egészségügyi szolgálatnál a CSAPATHADTÁP SZABÁLYZAT I. rész, és az egyes szolgálati ágak részére kiadott és többször módosított szakutasítások előírásait kell alkalmazni.

A csapatgazdálkodás alapvetően két fő területre tagozódik:

- A természetbeni gazdálkodásra, ami magába foglalja a technikai eszközökkel, anyagokkal, ingatlanokkal, javító-karbantartó kapacitásokkal, energiával, egyszerű anyagokkal való gazdálkodást.
- A másik nagy terület (mely kapcsolatban van az előzővel és elválaszthatatlan attól) a költségvetési előírányzaton alapuló pénzgazdálkodás, mely magába foglalja a költségvetési előírányzatok tervezésével, azok elosztásával, felhasználásával kapcsolatos tevékenységet.

Az anyagi-technikai szolgálat vonatkozásában mindkét terület meghatározó jelentőséggel bír, oly annyira, hogy a költségvetésből gazdálkodó szervek közül az anyagi-technikai jóváhagyott költségvetés 67 %-val gazdálkodik, természetesen a dologi kiadásokhoz viszonyítva, anyaggazdálkodást tekintve szinte pedig 100 %-val.

A csapatgazdálkodás vezetése, irányítása parancsnoki feladat, mely valamennyi szinten a csapatvezetés szerves részét képezi. A parancsnok gazdálkodási hatásköre egy részét helyetteseire, a fegyvernemi és szolgálatiág-főnökeire átruházhatja. Az anyagi-technikai szolgálatok gazdálkodását a parancsnok követelményeinek megfelelően az anyagi-technikai főnök irányítja.

Az anyagi-technikai főnök a szakutasításokban meghatározott, továbbá a parancsnok által átruházott hatáskörben az alárendeltségében lévő szolgálati ágakra kiterjedően végzi és koordinálja a csapatgazdálkodással kapcsolatos feladatok végrehajtását. **Ennek keretében:**

- meghatározza az alárendeltek részére a gazdálkodási célkitűzéseket, fő feladatokat, azok megvalósításának módját;
- irányítja az alárendeltek szakmai, gazdasági tevékenységét;

- irányítja a jóváhagyott költségvetési előirányzatok és anyagkeretek előírászerű felhasználását, kezdeményezi a belső átcsoportosításokat;
- javaslatot tesz a parancsnoknak az anyagi-technikai szolgálatot megillető pénzbevételek, pénzmaradványok felhasználására;
- szabályozza és elrendeli az anyagi készletek és technikai eszközök rendeltetésszerű használatát, felhasználását;
- kötelezettséget vállal azokkal a kereskedelmi és szolgáltató szervezetekkel szemben, melyekkel gazdálkodási tevékenysége során kapcsolatba kerül;
- jóváhagyja az anyagi-technikai szolgálati ágak illetményfelhasználását, anyag és költségvetési előirányzatait, szükségleti terveit, anyagigényléseit, javítási, szolgáltatási terveit;
- rendszeresen ellenőrzi a biztosított költségvetési előirányzatok, anyagi-technikai eszközök felhasználását a gazdálkodási, javítási tervek végrehajtását, a nyilvántartásokat és a bizonylati fegyelem betartását.

Ezeket a feladatokat elsősorban a haditechnikai, illetve hadtápfőnök vezetésével a **szakági főnökök** hajtják végre. Az anyagi-technikai törzsekben szervezett, kerület szinten értékelő-elemző alosztályoknak, dandár, (e.) szinten a gazdálkodási tisztek **feladata** a jelentett tevékenységek figyelemmel kísérése, azokról elemzések, jelentések készítése és az ATF-nek történő jelentése.

Az integrációval megváltozott a haditechnikai szolgálat gazdálkodási rendje, mely addig egy költségvetési tételben valósult meg összevont gazdálkodásként. Az integrációt követően a kettős könyvvitel bevezetésével visszatértünk a szakági gazdálkodásra a hadtápszolgálati ágakhoz hasonlóan.

A költségvetésből a kiemelt költségvetési tételekre és célfeladatokra az anyagi-technikai szolgálatok részére biztosított költségvetés 85 %-a kerül felhasználásra. Tehát ez kötött és igen szűk a mozgási lehetőség. A fennmaradó 15 %-kal lehet úgymond gazdálkodni, tehát az ATF ré-

szére lehetőség ez, hogy a szolgálati ágak helyzetét figyelembe véve átcsoportosítani, feltételeket javítani tudjon.

Ez a szűk költségvetés már szinte lehetetlenné teszi a szakszerű gazdálkodást, hisz nem követi az infláció mértékét.

Az integráció tette lehetővé, hogy az előzőekben jelzett szűk mozgásterű költségvetési gazdálkodás javítása érdekében az ATF-ök (a gazdálkodási célkitűzések meghatározásánál és azok teljesítése során) lehetőségeiket koncentrálni tudják, hiszen a haditechnikai szolgálatok költségvetési tételei nem kiemelt tételek, így adott esetben (természetesen az ésszerűség határáig) a szolgálati ágak között átcsoportosításokat hajthat végre.

Természetesen ez nem a napjainkban érvényesíthető megállapítás, hiszen jelen helyzetünkben ezt a lehetőséget kihasználni nemigen áll módunkban, hiszen a szakágak szinte mindegyike hiánygazdálkodást kénytelen folytatni.

Összegezőként megállapítható, hogy az integrációval a csapatgazdálkodás hatékony végrehajtásához, annak irányításához a lehetőségek szélesedtek, koncentráltabbá vált az anyagi és pénzügyi feltételrendszer. Azonban ezt a kedvező lehetőséget a jelenlegi gazdasági helyzetben jól kihasználni csak nagy erőfeszítések és körültekintő parancsnoki és szakági tevékenységgel lehetséges.

AZ ÉRTÉKELŐ-ELEMZŐ ALOSZTÁLY HELYE ÉS SZEREPE AZ ANYAGI-TECHNIKAI INTEGRÁCIÓBAN

Fábos Gyula¹

Jelen cikkben az anyagi-technikai szolgálat integrációjával jogelőd nélkül létrehozott szervezet, az Értékelő-Elemző Alosztály munkáját kívánom bemutatni.

Az értékelő-elemző alosztály (alosztályok) az MH SZCSP - ság és a kerületparancsnokság anyagi-technikai főnökségek csak békében rendszeresített szervezete (szervezetei), amely (amelyek) rendszeresített állománya a parancsnokságon 5, a kerületeknél 3-3 fő. Az alosztályok közel három évvel ezelőtt, az akkor funkcionáló fegyverzeti és technikai, valamint hadtápszolgálatok létszámkerete terhére jöttek létre, de feltöltöttségük ma sem teljes. Az SZCSP - ság értékelő-elemző alosztálya teljes állománnyal, az 1. Katonai Kerületnél ez évtől 3 fő, a többieknél továbbra is 2-2 fő dolgozik. Kapcsolódó szervezeteink a csapatoknál a repülőszervezetek, javítózászlóaljok anyaggazdálkodási és anyagtervező alosztályai, illetve a dandár, ezred gazdálkodási főtiszték (tiszték), ahol ilyen van rendszeresítve.

Az állománytábla és az anyagi-technikai főnökségek szervezeti és működési szabályzata alapján az alosztály (alosztályok) az anyagi-technikai főnöknek van (vannak) alárendelve, munkájukat közvetlenül az anyagi-technikai főnökhelyettes irányítja. Az alosztály (alosztályok) az anyagi-technikai főnök által jóváhagyott havi munkaterv alapján dolgozik (dolgoznak).

Az alosztály rendeltetését tekintve elsősorban a gazdasági döntésekhez kapcsolódó anyagi-technikai főnöki intézkedések szakszerűségének előkészítése, illetve ezek és hasonló beavatkozások szükségességének és fogatosításának jelentése, előjelzése, továbbá az integrációból eredő,

1 Fábos Gyula alezredes, a SZCSP - ság értékelő-elemző alosztályának vezetője
A cikk az anyagi-technikai integrációs konferencián elhangzott korreferátum szerkesztett változata.

vagy a szakágakra konkrétan nem kiróható, összevont tevékenységek vi-tele, felügyelete, az SZCSP - ság munka- és balesetvédelmi, újítási tevékenységének irányítása és ügyviteli követése, az SZCSP - ság anyagi-technikai béke utaltsági rendjének karbantartása a feladatunk.

Mint új szervezeti elemnek - az eltelt rövid idő alatt - a feladatát is meg kellett találni. Sajnos az első évben két ember teljes kapacitását lekötötte az alárendelt csapatok anyagi-technikai szolgálatai integrációjával kapcsolatos szervezési és személyügyi munka, így az igazi szakmai tevékenység rövidebb múltra tekint vissza.

Az alosztály másfél évvel ezelőtti - a szakmai számoknak megfelelő - feltöltésével kedvező helyzet alakult ki, az alosztály működési rendje jól le szabályozhatóvá vált. A munkakörökből adódó feladatok és a leterhelt-ség egyenletes, a területek elhatárolhatók és számonkérhetők. Ez persze nem jelenti a beosztottak részéről - a munka- és balesvédelmi főtiszt munkakörét kivéve - bármely feladatunkkal való teljes azonosulás mel-lőzését. Megállapítható, hogy az alosztályok szerencsés szakmai és em-beri összetételben dolgoznak.

A kerületeknél működő alosztályok eltérő követelményekkel és más-más színvonalon dolgoznak úgy, ahogy azt a kerület anyagi-technikai főnöke célszerűnek tartja. A különbözőségek ellenére az együttműkö-dési készségük jó, az "egy nyelven szólás" jellemzi őket.

Az elmúlt évben a kerületek anyagi-technikai főnökségeinél végre-hajtásra került a vezetési-működési tevékenység átvilágítása. Összessé-gében az a kép alakult ki, hogy az értékelő-elemző alosztályok tevékeny-sége megfelelően illeszkedik a vezetés rendjébe, a főnökök munkájuk segítőit látják bennük, bizonyos fokú koordináló szerepük és konkrét tevékenységi területük van.

Az értékelő elemző alosztály az integráció rendszerében elfoglalt helye és szerepe szerint az anyagi-technikai főnökség olyan szervezete, amellyel **segíti és számonkéri az integrációból eredő, a tervező osztály feladatkörébe nem sorolható, konkrét szakági - főként a költségvetési gazdálkodási feladatok - végrehajtását.** Nyilvánvaló, hogy az utóbbiból néha konfliktusok is keletkeznek az alosztály és a szakágak között, ami-nek feloldása és rendezése anyagi-technikai főnöki, vagy helyettesi be-avatkozást igényel. A szakágak néha úgy érzik, hogy belekontárkodunk

a szakmai dolgaikba, illetve feleslegesen dolgoztatjuk őket, mi meg néha úgy érezzük, hogy helyettük dolgozunk.

A kisebb súrlódások ellenére a fel- és lemenő, a belső és oldalági információk kapcsolatok kialakításával sikerült számos olyan feladatot elrendezni, amely az integráció irányába hatott, kihasználva annak előnyeit és tompítva hátrányait.

Az értékelő-elemző alosztály munkájában is sok függ a vezetői magatartástól - a hatalomféltés nélküli, nyílt, jószándékú együttműködéstől, az integráló szemlélettől és gyakorlattól. Ennek megfelelően szükséges, hogy az alosztály megismerje az anyagi-technikai főnök elgondolását (észjárását), tisztában legyen a szakágak feladataival, legyenek napi információi az anyagi-technikai biztosítás szabályozórendszeréről. Továbbá szükséges még, hogy az alosztály legyen tájékozott az alárendelt katonai szervezetek feladatairól és főként lehetőségeiről, a figyelem központjába állítva az alosztály javaslatára hozott főnöki döntések, intézkedések csapatokra vetített hatásait és következményeit.

Az SZCSP - ság értékelő-elemző alosztálya rövid pályafutásának **jelentősebb feladatai** között tartjuk számon:

- az 1992. januári vagyonszámlázás, illetve azt megelőzően a tárgyi eszköz felmérés, a haditechnikai ágazatok számítógépes nyilvántartásra történő áttérésének megszervezését, irányítását;

- az új számviteli szervezetek és követelmények, a kettős könyvviteli rend kialakítása érdekében szinte napi együttműködésben dolgoztunk a pénzügyi-számviteli főnökséggel, illetve ma is így dolgozunk,

- gondozásunkban készültek a REJET teljes anyagi-technikai biztosítást átfogó fejezetei, anyagi-technikai békeinformációs jelentési (AT BIJ) rendszer kidolgozása, illetve ennek a jelenleg még manuális feldolgozása, a negyedéves értékelés elkészítése.

Napi feladataink között szerepel a költségvetési előirányzatok összefogott tervezése, elosztása, nyilvántartása, tájékoztatók, előadások, jelentések, intézkedések gazdasági részeinek kidolgozása, tájékoztató adatok prezentálása, a végrehajtott ATF-ségi ellenőrzések értékelt nyil-

vántartása, a balesetek feldolgozása, munkavédelmi és újtási ügyek rendezése, adatmentések.

Eseti feladataink az építési és felújítás, tárolás, őrzés-védelem, környezetvédelem, hadijáték előkészítés, háborús nyilvántartás kialakítása, számítógép biztosítás és más ügyek rendezése.

Szorgalmi feladataink között szerepelt a javítási kapacitás elemzés, rendszerezést igénylő - elsősorban a gazdálkodáshoz kapcsolódó - munkák és tanulmányok készítése és közreadása.

A jövőt biztosító feladataink közé tartozott és tartozik most is a számítástechnikai eszközökbe vetett bizalom erősítése és a kettős könyvvitel szükségességének megértetése.

Az Anyagi-technikai Főnökségen 33 db számítógépet és 4 készlet szövegszerkesztőt használnak egyre többen, ezzel magasabb szintre emelve az elvégzett munka tartalmi és formai megjelenítését.

Mindezen általunk eredményesnek vélt tevékenységek mellett voltak olyan - a munkaköri leírásban meghatározott, vagy le nem írt - dolgok, amiket főként objektív okok miatt nem sikerült teljesítenünk, vagy nem úgy, ahogy szerettük volna. **Ezek zöme az egységesítési, illetve egyes számviteli feladatokhoz kapcsolódott:**

- bár valamelyest előbbre léptünk, de nem voltunk eléggé "erőszakosak", hogy az SZCSP - ság alárendeltjeinél - minden szakágnál és minden helyőrségben a tárolóhelyi nyilvántartásokat azonos tartalmi, formai és ügyviteli követelmények alapján készítsék és vezessék; ehhez kapcsolódóan nem egységes a szakágak anyagainak ugyanazon követelmények szerinti jelölése, tárolása;

- nem vizsgáltuk - így javaslatunk sem volt - hogy milyen legyen a célszerűen kialakított, békében használatos bizonylat, amit a csapatok könnyen kezelhetnek (a "H"-t kitaláltuk);

- nem vizsgáltuk azt sem, hogy az ATF-ek mikor, hogyan és milyen szolgáltatást igényeljenek (követeljenek meg) rendszeresen, vagy esetenként a pénzügyi-számviteli szervezettől;

- még nem találtuk meg a készletgazdálkodás hatásos befolyásolásának módját sem (ami persze a PÜSZF-séggel közös munka lenne);

- egy kissé belefáradtunk a BIJ kialakításával, követelményeivel kapcsolatos huzavonába, így nem egészen úgy sikerült, ahogy az elején gondoltuk.

Összeségében úgy értékelem, hogy ezek a szervezetek szükségesek és megfelelnek az integráció csomóponti kérdéseinek kezelésére. Amennyiben az anyagi-technikai főnökök jól *"sáfárkodnak"* velük, nagy segítséget biztosítanak maguknak az anyagi-technikai jellegű feladatok megszervezésében és végrehajtásában.

AZ ANYAGI-TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ HELYZETE ÉS FELADATAI A CSAPATOKNÁL

Hadászi László¹

Az 1970-es években teret nyert a katonai tevékenységek és szervezetek szervezés-elméleti vizsgálata. A kibernetikai rendszerszemlélet alapján sor került a gazdálkodási, közelebbről az anyagi-technikai ellátási rendszer felmérésére, folyamatrendjének tudatos meghatározására.

Rendszerszervező megközelítésben az anyagi-technikai biztosítás kategóriája mutatkozott olyan átfogó fogalomnak, amely alkalmas az **anyagi-technikai és pénzügyi folyamatok** átfogó rendszerezésére, egyaránt teret adva a katonai műszaki, technológiai és gazdálkodási követelményeknek.

A szervezéseméleti megközelítés az anyagi-technikai biztosítást olyan szervezeti egységnek, "*fekete doboznak*" tekinti, amelybe bekerülő elemeknek (személyek, eszközök, anyagok, energia és információ) a szervezeti struktúra elemeinek hatására végbement állapotváltozásai során teljesül a kitűzött cél. Esetünkben a fejlesztés, a rendeltetésszerű működés, a fenntartás anyagi-technikai és pénzügyi feltételeinek rendelkezésre bocsátása.

Az anyagi-technikai biztosítás rendszerében irányító és irányított folyamatok működnek, melyek között az információs folyamatok alkotnak összeköttetést.

Az irányító folyamatok általában **tervezési** (döntés előkészítés, ezen belül az elemzés, döntési variációk kialakítása, döntés - a megfelelő variációk kiválasztása), **szervezési** (szabályozás, utasítás, operatív irányítás) és **ellenőrzés** (visszacsatolás) tevékenységekre bonthatók.

1 Hadászi László alezredes, a Lenti 26. Bottyán János gépesített lövészandár parancsnoka
A cikk az anyagi-technikai integrációs konferencián elhangzott korreferátum írásos, szerkesztett változata

Az irányított folyamatok fizikai tevékenységei az anyag és eszköz tényleges útját logikai sorrendiségét fejezik ki. Ezek magasabb szinten a haditechnikai eszköz, illetve hadfelszerelési és ellátási anyagok kifejlesztését, gyártását jelentik. Egységszinten az átvételt, az anyagmozgatást, a tárolást, a szállítást, az üzemeltetést, a felhasználást, a technikai kiszolgálást és helyreállítást fejezik ki.

A katonai gazdasági rendszerben lezajló folyamatok átfogó értelmezése megköveteli a **közgazdasági és szervezélméleti megközelítés** együttes kezelését. Az ilyen többoldalú vizsgálódás tette lehetővé az anyagi-technikai biztosítás komplex modelljének kialakítását.

A komplex folyamatok kialakításakor sikerült feltárni és megfogalmazni a különféle ágazatokban egységesen realizálódó, a szakterületi sajátosságoktól elvonatkozottató gazdasági-műszaki tevékenységsorokat; megkeresni ezek legcélszerűbb és általánosítható irányítási és végrehajtási módszereit; alapot teremteni a működési és szervezeti integrációhoz, valamint a gazdasági információ-rendszer korszerűsítéséhez; egységes fogalmi rendszert alkotni a katonai, gazdasági és rendszerszervezői megközelítések között, mindezek által elősegíteni a katonai gazdasági rendszer tudatos kezelését, hatékonyabb szervezését és irányítását, pontosabb szabályozását.

Az anyagi-technikai integráció számunkra nem volt ismeretlen, hiszen 1978-ban a 9. hadosztálynál, ezen belül a 26. Gépesített lövészezrednél megalakult az egyesített technikai szolgálat, majd 1985. március 1. fordulónappal a Fegyverzeti és Technikai Szolgálat.

Az anyagi-technikai Szolgálat a dandárnál 1991. június 01-vel alakult meg, és a haditechnikai, valamint a hadtápszolgálatot foglalja magába.

Ezen szervezeti változáskor az egészségügyi- és szállító szolgálat a hadtápfőnök, a gazdálkodási főtitst, a hadműveleti és kiképző főtitst, valamint a hadműveleti tiszt a haditechnikai főnök alárendeltségéből az anyagi-technikai főnök közvetlen irányítása alá került.

Sajnos dandár szinten a híradótechnikai szolgálatfőnök nem a haditechnikai szolgálat állományába tartozik, így munkájára közvetlen rálátással nem bír.

A gondok között látom azt is, hogy kerület (és annál magasabb szinten) önálló beosztása van a baleset- és munkavédelmi, valamint a mérésügyi főtisztnek, erre dandár szinten is nagy szükség lenne.

A parancsnok számára a dandár szervezésében bekövetkezett változások különböző gondolatokat ébresztettek, természetesen várakozással tekintettünk az ATF-ség megalakulásával szemben. Alapvető elvárás a katonai vezetés részéről az volt, hogy a magasabb készenléti helyezés és mozgósítás anyagi-technikai feltételei, a kiképzés, az állományról való gondoskodás valamennyi feladata **egy kézben, közvetlen alárendeltségben** összpontosuljon. Ugyanakkor az előjárói elgondolások szerinti integráció véleményem szerint sem fejeződött be, és egyetérték azzal, hogy szakmákat nem lehet integrálni. Ezért a két jól elkülönülő haditechnikai és hadtáp szakterület képviselőjét a vezetői értekezlet, a szolgálatiág-főnököket a parancsnoki értekezlet aktusokba bevonjuk.

Ezzel a módszerrel biztosítjuk a parancsok lejuttatását, nem csorbítva természetesen az anyagi-technikai főnök szakmai irányító tevékenységét.

A döntés-előkészítés időszakában a parancsnoki munkát megkönnyíti, hogy a javaslatokat egy kézből az ATF-től kapja a parancsnok. Természetesen magában hordozza ez a veszélyét is hiszen az ATF személyétől nagyban függ, hogy a szakágaktól megszerezte-e azon információkat, amelyek a döntésekhez szükségesek.

Leegyszerűsödött az egyes feladatok tervezése, tervszerű előkészítése, mivel részterületekkel a parancsnoknak nem kell foglalkozni, több idő marad az alegységek vezetésére, feladatszabásra, az ellenőrzésre.

Az alegységek irányítása szempontjából rendeződött az anyagi-technikai alegységek (jav.sz.d., ello.sz.d., dd.SH) vezetésének kérdése, amely így egy kézben összpontosult, nem csorbítva a haditechnikai-, hadtáp- és egészségügyi szolgálat főnök szakmai irányítását.

A gazdálkodás irányításában könnyebbség a parancsnok számára az is, hogy a dandár anyagi forrásai a bér- és az elhelyezés jellegű költségvetési tételeken kívül valamennyi az anyagi-technikai szolgálatnál jelenik

meg. Áttekinthető, biztosított a felelősségi rendszer a költségvetési pénzek felhasználásában, elszámolásában.

Az anyagi-technikai szolgálat létszámát tekintve a dandár összlétszámának tiszt vonatkozásában 28,4 %-a, tiszthelyetteseknél 38,7 %-a, hka. esetében pedig 52,8 %-a, vagyis a dandár meghatározó része, úgy szakmai felkészültségét, mint a munkavégzését tekintve.

A csapatgazdálkodás a katonai gazdálkodás intézményi szintű tagozatát, mikroszféráját képezi. A rendeltetésszerű feladatok érdekében saját hatáskörben végzett gazdasági jellegű tevékenységet, azaz a rendelkezésre álló emberi erőforrások, valamint az anyagi-technikai és pénzügyi eszközök ésszerű gazdaságos felhasználására irányuló műveletek összességét soroljuk ehhez a tevékenységhez.

A csapatgazdálkodás célja, hogy rendeltetésszerű feladatokat a követelmények szerinti magas színvonalon, a szükséges legkisebb ráfordítással oldjuk meg. Gondoskodjunk a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek fejlesztéséről, biztosítsuk a kezelésünkben lévő valamennyi anyagi-technikai eszköz, építmény szakszerű üzemeltetését, hadrafogható állapotban tartását.

A csapatgazdálkodás hatásköre közvetlenül és alapvetően a fenntartási (működési, felújítási) tevékenységre terjed ki.

Napjainkban egyre inkább előtérbe kerül az a követelmény, hogy növekedjen a hatékonyság, állandósuljon az ésszerű takarékoság. Mindemmellett az érvényes harckészültségi követelményeknek megfelelően biztosítani kell a törésmentes átmenetet a békegazdálkodásról, az ellátás laktanyához kötött módjáról - a háborús, illetve tábori ellátásra, amely alapvető feladatokat a gazdálkodás alkalmazott módszerei, formái nem gátolhatják.

A csapatgazdálkodás szakfeladatait az anyagi-technikai szolgálati ágak látják el, élükön a **parancsnok anyagi-technikai helyettesével**. A gazdálkodás általános feladataiban azonban az egész alakulat, a teljes személyi állomány részt vesz.

A kötelékben lévő alegységek ugyan nem folytatnak önálló gazdálkodást, számukra a feladatok lehető legcélszerűbb végrehajtását, az

anyagok rendeltetésszerű takarékos felhasználását jelenti. Az alegység a technikai eszközök alkalmazója is, hiszen ott valósul meg az üzemben-tartás több fontos folyamata, tevékenysége. Ebből következik, hogy hibás lenne az alegységnél folyó tevékenységek gazdasági összetevőinek, kihatásainak lebecsülése, elemzésének, ellenőrzésének elhanyagolása, ugyanis a gazdálkodás végső ráfordításai és eredményei nagyrészt az alegységek működésében realizálódnak.

Korunkban az irányításnak a társadalom számos területén, így a honvédségnél is jelentős problémája az általános, átfogó irányítás és szakmai tevékenységek specializációja folytán egyre jobban ágazatra tagozódó funkcionális irányítás közötti helyes kapcsolatrendszer és célszerű összhang kialakítása. Ez a feladat jelentkezik a csapatgazdálkodás helyi irányításában is.

A dandár gazdasági tevékenységének szakirányítását a szakfunkciókért, szakanyagokért felelős **szolgálatiág-főnökök** végzik. A szakirányítás sokféle, igen eltérő tevékenységre irányul, ezért bizonyos mértékben szükségszerűen széttagolt. A honvédség fejlődése során kialakult túlzott szakmai-funkcionális tagozódás azonban megnehezíti a gazdálkodás harmonikus működését és összehangolt komplex irányítását, ezért is szükségszerű az összevont szakmai szervezetek és azok tevékenységének bizonyos integrációja. Az integráció kedvező feltételeket teremt a gazdálkodás szabályzóinak egységesítésére, a többágú szakirányítás összehangolása vonatkozásában, anélkül, hogy rontaná az ágazati tevékenységek szakszerűségét és hatékonyságát.

A szervezeti integrációnak és az irányító szervek csökkentésének azonban jól érzékelhető korlátai vannak. Ilyenek azon szakmai sajátosságok, amelyek a főbb ágazatcsoportok - hadtáp-, haditechnika között jelentkeznek. A koordináló, szervező tevékenységben fontos szerep hárul a parancsnok anyagi-technikai helyettesre. A szolgálati ágak általános irányításáért ő a felelős, rá hárul az alaprendeltetés szerinti feladatok és az ezeket biztosító gazdasági szaktevékenység összefogott irányítása, belső összehangolása. Nem csupán közvetíti a központi terveket, utasításokat, hanem azokat lebontja az alárendeltre, az eltérő feladatoknak megfelelően elosztja.

A gazdálkodás irányításának fontos elve, hogy csak olyan feladatokat határozzunk meg, amelyek anyagi fedezete rendelkezésre áll. Ennek hiá-

nyában a feladatot szabó köteles gondoskodni a szükséges anyagi-pénzügyi feltételekről.

A vezetésnek vannak bizonyos típushibái, amelyek a gazdálkodás irányításában is előfordulnak. A túlszabályozás és az alulszabályozás egyaránt káros.

A tapasztalatok szerint a túlzottan operatív, aprólékos részletekbe menő irányítás gyengíti a szakágak kezdeményezését, csökkenti a szolgálatiág-főnökök felelősségét. A túl nagyvonalú, csak "elvi" irányítás viszont nem biztosítja a tervszerűséget, a kellő koordinációt és érdekösszehangolást.

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS-VEZETÉS

HADITECHNIKAI, HADTÁP, GAZDÁLKODÁSI TÖRZSTISZTI KÉPZÉS 1992-93. TANÉVI TAPASZTALATAI

Báthy Sándor, Gazda Pál, Turcsányi Károly¹

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia az 1992-93. tanévben a törzstiszti képzés keretében többek között egy hadtáp, egy haditechnikai, egy gazdálkodási szakos törzstiszti osztályt indított.² A felsorolt törzstiszti szakok képzési céljai természetesen különbözők voltak, azonban ezek összessége az anyagi-technikai biztosítás - sok irányú és mélységű - béke és háborús feladatait szolgálta. Mindhárom szak az új honvédelmi elvekből levezetett hadászati, hadműveleti (harcászati) elképzelések megvalósítását szolgáló, azzal egyenszilárd anyagi-technikai biztosítás funkció-tartományába tartozó oktatási tananyagok elsajátítását és alkotó módon történő feldolgozását végezte el. A tananyagok alkotó módon történő elsajátítását különösen fontosnak tekintettük. Ez egyrészt a dolog belső gyakorlati igényéből, ennek sok változójú lehetőségéből, másrészt a gyökeresen megváltozott külső gazdasági környezetből vezethető le. (Az utóbbi vonatkozásban a hadsereg működési lehetősége más mozgástérbe, más lehetőségek közé került.)

A jelzett szakok között 1993-as tanév végén a gazdálkodási törzstisztek második osztályának kibocsajtására került sor, így a több tapasztalat alapján az összehasonlíthatóságra is nagyobb lehetőség volt.

1 Dr. Báthy Sándor alezredes, a hadtudomány kandidátusa, ZMKA Hadtáp tanszék, tanszékvezető egyetemi docens, Dr. Gazda Pál mk. ezredes, a hadtudomány kandidátusa, ZMKA Védelemgazdaságtan tanszék, tanszékvezető egyetemi docens, Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes, a hadtudomány kandidátusa, ZMKA Haditechnikai tanszék, tanszékvezető egyetemi docens

2 Az anyagi-technikai (összhaderónemi) fakultáshoz tartozó Hadtáp-, Haditechnikai-, és Védelemgazdaságtan tanszékek szakmai irányításával.

1.) Haditechnikai törzstiszti tanfolyam

Az első haditechnikai törzstiszti tanfolyamra az 1992-93-as oktatási évben került sor. A tanfolyam előzményének részben a három éves akadémiai képzés, részben pedig a hat hónapos tanfolyam rendszerű képzés fegyverzeti és technikai szakiránya tekinthető.

A **tanfolyam célja**, hogy felkészítse a szakterület tisztjeit ezred, dandár haditechnikai főnöki, magasabb törzsekben haditechnikai szakterületen beosztott tiszti, haditechnikai végrehajtó szervezetekben főtiszti, illetve tiszti beosztások eredményes ellátására. Célja ugyanakkor előkészíteni a hallgatókat arra, hogy tanulmányaikat közvetlenül vagy néhány év csapatszolgálat után sikeresen folytathassák a két éves anyagi-technikai (összhaderőnemi) képzés keretei között.

A haditechnikai törzstisztek felkészítésének különösen **sokrétű igényrendszert** kell kielégíteni. *Ezek közül kiemelést érdemelnek az alábbiak:*

- hallgatóinknak mind békeidőszakban, mind harctevékenységek időszakában egyre magasabb szinten kell alkalmassá válniuk a megnevezett és azoknak megfelelő szakbeosztások eredményes betöltésére;
- képzésünknek a haditechnikai szolgálat valamennyi ágazata (fegyverzettechnikai, páncélos- és gépjárműtechnikai, repülő műszaki, műszaki technikai, vegyivédelmi technikai, elektronikai és mérés-technikai) részére hasznos - közvetlenül, illetve adaptálás útján - felhasználható ismereteket kell nyújtania, jártasságokat és készségeket kell fejlesztenie;
- a képzés tartalmának meghatározásánál figyelembe kell venni, hogy a haditechnikai szolgálatoknak mind anyagi, mind technikai biztosítási feladatokat azonos, vagy hasonló mélységben el kell látni;
- hallgatóinkat egyidejűleg fel kell készíteni bonyolult szakmai ismereteket igénylő szakterületek középszintű irányítására, ugyanakkor különböző technikai területek tevékenységének

koordinálására és beintegrálására az anyagi-technikai biztosítás egységesülő rendszerébe;

- mindkét haderőnem (szárazföldi illetve légvédelmi-repülő) haditechnikai és alkalmazási sajátosságainak tükröződnie kell a felkészítés tartalmában és jellegében.

Vajon meg lehet-e oldani mindezt egy egyéves tanfolyam keretein belül?

Az első haditechnikai törzstiszti tanfolyamra 14 fő került beiskolázásra. Közülük 6 fő a Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága alárendeltjeinél, 4 fő a Légvédelmi Parancsnokság csapatainál, 4 fő pedig központi szerveknél teljesít szolgálatot. A hallgatók szakmai összetétele hasonlóan változatos képet mutatott. A katonai főiskolákon páncélos- és gépjármű szakon (5 fő), fegyverzettechnikai szakon (5 fő), rakétatechnikai szakon (3 fő), illetve híradó szakon (1 fő) végzett.

A képzés **tematikai programjának** összeállításánál a hangsúlyt a harcászati ismeretek, a harctevékenységek haditechnikai biztosítása, illetve a haditechnikai szakismeretek oktatására helyeztük. Meghatározó tantárgyak (tantárgycsoportok, tantárgyrészek) és azok óraszámai a következők voltak:

Harcászat és harcbiztosítás	110 óra
Haditechnikai biztosítás	236 óra
Törzsszolgálati ismeretek	58 óra
Szakismeretek	378 óra

További tantárgyak és tantárgyrészek - kisebb óraszámokkal - az általános műveltség emelését, a társadalomtudományi ismeretek rendszerezését, a gazdálkodási szemlélet elmélyítését, a vezető-szervezői jártasságok és készségek formálását és a fizikai állapot, edzettség javítását szándékoztak biztosítani. Ezek a tematikai programok kialakításának központilag (kötelezően) meghatározott részét alkották.

A haditechnikai biztosítás integráló ismeretkörként 20 órában anyagi-technikai biztosítás tantárgyrészt oktattunk.

A **haditechnikai biztosítás az alapkérdések sorában** közel azonos mélységben tartalmazta az anyagi biztosítás (rakétabiztosítás, lőszerellá-

tás, műszaki- és vegyvédelmi harcanyagellátás, fenntartási anyagellátás) és a technikai biztosítás (üzemeltetés szakmai felügyelete, üzemeltetés, technikai kiszolgálás, helyreállítás) ismeretanyagát.

A harctevékenységi fajták (védelem, támadás) oktatásánál a haditechnikai biztosítás anyagi és technikai biztosítási vetületei együtt, az anyagi-technikai biztosítás keretében jelentek meg.

A hallgatók két harcászati teljes feladat megfelelő témáit dolgozták fel. A gyakorló foglalkozások meghatározóan **dandár haditechnikai főnöki** szerepkörben folytak és a haditechnikai biztosítási feladatok megszervezésére, az anyagi-technikai főnök jelentéséhez javaslat összeállítására, illetve a haditechnikai szolgálat alapvető háborús számvetéseinek elkészítésére irányultak. A felkészülés eredményességét bizonyítja, hogy a három éves képzés végzős hallgatóinak zárógyakorlatán sikeresen vettek részt, jól bekapcsolódtak a törzsek tervező-szervező munkájába.

A szakismeretek keretében oktatott tantárgyrészek az alábbiak voltak:

- Haditechnikai szakismeretek alapjai	20 óra
- Rendszertechnikai ismeretek	148 óra
- Haditechnikai eszközök rendszerbentartása	210 óra

A haditechnikai szakismeretek alapjai a haditechnikai eszközök rendszerbentartása tantárgyak oktatását egységes rendszerben, a haditechnikai szolgálat egészére vonatkozóan végeztük. Az ágazati sajátosságokat csak lényeges eltérés esetén ismertettük. Ennek oka részben a szűk órakeretekben, részben a tanszéki oktatóállomány szakmai összetételében (egyes szakmák hiányában) gyökerezik.

A haditechnikai szakismeretek alapjai egyrészt a terotechnológiai körfolyamat általános kérdéseit mutatta be, másrészt megismertette a hallgatókkal a haditechnikai vezető és végrehajtó szervezetek felépítését, feladataikat, a meghatározó beosztásokhoz kapcsolódó hatás- és jogköröket.

A haditechnikai eszközök rendszerbentartása - fő vonalát illetően - a technikai biztosítás folyamatait tárgyalta. A technikai folyamatok mel-

lett jelentős helyet kaptak a haditechnikai szolgálatok vezetéséhez szükséges ismeretkörök. Az oktatási év során a hallgatók a tantárgy keretében két jelentősebb tervezési feladatot dolgoztak ki és több ellátó és javító szervezetet (bázist) tekintettek meg.

A rendszertechnikai ismeretek a haditechnikai eszközök átfogó bemutatását és elsajátíttatását tűzték célul. A tárgyalásmód kettős - rendszertani és típusismereti volt. Egyik tárgyalásmód sem törekedhetett a teljességre, mégis a hallgatók részére talán a legtöbb nehézséget ennek az ismeretkörnek az elsajátítása jelentette.

A hallgatók - a követelményeknek megfelelően - **záródolgozatot** készítettek, amelyet a záróvizsga keretében védtek meg. A záródolgozatok többsége kellő önállóságról és alkotókészségről tanúskodott. Mindezek ellenére úgy ítélem meg, hogy ebben a képzési formában záródolgozat készítése igen nagy erőfeszítést igényel a hallgatóktól.

Az oktatás során szerzett tapasztalatok röviden a következőkben összegezhetők:

Kedvező tapasztalatok:

- hallgatóink komoly tanulmányi munkát végeztek és a béke és háborús haditechnikai biztosítás alapkérdéseit, a célul kitűzött beosztásoknak megfelelő mélységben sajátították el;
- képesekké váltak kapcsolódni a parancsnoki munkához, anyagi-technikai biztosítás más szakterületeihez;
- szakmai szókincsük, kifejező és rendszerező készségük érzékelhetően fejlődött.

Felismert nehézségek:

- a szakágai- szakmai ismeretek elmélyítésére, a haditechnikai szolgálatok ágazati főnöki feladatkörei gyakorlására csak igen szűkösön, felszínesen van lehetőségünk;

- a tudományos munkába való bekapcsolódáshoz, az idegen nyelvismeret megszerzéséhez az egy éves képzés szinte semmi esélyt nem ad;
- az alaptanterembe legalább egy számítógép (AT 386) biztosítása nélkül, alig lehetséges a hallgatók felkészítése az anyagi biztosítás alapvető kérdéseire.

A haditechnikai törzstiszti képzést úgy lehet jellemezni, hogy nagy energiával felkészültünk egy új oktatási formára, amelyet sok eredménnyel és talán még több kérdőjel kirajzolásával zártunk le első alkalommal 1993. júliusában.

A megoldásra váró kérdések egy részét - még az 1993/94. évi törzstiszti tanfolyam tervezésének időszakában - korrekciókkal "*megválaszoltuk*". Másik részük azonban súlyosabb annál, hogy korigálni lehessen. *A folyóirat adta lehetőséget kihasználva, átszervezési javaslatunkat az alábbiakban tesszük meg:*

1.) Szakterületünkön időtartamában kevésnek ítéljük az egy éves törzstiszti képzést. Ennek okát - a szakmai tartalom jelentős volumenén túl - abban látjuk, hogy a törzstiszti képzésnek szakképzéssel egyidejűleg vezetőképzésnek is kell lennie.

Ehhez a célhoz jobban illeszkedne a két éves törzstiszti és egy éves anyagi-technikai képzés.

2.) Célszerűnek látjuk a haditechnikai törzstiszti képzés haderőnemenkénti profilírozását, azaz szárazföldi haditechnikai törzstiszti és légvédelmi-repülő haditechnikai törzstiszti képzés indítását.

3.) Szükségesnek ítéljük, hogy az állománytáblákban konkrétan jelenjen meg, mely haditechnikai beosztások követelik meg a törzstiszti tanfolyam elvégzését.

2.) Hadtáp törzstiszti tanfolyam

Hadtáp törzstiszti képzés is az 1992-93. tanévben első alkalommal indult azzal a meghatározott céllal és feladattal, hogy alapvetően **dandár**

hadtápfőnöki beosztás ellátására készítse fel a hallgatókat. Már a beiskolázás első akadémiai aktusánál kiderült, hogy a kezdő hallgatók (15 fő) közül csak egy fő számíthat perspektívikusan a célként kitűzött alapbeosztás ellátására. A hallgatók előképzettsége és néhány éves munkatapasztalata egy olyan vegyes tanulmányi közösség (osztály) kialakítását tette lehetővé, amely egyrészt elősegítette a tananyag elsajátítását, többoldalú megközelítést téve lehetővé, másrészt megnehezítette az oktatók munkáját, mivel egyes kérdéseket a hallgatók minimális gyakorlati tapasztalatának hiányában a kelleténél részletesebben kellett elmagyarázni.

A hallgatók jelentős megosztása életkor, eredeti beosztás, szakmai előképzettség és ismereti szint szempontjából egyaránt, minden fáradozásunk ellenére a tanulmányi munka kezdetén nehézségeket okozott. A későbbiek során azonban ez a probléma megnyugtatóan rendeződött, amiben szerepe volt annak is, hogy a hallgatók és a tanszék jó oktatási légkört hozott létre a tanárok és a felkészültebb hallgatók segítették a kevesebb szakmai előképzettséggel rendelkezőket. Mindezek a körülmények igazolták azt a gondos előkészítő munkát, amit a törzstiszti képzés cél és követelményrendszerének, tantárgyi struktúrájának, az egyes tantárgyak ismeretanyagának és az oktatáshoz szükséges időkeretek meghatározása terén a tanszékek tervező állománya a **Hadtáp Csoportfőnökséggel** együttműködve végzett.

Alapvető célunk volt ennek megfelelően, hogy a törzstisztek tervezett beosztásához és valós beosztásához szükséges szilárd elméleti ismereteket és alapvető jártasságot biztosítsunk, igazodva a hallgatók összetételéhez. A hallgatói állomány összetételénél külön említést érdemel, hogy szakunk iránt a honvédségen kívülről is van érdeklődés, így az indulás évében is a 15 hallgatóból 3 határőr volt.

A tematikai programot az oktatott óraszámok tükrében célszerű vizsgálni. Az általános katonai tantárgyakat (biztonságpolitika és honvédelem, hadtörténelem, szakcsapatok alkalmazása, a harc mindenoldalú biztosítása, idegenhadseregismeret, katonai földrajz, határőrség) összesen 70 óra keretében dolgozták fel a hallgatók.

Nagy hangsúlyt fektettünk az összefegyvernemi harcászatra (114 óra) és a szakharcászatra (128 óra), valamint ezekhez kapcsolódóan a gyakorló feladatokra (76 óra). Szintén magas óraszámokban oktattuk a törzsszol-

gálati ismereteket (102 óra). Hasznos alapozó tantárgynak bizonyult az informatika és döntéselőkészítési ismeretek (80 óra). Kötelezően előírt tantárgyak voltak a társadalomtudományi ismeretek (82 óra) és a testnevelés (52 óra). A fő hangsúly természetesen szakismereti tantárgyakon volt; (üzemgazdaságtan, munka és üzemszervezés, közlekedés és szállítás, hadtápvezetés), amire 400 órát fordítottunk.

A hallgatók évközi munkájának ellenőrzését szolgálta a három beszámoló és a két gyakorlati jegy, ami biztosította a folyamatos tanulásra való ösztönzésüket.

A haditechnikai osztályhoz hasonlóan osztályunk is eredményesen részt vett a hallgatói zárógyakorlaton, ami hasznos és sikeres volt. A harmadéves hallgatók zárógyakorlatához kapcsolódva a dandártörzsekben igen értékes munkát végeztek a törzstiszti hallgatók is. A gyakorlatvezetőség úgy értékelte, hogy a jobban feltöltött törzsek szervezettebb munkát és eredményesebb feladatmegoldást tettek lehetővé és sikeresen járultak hozzá, úgy a harmadéves, mint a törzstiszti hallgatók felkészítéséhez.

A hallgatói állomány az év során jó hozzáállással, megnyugtató munkavégzéssel, az órai munkában való aktív részvétellel az előírt képzési célokat teljesítette, így a képzés összességében sikeresnek mondható. Ezt igazolja a záróvizsgán elért 4,2 átlageredmény is.

Külön célszerű elemezni a **záródolgozatokat**, amire a hallgatók nagy energiát fordítottak és legtöbb esetben többet szerettek volna bemutatni vele mint erre egy éves tanulmányaikból indokolt lett volna. Legtöbbször tanulmány kidolgozását választották témául és a beosztásuknak megfelelő terület problémáit dolgozták fel. Erre a szolgálati előljárótól legtöbb esetben "*készítési*" is kaptak. Az elkészült dolgozatok szinte kivétel nélkül jó és közepes színvonalúak voltak és óhatatlanul felvetik annak követelményét, hogy a jövőben az oktatott anyaghoz közelebb álló témák feldolgozását írjuk elő a hallgatóknak.

Általában elmondható, hogy a képzés erős oldalát képviselte a háborús téma ATB szemléletű oktatása és a képzés számítógépes támogatása. A képzés gyenge oldala az összefgyvernemi ismeretek elsajátításának az elvártnál gyengébb foka.

A tapasztalatok alapján célszerűnek látszik az összefgyvernemi foglalkozások nagyobb részarányát terepen megtartani, mert ez a tananyag megértését elősegítené. Kevésnek tűnik a vezetési ismeretek elsajátítására fordított óraszám is. Elengedhetetlen a gyakorlatias képzés súlyának növelése, hadijáték, törzsgyakorlások beállításával, csapatlátogatások szervezésével. Növelni szükséges a békegazdálkodással kapcsolatos tantárgyak óraszámát, például több ismeretre lenne szükségük a hallgatóknak a kettős könyvvitellel, az új gazdálkodási módszerekkel, a menedzser stílusú vezetési ismeretekkel kapcsolatban. A tananyag újszerűségének elősegítése érdekében gyakrabban kell felkérni külső előadókat a különböző vezetőszervektől, csapatoktól. A hallgatók módszertani, pedagógiai ismereteinek fejlesztése céljából jobban be kell őket vonni a foglalkozások levezetésébe nagyobb lehetőséget adni nekik a szereplésre, véleményeik kifejtésére. Minden kedvezőbb feltételek megteremtéséhez jó alapot biztosítanak a meghatározó szabályzatok és utasítások bázisán kiadott új jegyzetek és oktatási segédanyagok.

3.) Gazdálkodási törzstiszti tanfolyam

A tanfolyam alapvető célja az anyagi-technikai biztosítás békegazdálkodásának hatékonyabbá tétele érdekében olyan gazdálkodási törzstisztek képzése, akik megfelelő szakértelemmel felruházva az anyagi-technikai főnökök legfontosabb tanácsadói lehetnek. Olyan gazdasági szakemberek képzése, akik rendelkeznek a szükséges harcászati-hadműveleti és más általános katonai ismeretekkel, részletesen ismerik az anyagi-technikai biztosítás folyamatait és elemeit, gazdálkodási szakmai ismereteik alapján képesek a csapatok gazdasági folyamatainak komplex áttekintésére, a gazdálkodás vezetésével összefüggő tervező, elemző, értékelő, ellenőrző tevékenységek önálló végzésére.

A két osztály tapasztalatai alapján ilyen jellegű képzés szükségességét egyre többen ismerik fel, amit az is mutat, hogy igen szerteágazó területekről érkeztek a hallgatók. Egyrésztük nem gazdálkodási tiszti beosztásból vezényelték a tanfolyamra, hanem olyan egyéb beosztásokból, amelyek ellátásához a gazdálkodási ismeretekre szükség van. A tanfolyam növekvő népszerűségét mutatja az a tény is, hogy 1993-94-es tanévre a korábbiakhoz képest lényegesen többen jelentkeztek, közöttük hárman a BM Határőrségtől is. A gyakorlat tehát bizonyította a gazdálkodási törzstiszti képzés szükségességét és jelentőségét. A gyakorlati tapasztalat

mutatja azt is, hogy ATB területén beosztást ellátóknak általában is szükségük van alapos gazdálkodási ismeretekre, ezért bővíteni lenne célszerű az ATB szakokra beiskolázott hallgatók ilyen irányú képzését.

A gazdálkodási törzstiszti tanfolyam tematikája a kisebb korrekciós igényektől eltekintve helyesnek bizonyult, a tantárgyi struktúra jól szolgálja az oktatási cél teljesítését, és megfelelő alapot biztosít a kétéves ATB képzésre történő beiskolázásra is.

Az 1991-92. tanévben a tanszéken még nem voltak meg teljesen a képzés feltételei. A hat új szaktantárgy oktatását ezért külső előadók végezték, külső szakemberek - általában a tantárgy oktatói - készítették el a megfelelő oktatási anyagokat is. Az 1992-93-as tanév legnagyobb eredménye az volt, hogy a tanszék teljes egészében átvette a külső előadótól a szaktantárgyak oktatását. Ez a feladat az oktatói állomány specializálódását is maga után vonta, ma már nem lehetett elvárni egy oktatótól, hogy minden részterülethez egyformán értsen. A tanári állomány lelkiismeretesen felkészült, így az oktatás színvonala az előző évihez képest nem esett vissza.

Az oktatás során a fő hangsúlyt a szakismereti tantárgyakra helyeztük: statisztika, számvitel, folyamatszervezés, értékelemzés és racionalizálás, költségvetési pénzügyek, gazdaságjogi ismeretek, nemzetgazdaság védelmi felkészítése, katonai gazdaságtan és katonai gazdaságtan esettanulmányok. Ezek a tantárgyak tették ki a képzési idő mintegy 50 %-át, közel 600 tanórát.

A statisztika tantárgy oktatása során hallgatók viszonylag gyenge előképzettsége miatt sok esetben nem csupán a tematikában szereplő témakört, hanem annak alapjait is meg kellett ismertetni, emiatt a gyakorlatokra a tervezettnél kevesebb idő jutott.

A számvitel tantárgy oktatása során nehézséget okozott és a tananyag folyamatos pontosítását tette szükségessé a MH számviteli rendszerének zökkenőkkel terhelt levezetése, az időközben jelenkező ellentmondásai, gyakorlati problémái. A számvitel egyik neuralgikus pontja a gyakorlatban is az analitikus könyvelés, aminek adataira a szolgálati ágak is alapvetően támaszkodnak. A jövőben az oktatásban is ezt a területet kell erősíteni. A számvitelnél használt számítógépes programok megismertetésére is több órát kell biztosítani.

A költségvetési pénzügyek tantárgynál az alapvető probléma az Államháztartási tv. végrehajtási rendeletének hiánya, ami az MH szintű szabályozás elhúzódását is eredményezi. A hallgatók fokozott érdeklődést tanúsítottak az illetményrendszer és az őket közvetlenül érintő pénzügyi kérdések iránt (különböző pótlékok utazási költségtérítés stb.) ezért célszerűnek látszik a tematikába is beépíteni ezeket a témaköröket.

A folyamatszervezés a legnehezebb tantárgyak egyike, mind az oktató, mind a hallgatók szempontjából. Keresni kell azokat az oktatási formákat, amelyek könnyebben érthetővé teszik, közelebb viszik a tantárgyat a hallgatókhoz.

A gazdaságjogi ismeretek az egyetlen szaktantárgy, melyet nem a tanszék oktat. A tantárgy oktatása során a hallgatók fokozott érdeklődést tanúsítottak a kártérítéssel kapcsolatos kérdések iránt, így a tematikát is ennek megfelelően korrigáltuk.

Az értékelemzés és racionalizálás tantárgy oktatását nehezíti az a tény, hogy a MH-nél ezen módszerek alkalmazására az MH HTI néhány esetétől eltekintve még nem került sor, így konkrét alkalmazói példákat a honvédség területéről nem tudunk felmutatni. Ezen módszerek eredményes alkalmazása szempontjából kedvezőtlen az is, hogy a pénzforgalmi szemléletű számviteli rendszerünk a ráfordítások kimutatására csak korlátozottan alkalmas. A gyakorlati alkalmazási lehetőségeket tovább kell kutatni, az oktatás módszerét is ennek megfelelően kell korrigálni.

A nemzetgazdaság védelmi felkészítése és a katonai gazdaságtan tantárgyaknál a tanárok szakterületek szerinti kijelölésével az előző évtől eltérő oktatási módot vezettünk be. A tapasztalatok szerint ez a módszer hatékonyabban képes szolgálni a hallgatók felkészítését.

A katonai gazdaságtan esettanulmányok tantárgy keretében elsősorban a hallgatók gyakorlati ismereteit igyekeztünk bővíteni. Külső előadók adtak tájékoztatást a gazdálkodás aktuális kérdéseiről, illetve a hallgatók érdeklődésének megfelelő témákról, valamint csapatlátogatásokat szerveztünk. A hallgatóknak ezen túlmenően meg kellett *"védeniük"* a záródolgozatukat a tanár, illetve társaik előtt.

A tanszék által oktatott tantárgyak tananyaggal való ellátottsági színvonalja jó, a ZMKA átlaga felett van. A korábbi évben neves külső szer-

zők által megírt 7 jegyzet mellett az idén a tanszék oktatói elkészítették a védelemgazdasági témákat tartalmazó füzeteket, így összességében korszerű oktatási anyag áll a hallgatók rendelkezésére. A harcászatra, a katonai szakmai tárgyakra fordított óraszám és a témák összetétele megfelelően szolgálta a szakharcászati ismeretek (ATB) megalapozását. A hallgatók az ATB leglényegesebb mozzanatait és összefüggéseit jó szinten sajátították el. A harcászati, szakharcászati képzés terén összességében sikerült teljesíteni a célkitűzéseket, így a hallgatók képesek bekapcsolódni a kétéves ATB alapképzésbe.

A társadalomtudományi tantárgyak közül, több óraszámot kellene biztosítani néhány további közgazdasági ismeret elsajátítására. A megoldást csak a társadalomtudományi tantárgyak közötti átcsoportosítás jelenthetné. A hallgatók általában 5-10 éves gyakorlati ismeretekkel érkeztek a tanfolyamra. Előképzettségük többnyire technikai jellegű. Többnyire központi gazdálkodó szervektől kerültek beiskolázásra. Érdeklődésük, aktivitásuk jó volt, a gyakorlati problémák felvetésével igyekeztek beosztásukhoz kapcsolódó szakmai ismereteiket elmélyíteni. A záróvizsgán 4,35 tanulmányi átlageredményt értek el.

A záródolgozatok kidolgozása során jól alkalmazták az elméletben tanultakat, bár érezhető volt, hogy az önállóság, az alkotókészség, az inonatív gondolkodás nem az erős oldaluk. Általában is igaz, hogy egy gazdálkodási probléma megoldásánál általában nem a megszerzett szakmai ismeretekre, a logikus gondolkodásra támaszkodnak, hanem keresik a részletes szabályokat, előírásokat. Ez az oktatással szembeni elvárásaikból is kitűnt. A gazdálkodási törzstiszti tanfolyamon a hallgatókkal szemben a többi törzstiszti tanfolyamhoz viszonyítva megemelt követelményszintet támasztottunk, ami a vizsgák számából is kitűnik.

4.) Az oktatás néhány általános tapasztalata

A hallgatók körében a folyó törzstiszti képzési forma kedvelt. A jelenlegi bizonytalan helyzetben ugyanis kedvező számukra, hogy vezényelt állományban voltak. Tehát biztos beosztást tudhattak a hátuk mögött. Azonban sokukat visszatartott a két éves alapképzésre való jelentkezéstől, hogy jelenlegi beosztásukat elvesztik, előfordulhat, hogy az iskola elvégzése után más helyőrségbe kell költözniük, esetleg még alacsonyabb beosztásba is kerülhetnek. Általános az az igény, hogy akadémiai

alapképzést levelező úton is el lehessen végezni, mert akkor az említett hátrányok nem sújthatják annyira a pályázókat.

A hallgatók szeretnék azt, hogy kaphassanak a polgári életben is elismert oklevelet. Ez különösen a gazdálkodási szakon merült fel, mert az ottani szakismerti tárgyak megfelelnek az üzemgazdászai képzés követelményeinek, sőt egyes tantárgyak ennél magasabb szintet is képviselhetnek.

A törzstiszti képzés gyenge pontja a nyelvoktatás. A nyelvismeretnek egyre nagyobb szerepe van, a felvételi követelmények között is szerepel, a képzési időn belül mégis biztosítva óraszám a nyelvoktatásra. A délutáni fakultáció nem igazán jó megoldás, nem is akadt olyan hallgató, aki valamilyen szintű nyelvvizsgára jelentkezett volna, ez a képzés összességében nem mondható eredményesnek.

Az oktatást nehezíti az a tény, hogy tapasztalataink szerint még mindig elég nehézkesen jut el az új információ az akadémiára. Célszerű lenne, ha az előjáró szervek az "elosztóik" összeállításánál jobban figyelembe vennék, hogy az akadémia nemcsak egy katonai szervezet a sok közül, hanem oktatási intézmény is, ahol az új intézkedéseket, utasításokat az oktatás korszerűsége érdekében a tematikába be kell építeni.

Összességében a leírt törzstiszti képzési tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az elért eredmények egyrészt biztatók, sikerült olyan tiszteket a hadsereg részére képeznünk, akik a hadseregben újonnan megfogalmazódó követelményeket jobban, szakszerűbben fogják végezni, másrészt a szóban forgó törzstiszti képzésben résztvevő tanszékeknek a feltárt "negatív előjelű" tapasztalatok a képzés módszertanában további feladatokat jelentenek (jelenthetnek). Megfontolásra érdemes lehet, a képzés struktúrájának átalakítása **két éves törzstiszti és egy éves hadműveleti (anyagitechnikai) képzésre**, vagy teljesen előremutatón az új Felsőoktatási Törvény szellemében, azzal egyenszi +---lárd oktatási struktúra kialakítása, ahol a törzstiszti képzés helyét újólag meg kell fogalmazni, egy folyamatos, egymásra épülő, legalább négy év időtartamú képzés rendszerében.

A SZÁZAD SZOLGÁLATVEZETŐ avagy Hol készül (fel) a "század anyja"?

Bajzák János¹

A század anyja; a század mindenese a század életének szervezője, ellátója nem más, mint a század szolgálatvezető. A századparancsnok jobb keze, segítője, egyes esetekben helyettesítője, a század sorállományának szolgálati elöljárója, fontos összekötő kapocs a személyi állomány és a parancsnok között. Lehetne még hosszan sorolni a funkciókat, jelzőket, melyekkel illetni lehet a jól tevékenykedő szolgálatvezetőt. Azért, hogy az utóbbi években egyre kevesebb jót lehet hallani a szolgálatvezetőkről, ezért nem csak ők a hibásak. Ugyanis ezen beosztások nagy részét fegyvernemi alegységekhez és szakcsapatokhoz kiképzett sorállományú katonák, drága pénzen kiképzett fegyvernemi szaktiszt helyettesek látják el, hadtáp szakon képzett tiszt helyettesek helyett.

Míg az 1970-es 80-as években a hivatásos hadtáp szakos tiszt helyettes-képzés a fontosságának megfelelő keretek között funkcionált, évente több hadtáp szaktiszt helyettes került a csapatokhoz. Ezek közül is kiemelem a század szolgálatvezetői és az ellátó szakaszparancsnoki beosztás ellátására képzett általános hadtáp szakos tiszt helyetteseket. 1977-ig elképzelhetetlen volt a hadtáp tiszt helyettes-képzés általános hadtáp szak nélkül, ekkor azonban megszűnt a beiskolázás és 1979-ben az utolsó ilyen szakos osztály is elhagyta a Hadtáp Kiképző Központ falait. Így csak az élelmezési, ruházati és üzemanyag szakos tiszt helyettes-képzés folytatódott, ami szép fokozatosan meg is szűnt a Hadtáp Kiképző Központtal együtt.

Vajon a szak-tiszt helyettesek felvehetik-e a versenyt az általános hadtáp képzésben részt vett század szolgálatvezetőkkel? Úgy érzem, hogy nem. Attól, hogy szakmai ismereteiket jó szinten elsajátították, jó üzemanyag, élelmezési, ruházati raktárvezetők vagy főszakácsok lettek,

¹ Bajzák János őrnagy, Bólyai János Katonai Műszaki Főiskola Hadtáp és pénzügyi tanszék

nem képesek arra, hogy egy száz főt számláló alegység minden gondjából magukra vegyék és megoldják. Alegységgazdálkodási ismereteik hiányosak, vagy egyáltalán nincsenek, ami elengedhetetlen a század szolgálatvezetőnek. Szolgálatvezető ismeret címen 10-20 órás tananyagot kaptak, de ezen elméleti ismeret nem került megerősítésre gyakorlati feladat valós végrehajtásával. A személyi állomány mozgatásával, kis kihelyezések, harcászati gyakorlatok ellátásával kapcsolatos ismereteik, még számos szolgálatvezetői feladat végrehajtására alkalmassá tevő ismereteik nincsenek, vagy hiányosak.

A Kossuth Lajos Katonai Műszaki Főiskolán folyik fegyvernemi alapon nyugvó 2 éves szolgálatvezetői képzés. A fegyvernemi sajátosságokra, a fegyvernemi harcászatra épített szolgálatvezető-képzés óra- és vizsgatervét nézve, fegyvernem centrikusak a szolgálatvezetői tevékenységhez szükséges ismeretek rovására.

Véleményem szerint nem célszerű a szolgálatvezető képzést alárendelni egyik fegyvernem vagy szolgálati ág sajátosságainak, mert a szolgálatvezető tevékenysége széles látókört és univerzális embert igényel.

Ezek után tekintsük át, tulajdonképpen mi a feladata a jól funkcionáló szolgálatvezetőnek a békeállapot időszakában? *A század szolgálatvezető legfontosabb feladatai közé tartozik:*

- a századtól szolgálatba lépők felkészítése,
- alegység ügyeleti szolgálat szervezése, irányítása,
- a kiképzéshez szükséges anyagok biztosítása,
- a század belrendjének fenntartása,
- a század anyaggazdálkodásának szervezése,
- a század anyagainak tárolása, kiadása, személyhez kötése, nyilvántartása, levétele,
- feleslegessé vált anyagi-technikai eszközök leadása,
- személyi állomány fürdetésének, fehérnemű cseréjének szervezése, a személyi higiénijához szükséges feltételek biztosítása,
- fegyverszoba, gazdasági szoba kezelése, fenntartása,
- kárfelvételi eljárások lefolytatása,
- a személyi állomány mozgatásával járó anyagi-pénzügyi okmányolás intézése, stb.

Ezt a felsorolást a teljesség igénye nélkül tettem, de ez is szerteágazó és nagy mennyiségű feladatot takar. A napirend, a személyi állomány anyagainak ellenőrzése, a különböző feladatokra, rendezvényekre való mozgósítás, az előljárótól kapott egyéb "azonnal"jelzésű feladatokra való reagálás teszi teljessé a szolgálatvezetői beosztás feladatait.

Csak akkor lehetne számonkérni ezeket az ismereteket, ha a tiszt-helyettes képzés során megfelelő óraszámokban oktatták volna, és gyakorló foglalkozásokon, illetve csapatgyakorlaton gyakorolták volna ezen feladatok végrehajtását.

Az előzőekben említett általános hadtáp tiszthelyettes-képzésben a hallgatók 160 óra alegységgazdálkodási ismereteket, 360 óra harcászatot és 120 óra szolgálatvezetői ismereteket kaptak, melynek 60 %-a a gyakorlati foglalkozásokra lett fordítva. Így a hallgatók nem csak elméletben tanulták meg az anyaggazdálkodást, hanem gyakorlatban azt végre is hajtották és elsajátították. A terepfoglalkozásokon tovább bővíthették ismereteiket, mert megtanulták és gyakorolták mindazt, amit egy ellátó alegység parancsnokának vagy egy század szolgálatvezetőnek tudnia kell ahhoz, hogy az alegységét képessé tegye feladatai végrehajtására, mindazon anyagi és egyéb feltételek biztosítására, amelyek a harc megvívásához, a napi élet folyamatos ellátásához szükségesek.

A jelenlegi helyzetet figyelembe véve, a létszámhiányból adódóan és a szolgálatvezetői beosztások ellátásának színvonalát tekintve meg kell állapítani, hogy a hadtáp-tiszthelyettes ezen belül is az általános hadtáp tiszthelyettes képzést újra a fontosságának megfelelően kellene kezelni.

A hadtáp tiszthelyettes képzést önállóan szervezett és irányított kiképző központban lenne célszerű végrehajtani, nem "albérletbe" adva a szaktisztképzést végző főiskolának. A szaktisztképzés árnyékában ilyen fontos feladatot nem lehet végezni, illetve végeztetni, mert a legjobb szándék ellenére is fő figyelem a tisztképzésre összpontosul, így a tiszt-helyettes-képzés másodlagossá válik. Ez az egyik ok. A másik ok, hogy a tisztképzés célja a magas színvonalon képzett jó harcvezetői, tervezői, szervezői készségekkel, képességekkel felruházott tisztek kibocsátása.

A tiszt-helyettes-képzés céljának az elméleti képzésen túl a szakmai feladatok végrehajtására (végrehajtatására) sokoldalúan felkészített, a feladatok végrehajtásában jártasságot, készséget nyert tiszt-helyettesek

kibocsátását tartom. Leegyszerűsítve, a tisztképzés vezető, parancsnok képzés, míg a tiszthelyettes képzés egy adott feladatkör végrehajtására készíti fel. A harmadik ok, ismerve a tisztképzés személyi helyzetét, a túlterhelt oktatói állományt, nem lehet elvárni az oktatóktól, hogy az első két órában tisztjelölteknek, a második két órában tiszthelyettes hallgatóknak, a hátralévő két órában tartalékos tisztjelölteknek tartsanak órát, a megértés olyan szintjén, amely az adott osztályban a leghatékonyabban biztosítja az elsajátítást. Ugyanis a módszerek mások, és az átállásra az órák közötti tíz perc nagyon kevés.

A hadtáp tiszthelyettes-képzés önállóságán nem csak a szervezeti és helyi önállóságot értem, hanem a tanterv önállóságát is. A fegyvernemi és szakági tiszthelyettes képzést tekintve a hadtáp tiszthelyettes képzés a legösszetettebb. Ide tartozik az élelmezési raktárvezető, főszakács, élelmezési anyagbeszerző, a ruházati raktárvezető, az üzemanyag raktárvezető és az általános hadtápképzésen belül az ellátó-kiszolgáló szakaszparancsnok és a szolgálatvezető képzés. A hadtáp tiszthelyettes képzés egésze alatt (figyelembe véve a szakharcászati feladatok végrehajtásában való közös tevékenységet) elképzelhetőnek tartom a gk.szállító szakaszparancsnok és a zászlóalj segélyhelyparancsnok képzést is.

Az ilyen volumenű és szakmailag szerteágazó képzést nem lehet másodlagos feladatként kezelni. Ez adja az önállóság reális alapját.

Egy szervezett, összefogott, szakmacentrikus tantestület mellett - amely nagy gondot fordít a gyakorlati képzés magasszínvonalon történő végrehajtására - a hadtáp tiszthelyettes képzés az azt megillető helyre kerülhet!

A tantervek kidolgozásánál elsődlegességet kellene élveznie a gyakorlati oktatás és a gyakorló csapatpszolgálat, valamint az arra való felkészülés feladatai megfogalmazásának. A gyakorló foglalkozások tervezésénél, szervezésénél és a végrehajtásánál szem előtt kellene tartani az életre, a csapatoknál végzendő munkára való felkészítést. Biztosítani kellene a hallgatók részére a közvetlen tapasztalást és az abból fakadó sikerélmény lehetőségét.

Az életközeli gyakorlati képzés nem zárhatja ki a hallgatók magasszintű elméleti képzését. A kétéves kiképzés 2400 óráját éves, féléves komplex blokkokra osztva (idő, tartalom, cél összefüggésben) a logikai

kapcsolódások szigorú betartásával el lehet érni, hogy az átfedésektől mentes, rugalmasan alakítható (komplex blokkok belüli súlypont áthelyezés) a szakmai változásokra érzékenyen reagáló tanterv készüljön.

A bázisképzés időszakában az elmélet- és a gyakorlat egységét az elméletben megalapozott és a gyakorlatban elsajátított ok-okozat összefüggésen alapuló és munkálkodó ismeret adja.

A gyakorlati képzés megszervezésével az intézet a csapat saját hadtáp szolgálata, illetve a környező csapatok hadtáp szolgálatának bázisait kell figyelembe venni. Ehhez megfelelő kapcsolatokat kell kiépíteni és az együttműködést megszervezni, a kölcsönös előnyök alapján. Gyakorlatítás eszközeként el tudom képzelni azt is, hogy a végzős hallgatók saját századuk szolgálatvezetői legyenek. Tudom ehhez az kellene, hogy az első év után, az adott beosztásra való alkalmasság szerint kellene besorolni a második évre a hallgatókat, ahol a szakmai ismeretek túlnyomó részét, a szakmai feladatok lényegi felkészítését kapják úgy elméletben, mint gyakorlatban. (1.sz. táblázat)

Lehetőséget kell biztosítani a tiszthelyettes hallgatóknak a tapasztalás lehetőségére életközeli körülmények között is a csapatoknál, élő egységeknél, alegységeknél, mert csak így tud szakmailag magabiztossá válni, ami elengedhetetlen feltétele a jó színvonalú munkának.

A gyakorló csapat szolgálaton a tiszthelyettes hallgatót első esetben mint ellátó-kiszolgáló alegység beosztott rajparancsnok lehetne gyakorlatni, míg a második illetve harmadik alkalommal leendő beosztásának megfelelő szervezeti keretek között. A célszerűség azt kívánná, hogy a harmadik gyakorló csapatszolgálatát a hallgató abban a beosztásban töltse, amelyet a sikeres államvizsga után át fog venni. Így a hallgatónak az új beosztása átvételekor már lenne munkatársi és helyismerete. Ez megnövelné a magabiztosságát, határozottságát.

Véleményem szerint a hadtáp tiszthelyettes-képzés ilyen formában való megszervezése és beindítása lényegesen jobb, a követelményeknek még jobban megfelelő hadtáp tiszthelyetteseket tudna biztosítani a honvédségnek.

A gyakorlati életre így felkészített szolgálatvezető tisztességgel, becsülettel ellátott, a szakmai felkészültséget tükröző szolgálatvezetői te-

vékenység eredményeként, az anyagi fegyelem megszilárdulásához a takarékos alegységgazdálkodáshoz és a személyi állomány ellátási színvonalának emelkedéséhez fog vezetni.

Ez év szeptemberében a MH Szárazföldi és Kiképzési főszemléző 162/1993. sz. intézkedése alapján a ht. tts. képzés idejét - ezen belül a ruházati szakos hadátpt tiszthelyettes képzés idejét is - kettő évről egy évre módosították, a nagymérvű tiszthelyettesi hiányra való hivatkozással. A hadtáp tiszthelyettes-képzésben szerzett tapasztalatom (1973. szeptembere óta foglalkozom kiképzéssel) és a szakma szeretete alapján fogalmazódtak meg bennem ezek a kérdések. Érdemes-e a mennyiség kedvéért a minőséget feláldozni? Garancia-e az érettségi bizonyítvány arra, hogy az egy év elegendő a tananyag elsajátítására? Számoltak-e a hallgatók túlzott leterheléséből fakadó problémákkal? Az oktató állomány leterheltségével? **Saját véleményem szerint nem!**

Igaz az említett Szf-i és kik-i főszemlézői intézkedés meghatározza, hogy *"amennyiben szakmailag indokolt - az egyéves képzésben végzetettek részére a katonai főiskolák közreműködésével, vagy csapatbázisokon szervezzenek 3-6 hónapos első beosztásra felkészítő tanfolyamot a hivatásos állomány tanfolyamrendszerű továbbképzéséről szóló (96/1987. HK 1/1988.) HM utasítás figyelembe vételével."*

A továbbképzésről szóló HM utasítás 5. paragrafus 1.bek. b. pontja és a 2.bek.a. pontjaiban határozza meg a tanfolyamok formáját. Mivel ez a tanfolyam nem magasabb beosztásba és rendfokozatba történő előléptetésre irányul, így a 12. paragrafus 1.bek.b. pontban foglaltak lennének a mérvadók, miszerint *"Az egyéb tanfolyamokon kiképzési idő 6-8 %-át aktuális társadalompolitikai, további 6-8 %-át általános katonai, mintegy 84-88 %-át szakmai felkészítésre kell fordítani."*

Ha a hathónapos tanfolyamot veszem alapul az összóraszámából (720 óra) a szakmai továbbképzésre 605 vagy 634 óra jut. Ez nem kevés, de hol és ki fogja ezeket az órákat levezetni? A tiszthelyettes-képzést végző főiskola, vagy a kijelölt csapat? Kik tartják a foglalkozásokat? A volt osztályfőnök, szaktanár, az adott katonai szervezet hadtáp szolgálatiág főnökei, vagy az alegység parancsnokok? Milyen formában? Az egész osztálynak egyben, vagy kiscsoportos formában, vagy egyéni foglalkoztatással?

Sorolhatnám még a kérdéseket, de nem céлом, hogy akadékoskodjak, inkább azt szeretném kifejezni, hogy hogyan lehetne ezt véleményem szerint jobban megoldani. Addig míg e képzési forma szerint folyik a tiszthelyettes-képzés addig az első beosztásra való felkészítést javaslom a leendő beosztási helyen, a leendő parancsnok vezetésével végrehajtani.

Igy az őrmester (törm.) úr szembesül a vele szemben támasztott követelményekkel, megismerkedik a napi feladatok végrehajtásának lehetőségeivel, módszereivel és a helyi sajátosságokkal. Ez lehetővé teszi, hogy zökkenőmentes legyen a beosztás átvétele.

Igy megvédhetők a fiatal tiszthelyettesek az első beosztás átvételével és a beilleszkedéssel járó nagyobb megterheléstől.

(tervezet)
a 2 éves ált htp. tiszthelyettes képzéshez

	Tantárgyak	Kik. ford idő	Időelosztás				Számmonkérés	
			Alap kik.	Első évfolyam		Második évfolyam		
				I. félév	II. félév	III. félév		IV. félév
Ált. kat. ismeretek	Alapkiképzés	120	120					
	Általános harcászati	40		20	20			K
	Katonai testnevelés	200		50 Z	50 Z	50 Z	50 Z	Áv
	Általános lökiképzés	60		20	20	10	10	Z
	Szolg. szab. ismeret	100		30 Z	30 Z	20 Z	20 Z	Áv
	Alaki kiképzés	100		30 Z	30 Z	20 Z	20 Z	Áv
	Összesen:	500		150	150	100	100	
Kiegészítő kat. ismeretek	Katonai tereptan	40		20	20 B			B
	Vegy. kiképzés	40		10	10	20 Z		Z
	Híradó ismeretek	15			15			
	Műszaki kiképzés	30		10	10	10		
	Komendáns szolgálat	10				10		
	Nemzetközi hadijog	10				6	4	
	Személyügyi ism.	10				4	6	
	Hadieg. - "M" szervezési ism.	20		10	10			
	Összefgyvernemi harc alapjai	40		20	20 B			B
	Anyagi-technikai bizt. alapjai	80		80 K				K
	Hadtápkiképzési ismeretek	30				10	20	
	Törzsszolgálat alapjai	20		10	10			
	Számítástechnikai alapismeretek	60		30	30 K			K
Kiegészítő ismeretek összesen:	405		190	125	60	30		
Szakkiképzés	Zászlóalj harc és harcra kapcs. tevékenység megszerzése	100		20 Z	25 Z	25 Z	30 Z	Áv
	Szakharcászat	320		40 Z	80 K	90 Z	110 Z	Áv
	Alegységazd. és vezetési ismeretek	100		20 Z	40 K	20 Z	20 Z	Áv
	Szolgálatvezetési ismeretek	100				40 Z	60 Z	Áv
	Raktárgazdálkodási ismeretek	100				30 Z	70 Sz	
	Szakasparancsnoki ismeretek	30				30 Z		B
	SH. parancsnoki ismeretek	25				25 Z		B
	Szakkiképzés összesen:	775		80	145	260	290	
Gyakorló csapatszolgálat	360			120	120	120		
Parancsnoki tartalék	240		60	60	60	60		
Kiképzés miniósszesen:	2400	120	600	600	600	600		

Megjegyzés: Államvizsga: Áv, Szigorlat: Sz, Kollokvium: K, Beszámoló: B, Zárási jegy: Z

A HADERŐNEMEK KÖZÖTTI HADTÁP-EGYÜTTMŰKÖDÉS KÉRDÉSEI

Vasvári Tibor¹

A Légvédelmi Parancsnokság alárendeltségébe tartozó katonai szervezetek feladatvégrehajtásukat és területi elhelyezkedésüket tekintve békében és háborús tevékenység idején átfogják az ország teljes területét. Kiindulási alapként és sajátosságként tekinthető, hogy ezen katonai szervezetek a szárazföldi csapatok harctevékenységet megelőzően felveszik a küzdelmet az agresszor ellen, biztosítják légvédelmi szempontból a csapatok hadműveleti felvonulását és szétbontakozását, akadályozzák a légi felderítést, aktív tevékenységet folytatnak a légi uralom megtartása érdekében, megkezdik a légvédelmi hadművelet megvívását. Mindezekből következik, hogy a szárazföldi csapatok felvonulását megelőzően már a légvédelmi csapatok várhatóan manővereket hajtanak végre, hamarabb ott vannak a hadműveleti területen egyrészt stacionáris elhelyezkedésükből adódóan, másrészt a harcrend felvétele alapján a veszélyeztetett irányok megerősítése érdekében. Mindez szükségessé teszi a SZCSP - ság LP hadtáp vezető és végrehajtó szervezetei közötti együttműködést. *A két haderőnem közötti hadtáp-együttműködés célja az alábbi lehet:*

1. Keresni, kutatni az ATB-ban (hadtáp ellátásban) felmerülő közös találkozási pontokat, az együttes és ugyanazon irányú végrehajtási módokat.
2. Vizsgálni az ellátási tevékenységben a racionalitást, a célszerű megvalósítás optimumhoz való minél nagyobb arányú közelítésének lehetőségeit.
3. Minél magasabb fokúra emelni a harcoló csapatok ellátási biztonságát.

¹ Dr. Vasvári Tibor alezredes, HM LP - ság hadtáptörzs főtisztje

4. Egyértelműsíteni az ellátási felelősség megvalósítását, konkrétizálni a háborús ATB szakutasítás haderőnemek közötti ellátási tevékenységre vonatkozó előírásait.

Az anyagi biztosítás (hadtápellátás) vonatkozásában az együttműködés kiterjed az ellátási tevékenység teljes szférájára, átfogja az elméleti alapozó tevékenységtől az információ cserék kölcsönös biztosításán keresztül a tapasztalatok alkalmazási hasznosításáig terjedő megvalósulását. Az anyagi együttműködés komplex egyeztetett rendszabályok és tevékenységek összessége, amely a különböző vezetési szinteken és csatornákon a feladatvégrehajtás összhangját és a több síkon behatárolt megvalósítás összehangolását, folyamatosságát, zökkenőmentességét hivatott biztosítani. Az ellátás vonatkozásában - haderőnemek közötti vonatkozásban - magába foglalja valamely helyen, időben, sorrendiségben, cél és feladat szerinti közös vonásokkal és jellemzőkkel érintett tevékenység végrehajtásra vonatkozó egyeztetését.

A tanulmány a szárazföldi és a honi légvédelmi csapatok közötti hadtáp-együttműködés kérdéseivel foglalkozik, kiemelten a békeállapot feladataival, valamint a minősített időszakban jelentkező speciális együttműködési teendőkkel.

1. Az együttműködés a béke állapot időszakában

Békeidőszakban az együttműködés kérdései az alábbi fontosabb feladatokra koncentrálnak:

a.) Közös elhelyezésben lévő katonai szervezetek ellátása

Az ellátás megszervezésének kérdéseit elsősorban a laktanyahadtáp kialakításával kapcsolatos követelmények határozzák meg, ugyanakkor a feladatorientáltságnak megfelelően részterületi utalások is megvalósulhatnak. Ilyen jellegű utaltságba adással a hadtáp szolgálati ágak megosztása nem tűnik célszerűnek, mindazonáltal az ellátási felelősség egyértelműsítését kell elsősorban szem előtt tartani, viszont meg kell teremteni a követelmények és lehetőségek összhangját a megvalósíthatóság keretein belül. A tapasztalatok szerint az ilyen jellegű megvalósítás túlnő az ellátási kereteken, befolyásolja a parancsnoki munkát és más biztosítási területek tevékenységét is. pl: létszámjelentések, számvetések

és tervezések alapadatai, soronkívül jelentkező feladatok, az utalt feladatrendjének és az ellátó biztosításra vonatkozó rendjének összhangja, a feladatvégrehajtásban bekövetkezett változásokhoz való kétoldalú rugalmas alkalmazkodás, anyagjárandóság, pénzügyi bonyolítás, stb.

b.) A felkészítés és szakkiképzés

Előadók és foglalkozásvezetők kölcsönös biztosítását, cseréjét jelentheti szakmai kiképzési foglalkozásokra, előadások, módszertani foglalkozások, szakirányú bemutatók megtartására és levezetésére. A területi elhelyezkedésnek megfelelően tervezhető az aleggység-szolgálatvezetői felkészítés, szakalapozó kiképzés, szerződéses, továbbszolgáltató állománybeosztás ellátására vonatkozó felkészítése. Szakmai tapasztalatcserék szervezése az általános jellegű biztosításra, helyszíni véleménycserék az ellátási tevékenység megoldási módjaira vonatkozóan, ismeretbővítő jelleggel a hadtápellátás speciális területeinek kölcsönös megismerése. Tansegédletek, szaktantermek igény szerinti rendelkezésre bocsátása, újszerű témával foglalkozó szakelőadások, referátumok megküldése.

c.) Az anyagbiztosítás, anyagellátás segítése

A váratlanul jelentkező feladatok megoldására anyagi készletek rendelkezésre bocsátása, végleges vagy ideiglenes átadása, piackutatási tevékenység eredményeiről való tájékoztatás, téli időszakos letárolás lehetőségeinek vizsgálata, a szaktechnikai eszközök üzemeltetése során ideiglenesen fellépő speciális anyaghiányok kölcsönös biztosításának kiegészítő jellegű megvalósítása.

d.) Ellenőrzés, elszámoltatás

Szakállomány biztosítása az ellenőrző tevékenységbe történő bevonásra, részterületek önálló vizsgálatának megvalósítása. A közös tevékenységet végrehajtó szervezetek ellenőrzési eredményéről való tájékoztatás. Egy-egy problémakörrel esettanulmányok hasznosításra történő megküldése, szakértői állomány lehetőség szerinti biztosítása, az egyidejűleg történő elszámoltatások rendjének, idejének egyeztetése. Ide tartozhat a honvédségi vagyron megóvására, kármegelőző tevékenység végzésére tett intézkedések és tapasztalatok cseréje.

e.) **Gazdálkodás**

Anyagi és pénzügyi eszközök tervezése, beszerzések rendje, a felhasználások ütemezése, tartalékképzések és azok felhasználása. Az anyagok megóvása, frissítése terén szerzett tapasztalatok. Gazdaságossági vizsgálati módszerek részterületi alkalmazása, veszteség-csökkentési eljárások, kísérletképpen vizsgált területek tapasztalatai. Rendszerből kivont anyagok további felhasználásának, hasznosításának módszerei. Készletgazdálkodás optimum-vizsgálatai, a beszerzés - tárolás - felhasználás tapasztalatai. Kiegészítő gazdálkodás eredményei, ellátásban jelentkező tapasztalatai, közös hasznosítás kérdései.

f.) **Üdültetés, pihentetés**

Csapatpihenők szabad férőhelykapacitásainak felajánlása, cserepihentetés lehetőségének vizsgálata, üzemeltetési tapasztalatok átadása.

A vezetési szinteknek megfelelően felmerülő igény megfogalmazása és az információk körének meghatározása.

A Légvédelmi Parancsnokság szintjén ezekből a feladatokból alapvetően a hadművelti szintű folyamatos koordinálási és tájékoztatási, valamint igénymeghatározási igény jelenik meg. Ezen kérdéseket viszonylag hosszabb távon kereteshűen lehet megfogalmazni, és tartalmi kérdéseket pontosítani. Úgy vélem, hogy a seregtest szinten koordinált feladategyeztetések végrehajtása után a legcélszerűbb változat a csapatszintre való közös intézkedés kiadása, ami a végrehajtó tagozatban konkrét feladatként jelenik meg.

A hadtápszolgálat terén a tartalmi részben meghatározottaknak megfelelően az elkülönült szolgálati ágak (élelmezési, ruházati, üzemanyag) tekintetében kerülhet sor az információk körének meghatározására, melyek a szakágak belső tevékenységét érintik, ugyanakkor a teljes állományra kihatnak. Célszerűnek tűnik, hogy ezen szolgálati ágak seregtest szinten már összegzett, értékelt és elemzett információk birtokában legyenek és az együttműködés folyamatában rendelkezzenek megfelelő következtetéssel.

Csapatszinten az egyes részterületi és eseti tevékenységet tartom célszerűnek, mindamelllett a magasabbegységek részére jogkört kell biz-

tosítani a szolgálati területi és ellátási hatáskörükbe tartozó katonai szervezetek közötti megfelelő együttműködés kialakításában és fenntartásában (pl. rt.dd. , KK.P -ság., lérak.dd., - BKKP - ság) különös tekintettel az ellátás megszervezésének és megvalósulásának konkrét kérdéseire.

Az együttműködés megszervezésének rendje, kidolgozandó okmányok

Elgondolásom szerint a tartalmi kérdéseknél megfogalmazottak szerint éves intervallumban az együttműködés konkrét területeit, irányait, időszakait önálló kétoldalú megállapodásban célszerű rögzíteni integrált és szakterületi felbontással. Mindezt az éves tervek elkészítése után közvetlenül lehet mobilizálni olyan tartalommal, hogy megfelelő és elvárható rugalmasságot biztosítson. Seregtest szinten az évente készített együttműködési terv konkrétsága már nagy biztonsággal elérhető. Az eseti kiemelt feladatok együttes megoldására önálló külön megbeszéléseket, megállapodásokat tartok szükségesnek.

Csapatszinten a hosszabb távra érvényes kétoldalú együttműködési megállapodások útja a járható. Erre a viszonylag önálló és ismétlődő feladatok egyeztetett folyamatosságának fenntartása érdekében van szükség. Ezen okmányban lehet rögzíteni - a parancsnoki jogkörök gyakorlásának csonkítása nélkül - a tervezési és ellátási alapszolgáltatásokat, az elszámolási betekintetheőséget, az ellátás konkrét, mindkét fél részére szabályozott rendjét, a kölcsönös kötelezettségvállalásokat.

2. Együttműködés a légvédelmi rakétacsapatok átadás - átvétele időszakában

Az átadás - átvétel körülményei, jellemzői

A hadtápszolgálat szempontjából lényeges körülményként jelentkezik az átadás helye és időszaka. Amennyiben az átadás alapdiszlokációban (laktanyaközeli TAS-ban) kerül végrehajtásra, úgy tisztázandó kérdésként vetődik fel a visszamaradt anyagi készletek, berendezések, felszerelések, szakszközök további felhasználásra vonatkozó szabályozása. Rejtett TAS-ban laktanyaelhagyás után való átadáskor a manőver megszervezésének és végrehajtásának, valamint a TAS-ban való tartózkodás időtartamának hadtápellátása LP-ság szempontjából összetettebb tevékenység. A hadműveleti felvonulás időszakában a légvédelmi rakéta

szervezetek manővereinek hadtápellátása külön együttműködés megszervezését teszi szükségessé. A területi béke diszlokációból eredően szinte minden esetben szükség van - a hadműveleti iránytól függően - több, kevesebb lérak. katonai szervezet manőverére. Ez alapvetően - hadtáp szempontból vizsgálva - a földi lépcsők menetének üzemanyag biztosításait helyezi előtérbe, valamint az új körletbe való beérkezés után a hadműveleti területen részükre az ellátási források rendelkezésre állítását jelenti. A manőver megszervezése során különös jelentőséggel bír az LP és a THDS közötti együttműködésben, hogy ilyen esetben gyors döntések születessenek, mindkét fél időben tudjon intézkedéseket fogantatosítani és a szervezett harcbaléptetést teljes terjedelemben biztosítani. Ilyen esetben az átadás körülményeire jellemző lesz, hogy ezen katonai szervezetek viszonylag nagy területen, szétszórva települnek, az ellátottságuk felmérése időigényes lehet, alapvetően hadinyilvántartásokra támaszkodhat, mindamellettt biztosítani kell a szervezet elhelyezkedésének rejtettségét.

A személyes érintkezés az ellátást biztosító állománnyal viszonylag korlátozott lehet. A csapatkészlet fenntartásán kívül mindenképpen szükséges a szállítókapacitás lehetséges maximális kihasználásáig a manővert végrehajtó alegységeket kiegészítő készletekkel útbaindítani, elsősorban üzemanyagból és élelmezési anyagból. Ilyen módon az adott időpontban rendelkezésre álló készletek függeni fognak a TAS-ban átadásig eltöltött időtől.

A teljes állomány átadása esetén minden egyes katonai szervezethez az LP ATF-ség szakembert jelöl ki, az alakulatokat előre értesítik az átadás - átvétel időrendjéről, annak előkészítéséről, a bizottság beérkezéséig végrehajtandó feladatokról. Az átadás - átvételi eljárásra már béke időben célszerű egyeztetett mintaokmányokat kidolgoznia, amit ilyen esetben a helyszínen pontosítani szükséges. Az átadás során az átvevőt tájékoztatni kell a hadtápellátás eddig kialakított és megvalósított rendjéről, az ellátási források, az anyagiutalások jogosultságának megváltozásáról.

Hadtáp szempontból a részleges átadás - átvételnek számottevő eltérése nincs. Ez esetben az LP alárendeltségben maradó katonai szervezetek vonatkozásában a hadműveleti területen tevékenykedő más haderőnemi alárendeltségbe tartozó szervezetekre érvényes együttműködési előírások az érvényesek.

Az átadás - átvétel megszervezésének rendje, okmányai

Amennyiben az átadó bizottságban hadtáp szakember is van kijelölve, kiutazását rendszerint a fegyvernemi csoporttal együtt tervezik. Az átadás - átvétel végrehajtása általában a légvédelmi rakétacsapatok ATVP- n történik, alapvetően a hadtáp vezető állomány rövid összefoglaló jelentésével, a rendelkezésre álló okmányok zárásával és eseti célellenőrzéssel.

Az átadás - átvételről jegyzőkönyv készül, melyben hadtáp szempontból célszerű az alábbiakat rögzíteni:

- az adott időponti csapatkészletek meglétét ja-ban és t-ban;
- az 1 ja. súlyát;
- a rendelkezésre álló kiegészítő készleteket;
- az egyéb anyaggal történő ellátottság mértékét;
- a szakállomány feltöltöttségét;
- hadtáp ellátóhelyek felszereltségét, működését;
- a szaktechnikaeszköz-ellátottságot és állapotot;
- a szolgáltatások biztosítottságának megszervezését;
- az ellátási forrásokat;
- lehetőség szerint az ellátás megszervezésének és a hadtápvezetésnek lényeges adatait.

3. Együttműködés hadműveleti területen

Az anyagi biztosítás területén

Az együttműködés feladatai első ütemben a magasabb készenléti fokozatok elrendelésekor a közös elhelyezésben lévő laktanyahadtapként üzemelő szervezetek önállósítására, ellátási feltételrendszerének megteremtésére irányulnak. A leválasztásra (szétválasztásra) vonatkozóan belső megállapodásban célszerű rögzíteni a végrehajtás módjait, feladatait (szakági szintekre lebontva) az ellátás átvételének fordulópontját, az önálló ellátás személyi és a bonyolítás technikai kérdéseit, a fenntartási készletek felhasználási szabályozását, a kiegészítő készletek megalakításának konkrét lehetőségeit és mennyiségét, valamint a helyi sajátosságoknak megfelelő egyéb kérdéseket (pl. hűtőhasználat, katonai kereskedelmi ellátás, vízvétel, fürdetés, stb.).

A hadműveleti felvonulás, a manőverek végrehajtásának hadtápel-látása szempontjából a korábban megfogalmazott követelmények dominálnak, azzal a kiegészítéssel, hogy ugyanezek érvényesek rádiótechnikai manővert végrehajtó szervezetekre is. A fentiekén kívül számításba kell venni a már ezen területen települő más haderőnemi szervezeteket is, különös tekintettel az ellátó források elosztásánál. Felvetődik a kérdés, hogy a hadműveleti területen lévő hadműveleti-harcászati magasabbegységhez mint felelős szervezethez hogyan, miképpen jut el ezen szervezetek anyagigénye, valamint a visszaigazolás ténye. Egy változatként megoldás lehet - különösen a harctevékenység előkészítésének időszakában - a LP és THDS hadtáp szolgálati ágak közötti információcsere, LP részéről konkrét helyhez kötött alapadatok átadása, az igények megfogalmazása, melyet a g.hdt-k felé továbbítanak, illetve a visszaigazolás megtörténével a LP intézkedik.

Másik változatként vizsgálható, hogy a g.hdt. ezen szervezetek felé közvetlenül intézkedik az ellátási források kijelölése és azok igénybevétele tárgyában. Ez esetben is szükség van a THDS részéről az ellátási utaltságba adásra vonatkozóan intézkedni.

Harmadik változatként elképzelhető a rendelkezésre álló ellátási forrásokból az LP részére meghatározott mennyiségi elkülönítés, aminek felhasználására saját szervezetek vonatkozásában az LP intézkedik. Bármelyik változatnál a célszerű az, hogy a stacionárisan ezen területen feladatot végrehajtó szervezetek ellátási forrásait változatlanul hagyjuk, biztosítva ezzel a folyamatosságot. A rádiólokációs tér alsó határának csökkentése érdekében létrehozott KRLCS-k települése várhatóan a harcászati magasabbegységek harctevékenységei körzetén belül lesz, ezért az ellátásukat - általános anyag szempontjából - ezen katonai szervezetek biztosítani tudják. A repülőerők ellátása során az együttműködést a már béke időszakban kialakított és begyakorlott rend szerint lehet megszervezni és megvalósítani úgy az általános, mint a speciális anyag vonatkozásában. Hadtáp szempontból az újrabevetések biztosítása nem okoz fennakadást. Az ettől eltérő nagyságrendet rendszerint külön fegyvernemi rendszerben is egyeztetik, a repülés kiszolgálásra vonatkozóan előzetes koordináció szükséges (eltérő elm. norma, forgószárnyas repülőtechnika más rendszerű feltöltése, stb.).

A légvédelmi és szárazföldi védelmi hadművelet megvívása időszakában a fentiekén kívül előtérbe kerül a helyzet változásaira való gyors

reagálás, amikor a személyes és helyszínen történő egyeztetések helyett a híradó eszközökön való operativitás, azonnali megoldásvizsgálat a megvalósítható. A hadművelet során elszenvedett veszteségek pótlására LP szinten csak minimális lehetőség van, ezért ezen kérdés megoldása a szárazföldi csapatok rendszerében a célszerű.

Az együttműködés feladatai vezetési szintenként

A harctevékenység megszervezése időszakában elsősorban LP és THDS szintjén kell egyeztetni a végrehajtásra vonatkozó - közös érintővel rendelkező - kérdéseket. *Ilyenek lehetnek:*

- az ellátásra vonatkozó anyagigények megadása (csak általános anyagra vonatkozóan) területi elhelyezkedés, anyagnem, mennyiség és időszak bontásban;
- hadműveleti területen LP részére rendelkezésre bocsájtott ellátási források ;
- utalási ellátásba adások, illetve vételek;
- szolgáltatások nyújtásának kölcsönössége;
- eseti, illetve csapások következményei felszámolásában való segítségnyújtás;
- az ellátó objektumok, szervezetek áttelepülése, helyváltottatása, megváltozása esetén kölcsönös tájékoztatás;
- a kialakított ellátási rendben beállt változások egyeztetése.

A harcászati magasabbegységek és a fegyvernemi harcászati magasabbegységek között:

- az ellátási források igénybevételének rendje;
- rendkívüli anyagigények teljesítése;
- anyagigények betérjesztésének rendje;
- az ellátási utalásnál az ellátóhelyek működési rendje;
- az ellátási utalásnál az ellátóhelyek egyeztetése;

- szolgáltatási tevékenység helye, ideje, lehetőségei.

A repülőerők együttműködését LP, THDS, Területvédelmi Kerületi Parancsnokság szintjén repülő raj erőnél nagyobb szervezet anyagigénye esetén szükséges pontosítani.

Az együttműködés megszervezésének rendje

Haderőnemi szinten az ellátásra vonatkozó együttműködést - az előjárói MH ATFCSF-i, MH HCSF-i intézkedésként figyelembe véve - hadtápfőnökségi alrendszerben folyamatosan fenn kell tartani, az életvitelhez szükséges anyagellátás vonatkozásában a szakszolgálati ágak "élő" kapcsolata elengedhetetlen. *Az együttműködés megszervezésének javasolt időszakai:*

- magasabb készenléti fokozatok,
- a légvédelmi készenlét fokozása,
- a hadművelleti felvonulás, manőverek végrehajtásának időszakai,
- az átadás - átvételek,
- a harctevékenység megszervezésének ideje,
- a hadművelet (légvédelmi és szárazföldi) megvívásának időszakai.

Az ATB háborús szakutasításban foglaltaknak megfelelően a hadművelleti területen lévő katonai szervezetek - így az LP szolgálati alárendeltségébe tartozók is - ellátásért az adott védősávban lévő hadművelleti - harcászati magasabbegység felel. Ez a meghatározás egyértelművé teszi a végrehajtásra vonatkozó tevékenységet. Az ellátásért felelős g.hdt. ezen szervezetek felé ellátásra vonatkozó intézkedési jogkört kell hogy kapjon az előjárójától.

A hadművelleti területen kívüli csapatok ellátási felelősségét véleményem szerint a szolgálati alárendeltség szerint célszerű meghatározni. Az LP szempontjából ez a Területvédelmi Kerületi Parancsnokságokkal és a BKKP-val való egyidejű együttműködési tevékenység kiszélesítését is jelenti.

Csapatszinten az együttműködést az ATF-i rendszerben komplexen célszerű megvalósítani.

Az együttműködés okmányai

A hadtápellátás együttműködési kérdéseit az ATF-ség tervében célszerű szerepeltetni, ahol az ATB terv magyarázó leírása részeként rendszerint együttműködési táblázat készül. A táblázatban (tervben) általában szerepeltetik a tevékenység időszakai és helyei szerint az időpontokat, vagy időintervallumokat, az egyeztetés és koordinálást igénylő feladatokat, azok megvalósításának módját, formáját, esetleg jelzéseit, résztvevők, illetve végrehajtók megnevezését és egyéb kérdéseket.

A hadtápszolgálat szempontjából haderőnemi szinten az ellátási utalások és ellátóforrások rendelkezésre állításáról szükséges külön kivonat, a többi részre vonatkozóan az ATF-i együttműködési rendszerben szükséges az információkat áramoltatni. Csapatszinten az együttműködést feladatszabással (intézkedés, fax, okmányolt távmondattal, stb.) célszerű meghatározni és megvalósítani.

ANYAGI-TECHNIKAI FEJLESZTÉS

A MAGYAR HONVÉDSÉG HADITECHNIKAI KORSZERŰSÍTÉSE

Geller István¹

A Magyar Honvédség Parancsnoksága az elmúlt évben elkészítette a honvédség átfogó hosszútávú haditechnikai korszerűsítésének koncepcióját, amelyet a kormány megtárgyalt és elfogadott. E koncepció alapján napirenden van a Magyar Honvédség haditechnikai eszközei fejlesztési terveinek kidolgozása.

Ilyen jellegű és tartalmú önálló hadseregfejlesztési tervezőmunkát a Magyar Honvédségnél először végeznek, hiszen az utóbbi évtizedekben a haditechnikai fejlesztés és a tervezés követelményeit a megszűnt katonai szövetségtől és az ország központi tervezési rendszerétől függően határozták meg. Nem egyszerű kérdés, hogy ma, amikor a meglévő haditechnikai eszközök szinte mindegyike cserére, korszerűsítésre szorul, és szigorú előírások vannak érvényben a fegyveres erők létszámára, meghatározó haditechnikai eszközeinek mennyiségére, amikor a védelmi szükségletek kielégítésére fordítható kiadások összege igen alacsony, miként lehet biztosítani a fegyveres erők képességét és az ehhez szükséges eszközöket hazánk védelméhez, hogyan lehet az eddigieknél célszerűbben és hatékonyabban felhasználni azokat az erőforrásokat, amelyeket erre a célra az ország előírányoz.

A katonai vezetők és szakemberek egyetértenek abban, hogy a honvédség haditechnikai korszerűsítését hosszútávra, kellő előrelátással és körültekintéssel, tudományos igényvel és szakszerűséggel kell tervezni és jóváhagyott költségvetési programok alapján célszerű megvalósítani. Ugyanakkor eltérőek a vélemények, hogy a régi "bevált" módszerekkel - a harcászati és technikai adatok és szubjektív értékelések alapján, bizo-

1 Geller István nyá.mk.vezérőrnagy., nyugalmazott MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnök, (MH Parancsnok helyettes)

nyos empirikus szabályok és gyakorlati (műszaki) tapasztalatok figyelembevételével - készült tervek mennyiben felelnek meg a kor követelményeinek. Pedig a régi módszerek "fejlessz -tesztelj - törd össze - javíts - újra tesztelj" vagy/és "ismerj meg (vásárolj) több típust - teszteld (csapatpróbával) - ezen, nagyrészt szubjektív értékelések alapján dönts" hosszúak, nehezen kezelhetők, drágák és ezek mellett nem alkalmasak arra, hogy több konstrukciós alternatívát, üzemeltetési és környezeti tényezőt próbáljanak ki a döntések előkészítése során.

A fejlett országokban, azok hadseregeinél a hetvenes évektől a termékek minősítése, nemzetközi összehasonlítása, a gyártmányok műszaki színvonalának tudományos eszközökkel, módszerekkel való vizsgálata került előtérbe, ami nagyságrendekkel jobban megfelel mind a gyártók, mind a fogyasztók igényeinek. Ugyanakkor a számítástechnikai eszközök fejlődésével növekedtek az értékelés, az objektivitás, a variálhatóság, a változó feltételek közötti döntés, a választhatóság több lehetséges megoldás között, a gyors ármegállapítás, stb., mindezek következtében bonyolultabb értékelő, összehasonlító modellek, eljárások alkalmazása vált lehetővé.

Ma már külföldön nagymennyiségű (katalógusokban is felsorolt) modellt, eljárást alkalmaznak, de Magyarországon is több modellt, eljárást fejlesztettek ki, amelyek mélyrehatóbb összehasonlítást, rangsorolást tesznek lehetővé a különböző konstrukciókkal, azok értékelésével, alkalmazásával, felhasználási jellegével, körével és eredményeivel kapcsolatosan.

A katonai vezetők és a szakemberek előtt jól ismert a haditechnikai eszközökre értelmezhető "harc *hatékonyság*" vagy "harc *lehetőség*" fogalma, ami az eszköz alkalmassági fokát határozza meg a különböző harc feladatok végrehajtása során. A haditechnikai eszközök "harc *hatékonysága*" (lehetősége) más szóval minősége azokkal a tulajdonságokkal írható le, amelyek alapvetően biztosítják rendeltetés szerinti feladataik végrehajtását, illetve annak lehetőségait.

A haditechnikai eszközök harci hatékonyság (lehetőségeinek)

összetevői:

harci tulajdonságok

- tüzerők
- védőképesség,
- mozgékony

technikai tulajdonságok

megbízhatóság:

- hibamentesség,
- javíthatóság,
- tartósság,
- kiszolgálási igényesség,
- tárolhatóság,

túlélő képesség:

- sebezhetőség,
- helyreállíthatóság.

harc
hatékony-
ság
(lehetőség)

üzemeltetési tulajdonságok

- alkalmazhatóság,
- harckészé tétel,
- kezelők száma,
- kezelők felkészítése,
- szállíthatóság.

gazdaságosság

**ergonómiai
alkalmasság**

A haditechnikai eszközök harci hatékonyságát döntő mértékben a **harci tulajdonságok határozzák meg, ezek:**

- a pusztításnak (tűzerőnek) a mértéke, amelyet az eszköz (fegyver) az ellenség élőerejében, objektumaiban meghatározott idő alatt okozni képes;
- a védettségnek (védőképességnek) a számszerűsített értéke, amelyet az eszköz a kezelőszemélyzet, a fegyverzet, a berendezések számára biztosít a lövedékek, repeszek, a tömegpusztító fegyverek hatása ellen;
- a helyváltoztatási képességnek (mozgékonyiságnak) a mértéke, amelyet az eszköz meghatározott távolságon és különböző terepviszonyok között folyamatosan teljesíteni képes.

A minősítés a harci tulajdonságok mellett - figyelemmel a haditechnikai eszközök fejlesztésének magas forrásigényére - jelentős tényezők a technikai és üzemeltetési tulajdonságok, a gazdaságosság és az ergonomiai alkalmasság is.

A **technikai tulajdonságok** a megbízhatóság és a túlélőképesség. *A megbízhatóságot az eszköz öt alapvető tulajdonsága: a hibamentesség, a javíthatóság, a tartósság, a kiszolgálási igényesség és a tárolhatóság határozza meg.* Ezek a tulajdonságok számszerűen is kifejezhetők, például a hibamentesség a meghatározott ideig tartó hibamentes működés valószínűségével. A megbízhatóság alapján egzakt matematikai statisztikai módszerekkel lehet meghatározni többek között a technikai kiszolgálások és javítások végrehajtásának időszakosságát, a meghibásodások megelőzésére vonatkozó rendszabályokat, a megfelelő mennyiségű és választékú tartalék alkatrész készleteket. *A túlélőképesség* pedig a sebezhetőséggel, a helyreállíthatóság valószínűsítésével jellemezhető a harcmezőn.

Az **üzemeltetési tulajdonságok** körébe a haditechnikai eszköznek a különböző éghajlati és időjárési viszonyok közötti alkalmazhatósága, üzem-, illetve harckésszé tételének munka- és idősüksége, a kezelők (szállítható személyek) száma és felkészítési igénye, az eszköz vasúti, közúti, légi szállíthatósága, víziakadály-leküzdő képessége, stb. tartozik.

A **gazdaságosság** tekintetében többé-kevésbé elfogadott, hogy a korszerű haditechnikai eszközök teljes élettartama számolt költségeiben a fejlesztés (gyártás), rendszerbentartás költségei átlagosan 10/30/60 százalékarányban oszlanak meg, tehát az üzemeltetés és fenntartás költségei lényegesen meghaladják a fejlesztés gyártás vagy/és a beszerzés költségeit. Különböző vizsgálatok azt is kimutatták, hogy a teljes élettartamra vetített költségek és azok megoszlása már a tervezés időszakában mintegy 85 %-ban determinálható.

Az utóbbi időben megnövekedett az **ergonómiai alkalmasság** körébe tartozó tulajdonságok jelentősége, ilyenek a kezelőkre ható gyorsulás, zaj, a kezelőszervek működtetésének erőszükséglete, kényelme, a környezetvédelemmel kapcsolatos előírások, többek között a légszennyezettség értéke, a sugárzás és zajártalom, stb.

A haditechnikai eszközök fejlesztésének tervezésénél és kiválasztásánál *"a jobb minőséget ugyanannyi pénzért"* illetve *"a meghatározott minőséget a lehető leggazdaságosabban"* elvek tehát nem jelenthetik azt, hogy keressük a legalacsonyabb beszerzési költségeket, sokkal fontosabbak az adott eszköz megbízhatósága, a megbízhatósággal összefüggő üzemeltetési és fenntartási költségek nagysága. Nem elhanyagolható és a fejlesztésnél a felsorolt tulajdonságokon túl célszerű figyelembe venni a rendszertechnikai illeszthetőséget, a hazai (vagy részben hazai) gyártás, javítás és alkatrész-ellátás lehetőségeit, előnyeit, az eszköz továbbfejlesztésének lehetőségét, a szállító megbízhatóságát, stb.

A harci hatékonyság összetevői, az egyes tulajdonságok funkció-jellemzői általánosan értelmezhetők mind az egyszerű, mind a bonyolult haditechnikai eszközökre. A haditechnikai eszközök (eszközrendszerek) fejlesztésénél természetesen a tulajdonságokat fontosságuk, jelentőségük szerint szükséges vizsgálni, ahol egyes tulajdonságok funkciójellemzői meghatározóvá válhatnak, például a páncéltörő eszközöknél a tűzerő, a gépjárműveknél a mozgékonyosság, míg mások jelentősége leszűkülhet, esetenként nullává is redukálódhat, például a gépjárműveknél a tűzerő, a kézfegyvereknél a mozgékonyosság. Mindenkor a tervező, illetve a fejlesztő feladata, hogy egyrészt a teljes halmazból kiválassza azt a rész-halmazt, amellyel az adott haditechnikai eszköz harci hatékonysága egyértelműen definiálható, másrészt, hogy a vizsgálat során az egyes tulajdonságokat súlyozza, illetve a döntéshez a tényezőket megfelelően rangsorolja.

A tulajdonságok egy része, többek között a lőtávolság, a páncélvastagság, a motorteljesítmény számszerűen értékelhető, addig a másik része, például a megbízhatóság, a sebezhetősége, a kezelők felkészítése csak számszerűsíthető értékekkel fejezhető ki. Az utóbbiak meghatározása sem egyszerű feladat. Keresni kell olyan módszert, melyek segítségével - többé-kevésbé egzakt módon - a kérdés eldönthető.

Mind a tervezésnél, mind a megfelelő eszközök kiválasztásánál olyan modellt, eljárást célszerű alkalmazni, mely várhatóan reális eredményt produkál. A helyes döntéshez ismerni kell a vizsgálatok tudományos alapelveit, az alkalmazható modelleket, eljárásokat, azok módszereit, erősségét, előnyös és hátrányos tulajdonságait, speciális esetekben való viselkedésüket. Nem létezik minden követelményt maradéktalanul kielégítő egyetlen "*szuper modell*".

A haditechnikai eszközök fejlesztésénél a több cél és meghatározott kritérium miatt nem lehet - hagyományos értelemben vett - optimális megoldás, hiszen ami az egyik értékelési tényező szempontjából optimális (vagyis a legkedvezőbb), az lehet, hogy egy más szempontból nem az.

Amikor több cél szerint akarunk optimalizálni és azok némelyike, például a harcjárműveknél a védettség (a páncélzat tömege) és a mozgékonyság ráadásul még ellentmondásban is van egymással, *akkor a probléma leegyszerűsítve úgy fogalmazható meg, hogy*: mekkora az a hátrány, ami az egyik cél szempontjából még éppen elfogadható, ahhoz az előnyhöz képest, amit ez az engedmény a másik cél jobb kielégítése tekintetében jelent. Az előnyöknek és a hátrányoknak a célok (kritériumok) összessége szempontjából történő vizsgálata végső fokon kompromisszumokhoz vezet. Ezért, amikor a különböző modelleket, eljárásokat vizsgáljuk és közülük a legmegfelelőbbet akarjuk választani, azt is figyelembe kell vennünk és értékelnünk, hogy melyik mennyire segíti elő, járul hozzá az "*optimális kompromisszum*" kialakításához, illetve "*egyensúlyba hozásához*".

A haditechnikai eszközök fejlesztése, a fejlesztéshez szükséges rendszertervek és költségvetési programok kidolgozása, a megfelelő eszközök kiválasztása és rendszerbeállítása több szempontból is nagy és bonyolult feladat, amelynek megoldása a fejlesztési témákban jól eligazodó, szakmailag felkészült személyeket igényel.

A megoldáshoz szeretnénk - a folyóirat szerény eszközeivel - egy olyan cikksorozattal hozzájárulni, ahol a szerzők közreadhatják mindazon általuk ismert vagy/és kidolgozott (kifejlesztett) tudományos elveket, korszerű modelleket, eljárásokat, amelyek a haditechnikai eszközök tulajdonságainak vizsgálatát, minősítését, illetve azok felhasználásának lehetőségét tartalmazzák.

A leírtakat **kettős céllal**, a cikksorozat bevezetőjének és vitaindítójának szánjuk *egyrészt*, hogy felkérjük mindazokat, akiket foglalkoztat a haditechnikai -, anyagi-technikai eszközök fejlesztésének témája és szívesen megosztanák ismereteiket az olvasókkal, *másrészt*, hogy felhívjuk a fejlesztési terveket kidolgozókat, a döntések előkészítésében és a döntésekben résztvevő személyek figyelmét a sorozatban közlendő tudományos alapokon kidolgozott elvekre, a feladat megoldásában alkalmazható modellekre, eljárásokra.

IRODALOMJEGYZÉK

Dr. Csűrös János mk. ezds.: A csapatok harci lehetőségének, a haditechnikai eszközök hatékonyságának értelmezése, összetevői, az értékelés lehetősége a mennyiségi és minőségi erőviszony meghatározásában.

Dobó Andor matematikus: Számítógépes összehasonlító minőségértékelési módszerek.

Jánosi Zoltán: A modellezés szerepe a katonai járművek kutatásában, fejlesztésében és beszerzésében. U.S. Army Tank - Automotive command.

Dr. Turcsányi Károly mk.alez. A haditechnikai eszközök megbízhatóságának alapkérdései.
Dr. Kunos Bálint alez.:

AZ MH HADTÁP ANYAGI-TECHNIKAI KORSZERŰSÍTÉSÉNEK KONCEPCIÓJA

*MH HCSF-ség szerzői közössége*¹

A Magyar Honvédség hosszú távú anyagi-technikai korszerűsítése során kidolgozásra került a hadtáp fejlesztési koncepciója is. A **modernizálási koncepció kidolgozásánál abból indultunk ki, hogy:**

– az MH szervezetében meglévő hadtáp-technikai eszközöket és anyagi készleteket továbbra is a maximális kihordhatóságig rendszerben tartjuk, ezek üzemeltetéséhez és hadrafoghatóságához minden feltételt biztosítunk, illetve amennyiben arra lehetőség van, az egyes eszközöket és anyagokat korszerűsítjük;

– az anyagi-technikai korszerűsítéshez minél teljesebb mértékben vegyük számításba a hazai védelmiipari (haza beszerzési) lehetőségeket.

A koncepció kialakításánál külön figyelmet érdemel, hogy ilyen jellegű és tartalmú hadtáp hadseregfejlesztési tervezőmunka most került elvégzésre először az utóbbi évtizedekben. Eddig az alapkövetelmények, tervezési módszerek meghatározottak voltak a VSZ szövetségből és az állami tervezési rendszerből adódóan. Most az önálló védelemre képes korszerű haderő megteremtéséhez szükséges koncepció kialakítása volt a cél a hadsereg vezetése által megszabott követelmények alapján. Ilyen értelemben az **elvégzett munka tartalmában újszerű volt, még akkor is, ha fázisai formailag lényegesen nem is különböztek a korábbi gyakorlattól.**

Figyelembe véve a téma aktualitását és az iránta megnyilvánuló nagyfokú érdeklődést, ismertetjük a hadtáp szolgálati ágak fejlesztési koncepciójának lényegét.

¹ A szerzői munkacsoport tagjai voltak Magyar Péter alezredes, Jósvai Attila alezredes, Anda Árpád alezredes és Takács László mk.alezredes

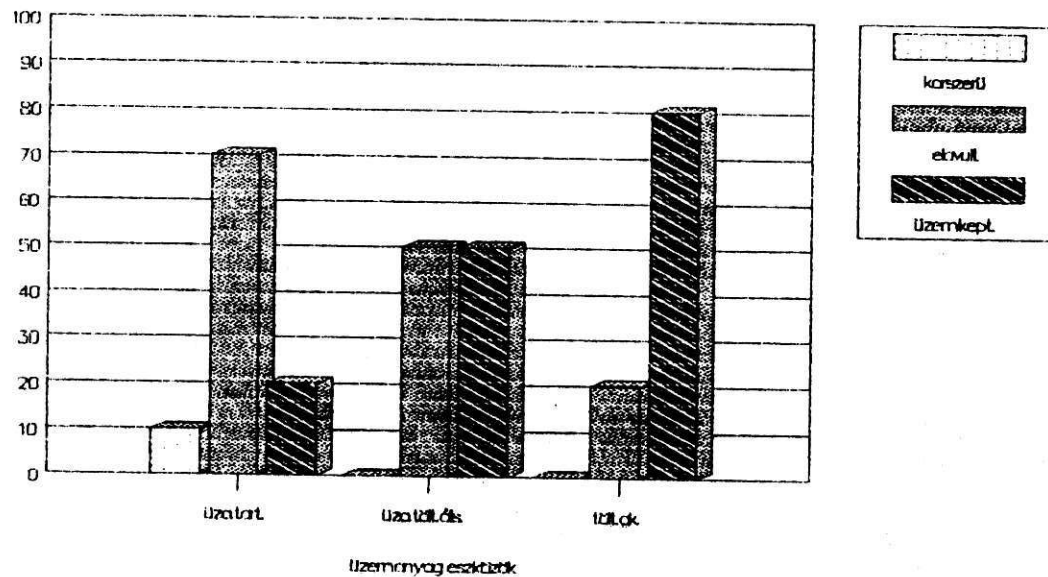
1. Az Üzemanyagszolgálat technikai eszközeinek fejlesztése

Az üzemanyag szolgálat korszerűsítése kiterjed a szervezeti egységekre, az alkalmazandó üzemanyagokra és kiszolgáló technikára. A felsorolt három szakterület közül - mivel a szolgálat új üzemanyag nomenklatúrája az év végére kialakul - most csak a technikai eszközökkel foglalkozunk.

A szolgálat a fejlesztési koncepció kidolgozása során elsődlegesen a **jelenlegi technikai szintet** vette alapul.

A legfontosabb eszközök műszaki állapotát az *1. sz. diagramm* érzékelteti. A diagrammból látható, hogy a szolgálat technikai eszközeinek zöme - egyes eszközcsoportoknál 100 %-a mind technikailag, mind erkölcsileg elavult. Több eszközcsoport eléerte azt a tűréshatárt, amikor eredeti rendeltetésének ellátására már paramétereit tekintve technikailag alkalmatlan, fenntartásuk rendkívül gazdaságtalan, javításuk megoldhatatlan.

Az üzemanyagszolgálat technikai eszközeinek állapota

A meglévő adottságokon túl a fejlesztési irányelvek még az alábbi szempontokra épülnek:

- a Magyar Honvédségnek nincsenek az ország határain túl katonai erővel, eszközökkel elérendő céljai. Ebből következően nem szükséges a támadó jellegű hadművelethez, az ország terep és klimatikus viszonyaitól eltérő feltételekhez kialakított eszközök létrehozása;
- a szolgálat eszközei döntő többségükben - bizonyos megszorításokkal - "béke körülmények között" - a nemzetgazdaságban hasonló területen alkalmazottakkal megegyeznek. A gazdasági racionalitás követelménye, hogy ezen eszközök a hazai és nemzetközi szabványoknak és előírásoknak megfelelően a polgári "bevetésre" is alkalmas kivitelben készüljenek;
- az ország politikai és gazdasági nyitottsága lehetőséget teremtett, hogy az ismeretszerzési és beszerzési források a világ csaknem valamennyi országára kiterjedjenek;
- a nemzetgazdaságban kialakuló versenyhelyzet kedvező alapot teremt a honvédségi megrendeléseknek.

A fejlesztési elképzelések kialakításánál a technikai eszközök jelenlegi állapotán túl a másik döntő szempont **a nemzetgazdaság teherbíró képessége** volt, amely alapján, valószínűsíthető, hogy az évtized közepéig nincs lehetőség még megkezdeni sem az eszközök tömeges lecserélését. 1995-ig terjedő időszakban csak egyes különösen fontos területeken - például katonai repülőterek üzemanyag-ellátó rendszerei - kerülhet sor technikai korszerűsítésre, illetőleg új, modern eszközök beszerzésére.

Ha a technikai eszközök főbb csoportjainak helyzetét és a fejlesztési irányokat elemezzük, az alábbi megállapítások tehetők:

1. Üzemanyagtartályok

Álló, hengeres üzemanyagtartályaink a központi üzemanyagraktárainkban és állandó repülőtereinken található, térfogatuk 200-2000 m³ között változik. A teljes tárolási kapacitás 53.000 m³, telepítésük 1950-es évektől 1987-ig történt.

A tartálypark 90 %-a előregedett, konstrukciójában elavult, biztonságtechnikájában korszerűtlen. Különösen vonatkozik ez az állandó repülőterek üzemeltetését biztosító tartályokra.

Alapvető feladat az elavult tartályok kivonása a rendszerből és ezzel párhuzamosan a tovább üzemelőknél a biztonságtechnikai rendszerek kiépítése.

A biztonságtechnika területén követelmény:

- nagypontosságú és érzékeny szintsjelzők beépítése (gyors adatfeldolgozást biztosító számítógépes csatlakozás lehetősége);
- a tartályok környezetében ásványolajtermékeket érzékelő szondák elhelyezése;
- hatékony passzív és aktív korrózióvédelem alkalmazása;
- a tartályokhoz csatlakozó csővezetékrendszerek könnyű és gyors feltárását lehetővé tevő telepítési mód kialakítása;
- üzembiztos szerelvények és szivattyúk beépítése.

A tartálypark kiépítése hazai gyártással megoldható, de a biztonságtechnikai elemek (szintjelző, gázérezékelő szonda, stb.) beszerzésénél nyugati importtal számolunk.

2. Üzemanyag-töltő állomások

A Magyar Honvédség kezelésében működő közel 500 üzemanyag-töltő-állomás 50 %-a muzeális értéket képvisel. A beépített kútoszlopok nagy részének gyártása már nem folyik, javításuk alkatrészhiány következtében egyre nehezebbé válik. Kútoszlopot a hazai ipar nem gyárt, ezért új típusok beszerzését külföldről tervezzük.

3. Szivattyúházak és technológiai berendezések

Központi üzemanyagraktáraink és állandó repülőtereink üzemanyagrendszerének igen fontos egységei a szivattyúházak és egyéb technológiai berendezések.

A központi üzemanyagraktárak szivattyúházaik részben, míg a repülőterek szivattyúházaik teljes egészében elavultak, elöregedtek, felújításra szorulnak. A csatlakozó repülőgépfeltöltő rendszerek ma még működőképeseek, de mivel alapvetően a volt NDK-ból beszerzett berendezésekből állnak, ezáltal javításuk egyre nehezebbé válik, meg kell kezdeni kiváltásukat.

Az új típusú egységek megvalósításakor támaszkodtunk a NATO-ban, illetőleg Magyarországon a hasonló berendezéseket üzemeltető polgári cégek tapasztalatára és fejlesztési terveire.

4. Üzemanyagfeltöltő gépkocsik

A Magyar Honvédség meglévő üzemanyagfeltöltő gépkocsiparkja sem minőségi, sem mennyiségi szempontból nem elégíti ki a követelményeket. A gépjárművek korszerűsítésre alkalmatlanok, javításuk elsősorban alkatrészhiány miatt megoldhatatlan. A jelenleg rendszerben lévő kb. 100 db Csepel 346D típus gyakorlatilag használhatatlan. Az egyéb típusok megközelítőleg 50 %-a üzemképtelen. 1993-tól megkezdődött az URAL-375 és MAZ 500 típusok fokozatos selejtítése. Az igények kielégítése külföldi beszerzéssel, vagy hazai típus kifejlesztése és legyártása útján oldható meg.

A hazai fejlesztést és a külföldi beszerzést egymással párhuzamosan kívánjuk futtatni. Terveink között szerepel a konténer jellegű szakfelépítmény kialakítása, amely alvázról elválasztva is képes üzemelni. *Mind külföldi, mind a haza gyártás esetén a legfontosabb technikai paraméterek azonosak:*

Paraméterek	Üzemanyagfeltöltő gk.	Re.üza. feltöltő gk.
Futómű kialakítása	terepjáró	standart
Motor	dízel	dízel
Tartálytérfogát	6-8 m ³	8-20 m ³
Szivattyú	önfelszívó	önfelszívó
	400 l/perc telj.	400 l/perc telj.
Kiadó tömlők száma	4	2 (1 töltőfej, 1 töltőpisztoly)

5. Üzemanyagszállító pótkocsik

Az 1,25 m³-es utánfutók, amelyek 1965-ben kerültek rendszeresítésre, jelenleg már elavultak, kivonásuk várhatóan 1995-ig befejeződik. Leváltásukra és a még rendszerben lévő 2,5 - 5 tonnás pótkocsik fokozatos pótlására 2,5-5 tonnás korszerű hazai gyártású pótkocsik rendszerbeállítását tervezzük.

A pótkocsival szemben támasztott legfontosabb műszaki paraméterek:

Paraméterek	2,5 tonnás	5 tonnás
Tartálytérfogat	2-3 m ³	5m ³
Szerelvények	szűrő, átfolyásmérő	szűrő, átfolyásmérő
Szivattyú	kézi	kézi
Kiadó tömlők száma	2	2

Természetesen a fejlesztések, a beszerzési tervek realizálása csak megfelelő költségvetési fedezet biztosítása esetén kezdhetők meg.

2. Az étellemezési szolgálat szakanyag fejlesztési koncepciója

Az MH étellemezési szolgálata anyagi-technikai elátottságának jelenlegi helyzete az utóbbi időben úgy értékelhető, hogy a komplex anyagi ellátottság és a technikai eszközrendszer a laktanyai, valamint a tábori étellemezés feltételeit **alapvetően** biztosítja. Mind az anyagi ellátottság, mind a technikai eszközrendszerek együttes megléte a feltétele annak, hogy az étellemezési szolgálat a katonák étellemezését mint alapvető biológiai szükségletet és fontos politikai-hangulati tényezőt "*maradéktalanul*" teljesíteni tudja.

A tábori étellemezés technikai eszközei döntően a támadó jellegű hadműveletek (harcok) anyagi biztosítását szolgálták. Ennek a feladatnak alárendelve lettek kialakítva a szükségletek, valamint az eszközök műszaki paraméterei. A fejlesztési koncepció kialakításánál ezt a szempontot felülvizsgáltuk, elképzeléseinket ennek megfelelően alakítottuk ki.

1. A szaktechnikai biztosítás

A laktanyai ételmezésben használatos konyhagépek és felszerelések műszaki színvonalát a hazai polgári gyártó vállalatok fejlettségi szintje határozza meg. E területen egy-két eszközt kivéve (pl. mosogatógép, rozsdamentes tálcák), külön fejlesztési igénnyel a szolgálat nem lépett fel, felismerve, hogy a hazailag gyártott felszerelési eszközök alapvető igényeinket kielégítik. Ezzel szemben a tábori ételmezési ellátás műszaki-technikai színvonalát a szolgálat igénye szerinti műszaki-fejlesztési programok határozták és határozzák meg a jövőben is. A jelenlegi fejlettségi szint bázisain lehet a következő évek részletesebb műszaki-fejlesztési célkitűzéseit meghatározni, illetve a további célokat prognosztizálni.

A tábori ételmezési technikai eszközöket és felszereléseket funkciójuk alapján csoportosítottuk:

- ételfőzési és kiszolgálási (melegítés, főzés, szállítás, kiosztás);
- vízellátási (szállítási, tárolási);
- kenyérellátási (sütés, szállítás);
- hús és romlandó élelmiszer-ellátási eszközcsoportokra.

Ételfőzés és kiszolgálás eszközei

E csoport legfontosabb eleme a 69 M mozgókonyha. A jelenlegi teljes szükséglet rendelkezésre áll. Hazai termék, alkatrész utánpótlása megoldott hosszú távon. Minimális korszerűsítést 1995-től tervezünk, mely a hőszigetelés és az égőberendezés tökéletesítésére, valamint a korrózióvédelem fokozására irányul. 10 éven belül új eszköz kifejlesztését nem tervezzük. A még rendszerben levő 52 M mozgókonyha már műszaki-technikailag erősen elavult. Rendszerből való kivonása 2000-ig megtörténik, javítása, korszerűsítése nem célszerű, az elhasználódás ütemében kicseréljük. A még használható, állományfelesleges eszközöket kiképzési célokra használjuk.

Az ételkiszolgálást biztosító 14 literes hőszigetelt ételhordókból a teljes feltöltéssel rendelkezünk. Újbóli beszerzésüket csak 2000 után, típusváltás nélkül tervezzük. Üzemben tartásuk feltetelei biztosítottak.

A tábori vízellátás alapeszköze a DAC665 T típusú 5000 literes vízszállító gépkocsi. Román import, alkatrész ellátása egyelőre megoldott, felépítménye jó technikai színvonalú. Vezérkarfőnöki döntés alapján került rendszerbe 1986-ban. 2000-ig a tábori vízellátás technikai problémáit megoldja úgy, hogy a már nem korszerű, elavult **CS-346 D 3500 literes vízszállító gépkocsik** teljes kivonása 2000-ig megtörténik.

A CS-346 D tipizált vízszállító gépkocsik kiváltását, pótlását, egy új típus rendszerbe állításával tervezzük megvalósítani. Az eszköz alapkövetelményeinek, paramétereinek meghatározásánál a hordozó eszköz alaptípusának ismerete hiányában (mely a Páncélos és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség nomenklatúrája) a szakszolgálatot érintő kérdéseket vettünk figyelembe.

A zászlóaljok tipikus vízszállító eszköze az **1000 literes vízszállító utánfutó**, melyekből 2000-ig 100 db-ot tervezünk beszerezni. Üzemben tartásuk 2000 után is megoldható, hazai gyártmány. Javításuk során a korszerűsítés is végrehajtható. Az alegységeknél tárolt **60 literes vízszállító ládák** megfelelőek, melyekkel a 100 literes elasztikus víztartályok (bolgár import) a selejtítés mérvében pótolhatók.

A tábori kenyérellátást illetően a sütés alapeszköze a Tábori Mozgó Sütőüzem. 1986-ban került rendszerbe. Üzemben tarthatósága még mintegy 15 évre tehető, hazai gyártmány. Alkatrész ellátása, javíthatósága biztosított. Hosszú távon ilyen jellegű eszköz beszerzését szolgálatunk nem tervezi.

Mindezen felül a Magyar Honvédség alkalmazási elveiben beállt változások következtében az eszköz létjogosultsága a polgári bázisok esetleges kiesésének pótlására korlátozódik.

A kenyérszállítás fő eszköze a ZIL 130 G közúti alvázra épített 3 tonnás kenyérszállító gépkocsi 1981-ben került rendszeresítésre. Üzemben tarthatósága még mintegy 10 év. Új eszköz beszerzése 1995-2000 között esedékessé válik. Az új eszköz kiválasztásánál alapvető szempont,

hogy ne térjen el a polgári életben alkalmazott eszközöktől. Döntő szempont a hordozó jármű alaptípusának kiválasztása.

Az alegységek kenyérszállító, tároló eszköze a hőszigetelt kenyérszállító láda, melyek üzemben tartása 2000-ig biztosított. Javításuk, pótlásuk megoldott. Hazai gyártmány.

A hús és romlandó élelmiszerek tábori körülmények közötti biztosítása csak a higiéniai követelmények maradéktalan betartásával oldható meg. Ennek feltétele a hűtlánc megtartása a romlandó élelmiszerek gyártásától a fogyasztóig, vagyis a főzőpontokig, illetve a katonáig. Erre alkalmas a **4 tonnás ZIL 130 G alvázra épített hűtőgépkocsi**. Hasonlóan a kenyérszállító gépkocsihoz, mintegy 10 évig még rendszerben tartható, de pótlólagos beszerzése (más alvázon) már 1995 és 2000 között esedékes. (A békekészlet nem éri el az indokolt 50 %-os szintet.) Az új típus kiválasztásánál itt is alapvető szempont, hogy a felépítmény és a használatos hűtőaggregátor ne térjen el a polgári életben alkalmazottól. Ezzel a választással megoldható az eszköz folyamatos szervizelése, külön javítószervezet létrehozása ez esetben nem szükséges.

Új eszközként kerültek alkalmazásra az 500 kg-os hűtőutánfutók, amelyek főleg a zászlóaljak hűtési igényeit hivatott kielégíteni. Várható üzembentartásuk mintegy 20 év. Gyártásuk, javításuk hazai bázison megoldott.

A kenyér-, illetve vízszállító ládához hasonlóan az alegységek rendelkezésére áll az **50 kg kapacitású, hűtőakkumulátorokkal ellátott hűtő- (termosz) láda**, mely eszközök még szintén 10 évig rendszerben tarthatók.

2. Az élelmezési szakanyag-biztosítás

Az élelmiszer, mint szakanyag, biztosításának korábbi gyakorlatában 1990-1991 – ben gyökeres változtatást hajtottunk végre. Egyfelől az előírt 45 napos készletmennyiséget csökkentettük, összességében 22 napra, 15 napi központi és 7 napi csapatkészletre, másfelől a főleg konzervekre épülő napi javadalmazások helyett **hagyományosan főzhető élelmiszerekből álló készleteket** hoztunk létre. Mindkét változatnak elsősorban pénzügyi okai voltak, de mindenképpen szükségtelennek tartottuk a szövetségi rendszerben kötelezően előírt 45 napos készlet meghatáro-

zását. Mindkét változtatás célszerűségét és gazdaságosságát az eltelt rövid időszak egyértelműen igazolta.

Élelmiszerkészleteink teljes mértékben az élelmiszergazdaságban gyártott és termelt anyagokból tevődnek össze. Emiatt beszerzésük általában technikai gondot nem okoz, viszont a gyakori és esetenként nagymértékű áremelések rendkívül nehezítik - 1993-ban már valószínű, hogy lehetővé sem teszik - a pénznorma vásárlóértékének korábbi szinten tartását. Általános tendenciaként figyelhető meg, hogy a szűkös pénzügyi források miatt a fogyasztási szerkezetben is negatív tendenciák mutatkoznak. Az egészségtelenebbnek tartott szénhidrát és szírfogyasztás növekedése tapasztalható, mivel ezen tápanyagokat tartalmazó élelmiszerek olcsóbbak a táplálkozásélettanilag értékesebb zöldség és gyümölcsfélénél, tejtermékeknél, illetve hús- húskészítményeknél. E fogyasztási szerkezet pozitív irányú megváltoztatása csak egy későbbi időszakban, jobb gazdasági lehetőségek között valósítható meg. A honvédség birtokába kerülő élelmiszerek minőségi mutatói megfelelnek a mindenkorai termékszabványoknak, amely alapfeltételét képezi a megfelelő minőségű élelemellátásnak. A központilag tárolt élelmiszerek minőségmegóvása a szavatossági időn belül a központi tárintézetekben lényegében megoldott, bár a tárintézetek egy része sürgős felújításra szorul, az anyagi lehetőségek függvényében.

A készletek lépcsőzése megfelelően illeszkedik az igényekhez. Az egyéni zárolt korszerűsítése befejeződött. Az 1 napi Hideg javadalmazás (3 db konzerv) összetétele igény szerint változtatható. A főzhető tartós élelmiszerekből álló javadalmazásokhoz a romlandó élelmiszerek közvetlenül a diszlokációnak megfelelően biztosítottak, lényegesebb beszerzési problémák nélkül.

Az élelmezési szolgálatok "M" szakanyag-ellátási rendjét **a tagozati ellátás** (felülről-lefelé), míg a békeellátást **a területi ellátás** rendszere jellemzi. Elgondolásunk helytálló volt arra vonatkozóan, hogy a háborús szakanyag-ellátást közelítettük (és ezt tovább kell folytatni) a békében jól bevált területi ellátás rendszeréhez.

Az élelmiszergazdasággal (FM és gyártó vállalatok) való korrekt kapcsolat erre még inkább lehetőséget nyújt, amellyel maximálisan élni kell. A készletek cseréje időben megoldható. Rendelkezünk több mint

100 féle konzervkészítmény gyártástechnológiájával, melyek alapján a gyártó vállalatok igényeinket ki tudják elégíteni.

A laktanyai ételmezésben használatba kerülő **konyhagépek és felszerelések** műszaki-technikai fejlesztését az adott időszak polgári életben használt és onnan beszerezhető (folyamatosan fejlesztett, vagy importált) eszközök fejlettségi szintje határozza meg. A megfelelő eszköz kiválasztását a kapacitás, kezelhetőség és a korszerűségi mutatók határozzák meg. Különleges, speciális igénnyel e területen nem, csak a tömegélelmezésben általánosan használt eszközökkel számolunk.

Összességében: Az ételmezési szolgálat fejlesztési elképzelése az új helyzetből adódóan alapvetően a nemzetgazdaság bázisára alapozva megvalósítható. A szolgálat fejlesztésében függő kérdés a speciális gépjárművek hordozóeszközeinek típusmegjelölése, mely a szolgálatfőnökségünket meghaladó döntést igényel.

Az ételmezési szakanyag-biztosítás a nemzetgazdaság bázisára alapozva - megfelelő pénzeszközök megléte mellett - minden tekintetben megoldható. A minőségi fejlesztés realizálásának kifejezetten pénzügyi-gazdasági feltételei vannak.

Nem kifejezetten szakszolgálati, de az ételmezési ellátásban rendkívül meghatározó tényező, hogy az utóbbi évek beruházásainak elmaradásával, pénzügyi fedezetei hiányával tovább romlott a konyha, étkezdéblokkok állapota. Amennyiben a távlati fejlesztés terén minőségileg eredményt akarunk elérni, ezen objektumok felújítása elengedhetetlenül szükséges.

3. A ruházati szolgálat szakanyag fejlesztése

Az MH öltözeti rendszerének megítélése

A Magyar Honvédség jelenlegi öltözeti rendszerét 1965-ben a Honvédelmi Bizottság hagyta jóvá, és az akkor hozott döntések alkotják az öltözeti rendszer ma is érvényes alapjait.

Az eltelt időszakban katonai ruházatunk - bár összhatásában lényegileg nem változott - sok tekintetben továbbfejlődött, korszerűbb alapanyagokkal és cikkekkel egészült ki.

Jelenlegi öltözeti rendszerünk az alábbiak szerint tagozódik:

- hadi (békében gyakorló), amely lehet
 - általános,
 - ejtőernyős,
 - repülőhajózó,
 - repülőszerelő,
 - hadihajós,
- köznapi,
- ünnepi,
- kimenő
- díszelgő (amely magába foglalja a központi díszegység és zenekar, valamint a rendfenntartó alakulatok öltözeteit).

A./ Az egyes öltözeti típusok főbb jellemzői, továbbfejlesztésük szükségességét motiváló tényezők

Hadi- (gyakorló) öltözet

Az általános és különleges öltözetek szükségszerűen megfelelnek rendeltetésüknek. Réteges felépítésüknél fogva változékony időjárás és hőmérséklet mellett is megfelelő komfortérzetet nyújtanak, azonban az általános öltözetnél a felsőruha alatti rétegek le-, vagy felvétele körülményes, nem véd eléggé a csapadéktól, a lángtól, a tapadó szennyeződésektől, szabásában, rejtő tulajdonságaiban nem igazodik a szükséges mértékben a megváltozott harci technikához, és harci körülményekhez. Különösen az *általános hadiruházat* marad el a modern összefegyvernemi harc követelményeitől, a fegyvernemek (gépesített lövész, harckocsizó, tüzér, légvédelmi tüzér) alkalmazásának sajátosságaitól.

A hadi- (gyakorló) öltözet problémái főleg szembetűnőek *nemzetközi összehasonlításban*, a fejlett hadseregek hasonló rendeltetésű ruházatához és felszereléséhez viszonyítva.

Jelenleg hiányzik a szoros funkcionális kapcsolat a hadiruha és az egyéni málfafelszerelés, illetve a tábori rendfokozatok fomája és elhelyezése között.

A csapadék elleni védelmet a repülőszerelelőknél és az ejtőernyősöknél vízhatlan zubbannyal és nadrággal, a többi állománykategóriánál esőgallér-sátorlappal oldottuk meg.

Köznapi öltözet

Változatai megfelelő mértékben igazodnak a hasonló rendeltetésű polgári ruházathoz, azonban összehasonlítva más hadseregek öltözetével megállapítható, hogy nem tükrözi a nemzeti jelleget, a *magyar* katonai öltözködés hagyományait.

A felhasznált alapanyagok minősége mutatja a magyar textilipar korlátozott lehetőségeit és ennek megfelelően egyes anyagok kielégítők (pl. tropikál, batiszt, stb.), más anyagoknál visszatérő gondot jelent a minőség folyamatos biztosítása (ballonszövet) vagy a viselési tulajdonságok (gyűrődésfeloldódás, szennyeződési hajlam, bolyhosodás, stb.) elvárt javítása.

Ünnepi öltözet

Az ünnepi öltözet jelenleg csak az ing színében tér el a köznapitól. Ez a megoldás gazdaságos ugyan, de nem fejezi ki kellő mértékben az ünnepélyességet, egyszerűvé teszi az öltözetet.

A kimenő- és díszelgő öltözetek színükben, fazonukban illeszkednek a rendszerben levő egyéb ruházathoz.

A Magyar Honvédség általános fejlődése - a harcéljárások, a haditechnikai eszközök változása - a pénzügyi lehetőségek, a bekövetkezett rendszerváltás, s nem utolsósorban a viselési tapasztalatok szükségessé tették, hogy egyes követelményeket pontosítsunk, másokat újra fogalmazzunk és olyan elgondolásokat dolgozzunk ki, amelyek hosszabb távra meghatározzák a katonai öltözetek fejlesztésének fő irányait.

A célok meghatározásánál figyelembe vettük - a jelenlegi fejlesztési eredmények mellett - azokat a közeli és távolabbi jövőben várható kuta-

tási és műszaki lehetőségeket, amelyek biztosítják egy magasabb követelményszint kielégítését.

Mindezek figyelembevételével az MH ruházati rendszere – komplexen megkezdett – korszerűsítési folyamatának továbbvitele biztosítja öltözetünk átfogó fejlesztését, alapjaiban új, a mai kor követelményeinek megfelelő ruházati cikkek kialakítását.

B./ Az öltözet fejlesztés elképzelései

A Magyar Honvédség öltözeti rendszerét az alapok megtartása mellett - mintegy 15 éves távlatban - a felhasznált alapanyagok minőségének, az öltözetek célszerűségének és esztétikai küllemének együttes javításával, a nemzeti és a katonai öltözködési hagyományok ápolásával úgy célszerű átalakítani és továbbfejleszteni, hogy az minden szempontból megfeleljen a korszerű harc követelményeinek, a modern harci technika alkalmazásának, a szolgálati feladatok ellátásának. Ezen belül az egyes öltözeti kategóriák a kiképzés, a napi tevékenység, a laktanyán kívüli tartózkodás, valamint az ünnepélyes alkalmak szerint élesebben különüljenek el egymástól.

Fejlesztési elgondolásaink kialakításánál figyelembe vettük a katonai felsővezetés követelményeit, a csapatok összegezett véleményét és javaslatait, a HM politikai államtitkára által létrehozott Ruházat Fejlesztési Szakbizottság véleményét, valamint a közvéleménykutatás eredményeit. A célok és határidők meghatározásához (korlátozó tényezőként) felmértük az ipar jelenlegi lehetőségeit és várható fejlődését.

Hadi- (gyakorló) ruházat

A hadi- (gyakorló) öltözet kialakítása meg kell hogy feleljen a megújuló technikai felszereltségnek, a várható harcászati, alkalmazási követelményeknek, a Magyar Honvédség fegyvernemi, szakcsapatí szejátosságoknak.

Az öltözeti rendszer fejlesztésében egy új modern hadi- (gyakorló) ruházat kialakítása meghatározó szerepet játszik, fontos szakmai feladatnak tekintjük.

A hadiruházat fejlesztésének célját a szolgálat a ruházat fegyvernemi sajátosságokat tükröző kialakításában, az általános védőképesség fokozásában, minőségi és viselési tulajdonságainak javításában határozta meg.

Ennek megfelelően 1989-ben egy széles körű, valamennyi fegyvernemet érintő reprezentatív felmérést, közvéleménykutatást végeztünk, ahol a jelenlegi általános hadi- (gyakorló) ruházat cikkeivel szemben felmerült valamennyi problémát értékeltük. Ezzel párhuzamosan kikértük a használók véleményét (sor- és hivatásos állományét egyaránt) egy alapjaiban új **gyakorlóruházati rendszer** cikkeinek formai kialakításával, célszerűségével kapcsolatban.

Mindezek figyelembe vételével kerültek kialakításra az új, *tereptarka, általános hadi- (gyakorló) ruházat* egyes elemeinek prototípusai, amelyekből - egyrészt az INNOVATEX Kutató és Fejlesztő Vállalat klímakamrájában élőalanyos, másrészt az Építéstudományi Intézetnél "műteremben" végzett vizsgálatsorozatok, illetve számítógépes feldolgozások alapján - kiválasztásra kerültek azok az alapanyagok és konstrukciók, amelyek összesített funkciójukat tekintve legjobbnak bizonyultak.

Az így kialakított - a téli, az átmeneti és a nyári időszaknak megfelelően - több variációs viselési lehetőséget biztosító komplex gyakorlóruházati rendszert, továbbá az ehhez szervesen kapcsolódó málhamellényt és málhazsákot a köznapi és társasági öltözet cikkeivel együtt bemutattuk az MH Vezetői Tanácsának, a HM Kollégiumának, valamint az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának.

A fejlesztés során végzett széles körű vizsgálatok és az egyéves csapatpróba eddigi tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a fejlesztési célként meghatározott követelményeknek az új hadi- (gyakorló) ruházat kisebb szerkezeti és minőségi problémákkal megfelel.

A minőségi korrekciók és utófejlesztések után 1994-ben terv szerint megkezdjük az új hadi- (gyakorló) ruházat cikkeinek gyártáselőkészítését, illetve gyártását. Bevezetését a jelenlegi ruházat elhasználódásának ütemében tervezzük végrehajtani.

A csapatpróba eddigi tapasztalatai szükségessé teszik - és az MH Vezetői Tanácsa 1992. május 25-i ülésén döntött róla - a *fegyvernemi sa-*

játosságokat tükröző más ruházatok kialakítását is, amelynek következtében a hadi- (gyakorló) ruházat típusai tervezetten a következők lesznek:

Laktanyai öltözet:

- SZCSP, LP, BKKP alárendeltek teljes állománya részére (Békeidőben)

Általános hadi- (gyakorló) öltözet:

- területvédelmi katonai szervezetek,
- központi raktárak-bázisok állománya részére (B és M időszakra egyaránt)

Tereptarka hadi- (gyakorló) öltözet:

- Parancsnokságok állománya, harcoló, harcbiztosító és harcoló csapatok kiszolgáló alegységei állománya részére

Fekete harckocsizó öltözet:

- hk. és önjáró tü.lg.kezelők, vo. és nehéz mű.gép.kezelők részére

Speciális felderítő öltözet (tereptarka):

- önálló felderítő katonai szervezetek állománya részére, az Eje.aeg.kivételével (B és M időszakra)

Ejtőernyős öltözet (tereptarka):

- Eje. alegységek állománya részére (B és M időszakra)

Repülőhajózó öltözet (zöld):

- repülő hajózó állomány részére (B és M időszakra)

Repülőszereelő ruha (tereptarka):

- repülőszereelő állomány B és M időszakra

Hadihajós öltözet (sötétkét):

- hajózó állomány részére (B és M időszakra)

Köznapi és társasági öltözetek

A korábbi katonai ruházatokból, öltözködési szokásokból átvehető hagyományok úgy kerültek kiválasztásra, hogy azok hagyománypótlók legyenek, ugyanakkor megfeleljenek a mai kor öltözködési kultúrájának, viselési szokásainak, s a nemzeti hagyományokat kifejező elemek pedig a mai modern technológiákkal és alapanyagokból tömeggyártással előállíthatók legyenek.

Ennek megfelelően az öltözködési hagyományainkból a "tábori barna" színt és a legjellemzőbb formai kialakításokat, szabászati megoldásokat alkalmaztuk minden változatnál. Az egyes fegyvernemek megkülönböztetésére a hagyományos fegyvernemi színeket használtuk fel a gallérra kerülő rendfokozati jelzéseknél.

Köznapi ruházat

Színe tábori barna, világosdrapp inggel és barna kiegészítőkkal. A zubbony a hagyományoknak megfelelően négygombos, a zsebek külső hólosak, enyhén ívelt zsebfedővel.

A felsőkabátok - posztóköpeny, 4/4-es ballonkabát, esőkabát és a megengedett 3/4-es téliesített ballonkabát - változatlan szabással, csak a rendfokozatok elhelyezésének megváltoztatásával maradnak rendszerben.

A női köznapi kosztüm és a hosszú, illetve rövidujjú blúz színe, szabása, valamint viselési módja igazodik a férfiakéhoz, a többi ruházati cikk- a rendfokozatok áthelyezését kivéve - változatlan marad.

Társasági öltözetek

A **kötelező társasági öltözet** zubbonyának színe tábori barna a tábornokok, a tisztek részére egyaránt egysoros kivitelben. A repülő és hadihajós tiszt állomány kék színű társasági ruhát fog viselni.

A tiszthelyettesi állomány önálló társasági ruhát nem kapna, részére a tábori barna köznapi ruházat (megfelelő megkülönböztető díszítésekkel) szolgálna ünnepi viseletként is. A tábornokok és tisztek az öltöny mindkét vállán aranyzsinórt viselnek. A nadrág egységesen fekete, oldalon piros paszpollal. A repülő tábornokok a társasági és köznapi öltözetben egységesen világoskék paszpolt, illetve lamaszt, a repülő tisztek a társasági öltözet nadrágján szintén világoskék paszpolt viselnek. Az öltözet fehér inggel, fekete zoknival, cipővel, nyakkendővel és fekete ernyős sötétbarna (illetve sötétkék) tányérsapkával egészül ki.

A **megengedett társasági öltözet** zubbonya fehér vagy sötétzöld színű lesz. Formailag megegyezik a kötelező társasággal. A viselők egyéni ízlésének megfelelően fekete csokor-, vagy hagyományos nyakkendővel viselhető.

A női kötelező és megengedett társasági öltözetek alkalmazkodnak a férfiakéhoz.

Figyelembe véve az állomány jelenlegi ellátottságát, a meglévő készleteket és a szolgálat anyagi lehetőségeit a Honvédelmi Miniszter úgy döntött, hogy az új ruházat a jelenlegi öltözetek elhasználódásának ütemében a **kötelező társasági öltözet elsődlegességével** kerüljön bevezetésre.

A szolgálat - az előzőeknek megfelelően - *anyagi lehetőségeinek függvényében* - elvégzi a gyártáshoz szükséges műszaki anyag előkészítését, illetve amennyiben a szükséges költségfedezet rendelkezésükre áll 1993. II. félévében a gyártás megkezdését.

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

AZ MH ATFCSEF-SÉG TERVEZÉSI OSZTÁLY HELYE, SZEREPE A FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG TEVÉKENYSÉGÉBEN

Fenyvesi Károly¹

A rovaton belül - tájékoztató jelleggel - folytatjuk a MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség szervezetébe és alárendeltségébe tartozó szolgálatfőnökségek, ellátó központok és más szervek rendeltetésének, helyének, szerepének, illetve tevékenységének bemutatását.

Szerkesztőség

Az MH ATFCSEF-ség Tervezési osztálya az anyagi-technikai integráció (1990.március 01.) utáni MHP-ság átszervezése (létszámcsökkenése) során a volt hadműveleti és kiképzési osztály jogutódjaként került kialakításra, amely a szervezetben jelentős változást is eredményezett.

Miben áll a változás az előző szervezethez viszonyítva? Először: a megnevezésében. A "tervezési osztály" megnevezés ugyanis csak részben fedí az osztály által végzett tevékenységeket, mert valójában ettől sokkal szélesebb profilú a rendszeresen, illetve alkalmanként jelentkező feladatok sora. Másodsor az osztály létszámában jelentős csökkenés állt be. A volt hadműveleti és kiképzési osztály 21 főjéhez (ami a 3 foglalkoztatott nyugdíjossal összesen 24 fő volt) viszonyítva 8 főre apadt a tervezési osztály állománytábla szerinti létszáma, ami már a kezdet kezdetén megkérdőjelezte a felelősséggel végezhető munka feltételeit.

1 Fenyvesi Károly mk.ezredes, MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség tervezési osztályvezető

Hogy miért állítom ezt, azt *alapvetően két aspektusból (feladatkör és létszám) kívánom megvilágítani:*

1./ Ha kezünkbe vesszük és elolvassuk a két osztály (a volt és a jelenlegi) szervezeti és működési szabályzatát, akkor kitűnik, hogy a régi osztály rendeltetése és ennek megfelelően a feladatai megmaradtak, sőt bővült a nemzetközi kapcsolatok (utazások, meghívások szervezése) terén, valamint a repülőműszaki szolgálatfőnökség integrálásával jelentkező tervezési és koordinálási feladatokkal.

2./ A 21 főről majdnem 1/3-ára, 8 főre csökkent létszámmal nem lehet ugyanazt a mennyiségű és minőségű munkát elvégezni akkor, amikor (ráadásul) az esetek többségében a feladatok végrehajtására rendelkezésre álló határidők is lerövidültek.

Ezen túlmenően koncepcionálisan olyan óhajjal lett kialakítva az osztályszervezete, hogy az addig végzett olyan szakfeladatokat, mint például a híradás szervezés, kiképzés, kulturális tevékenység, stb. az MHP-ság illetékes csoport- és szolgálatfőnökségei (HIRICS) és szemlélősegei (szárazföldi és légvédelmi) fogják végezni a főcsoportfőnökség irányába.

Valójában ebből semmi nem valósult meg, sőt rosszabbodott a helyzet azáltal, hogy a főcsoportfőnökség alárendeltségében lévő szolgálatfőnökségekről "*eltüntek*" azok a beosztások (személyek is), akik ezen feladatokat MH szolgálatfőnökségi szinten végezték.

Most tekintsük át röviden *mely fő feladatok tartoznak a tervezési osztály hatáskörébe:*

- az MH szintű ATB hadászati-hadműveleti szintű terveinek kidolgozása, együttműködve² a csoport- és szolgálatfőnökségekkel;

2 A továbbiakban nem írom, hogy kivel, milyen szervezetekkel való együttműködésben kerülnek végrehajtásra a feladatok, mivel azok természetüknél fogva csak így valósulhatnak meg, önállóan nem létezhetnek.

– az MH szintű szabályzatok, utasítások ATB-i fejezeteinek elvi és gyakorlati kidolgozása;

– az MH magasabb harckészültségi fokozatba helyezése és mozgósítása ATB-i feladatainak meghatározása, a kapcsolatos intézkedések, okmányok kidolgozása, a heti információs jelentések feldolgozása és továbbítása;

– a különféle ügyeleti szolgálatok tervezése, szervezése;

– a különböző szintű gyakorlatok ATB-i követelményeinek kidolgozása, a főcsoportfőnökség és alárendeltségébe tartozó katonai szervezetek gyakorlatainak előkészítése, szervezése és értékelése;

– a hadszíntér előkészítés ATB-i feladatainak koordinálása;

– a hadászati készletek széttelepítésével és alkalmazásával kapcsolatos tervezési feladatok végzése;

– a főcsoportfőnökség időszakos (éves, negyedéves, havi) terveinek elkészítése, éves, féléves beszámoltatások előkészítése, a beszámoló jelentések elkészítése, bedolgozás az MHP-ság terveibe, beszámolóiba, rajzoló tevékenység végzése;

– a főcsoportfőnökség és alárendeltjei rezsim tevékenységének szervezése, irányítása;

– az MH ATFCSF-ség hadászati-hadműveleti szakkiképzési csoportjai összevonásának tervezése, koordinálása, a közvetlen alárendeltségben lévő szervezeteknél a parancsnokok és törzsek felkészítésének irányítása és ellenőrzése;

– a felsőfokú tisztképzés követelményei érvényesülésének koordinálása és ellenőrzése, továbbá a tanintézeti képzés és a tartalékos parancsnoki képzés szakfeladatainak szakmai felügyelete;

– a kulturális munkával, sporttevékenységgel, hagyomány-ápolással kapcsolatos feladatok koordinálása;

- a külföldi szolgálati utaztatásokkal és meghívásokkal kapcsolatos főcsoportfőnökségi szintű szervezési és koordinálási feladatok végzése;

- a főcsoportfőnök helyettes távollétében a "törzs" tevékenységének koordinálása;

- a főcsoportfőnökség és alárendeltjei béke és háborús híradásának tervezése és szervezése;

- és az osztály feladatai között jelenik meg minden olyan egyéb feladat, amely jellegénél fogva nem tartozik egyik szakterülethez sem. (Pl. társadalmi szervezetektől érkező ügyek rendezése, különböző kérelmek intézése, stb.) Ezért emlegetik ezt az osztályt a szervezet "mindenesének".

A fent felsoroltak csak nagyon szűken tartalmazzák a feladatokat, de ebből is látszik, hogy milyen széleskörű és szerteágazó a tevékenység.

Ha szemléltetni szeretném ezt, akkor talán leginkább egy pókhálóhoz tudnám hasonlítani a főcsoportfőnökségen belüli kapcsolatrendszert, mivel a kizárólagos szakfeladatokat leszámítva, a többi feladat jellegénél és sokrétűségénél fogva valamilyen formában a tervezési osztály tevékeny részvételével kell hogy megvalósuljon. (tervezés, szervezés, koordinálás, irányítás, stb.) Ezen belül a felsorolt feladatok alapvetően *három csoportba oszthatók*:

- MH szintű,
- főcsoportfőnökségi szintű,
- főcsoportfőnökség alárendeltjeit érintő.

Ebből adódóan egy-egy intézkedés, parancs, illetve feladat megfogalmazásánál nagyon körültekintően kell eljárni, figyelembe véve azt, hogy ez valójában mire, milyen szintre vonatkozik.

Mindezen feladatok megoldására a jelenlegi állománytábla szerint 8 fő áll rendelkezésre. Ebből egy fő osztályvezető, 1 fő gépíró. A maradék 6 fő tervező tiszt között kellene megosztani a feladatokat, amiből kitűnik,

hogy egy-egy főre több olyan terület is jut, amit addig külön-külön is több személy végzett. *Például:*

- hadműveleti tervezés - beszámoltatás,
- felkészítés, kiképzés,
- híradás tervezés-szervezés,
- HKSZ-ügyeletesi szolgálatok szervezése, stb.

Mindezen negatívumok mellett a főbb területeket elemezve, meg kell jegyezni, hogy a hadműveleti tervezés az a terület, amely "működőképes" maradt az átszervezés után, magyarázata az, hogy a terület művelői az átlagost meghaladó felkészültségű, szakterületét önállóan is művelni képes tisztek.

Ideális esetet feltételezve, hogy mindenki itt van (nincs szabadságon, nem beteg, nincs szolgálatban), akkor is folyamatos, feszített leterheltséget jelent a feladatok mardéktalan elvégzése. A jelen körülmények között a teljesértékű hozzáértő helyettesítésről nem beszélhetünk.

Az irodai, kidolgozói munka mellett csak elvéve és akkor is nagyon kevés idő jut a helyszíni ellenőrzési feladatokra, pedig egy-egy terület "átfogásához" hozzátartozik a személyes tapasztalatok megszerzése is. Ez pedig csak a helyszínen, a csapatoknál végzett ellenőrzések és egyéb közös feladatok (pl. gyakorlatok) végrehajtása útján valósulhat meg.

A cikket olvasó az eddig leírtak alapján azt a következtetést vonhatná le, hogy a tervezési osztály az elmúlt időszakban nem volt képes alaprendeltetésének megfelelni. Ezt a kétséget szeretném eloszlatni, mert bátran ki merem mondani, hogy - néhány feladat megoldása kapcsán jelentkező bizonytalanságtól eltekintve **-az osztály teljes állománya a vele szemben támasztott követelményeknek, kihívásnak megfelelt.**

Ez pedig úgy volt lehetséges, hogy a szabályzók adta lehetőségek kihasználásával középírányító szervezettől vezénnyelssel, illetve nyugállományúak foglalkoztatásával (összesen 7 fő) az osztály 15 fővel végezte, illetve jelenleg is végzi a feladatát. Természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a 4 fő nyugdíjas csak rész munkaidős. Viszont nagy előnyt jelent a hosszú évek során felhalmozott tapasztalatuk, jártasságuk.

Munkájukra hasonló körülmények között továbbra is szükség van és számítunk rájuk.

A jövőre vonatkozóan - a Magyar Honvédség további átszervezése kapcsán - a lehetőségek függvényében biztosítani kellene, hogy az osztály szervezeti felépítésében és létszámában jobban feleljen meg alaprendel-tetésének.

A leendő szervezet felépítésének kialakításánál, a létszámok meghatározásánál, a végrehajtandó feladatokból kiindulva, a személyi feltételek megteremtését fontos szem előtt tartani, hogy a szükséges létszámot nem vezénnyelssel és kisegítő munkaerő alkalmazásával lehessen biztosítani, hanem állománytábla útján. A tervezési és szervezési osztály helyett egy "*Hadműveleti és szervezési osztály*" létrehozása felelne meg jobban az elvárásoknak, magasabb létszámmal, esetleg alosztály bontásban.

A jelenlegi állománytáblában nem tartom jó megoldásnak azt, hogy a meglévő beosztások mindegyikének a megnevezése tervező főtitiszt, illetve kiemelt tervező főtitiszt. Célszerű az állománytáblás megnevezéseket a munkaköri leírásokban megfogalmazott feladatkörökhöz igazítani, hiszen erre minden lehetőség adott.

Enélkül 'csak összekeverednek, összefolynak a területek, a felelőségek elmosódnak.

Ez a megosztás és nagyobb létszám biztosítaná a szervezet hatékonyabb működőképességét és lehetőséget biztosítana a feladatok végrehajtásának csorbítása nélkül a szükséges beiskolázásokra és továbbképzésekre is.

Célszerűnek tartanám az MH ATFCSE-ség szervezetében a csapatvezetési funkciók miatt a törzsfőnöki beosztás rendszeresítését, mint ahogy ez minden olyan katonai szervezetnél szükséges, ahol az alárendeltek és a "*parancsnokság*" (értem ez alatt a főcsoportfőnökséget) tevékenységének összehangolása, koordinálása, a végrehajtás ellenőrzése és a tapasztalatok feldolgozása szükséges.

A MH KÖZPONTI REPÜLŐGÉPJAVÍTÓ ÜZEM TEVÉ- KENYSÉGÉRŐL

*Egri Károly*¹

A MH Központi Repülőgépjavitó Üzem jogelődje 1950-ben került felállításra Tábori Repülőgépjavitó Műhely (TÁRM-4) megnevezéssel a 25. Honi Vadászpilóta Hadosztály szervezésében, hadosztály közvetlen alegységként.

Kisebb-nagyobb szervezeti átalakulásokkal, az alárendeltség és a települési hely változásával a Tábori Repülőgépjavitó Műhely 1960. novemberéig működött.

A légi szolgálati, technikai fejlesztése a repülőgép javító szolgálat intenzív fejlesztését is magával hozta: 1960. november 15-én a TÁRM önálló állománytáblával rendelkező alakulat lett az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) közvetlen alárendeltségében. Települési helye Taszár volt.

1961. augusztusában a személyi állomány, a technikai felszerelésekkel, szerszámgépekkel és műhelygépkocsikkal együtt áttelepült jelenlegi helyére, Kecskemétre.

1966-ban az addigi OLP TÁRM-4 új hadrendi elnevezést kapott: MH Központi Repülőgépjavitó Üzem (MH KRÜ).

Ettől az időponttól kezdődött meg az intézet minőségi fejlesztése, amely jelentős létszámnövekedéssel és a polgári beosztási helyek részarányának növekedésével járt együtt. Kisebb szervezeti korrekciók után 1977-ben lépett életbe az az új állománytábla, amely lényegét tekintve megalapozta az üzem jelenleg is érvényben levő szervezeti rendjét. Az üzem alárendeltsége az azóta elmúlt több mint másfél évtized alatt többször is megváltozott, jelenleg a MH Központi Repülőgépjavitó Üzem a MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség szervezetében létrehozott

¹ Egri Károly mk. ezredes, a MH Központi Repülőgépjavitó Üzem parancsnoka

MH Repülőműszaki Szolgálatfőnökség közvetlen alárendeltségébe tartozik.

A MH Központi Repülőgépjavitó Üzem rendeltetése és főbb feladatai

Az üzem rendeltetése:

- A MH repülőcsapatainál rendszeresített technikai eszközök (repülőgépek, helikopterek és tartozékaik) - a repülőcsapatok javítási lehetőségeit meghaladó, de az ipari javítás mélységét el nem érő - javítása, csapatjavítása, szerkezeti átalakításuk végrehajtása;
- a repülőtechnikát érintő műszaki fejlesztési feladatok kidolgozása (technologizálás, gyártáselőkészítés) és technikai kivitelezése;
- a repülőtechnika üzemeltetése során alkalmazott speciális és általános mérő- és ellenőrzőberendezések és komplexumok javítása, tárolása és forgalmazása;
- műszaki háttér biztosítása a repülőesemények kivizsgálásában.

A rendeltetésből adódó főbb feladatok:

- a szállító repülőgépek időszakos munkáinak (6, 18 és 36 havi) végrehajtása;
- a repülőgépek és helikopterek központilag elrendelt szerkezeti átalakítása;
- a repülőgépek és helikopterek sérülései javítása;
- a mérő- és hitelesítő berendezések kalibrálása és szükség szerinti javítása;
- a mérő- és ellenőrző berendezések központi nyilvántartása, tárolása és forgalmazása;

- alapadatok biztosítása a mérő- és ellenőrző berendezésekkel kapcsolatos gazdálkodási tevékenységhez;
- a repülőgépekről és helikopterekről meghibásodás miatt leépített műszerek, berendezések, blokkok ipari javítását kiváltó javítása;
- nyomástároló edények (oxigén, nitrogén, levegő), fedélzeti és földi tűzoltó palackok hitelesítése, töltése;
- kiszolgáló eszközök, földi tartozékok felújítása és gyártása;
- műszaki fejlesztési feladatok technológizálása, végrehajtása;
- a kijelölt állomány részvétele a repülőesemények kivizsgálásában;
- a rendszerből kivont repülőtechnikai eszközökkel kapcsolatos, az előjáró által elrendelt feladatok végrehajtása.

Az üzem főbb szervezeti elemei és azok jellemző tevékenysége

Parancsnokság

Az alakulatot a parancsnok helyettesein keresztül vezeti. A folyamatos vezető irányító tevékenység biztosításában (adminisztrációs munkák, ügyviteli feladatok, gépjárművekkel történő szállítási feladatok, stb.) részt vesz a parancsnokságba tartozó:

- törzsosztály
- ügyviteli részleg
- 2 szállító raj
- pénzügyi és számviteli alosztály
- személyügyi és munkaügyi előadó

Műszaki fejlesztési és technológiai osztály

Az osztály a Magyar Honvédség repülőcsapatai legmagasabb szintű műszaki fejlesztő, tervező és technológizáló szerve.

Fő feladata a repülőtechnika harci felhasználhatóságát, a repülések biztonságát fokozó, a műszaki kiszolgálás hatékonyságát és gazdaságosságát növelő hazai műszaki fejlesztési feladatok és a központilag kivitelezendő újításokkal kapcsolatos tervező és technológizáló tevékenység végrehajtása.

Az osztály szakemberei végzik az üzemnél folyó gyártó, javító és időszakos ellenőrzési munkákkal kapcsolatos technológizálási tevékenységet.

Műszaki ellenőrző - berepültető osztály

Az osztály az egyes üzemegységek által végzett gyártások, javítások, időszakos vizsgák végrehajtása közbeni minőségi ellenőrzést végzi.

Végrehajtja a repülőgépek időszakos vizsgái utáni végellenőrzést, megszervezi ezen gépek berepülését és az üzemeltető alakulathoz történő átadásukat.

Műszaki anyagbiztosító csoport

A csoport rendeltetése az üzem anyagellátásának megtervezése és megszervezése, az anyagbeszerzés időben történő végrehajtása.

A csoport biztosítja a beszerzett anyagok szakszerű nyilvántartását és tárolását, valamint az egyes műhelyek műszaki anyagokkal történő folyamatos ellátását.

Termelést irányító csoport

A csoport végzi az alakulat éves termelési tervében meghatározott, valamint az előljáró által megszabott feladatok végrehajtásának előkészítését, figyelemmel kíséri a végrehajtást és vezeti a műszaki munkákkal kapcsolatos nyilvántartásokat (kapacitás számítás, munkaóra elszámolás, termelési érték számítás, stb.).

Vadászrepülő javító üzemegység

Az üzemegység javító szakműhelyeiben (sárkány-hajtómű, műszer-elektromos, rádiótechnikai, fedélzeti-fegyver) végzik a MH repülőcsa-

patainál rendszeresített vadászrepülőgépeken azokat a javításokat, amelyek az üzemeltető alakulatok javítási lehetőségeit meghaladják, de az ipari javítások mélységét nem érik el.

Az üzemegység tevékenységének jelentős részét képezik az olyan kísérleti és sorozat átalakítások, beépítések, amelyek a vadászrepülő technikára központilag elrendelt konstrukciós változtatásokkal és fejlesztési munkákkal kapcsolatosak.

Az üzemegység másik fő tevékenységi területe a repülőtechnika földi tartozékainak felújítása és javítása, valamint a repülőgépekről meghibásodás miatt leépített berendezések kísérleti és sorozat javítása.

Helikopter és szállítórepülő javító üzemegység

Az üzemegység fő feladata az AN-26 típusú szállítórepülőgépek 6, 18 és 36 hónap utáni időszakos ellenőrzéseinek elvégzése, valamint a repülőeszközökön üzemeltetett különböző típusú tüzelőanyag-, hidraulika- és olajszűrők ultrahangos tisztítása illetve ellenőrzése.

Ezen kívül folyamatosan végzik a "*Vadászrepülő javító üzemegység*"-nél felsorolt munkákat a helikopterekre és szállítórepülőgépekre vonatkozóan.

Repülőműszer hitelesítő üzemegység

Az üzemegység állománya végzi a repülőcsapatoknál rendszeresített speciális mérőeszközök nyilvántartását, forgalmazását, kalibrálását és javítását az elöljáró által kiadott nomenklatúra szerint.

Végrehajtja saját ellenőrző mérőeszközei időszakos hitelesítését, illetve megszervezi az Országos Mérésügyi Hivatalnál történő hitelesítést.

Új repülőtechnikai eszközök rendszerbe állításakor (pl. a közeljövőben beérkező MIG-29 típus esetében) az osztály állományára hárul a beszerzett speciális mérőeszközök minőségi átvétele, előírt okmányainak felfektetése, időszakos ellenőrzéseinek és javításainak megszervezése és végrehajtása.

Gépi megmunkáló üzemegység

Erre az üzemegységre hárulnak az üzemnél folyó gyártásokkal, javításokkal és időszakos vizsgákkal kapcsolatos forgácsoló, lakatos, hegesztő, festő, galván, kárpitós, asztalos, valamint kemigráfiai munkák.

Itt végzik a repülőtechnikai kiszolgáláshoz szükséges földi eszközök és felszerelések egy jelentős részének gyártását illetve felújítását.

Az üzemegység egyik legfontosabb tevékenységi területét képezi a repülőgép fedélzeti, illetve a földi nyomástároló edények (levegő-, nitrogén- és oxigénpalackok) időszakos ellenőrzése és hitelesítése, valamint a fedélzeti tűzoltó palackok időszakos ellenőrzése, hitelesítése és töltése.

Jelentősebb munkáink a közelmúltból

A MH Központi Repülőgépjavító Üzem létrejöttének, rendeltetésének és szervezeti felépítésének rövid áttekintése után - az üzem szerkezetágazó és sokrétű tevékenységének illusztrálására - álljon itt **néhány kiragadott példa az elmúlt négy - öt év során végzett, illetve jelenleg is folyó munkákból:**

- A "Helikopter és szállítórepülő javító üzemegység" állománya az AN-26 típusú repülőgépek 36 havi időszakos ellenőrzésével párhuzamosan elvégzi azokat a kiegészítő ellenőrzési és karbantartási munkákat, amelyek lehetővé teszik a fenti repülőgépeken a nagyjavítások közti naptári üzemidő 5 évről 7 évre történő meghosszabbítását;

- a "Nyitott égbolt" program keretében két AN-26 típusú repülőgép lett alkalmassá téve a légi fényképezés végrehajtására;

- a "Műszaki fejlesztési és technológiai osztály" szakemberei részt vettek a MTA Központi Fizikai Kutatóintézetével és a MH Repülő Műszaki Intézetével közösen kifejlesztett elektronikus fedélzeti adattároló (SZIROM) tervezési munkálataiban; majd kidolgozták a berendezés beépítési technológiáját MIG-21 és MIG-23 repülőgépekre és MI-24 harci helikopterekre vonatkozóan;

- a fenti technológiák alapján az üzemegységek állománya végrehajtotta a beépítéseket a kijelölt gépállományon;

- a repülőgépek fedélzeti felismerő rendszerének fejlesztését célzó program keretében a szaktechnológusok és a "*Vadászrepülő javító üzemegység*" állománya végrehajtotta a kijelölt repülőgépek előkészítését az APX-100 berendezések prototípus beépítéséhez;

- a "*Repülőműszer hitelesítő üzemegység*" szakemberei elvégezték az Országos Mérésügyi Hivatal (OMH) által szervezett tanfolyamot, majd sikeres vizsgát tettek, ennek eredményeként általános mérőeszközök vonatkozásában a "*Repülőműszer hitelesítő üzemegység*" megszerezte az OMH akkreditált kalibráló laboratóriuma címet;

- az üzem szakemberei jelentős részt vállaltak a kuwaiti olajkutak oltása során világhírnevet szerzett, gázturbinás hajtóművekkel felszerelt, lánctalpas tűzoltó jármű megtervezésében és kivitelezésében;

- "*Vadászrepülő javító üzemegység*"-nél elvégezték a kiskőrösi "Petőfi Sándor" vegyvédelmi ezred két mentesítő eszközén a sugárhajtómű cseréjét illetve felülvizsgálatát;

- a "*Gépi megmunkáló üzemegység*" rendszeresen végzi a MH Műszaki Technikai Ellátó Központ (MH MÜTEK) részére nagy mennyiségű könnyűbúvár sűrítettlevegő palack átvizsgálását és hitelesítését;

- a budapest "*Kossuth Lajos Gépipari Szakközépiskola*"-val kialakult együttműködés keretében üzemünknel biztosítjuk a leendő repülőgépszerelő és műszerész szakmunkások, illetve technikusok gyakorlati képzését és vizsgáztatását.

Gondjaink, problémáink

Az alakulat vezetése és személyi állománya az évről-évre fokozódó gazdasági nehézségekkel, akadozó alkatrészellátással, csökkentett létszámmal oldja meg a repülőeszközök üzemképességének magas szinten tartásából eredő egyre bonyolultabb feladatokat.

A gazdasági nehézségeknek azon részével, amely az ország gazdasági helyzetéből adódik, azért nem érdemes itt foglalkozni, mert ez nem csak egy alakulatot jellemez. Érdemesebb néhány gondolat erejéig foglalkoznunk a csapatgazdálkodással.

Részletezés nélkül elmondható, hogy - sok más utalt alakulathoz hasonlóan - a közös gazdálkodás illetve a "javak" megosztása kellően szabályozott ugyan, a gyakorlatban azonban különösen a szűkös viszonyok között nehezen valósítható meg. Mindez sok - esetenként a szükségesnél nagyobb mértékű - súrlódáshoz vezet, ami elvonja a figyelmet a fő feladatokról.

Az akadozó alkatrészellátás egyrészt növeli a repülőeszközök javítási ("átfutási") idejét, másrészt viszont szakmai kihívást jelent az alakulat szakemberei számára, tudniillik a meghibásodott berendezést vagy blokkot meg kell javítani.

A személyi állomány csökkentése mindig gondot okoz. Tetézi a bajt, ha az állomány csökkentésének mértékét nem követi a végrehajtandó feladatok hasonló mértékű csökkentése. Ennél is nagyobb baj azonban a megmaradó személyi állomány fokozódó ütemű egzisztenciális tönkremenetele, habár ez - legalábbis az eddigiekből úgy tűnik - nem a logisztika asztalára tartozik.

AZ MH PÁNCÉLOS ÉS GÉPJÁRMŰTECHNIKAI ELLÁTÓ KÖZPONT

Nagy Lajos¹

1945-ben, az újjáalakuló Magyar Honvédség középszintű gépjárműtechnikai biztosítási feladatainak végrehajtására a HM 5858/1945. számú rendeletével alakult meg intézetünk elődje, a Magyar Honvédség Gépkocsi Szertára. Alaprendeltetéseként három fontos területen végezte feladatait; biztosította a csapatok részére a gépjárműtechnikai eszközöket és anyagokat; un. "*Gépkocsi tiszti tanfolyam*"-ok szervezésével végezte a szakállományú parancsnokok utánpótlását, és központi javítóüzemként is működött.

1949-ben a PF. 5454 számot veszi fel, majd 1950-ben három önálló szervezetre bomlik szét. *Megalkul belőle a:*

Páncélos Szertár,
a Gk. Tiszti Iskola,
a HM Gépkocsijavító Vállalat.

1954-től Központi Páncélos és Gépjárműanyag Raktár néven működött (1957. áprilisától a fedőszáma MN 9595) 1983. július 31-ig.

A MÁTRA-III. feladat keretében 1983. augusztus 1-vel az intézet bázisán, annak jogutódaként megalakult a **Páncélos és Gépjárműtechnikai Ellátó Központ (a továbbiakban MH PCGTEK)**. A megalakulástól napjainkig tartó szervezési ciklusokban osztályaink a végrehajtandó feladatok függvényében többször változtak, átalakultak.

Állományunk 1992. őszén a megszűnt 19. Páncélos és Gépjárműanyag Raktár Devecser állományával bővült.

¹ Nagy Lajos alezredes, MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Ellátó Központ mozgósítási részleg-vezető

Jelenlegi szervezete:

MH PCGTEK (Budapest)

- MH PCGTEK /1. Raktár (RA.) Devecser
- MH PCGTEK /2. Raktár (RA.) Gánt
- MH PCGTEK /3. Raktár (RA.) Szabadszállás

A MH PCGTEK a Magyar Honvédség Páncélos és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökének szolgálati és szakmai alárendeltségében végzi honvédségünk páncélos és gépjárműtechnikai eszköz és anyagellátásának irányítását, és mint központi tárintézet ellátja páncélos és gépjárműtechnikai eszközökkel és fenntartási anyagokkal a katonai szervezeteket.

Végzi az alaprendeltetéshez kapcsolódó tárgyi eszközök nyilvántartását, az anyagkeret gazdálkodás megszervezését és irányítását, a csapattól beérkezett anyagigények elemzését, értékelését és elszámolását.

Gazdálkodási-ellátási feladataink közé tartozik a beszerzésekkel és gazdálkodással kapcsolatos pénzügyi tevékenység tervezése, szervezése és irányítása, az eszközök terv szerinti mozgatása, okmányokkal és hatósági jelzésekkel való ellátása, az MH béke és háborús páncélos és gépjárműtechnikai ellátási készleteinek kialakítása, az eszköz és anyagjavítás megszervezése, koordinálása, az inkurrens főanyagok és alkatrészek selejtítése, értékesítése.

Tárolási feladataink gerincét a beérkező anyagok átvétele, szakszerű betárolása, állagmegóvása, ellátáshoz való előkészítése, igény és norma szerinti elosztása, a raktári berendezések és munkagépek megóvása és üzemképességének biztosítása képezi.

A parancsnok tárolási helyettes alárendeltségében lévő osztályaink és alosztályaink feladata a tartalék és rendelkezősi állomány harcokocsik üzemkész állapotban tartása, szakszerű tárolása, állagmegóvása és hadrafoghatóságának biztosítása, valamint a Magyar Honvédség állományából kivonásra került (korlátozás alá eső) harcokocsik és páncélozott szállító harcjárművek központi megőrzése, tárolása és a vonatkozó intézkedések alapján történő megsemmisítése is.

Készleteink, eszközeink állagmegóvási munkáit az **anyagi-technikai főnök (PKATH)** alárendeltségében működő Karbantartó és konzerváló osztály végzi.

A felsorolt munkaterületeken kívül fontos feladatunk a páncélos és gépjárműtechnikai eszköz és anyagellátással kapcsolatos MH szintű adatok szolgáltatása a felsőszintű gazdálkodó szerv részére.

Az MH PCGTEK háborús körülmények között a saját állományából átadandó keretből, a bevonuló tartalékos állományból és a behívásra tervezett nemzetgazdasági technikai eszközökből megalakítja az előljáró által meghatározott javító szervezeteket. Békében végzi ezen szervezetek MZ gépjárműtechnikai eszközeinek és anyagi készleteinek karbantartását, frissítését és szakszerű tárolását.

Az MH PCGTEK költségvetés tekintetében az előljáró MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnök által irányított gazdálkodást folytató, középszintű, központi tervszámokkal dolgozó, decentralizált, irányító és végrehajtó szervezet. Gazdálkodási tevékenységében érvényesíti a hatékonyság és takarékoság követelményét. Ennek érdekében folyamatos piackutatást és árelenőrzést végez, biztosítja a páncélos és gépjárműtechnikai eszközök és anyagok gazdaságos legyártását.

A MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Ellátó Központ béke szervezetének fontosabb elemei:

A vezető szervezetben a parancsnokság, törzsszint, anyagi-technikai főnökség, személyügyi és munkaügyi részleg, a pénzügyi és számviteli osztály biztosítja az alárendeltek folyamatos, operatív irányítását.

A vezetésbiztosító és kiszolgáló alegységink a hagyományos rendszerben végzik őrzésvédelmi, ellátási-kiszolgálási tevékenységüket.

A MH PCGTEK végrehajtó szakalegységei a parancsnok gazdálkodási-ellátási helyettes és a tárolási helyettes irányításával oldják meg feladataikat.

A parancsnok gazdálkodási-ellátási helyettes alárendeltségében működnek:

Az **Anyagtervezési osztály és alosztályai**, a központi költségvetési tervszámoknak megfelelően tervezik, szervezik és végzik az ellátási hatáskörükbe tartozó eszközök fenntartási anyagszükségletének meghatározását, beszerzését, selejtezését, javíttatását és a rendszerből kivont felesleges eszközök és anyagok értékesítését. Vezetik az MH szintű központi páncélos és gépjárműtechnikai költségvetés nyilvántartását, figyelemmel kísérik az előírányzatok célszerű és gazdaságos felhasználását.

A szakanyagok gazdaságos beszerzése érdekében folyamatos piacutatást végeznek, jogi és kereskedelmi ügyleteket bonyolítanak le a felhasználó, vagy a továbbértékesítő gazdálkodó szervezetekkel. Szükség esetén pénzügyi reklamációkat kezdeményezve érvényesítik a Magyar Honvédség érdekeit.

Folyamatosan figyelemmel kísérik a típuskészletek alkalmazhatóságát és szükség esetén új típuskészleteket dolgoznak ki.

A **Főanyag tervező és nyilvántartó alosztály** az egyéb szakmai alosztályok tervezési, beszerzési, javíttatási, értékesítési feladatainak támogatása mellett gazdasági elemzéseket is végez és normákat dolgoz ki a Magyar Honvédség alárendeltjeinél rendszeresített technikai eszközök igénybevétele és üzemfenntartása érdekében. Fontos feladata emellett, hogy folyamatosan és naprakészen vezeti a Magyar Honvédség eszközállományának központi nyilvántartását.

Az **1. Anyagellátó osztály** az ellátási, bevonási és átcsoportosítási tervek alapján kiutalja az ellátás mértékének megfelelően a páncélos és gépjárműtechnikai eszközöket, mozgásbizonylatokat állít ki az állomány feletti, a javításra, illetve selejtítésre váró eszközökre és szükség szerint intézkedik ezek katonai szervezetek közötti átcsoportosítására.

A **Főanyag ellátó alosztály** végzi az MH szervezeteinek gépjárműtechnikai eszközökkel történő ellátását, a nemzetgazdaságtól, javító vállalatoktól történő átvételét, beszállítását.

A **Vizsgáztató alosztály** feladata a harc és gépjárművek forgalombahelyezésével és bevonásával kapcsolatos hatósági eljárások lefolytatása, az érintett technikai eszközök hatósági jelzésekkel és okmányokkal történő ellátása.

A 2. Anyagellátó osztály kiutalja és bevonja - a központi ellátási terveknek és folyamatoknak megfelelően - a katonai szervezetek által igényelt, illetve leadásra kerülő anyagokat és készleteket. Folyamatosan ellenőrzi a katonai szervezetek páncélos és gépjárműtechnikai M-anyagi készleteinek feltöltöttségét, állapotát. Nyilvántartja az MH szintű MZ készleteket és műhelyfelszereléseket. Korrekciókat hajt végre, ellenőrzi a műhelyfelszerelések teljességét és elvégzi a felmerülő pótlásokat, kiegészítéseket. Fontos feladata az éves anyagkeretek megtervezése, naprakész nyilvántartása és a felhasználás ellenőrzése.

Az **Adatfeldolgozó osztály** biztosítja az MH PCGTEK információs rendszerének számítógépes működtetését. Saját fejlesztő kapacitásának függvényében folyamatosan korszerűsíti a számítógépes programrendszereket, illetve javaslatot tesz azok szükségszerű kiegészítésére. Nyilvántartja az Ellátó Központ bevételeit, az M készleteket és műhelyfelszerelések raktári és kintlévőségi helyzetét. Nyilvántartja és kiadásba helyezi a központi készletben tárolt eszközöket és anyagkészleteket. A pénzügyi és Számviteli alosztály részére biztosítja a szükséges adatokat.

A **Szállítási osztály** tervezi és szervezi a MH PCGTEK közúti és vasúti anyagszállításainak végrehajtását. Biztosítja a rendszeresített gépjárművek hadrafoghatóságát, tervszerű igénybevételét és technikai kiszolgálását.

A parancsnok tárolási helyettes alárendeltségében működnek:

Az **Expediáló osztály** és alosztályai a PCGTEK anyagforgalmának átadó-átvevő szervezetét alkotják. Fogadják a beérkező szállítmányokat, majd a megfelelő bontás, rendszerezés után átadják őket a tárolási osztályoknak. Előkészítik és átadják a vételező katonai szervezetek vagy egyéb szállítók részére a kiutalt anyagokat. Összeállítják, forgalmazzák a javítókészleteket, szükség esetén végrehajtják a készletfrissítést, utántöltést. Az Expediáló osztály keretében működik a **Katonai Gépjárműalkatrész Bolt** is, amelynek profilja a MH katonai szervezetei, a hivatásos katonák és honvédségi közalkalmazottak részére a csapatbeszerzés körébe tartozó szerszámok, fogyó és rezsianyagok, műhelyfelszerelések, berendezési anyagok térítés ellenében történő kiszolgálása. (1993. évben 2318 tétel és 3.796.187 FT értékű forgalmat bonyolított le).

A Lánctalpas harcjármű alkatrész tárolási osztály átveszi és tárolja a harckocsik és lánctalpas harcjárművek részegységeit és alkatrészeit. Az Expediáló osztállyal együtt végzi a beérkező anyagszállítmányok bontását, bizonylatolását. Az átvett anyagokat a tárolási tervnek megfelelően raktározza és rajtuk folyamatos állagmegóvási munkát végez.

A kiadási bizonylatok alapján előkészíti a vételező szervek részére kiadandó anyagokat és átadja azokat az Expediáló osztálynak.

A jóváhagyott minták alapján elkészíti, összeállítja a javító készleteket. Gondoskodik a javításba utalt anyagok elkülönítéséről és javításba adásáról.

A Kerekes harcjármű és gépalkatrész tárolási osztály és alosztályai átveszik az Expediáló osztálytól a kerekes harcjárművek fődarabjait, részegységeit és alkatrészeit. Tárolásba helyezésük után tervszerű állagmegóvási munkával biztosítják felhasználhatóságukat. Előkészítik a vételező szervek részére kiadandó anyagokat és átadják azokat az Expediáló osztálynak. A jóváhagyott minták alapján kerekes harcjármű és gépjármű javítókészleteket állítanak össze.

Feladatkörükhöz tartozik a III. értékcsoporthú anyagok, szerszámok és műhelyfelszerelések tárolása, selejtítéshez és selejtítés utáni értékesítéshez történő előkészítése.

Az Áramforrás alkatrész tárolási osztály átveszi az Expediáló osztálytól és tárolja az áramforrás aggregátorok fődarabjait, részegységeit, alkatrészeit. Feladatkörébe tartozik a páncélos és gépjárműtechnikai szolgálat szükségletének megfelelő általános anyagok (gumiköpenyek, akkumulátorok, ponyvák, festékek, stb.) tárolása és az Expediáló osztály útján történő kiadása a felhasználónak.

A Főanyag tárolási osztály az új és az MH katonai szervezetei által leadott, javításra vagy selejtítésre váró eszközök tárolását és rendszerbe történő visszaadását végzi.

A Karbantartó és konzerváló osztály Anyagvizsgáló alosztálya végrehajtja a katonai szervezetek által leadott páncélos és gépjárműtechnikai eszközök és anyagok bevizsgálását, minősítését, a kisjavítással hasz-

nálhatóvá tehető fődarabok, részegységek és csereköteles alkatrészek javítását.

Feladatkörébe tartozik a saját és a MH PCGTEK-hez utalt katonai szervezetek páncélos és gépjárműtechnikai eszközei rendkívüli műszaki meghibásodásainak (RMH) kivizsgálása is.

Fontos szakterülete a csapatok által javításra leadott általános és speciális mérőműszerek bevizsgálása, kisebb javítások elvégzése és kalibrálása, a saját erővel nem javítható műszerek szakszervizekhez történő javításba adása.

Folyamatosan végzi a kiselejtezett fődarabok szétszerelését, a rendeltetészerűen használható részegységek további felhasználásra történő csoportosítását és visszaadását.

A **Javító műhely** végzi az Ellátó Központ rendszeresített és meglévő gépjárműtechnikai eszközeinek kiszolgáltatását és javítását. Feladatkörébe tartozik az intézet kézi és hordozható tűzoltókészülékeinek ellenőrzése és középjavítása is.

A MH PCGTEK-hez utalt katonai szervezetek és a kiadásra kerülő technikai eszközök részére biztosítja a szükséges akkumulátorok üzembehelyezését és a selejt akkumulátorok levételét.

Néhány jellemző számadat tevékenységünk illusztrálására:

Béke személyi állományunk 13 %-a tiszt, 6 %-a tiszthelyettes, 8 %-a sorkatona, 73 %-a honvédségi közalkalmazott.

Tárolási ágazatunk kb 43.000 tétel (kb. 15.000 tonna) anyagot tárol mintegy négy milliárd Ft értékben.

1993-ban 110 gépjármű beszerzését végeztük az MH részére, mintegy 135 millió Ft értékben.

A selejt és inkurrens gépjárművek, áramforrás-aggregátok értékesítésével 33 millió Ft bevétellel növeltük felhasználható anyagkeretünket.

**A MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Ellátó Központ alaprendel-
tetéséből adódó feladatainak ellátása mellett fontos szerepet tölt be az
Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló Szerződés alapján vég-
rehajtandó hagyományos fegyverzet és harci technika csökkentésének
végrehajtásában.**

Intézetünk szervezi a harckocsik és páncélozott harcjárművek csök-
kentésre történő előkészítését, az eszközök megsemmisítési helyekre
történő beszállítását, a megsemmisítendő eszközök ellenőrző csoportok-
nak történő bemutatását. Ebben az időszakban, a Gödöllői Hjmű.techn.
Rt.-vel közösen 147 db technikai eszköz nemzetközi egyezmény szerinti
csökkentését hajtottuk végre.

**Napjainkban folyik a két német állam egyesítése folytán a Bundes-
wehr tulajdonába került és onnan térítésmentesen átadott páncélos és
gépjárműtechnikai eszközök, anyagok (harckocsimotorok, sebességvál-
tók, kihajtóművek, gépjármű gumiköpenyek, stb.) fogadása, átvétele és
rendszerbe állítása. Bár a szállítmányok nem fedezik a Magyar Honvéd-
ség katonai szervezeteinek teljes anyagigényét, nagy segítséget jelent-
nek a páncélos és gépjárműtechnikai anyagellátás megoldásában.**

**Gondjaink, problémáink a jelen gazdasági nehézségekből fakad-
nak. Alaprendeltesből adódó feladatainkat az egyre szűkülő feltétel-
rendszer keretein belül oldjuk meg, ezért minden erőfeszítésünk ellené-
re tovább romlott a fenntartási anyagellátás kielégítettsége; napjainkban
csak nagyon alacsony szinten biztosítja a gépjárműtechnikai eszközök
üzemképességének szintentartását.**

Beszerezési, javítási tevékenységünk a folyamatos áremelkedések és
a rendelkezésre álló költségvetési keretek szűkös volta és a hadiipari ter-
mékek "0"-ról 20 %-ra történő ÁFA emelkedése miatt tovább neheze-
dett. (Jellemző adat: az orosz gépjármű típusoknál a feltétlenül szükséges
alkatrész beszerzési igény 31 %-át biztosította a felhasználható keret.)

Nem jobb a helyzet az akkumulátor, gumiköpeny beszerzés, vagy a
javítási igények kielégítése terén sem.

A selejt és inkurrens eszközök értékesítése során keletkező bevéte-
leink csökkenő tendenciát mutatnak. A megnehezült körülmények kö-
zött folyamatosan csökken a vásárlóerő. Eszközeink egyre romló műsza-

ki állapota is alacsonyabb eladási árak alkalmazását követeli meg, így tervezett bevételeink teljesülése kétséges.

Intézetünknel kiemelten kezeljük az **emberekről való gondoskodás feladatait, a szociális problémák megoldását, alkalmazottaink egyre romló anyagi körülményeinek ellentételezését.** Évente több alkalommal szervezünk zöldség, gyümölcs, burgonya, stb. beszerzési akciókat, ahol a nagyobb tömegben való vásárlás során érvényesíthető alacsonyabb áron szerezhetik be dolgozóink a család részére szükséges élelmiszereket.

Lehetőségeinkhez mérten segítséget nyújtunk a Magyar Honvédség állományából nyugdíjba ment hivatásos katonák étkeztetéséhez. Évek óta több mint 20 fő nyugdíjas ebédjét biztosítjuk az intézet tiszti étkezdéjéből. Mivel az étkezde kapacitása kicsi, helyszíni étkeztetésre nincs mód, csak ebéd elvitelét tudjuk biztosítani.

Az intézet évente két alkalommal (ősszel és tavasszal, általában szombati napokon) **nyílt technikai napot rendez,** amelyen vállaljuk nyugdíjas katonák magángépjárműveinek mosását, zsírozását, olajcseréjét, beszállítását és szükség szerinti kisjavítását. A munkák elvégzése díjtalan, a felhasznált anyagok értékét kell téríteni.

AZ MH MŰSZAKI TECHNIKAI ELLÁTÓ KÖZPONTRÓL

Jávor József¹

A Magyar Honvédség Műszaki Technikai Ellátó Központ /MH MŰTEK/ Budafok-Háros-on a Háros-félszigeten helyezkedik el. Az intézet a félsziget területének mintegy 1/3-ad részét veszi igénybe, a többi terület érintetlen, és így a "zavarmentes" környezet hatására jellegzetes növény és állatvilág alakulhatott ki.

A félsziget jelenleg is használt területén a századfordulón indult el az építkezés. Először kendergyárat építettek, majd abból hajógyárat fejlesztettek ki. Az akkor emelt épületek alkotják még ma is az intézet épületeinek zömét. A tulajdonosok csődbemenetele után a terület a Magyar Királyi Honvédség raktárbázisa lett. Az intézet 1984-ig mint a MN Központi Műszaki Anyag Raktár az MN Műszaki Főnökség alárendeltségében működött. A jelenlegi szervezet 1984-ben a MN fegyverzeti és technikai integrációján belül alakult meg. Ekkor kerültek alárendeltségébe a MN 1. számú és 3. számú Robbanó Anyag Raktár, majd 1991-ben a MH 12. Tábori Műszaki Anyag Raktár. Végül 1992-ben a MH Központi Műszaki Javító Üzem épült be a szervezetbe.

A MH-nél bekövetkezett szervezeti változások maguk után vonták az intézet alaprendeltetésének változását is. Ez egyrészt a beépült szervezetek feladatainak átvételét, másrészt a felső vezetés létszámcsökkentése a feladatok és jogkörök átvételét jelentette. Jelenleg az intézet alaprendeltetése a MH műszaki állománytáblás, normás, kiképzési és fenntartási anyagainak, műszaki technikai eszközeinek, harc - és szakanyagainak biztosítása, azok beszerzésével, elosztásával, központi javításával, tárolásával és a MH szintű nyilvántartásával kapcsolatos feladatok tervezése és végrehajtása.

1 Jávor József alezredes, MH Műszaki Technikai Ellátó Központ parancsnok gazdálkodási és ellátási helyettes

Alaprendeltetésünk teljesítése érdekében az alábbi fő feladatokat végezzük:

- A felsőszintű szakutasítások alapján, az MH szervezeti változásait követve, figyelembe véve az igényeket és a készletgazdálkodási elveket megtervezzük a szükségletet.
- A tervezési adatok alapján gazdálkodunk a jóváhagyott hitelke-
rettel. *Ezen belül:*
 - Piackutatás végzünk, melynek eredményeként a beszerzési
terv szerinti ütemben feladjuk a megrendeléseinket.
 - Megszervezzük, illetve végrehajtjuk a beszállításokat.
 - Végrehajtjuk a beérkező anyagok minőségi és mennyiségi
átvételét.
- Végrehajtjuk az elszámolást, a pénzügyi bonyolítást. (A ha-
ditechnikai eszközök és harcanyagok beszerzését, valamint
az import beszerzéseket az előljáró MH Műszaki Techni-
kai Szolgálatfőnökség irányításával a MH Gazdálkodási
Hivatallal együttműködve végezzük.).
- Önállóan végezzük a csapatok állománytáblás, normás és műsza-
ki kiképzési eszközökkel és anyagokkal, valamint a műszaki
fenntartási anyagokkal való ellátást.
- MH szintű nyilvántartást vezetünk az állománytáblás és normás
eszközökről, anyagokról.
- Tároljuk a központi készletben lévő eszközöket és anyagokat.
Végezzük azok tárolásba helyezését, kiadáshoz való előkészíté-
sét, valamint a megmaradt kapacitással végezzük az eszközök
tárolás alatti technikai kiszolgálását.
- Irányítjuk az MH 1. és 3. számú Robbanóanyag Raktár tevékeny-
ségét.
- Jóváhagyott éves terv alapján végezzük a műszaki eszközök
nagyjavítását. Szervíz tevékenységet folytatunk a repülőterek

műszaki karbantartó eszközein. Mozgó javító műhellyel végzük a csapatoknál és a gyakorló tereken a meghibásodott eszközök javítását.

- Ellenőrzési tevékenységet folytatunk a csapatoknál a műszaki anyagokkal, kiemelten a harcanyagokkal való gazdálkodással kapcsolatban.

MH MŰTEK szervezeti felépítése az állománytábla alapján:

- I. Vezető szervek
- II. Biztosító alegységek
- III. Végrehajtó alegységek
- IV. Kiszolgáló alegységek
- V. Laktanya elhelyezési szervek
- VI. Mozgósítást előkészítő szervek

Az alaprendeltetésből adódó feladatokat a parancsnok gazdálkodási és ellátási helyettes, valamint a parancsnok javítási helyettes vezetésével a végrehajtó alegységek állományába tartozó *szervezetek hajtják végre az alábbiak szerint:*

A./ Parancsnok gazdálkodási és ellátási helyettes alárendeltségében:

1. Tervezési és gazdálkodási osztály

Végzi a szükségletek felmérését, az ellátás tervezését, a beérkező anyagok átvételét, és a számvetési könyvek vezetését. Részt vesz az inkurrencia feltárásban, a selejtezések végrehajtásában.

2. Adatfeldolgozó alosztály

Vezeti a központi készletek különböző rendeltetésű nyilvántartásait, kezeli a törzsadattárat, feldolgozza és nyilvántartja a bizonylatokat, kiadja a tárolóhelyi nyilvántartó kartonokat. Szakfeladatokat lát el az intézetnél a számítógépek üzemeltetésével kapcsolatban.

3. *Felszerelési eszköz és anyagtároló osztály.*

Tárolja az állománytáblás, normás eszközöket és anyagokat. A kiadott mozgásbizonylatok alapján végrehajtja azok kiadását, illetve átvételét. A rendelkezésre álló kapacitás függvényében, a javító üzemmel együttműködve végzi az anyagok tárolás alatti technikai kiszolgálását, a tárolóhelyek karbantartását. Vezeti a tárolóhelyi nyilvántartást. Az osztály feladatait két helyőrségben (Háros, Szabadszállás) végzi.

4. *Fenntartási anyagtároló osztály*

Tárolja a műszaki fenntartási és kiképzési anyagokat. A kiadott mozgásbizonylatok alapján végrehajtja azok kiadását, illetve átvételét. A rendelkezésre álló kapacitás függvényében, végzi az anyagok tárolás alatti technikai kiszolgálását, a tárolóhelyek karbantartását. Vezeti a tárolóhelyi nyilvántartást. Az osztály feladatait két helyőrségben (Háros, Nógrád) végzi.

Önálló állománytáblával rendelkező katonai szervezetként, de az intézet alárendeltségében végzi a központi készletű robbanóanyagok tárolását, a csapatok ellátását és a felhasználások ellenőrzését az MH 1. sz. Robbanóanyag Raktár Devecserben és a MH 3. sz. Robbanóanyag Raktár Recskén.

B./ A parancsnok javítási helyettes alárendeltségében:

Műszaki Eszköz Javító Üzem

1. Javító műhely

Végzi a műszaki gépek TMK rendszerű és rendkívüli nagy- és középjavításait, speciális műszerek bevizsgálását és javításait, fődarabok felújítását. Résztvesz a központi eszközök kiadáshoz való előkészítésében. Végrehajtja az intézet technikai eszközein és anyagain az előírt kiszolgálási feladatokat.

2. Szervíz

Kis- és rendkívüli középjavítások végrehajtásával a helyszínen (esetenként beszállítva az intézethez) javítja a csapatoknál illetve a gyakorlótereken meghibásodott műszaki technikai eszközöket. Résztvesz a központi készletben lévő eszközök kiadáshoz való előkészítésében illetve tárolás alatti technikai kiszolgálásában.

3. Repülőtéri karbantartógép szerelő részleg

Szervíz tevékenységet folytat a repülőtereken meghibásodott műszaki karbantartó gépeken a helyszínen illetve az intézetnél. Résztvesz a központi készletben lévő repülőterkarbantartó gépek kiadáshoz való előkészítésében.

AZ 1993-ban végrehajtott feladatok

1. Gazdálkodás

A lebiztosított költségvetési előirányzatok felhasználására az intézet költségvetési és beszerzési tervet készít, ez alapján piackutatást végzünk, melynek eredményeként negyedéves bontásokban feladjuk a megrendeléseinket. Az idei költségvetés értékét lényegesen rontotta az, hogy az elmúlt évi szállításra megrendelt speciális import teljesítése ez évre áthúzódott, így az a január 1-től életbe lépett új ÁFA és VÁM törvény 13 millió Ft plusz kiadást okozott. A speciális import és a hazai haditechnikai termékek beszerzését az elmúlt évben kötött együttműködési megállapodásnak megfelelően közösen végeztük az MH Gazdálkodási Hivattal.

A szűkös költségvetési keretek csak minimális fejlesztést tettek lehetővé. Ez évben került sor az új típusú gumicsónakok beszerzésére, és sikerült előre lépni az elmúlt években megkezdett búvárfelszerelések fejlesztésében. (1 db keszonkamra + tartozékok). Ez mintegy 23 millió forint értékben történt meg.

Szintén ebben az évben érkezett be az előző évre tervezett 2 db PZM-2 típusú ezredföldmunkagép.

Ugyancsak szűkös költségvetési keretek miatt csak néhány fontos géptípushoz tervezhettük meg a beszerzéseket. A többi géptípusnál csak a felmerülő igények pront kielégítését végeztük ún. diszpécser rendszerrel. Az ipari javításokra biztosított hitelkeret csak 2 db AN-2 típusú aknásznaszád soros nagyjavítását és 3 db AM típusú aknamentesítő hajó súlyozását tette lehetővé.

2. Ellátás

Az MH ellátását a MH MŰTEK megnövekedett hatáskörrel, az utaltsági rend szerint végzi. A gazdálkodási körünkbe tartozó anyagokat a harcanyagok kivételével közvetlenül biztosítjuk a katonai szervezetek részére. A harcanyagokat a Dunától Nyugatra lévő ellátó alakulatok részére az MH 1.sz., a Keletre lévőknek a MH 3. sz. Robbanóanyag Raktár biztosítja.

Mivel a költségvetés helyzete más megoldást nem tesz lehetővé az ellátás alapját elsősorban a meglévő készletekkel való gazdálkodás jelenti. Sajnos főleg az állománytáblás eszközöknél jelent ez problémát, mivel ezen eszközök zömét az MH átszervezése során leadott, használt gépek jelentik. Ezek kiadáshoz való felújítása külön terhet ró az amúgy is szűkös költségvetési keretre, de sokszor, különösen az ATT típusú alapgépeknél, PMP típusú hadihídnál és a PZM-2 típusú ezred földmunkagépeknél szinte megoldhatatlan feladatot is jelent. E téren jelent némi előrelépést számunkra a Németországból beérkező megszűnt NDK Néphadsereg műszaki hadianyaga.

Normás anyagainknál különösen az álcázó eszközök területén jelentkeznek gondok. Csak illusztrációként említem, hogy a jelenleg mintegy 3500 db klf. álcaháló pótlására az ez évi teljes műszaki költségvetés is kevés lenne. De emellett ugyanúgy komoly gondként jelentkeznek mintegy 30 klt. különböző repülőter-karbantartó gépsor hiánya is.

Fenntartási anyagellátás helyzete sem biztató. Azok a fontos alkatrészek, tartozékok, melyeket a csapatok rendszeresen igényeltek elfogytak. Pótlásuk elsősorban a szűkös költségvetés miatt nem biztosított. Az igények biztosításakor sokszor felhívjuk a csapatok figyelmét a felesleges raktárkészlet keletkezésének elkerülésére, az igények csökkentésére, de így is csak az igények töredékét tudjuk biztosítani. Igyekszünk azonban a felmerült hiányokra a beszerzési terv, esetleg a költségvetési terv szük-

séges módosításával rugalmasan reagálni, a hiányzó anyagokat beszerezni és biztosítani.

A kiképzési anyagaink közül az oktató és gyakorló aknák, valamint gyűjtőszereik (UKA, GYATA, MUV, POMZ, TAT-8, IGYZS) elfogytak. Jelenleg már csak a beérkezett selejtezésre váró készletekből visszanyert anyagokat tudjuk kiutalni. Faanyagból és szögesdrótból a béke kiképzési igényeket elfogadható szinten kielégítettük. A profiltisztításból eredő ellátási feladatainkat az igények elfogadható szintre való lecsökkentésével biztosítani tudjuk.

3. Tárolás

A MH MŰTEK raktári készlete az elmúlt években a honvédség le szervezése következtében mintegy kétszeresére nőtt. Mivel raktáraink már ezt megelőzően is zsúfoltak voltak, a beáramló nagymennyiségű anyagot kényszer tárolókban, illetve a szabad ég alatt helyeztük el. Sajnos a tárolt eszközeink állagmegővására lehetőségeink nem növekedtek. Pedig a több mint 25 éve "*csillaggarázsban*" tartott, vagy használt gépek állapotának a megőrzése mai lehetőségeink között szinte lehetetlen. Ehhez sem elegendő kapacitással, sem pénzeszközzel nem rendelkezünk. A használt, több éven át mostoha körülmények közt tárolt eszközök kiadáshoz való eseti felkészítése a javító üzem kapacitásának felét leköti. A robbanóanyag raktáraink is zsúfoltak, több anyag befogadására már nem alkalmasak. A raktárhelyiségek elektronikus védelemmel vannak ellátva. Állapotuk a személyi állomány folyamatos erőffesztésének köszönhetően megfelel a követelményeknek.

4. Javítás

A műszaki technikai eszközök ipari javítása területén komoly visszaesést jelentett, hogy a megrendelések hiányában megszakadtak kapcsolataink olyan üzemekkel, mint a Gödöllői Harcjárműtechnikai RT., a ceglédi KÖZGÉP, a horti és a szarvasi mezőgazdasági gépjavító vállalatok, s még néhány kisebb vállalat, melyekkel 15-20 éves együttműködési múltunk volt. A legérzékenyebben a MH KJMŰ felszámolása érintett minket, mivel ezelőtt még az MH műszaki technikai eszközeinek javítását az előző vállalatokon kívül még a mintegy 55 ezer munkaóra kapacitású szervíz osztály és a mintegy 90 ezer munkaóra javító kapacitású MH KJMŰ végezte. Ma ezeket a feladatokat az előbbi két szervezet össze-

olvasztásából megalakított Műszaki Eszköz Javító üzem 33 javító szakemberrel végzi, mintegy 35 ezer munkaóra javító kapacitással. Ez a kapacitás az 1993. év első 10 hónapjában lehetővé tette 4 db "C" típusú (bonyolult, összetett) eszköz ipari nagyjavítását és 3 db középjavítását, 9 db eszköz rendkívüli nagy- és középjavítását, valamint a szervíz és a repülőtéri karbantartógép szerelő részleg kirendelésével 43 db meghibásodott eszköz megjavítását.

Összességében:

Intézetünk bemutatásánál nem törekedtem a teljességre. Elsősorban a katonai szervezetek általános feladataitól eltérő feladatokat és az azokat végző szervezetek működését mutattam be, nem lebecsülve a többi szolgálati ágak munkavégzését. A többi ellátó központokról megjelent bemutatkozó cikkek is bizonyítják, hogy intézetünk nincs különleges helyzetben. Hasonló gondokkal küzd mint a többi ellátó központ. Állományunk - a többi ellátó központhoz hasonlóan - következetesen törekszik arra, hogy ebben a nehéz gazdasági helyzetben is az alaprendeltetésből adódó biztosítási feladatait végrehajtsa.

Végezetül:

Őszintén örülök, hogy bemutatkozhattunk, és a lehetőség biztosításáért köszönetemet fejezem ki a Katonai Logisztikai folyóirat szerkesztőségének.

MAGYAR HONVÉDSÉG ELEKTRONIKAI ANYAGI-TECHNIKAI ELLÁTÓ KÖZPONT

*Hegedűs Sándor*¹

E folyóirat korábbi számaiban, a szervezetet átfogóan, illetve tevékenységük egy-egy kiemeltebb területét mutatták be az anyagi-technikai biztosítást végző középírányító, központi végrehajto szervezetek.

A bemutatkozók sorához csatlakozva, természetesen a teljesség igénye nélkül tájékoztatást szeretnénk adni az **Elektronikai Anyagi-Technikai Ellátó Központ (EATEK)** szervezetéről, helyéről, szerepéről az ATB rendszerében.

Az EATEK az **Elektronikai Szolgálatfőnökség** közvetlen szolgálati, szakmai alárendeltségében, mint középírányító szervezete a 2.szervezési ütemben 1993. január 1-i hatállyal került megalakításra. A korábban önálló katonai szervezetek - HAK, BJ HAR, 5. HARJAM , illetve már 1991. végétől a HAK-ba beépült REVA ellátó központ - integrációjával létrehozott szervezet. Tehát mindössze csak egyéves múltra tekint vissza.

A jogelőd szervezet "*alapító okiratát*" 1954. november 25-én írták alá és az a Híradóanyag Raktár megnevezést kapta. Különösebb történeti áttekintés nélkül a fentiekből kitűnik, hogy a híradó, majd később elektronikai ATB központi feladatait több, a szolgálatfőnökség közvetlen alárendeltségében levő katonai szervezet differenciált tevékenységgel végezte.

A MH korszerűsítésével egyidejűleg indultak el olyan törekvések, melyek a szervezeti integrációt célozták meg. Így első lépésben új szervezési időszakban végrehajtásra került az MH HAK és a 2. HAR szervezeti integrációja, majd további előkészítés után 1993. január 1-től a teljeskörű integráció.

¹ Hegedűs Sándor alezredes, MH Elektronikai Anyagi-technikai Ellátó Központ parancsnok

Sajátosságként megemlítem, hogy a szervezet öt helyőrségben diszlokál (Gödöllő, Budapest, Nyíregyháza, Pétervárasra, Szabadszállás), valamint azt, hogy ebből három helyőrségben a szervezeti elemek objektumfenntartási feladatokat is ellátnak. Így a fentiek, valamint a szervezeti változások okozta permanens létszámcsökkenés következtében a jogelőd szervezetek létszámának 25 %-át érintette, ha csak kisebb mértékben is, de a fenntartó kiszolgáló állomány létszáma magasabb mint a központi feladatokat végrehajtó ún. szakmai állományé.

A létszám leépítésével egyenes arányban nőttek a szervezet alapfeladatai. Egyrészt az MH átszervezése a megszokottnál nagyobb eszköz és anyagmozgással járt, másrészt az Elektronikai Szolgálatfőnökség létszámának csökkentésével feladatok leadására került sor, harmadrészt átvételre kerültek a harcokosi rádiók, valamint a fedélzeti lokátor zavaró eszközök anyagi-technikai biztosításának központi feladatai. Az eltelt, közel egy éves tevékenység tapasztalatai arra utalnak, hogy a feladatok végrehajtásához szükséges állomány létszáma elérte a kritikus határt, további tartalékok feltárására a jelenlegi követelményrendszer mellett nincs lehetőség.

A meglévő nehézségek ellenére, nem kis erőfeszítések árán, igyekszünk az elvárásoknak megfelelően feladatainkat végrehajtani.

Az általános bevezetőt követően szükségesnek tartom vázolni a szervezet tevékenységi körét (elrendelését), hiszen a XXI. század küszöbén az elektronikai anyagi-technikai biztosítás jóval tágabb fogalom (tevékenység) - még a haditechnikai ágazaton belül is - mint ami az elektronikai szolgálat feladatát képezi.

Az MH EATEK rendeltetése

Az Elektronikai Szolgálatfőnökség alárendeltségében, középírányító szerveként, a fő - és szakanyagfelelősségi körébe tartozó eszközökre és anyagokra kiterjedően az MH szintű gazdálkodási, anyagi-technikai biztosítási feladatok tervezése, szervezése végrehajtása. A rendeltetésből következő feladatrendszer a szolgálatfőnökség költségvetési tervjavaslatának előkészítésében, az eszközök és anyagok beszerzésével kapcsolatos szűkebb értelemben vett gazdálkodási tevékenységben, valamint a katonai szervezetek tábori híradó, rejtjelző és titkosító földi repülédirányító rádió, rádiónavigációs és fénytechnikai (FRISZ, FÉT), elekt-

ronikai harc (EHC), számítás-, ügyvitel- és nyomdatechnikai (SZÜNY) eszközökkel és anyagokkal történő ellátásában, különböző szintű technikai kiszolgálásának és javításának tervezésében, koordinálásában realizálódik.

Az MH EATEK felépítése, működésének sajátosságai

A szervezet struktúrája egy állománytáblán belül került kialakításra, felépítése hasonló más, önálló katonai szervezetéhez, ezért az ismertetés szintjén sem foglalkoznék olyan szervezeti elemekkel (vezető szervek, biztosító, kiszolgáló alegységek, elhelyezési szolgálat), melyek az alaprendeltetésből adódó feladatok végrehajtási keretei biztosítják. Természetesen ezzel nem áll szándékomban háttérbe helyezni a jelentőségüket.

Az alaprendeltetés a végrehajtó szervek, valamint a területi szervek tevékenységén keresztül valósul meg.

A végrehajtó szervek a gödöllői bázison kerültek kialakításra, *felépítésük a következő:*

Elektronikai mérnök - műszaki szolgálatfőnök (pk. mk.-mű.h.) alárendeltségében:

- technikai tervező osztály,
- adatfeldolgozó osztály.

Parancsnok gazdálkodási és ellátási helyettes alárendeltségében:

- gazdálkodási osztály,
- ellátó és nyilvántartó osztály,
- tároló osztály.

A végrehajtó szervek feladata többsikú:

- tervezik, szervezik az elektronikai ATB részükre meghatározott MH szintű feladatait;

- irányítják a területi szervek azonos tevékenységet folytató szervezeti elemeit;
- profilírozás keretében végrehajtják a fenntartási anyagokkal kapcsolatos gazdálkodási, ellátási feladatokat.

A szervezeti elemek az ATB általános folyamatrendjének megfelelően kerültek kialakításra, alapvető feladataik megnevezésükben testesülnek meg, így azok részletes ismertetésétől eltekintek.

Az MH EATEK keretein belül négy területi szervezet működik:

1. Híradóanyag javító és ellátó raktár (HAJER), Nyíregyháza

Alapfeladatát képezi az állománytáblás hadinormás eszközök MH szintű tárolása, illetve a katonai szervezetek ezen eszközökkel történő ellátása, valamint a tárolásban levő eszközök 4. TK szintű javítása.

2. Híradóanyag Javító és ellátó raktár (HAJER), Péterváására

Feladata a kiképzési, őrzésvédelmi eszközök, speciális mérőműszerek, lúgos akkumulátorok MH szintű tárolása, javítása. Jelenleg kiemelt feladatként végzi a harcászati rádiórelé állomások felújítását.

A fenti szervezeti elemek tekintetében két sajátosságot emelnék ki. Az egyik az, hogy kizárólag végrehajtói feladatokat látnak el, melyek tervezése a gödöllői bázison történik, a másik szervezeti jellegű. Az 1.-2. HAJER önálló elhelyezésben objektum fenntartói feladatokat lát el, így szervezeti felépítése megegyezik más, önálló állománytáblával rendelkező katonai szervezetek felépítésével.

Számítástechnikai javító és ellátó raktár (SZJER), Budapest

Az EATEK parancsnok szolgálati alárendeltségében, a szolgálatfőnökség Elektronikai Osztályvezetőjének közvetlen szakmai irányítása mellett végzi a SZÜNY eszközök, fenntartási- és segédanyagok MH szintű gazdálkodásával, ellátásával, illetve mint területi szervíz Budapest és körzetében diszlokáló szervek és szervezetek eszközeinek technikai kiszolgálási feladatait. Kizárólag központi feladatok végrehajtására kiala-

kított szervezeti elem, biztosítását, kiszolgálását a gödöllői bázis, illetve az MH HTI végzi.

Néhány szóban tevékenységünk fontosabb területeiről:

Gazdálkodási feladataink végrehajtását több negatívan befolyásoló tényező motiválja. Az egyik és talán legérzékenyebben érintő, a rendelkezésre álló források, azaz a költségvetés adta lehetőségek szűkössége. A szolgálatfőnökség 1990. évi realizált kereteit figyelembevéve, és azt bázisnak tekintve 1993-ra nominál értékben lehetőségeink 56 %-ra zsugorodtak.

Ha ezt reál értékben próbáljuk kifejezni, számolva az ÁFA és VÁM tételekkel, valamint az éves inflációs rátával, akkor az utóbbi az 1990. évinek a 30 %-át sem éri el. Ezen belül az 50 %-ban előregedett eszközpark mellett a fejlesztés a költségvetésben elfoglalt részarányát tekintve 58 %-ról 8 %-ra esett. Ezek a korlátok tovább konzerválták az elavult technikai színvonalat.

Befolyásoló tényezőként jelentkeznek a beszerzési források beszűkülése, mely a hazai hadiipari gyártás, valamint a külkereskedelem visszaesésének következménye.

Gondjaink megoldása érdekében erőnkön felül igyekszünk a piacutatás, versenyztetés eszközeivel a rendelkezésre álló forrásokat minél hatékonyabban felhasználni.

A katonaiszervezetek **ellátása** területén fenntartási anyagellátás vonatkozásában ez évtől kísérleti jelleggel áttértünk az egytagozatos, rászállítási módszer bevezetésére. Az ellátás végrehajtása érdekében 34 katonai szervezet került kijelölésre, mint helyőrségi ellátó pont. A területet járatok szervezésével oldjuk meg évi egyszeri soros ellátás keretén belül.

Eszköz, illetve soronkívüli fenntartásianyag ellátást továbbra is vételezéssel tervezzük.

Tárolási feltételink az átszervezés során beáramló nagy mennyiségű

eszköz ellenére megfelelő szinten vannak, melyet **tárolási kapacitásunk mutat:**

Zárt: 24.200 m²

Fedett: 18.800 m²

Nyitott: 31.200 m² és 4.800 m² szükség tároló

A fenti kapacitások kihasználásával jelenleg:

1.068 mobil fkt.

520 stab. fkt.

37.000 készlet tárolását hajtjuk végre.

A **technikai** biztosítási feladataink jelentős részét a fenntartási anyagok műszaki feldolgozása, különböző, elsősorban repülésirányítás területén jelentkező külső szolgáltatások menedzselése, valamint az ipari jellegű javítások, felújítások tervezése, szervezése jelenti.

A rendelkezésre álló források, ezen belül a felújításra elkülöníthető keretek (1993-ban az összeret 3 %-a) figyelembevételével az 5. TK-nak megfelelő bevizsgálás, szükség szerinti javítás (BSZJ) módszerét vezetjük be. Melynek következtében ugyan a követelményeknek megfelelő technikai állapotba kerül az eszköz, azonban hosszabb távon nem biztosítja üzembentartását.

A rendelkezésemre álló szűk keresztmetszetben igyekeztem átfogó képet adni a szervezet felépítéséről, tevékenységéről, természetesen a teljesség igénye nélkül.

AKTUÁLIS

A TERMÉKAZONOSÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI, JAVASLAT AZ MH TERMÉKAZONOSÍTÁS ÚJ RENDSZERÉNEK KONCEPCIÓJÁRA

Tóth László¹

A logisztikai módszerek alkalmazása hatékonyságának egyik meghatározó eleme az anyagi folyamatokban áramló termékek azonosítására használt termékazonosító, valamint a komplex tevékenységet támogató termékazonosítási rendszer. A Magyar Néphadseregben a 70-es évek elején a Nemzetközi Egységes Anyagi Kódra (NEAK) alapozva dolgozták ki és vezették be a Néphadseregi Termékkód rendszert (NTK). A VSZT-KGST országok követelményeinek és hadiiparának igényeit kielégítő NEAK orientált termékkód és termékazonosítási rendszer nemzeti sajátosságoknak megfelelően módosított változata - a technikai és szoftver eszközrendszerekben bekövetkezett jelentős változások ellenére is - a jövő termékazonosítási módszerei kifejlesztésének gátja. A jelenlegi helyzetet és - gazdasági lehetőségeinket figyelembe véve - a közelebbi jövőt kívánja ismertetni a szerző.

MH Hadigazdálkodási Csoportfőnökség

1. Általános ismeretek, fogalommeghatározások, különféle termékazonosító rendszerek

1.1. Általános ismeretek, fogalommeghatározások

A Magyar Honvédségben a termékazonosítás minden gazdálkodási szinten feladatok sokaságának végrehajtását jelenti. E témakör a hagyományos gazdálkodási folyamatok igen speciális részterülete. Terminoló-

¹ Tóth László mk.őrnagy, MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ Termékazonosító osztályvezető

giája ebből adódóan nem egyértelmű. A különböző végrehajtó szervezetek nem minden esetben értik ugyanazt a tartalmat, az azonosnak tűnő fogalmak alatt. Ezért a téma részletes tárgyalása előtt célszerű és szükségszerű néhány olyan fogalmat meghatározni, ami az egyértelműséget biztosítja.

Az alábbiakban leírt fogalom meghatározások ezt a célt szolgálják.

Termékazonosító paraméterek:

Valamely termék azon tulajdonságainak, jellemzőinek, paramétereinek összessége, amelyek alapján a termék mibenléte, az azt felhasználó számára, a felhasználó igényeit figyelembevéve, egyértelműen meghatározható.

Termékazonosító, azonosító, termékkód:

Az előzetesen definiált módon és formában kialakított termékazonosító paraméterek alapján - valamely rendszerbe foglalt módszerrel, emberi intelligenciát felhasználva - létrehozott számsorozat (numerikus azonosító), amit a termékhez logikailag és esetlegesen fizikailag is hozzárendelnek.

Termékazonosító rendszer:

Azon szabályrendszerek és definíciók összessége, amelyek meghatározzák - a definiált módon és formában kialakított termékazonosító paraméterek alapján - a termékhez *létrehozandó termékazonosító*:

- termékbesorolási rendszerét,
- strukturális felépítését,
- formáját és
- kialakításának módszerét.

Termékazonosítás:

A különféle feladatoktól függően, a termékazonosítás több fogalmi kategóriát is tartalmazhat. *Ezek a következők:*

T1: A definiált módon és formában kialakított termékazonosító *paraméterek alapján - valamely rendszerbe foglalt módszerrel, emberi intelligenciát felhasználva - a termékazonosító létrehozása*, valamint logikai és esetleges fizikai hozzárendelése a termékhez.

T2: A definiált módon és formában kialakított termékazonosító paraméterek alapján, *a T1-ben leírtak szerint már korábban létrehozott termékazonosító* logikai és esetleges fizikai hozzárendelése a termékhez.

T3: A termék anyagi megjelenéséből megállapítható tulajdonságok, jellemzők, paraméterek alapján, a T1-ben leírtak szerint már korábban létrehozott termékazonosító logikai és esetleges fizikai hozzárendelése a termékhez.

T4: A T1-ben leírtak szerint már korábban létrehozott termékazonosító alapján, a termék definiált módon és formában kialakított termékazonosító paramétereinek megismerése.

T5: A különféle termékazonosító rendszerekben is megtalálható, ugyanazon termékhez létrehozott termékazonosítók összerendelése,

Automatikus termékazonosítás:

Az automatikus termékazonosítás egy módszer, melynek segítségével a T1; T2; T3 valamelyikével a termékhez logikailag és fizikailag hozzárendelt azonosító alapján, egy speciális berendezéssel, számítógépi támogatással a T4 automatikusan végrehajtható.

Az automatikus termékazonosítás alapja a termékazonosító, amelyet valamilyen, az automatikus azonosítás követelményét kielégítő formában és módon jelenítenek meg a terméken vagy annak csomagolásán, illetve különféle a termékhez kapcsolódó dokumentációkban.

Elterjedt megjelenési formák:

- vonalkód;
- mágnescsík;
- aktív/passzív mágneskártyák;
- rádiófrekvenciás jelzés.

Az automatikus felismerést egy a rendszertől függő speciális berendezés - kód olvasó - valósítja meg, amely a termékparaméterek megjelenítése érdekében valamilyen számítástechnikai eszközzel közvetlen vagy közvetett kapcsolatban áll.

Termékazonosítási rendszer:

A termékazonosítási rendszer a termékazonosítás azon legmagasabb szintű szerveződése, melyben a termékazonosítás különböző megjelenési formái egységesen szabályozott rendszerben szolgálják a különféle folyamatokban, a termékazonosítással kapcsolatos igények kielégítését.

A termékazonosítási rendszer elemei:

- szabályozórendszer
- szervezetek
- kapcsolati elemek
- a rendszert működtető intelligencia
 - *emberi*
 - *gépi*
- a termékazonosító rendszer
 - *a termékazonosító*
 - *a termékazonosító paraméterek*
 - *leírt módon meghatározva*
 - *rendszerbe foglalva*
- adatállományok

1.2. Különböző termékazonosító rendszerek a Magyar Köztársaságban és a Magyar Honvédségben

A Magyar Köztársaságban a termékek azonosítására különböző rendszerek alakultak ki, elsősorban a gazdasági, gazdálkodási folyamatok segítésére. Ezen termékazonosítási rendszerek és termékazonosító rendszereik speciális feladatokat látnak el, egymással egyszerű formában nem hozhatók kapcsolatba.

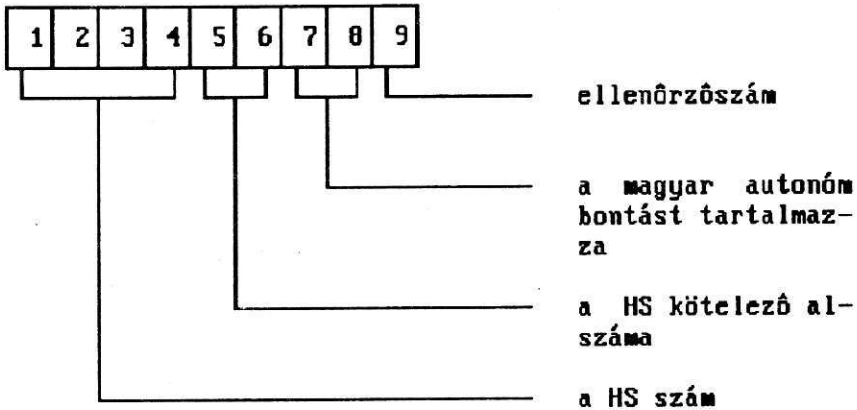
A Magyar Honvédségben, hasonlóan a polgári területhez, egyidőben többféle termékazonosítási rendszer is működik, valamint léteznek olyan rendszerek, melyek hatókörébe a piacgazdaság kialakulásával az MH is belekerül.

Ezen termékazonosítási rendszerek termékazonosító rendszerei közül **néhálynak fontosabb jellemzői a következők:**

a.) Az import beszerzéseknél kötelezően előírt **Kereskedelmi Vámtarifaszám**, amely az EGK országokban is alkalmazott *Harmonizált Nomenklaturára (HS) alapul*.

- **termékkör:** valamennyi, a külkereskedelemben Magyarországra importált termék
- **rendeltetése:** az importban beérkezett termékek csoportosítása a vámtarifa megállapításához
- **alkalmazási terület:** az import termékek valamennyi vámolásával és vámtarifa megállapításával kapcsolatos tevékenység
- **kiadmányozó:** Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma
- **kapcsolódási lehetőségei:** az iparban és kereskedelemben, valamint a gazdaság statisztikai rendszerében alkalmazott más termékazonosító rendszerekkel részben algoritmizálható módszerrel, míg az MH-ban alkalmazott termékazonosító rendszerekhez csak nem algoritmizálható (manuális hozzárendelés) módon.
- **a kódszám tulajdonságai:**
 - 9 számjegyből áll
 - a kódszám termékcsoporthat jelöl, nem konkrét egyedi terméket

- felépítése:

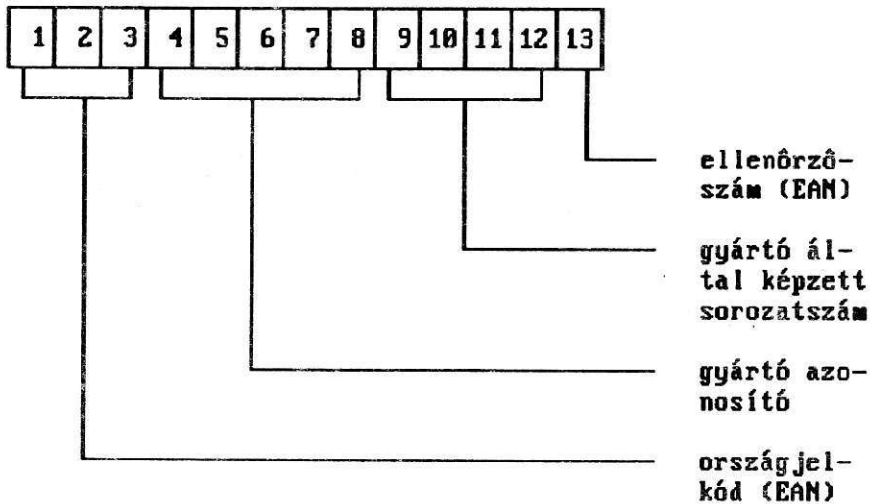
b.) A belkereskedelmi forgalomban alkalmazott különféle gyártó azonosítók, ill. kereskedelmi kódszámok, **kiemelve: ETK-EAN (az automatikus azonosítás meghatározó területe).**

- **termékkör:** valamennyi, a belföldi kereskedelmi forgalomban résztvevő termék
- **rendeltetése:** a gyártó, ill. kereskedő számára a megrendelések teljesítéséhez és a kereskedelmi tevékenység valamennyi területén, a termékek azonosítása
- **alkalmazási terület:** a nagy és kiskereskedelmi folyamatokban, a raktározásnál, a készletfigyelésnél, valamint áruházi rendszerekben, a fogyasztóhoz való eljuttatásig
- **kiadmányozó:** a terméket létrehozó termelő cég, illetve ETK-EAN esetén, a gyártó kódot a Gazdasági Kamara ETK irodája képi és kérésre biztosítja
- **kapcsolási lehetőségei:** az iparban és kereskedelemben, valamint a gazdaság statisztikai rendszerében alkalmazott más termékazonosító kódrendszerekkel részben algoritmizálható módszerrel, míg az MH-ban alkalmazott termékazonosító rend-

szerekhez csak nem algoritmizálható (manuális hozzárendelés) módon.

- **a kódszám tulajdonságai:**

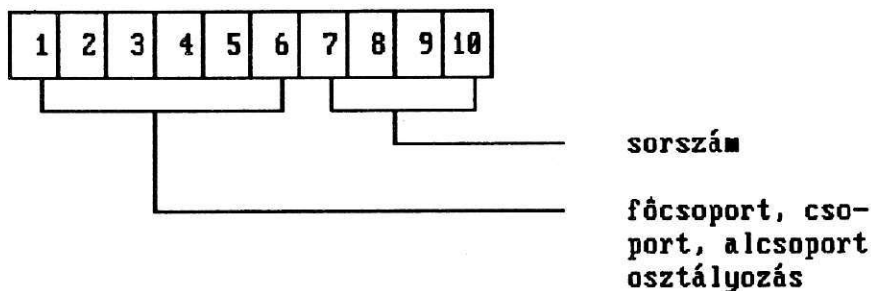
- a gyártó által létrehozott azonosító esetén a gyártó határozza meg
- *ETK-EAN* esetén:
 - *ETK*: 9 számjegy, *EAN* 3+9+1 számjegy
 - konkrét, egyedi terméket jelöl
 - felépítése:

c.) A Magyar Honvédségben a hadrendi elemek állománytábláiban szereplő haditechnikai és technikai eszközök, valamint anyagok csoportosítására alkalmazott Lajstrom Kód (Nomenklatúrakód)

- **termékkör:** az MH állománytábláiban szereplő valamennyi termék
- **rendeltetése:** az MH állománytáblás anyagainak szakanyagi bontása, valamint B-M szükséglet gyors meghatározása, csoportosítása

- **alkalmazási terület:** az MH állománytáblák összeállítása és anyagi összesítők, HKSZ jelentések
- **kiadmányozó:** HVK
- **kapcsolódási lehetőségei:** az MH-n belül bármely termékazonosító rendszerhez, csak nem algoritmizálható (manuális hozzárendelés) módon.
- **a kódszám tulajdonságai:**
 - 10 számjegyből áll
 - a kódszám bizonyos esetekben konkrét eszköz típust, más esetekben eszköz csoportot határoz meg
 - *felépítése:*

d.) A Magyar Honvédségben, egyes szolgálati ágaknál alkalmazott fegyvernemi azonosító (belső kód).

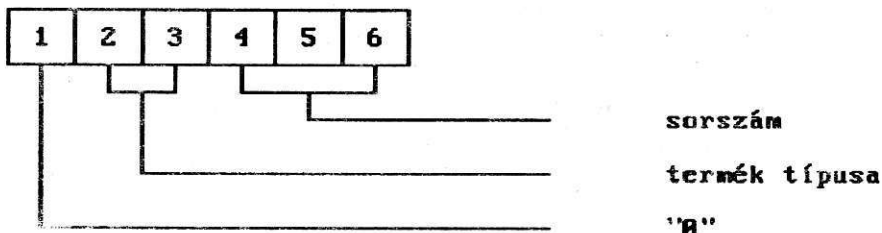
- **termékkör:** az adott szolgálati ág által anyagnemfelelősi körbe vont termékek (bizonyos esetekben a csapatbeszerzésű termékek kivételével)
- **rendeltetése:** a szolgálati ág gazdálkodási (anyagnemfelelősi) körében valamennyi termék azonosítása
- **alkalmazási terület:** a szolgálati ág valamennyi gazdálkodási folyamata

- **kiadmányozó:** az adott szolgálati ág felső v. középszintű gazdálkodó szervezete
- **kódszám tulajdonságai:** szolgálati ágtól függő struktúra és osztályozási rendszer
- **kapcsolódási lehetőségei:** bármely, az MH-ban vagy azon kívül alkalmazott termékazonosító kódrendszerrel nem algoritmizálható (manuális hozzárendelés) módon.

Az MH-ban alkalmazott fegyvernemi azonosítók a különféle fegyvernemeknél más-más. Ezen azonosítók részletes leírása a következő:

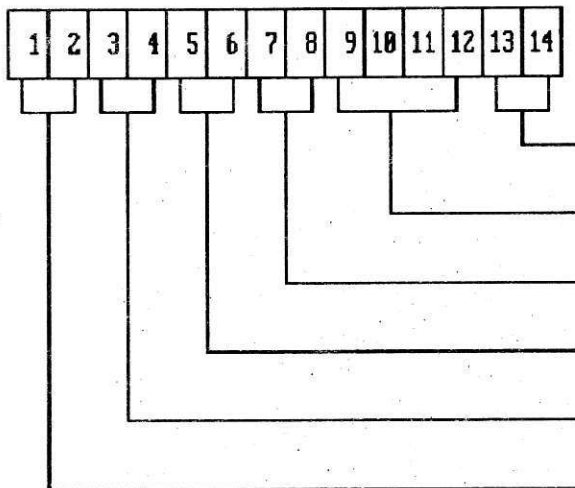
d/1.) MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség

- **termékkör:** az MH Páncélos és Gépjárműtechnikai Anyagellátó Központ (MH PCGTEK) ellátási körébe tartozó eszközök, anyagok
- **rendeltetése:** a belső nyilvántartás, forgalmazás
- **alkalmazási terület:** a katonai szervezetek ellátásának alapja
- **kiadmányozó:** MH PCGTEK
- **kapcsolódási lehetőségei:** a rajkszám alapján tételenkénti megfeleltetéssel, manuálisan kapcsolható a HETK-hoz.
- **kódszám tulajdonságai:**
 - 6 számjegyből áll
 - *felépítése:*

d/2.) MH Térképész Szolgálatfőnökség

- **termékkör:** az MH Térképész Szolgálat szaktechnikája és termelési fogyóanyagai
- **rendeltetése:** a belső nyilvántartás, forgalmazás
- **alkalmazási terület:** a katonai szervezetek ellátásának alapja
- **kiadmányozó:** MH Tóth Ágoston Térképészeti Intézet
- **kapcsolódási lehetőségei:** tételenkénti megfeleltetéssel, manuálisan kapcsolható a HETK-hoz.
- **a kódszám tulajdonságai:**
 - HETK formátumú, 14 számjegyből áll
 - *felépítése:*
 - Térképész szaktechnika:

ellenőrzőszám

üres

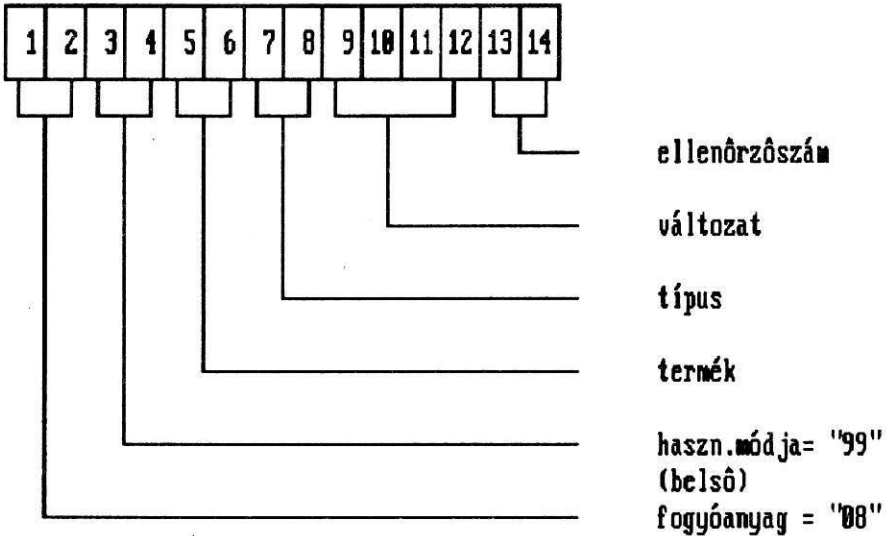
eszköz

cikksop. I.:II.

haszn.módja= "99"
(belső)

kísért.tárgyi
eszköz = "09"

- Térképész termelési anyagok:

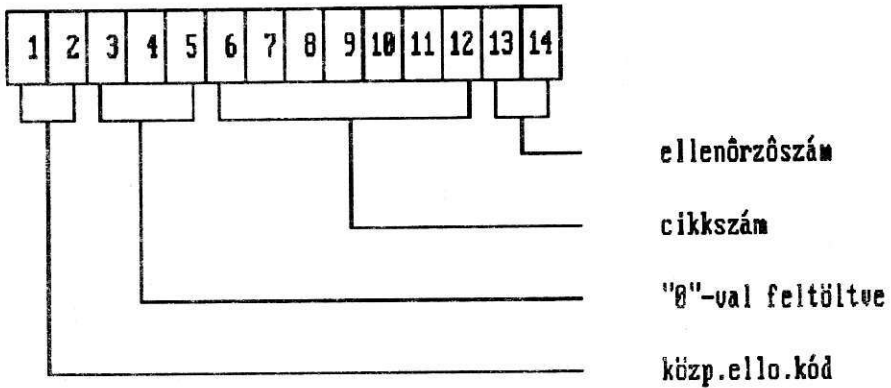

d/3.) MH Mérésügyi Szolgálat

- **termékkör:** az MH Mérésügyi Szolgálat ellátási körébe tartozó általános mérőeszközök (mérőműszerek és mértékek)
- **rendeltetése:** a belső nyilvántartás, forgalmazás
- **alkalmazási terület:** a katonai szervezetek ellátásának alapja
- **kiadmányozó:** MH Mérésügyi Szolgálatfőnökség
- **kapcsolódási lehetőségei:** tételenkénti megfeleltetéssel manuálisan kapcsolható a HETK-hoz.
- **kódszám tulajdonságai:**
 - 4 számjegyből áll
 - az eszköz cikklista szerinti folyószáma

d/4.) HVK Katonai Felderítő Hivatal

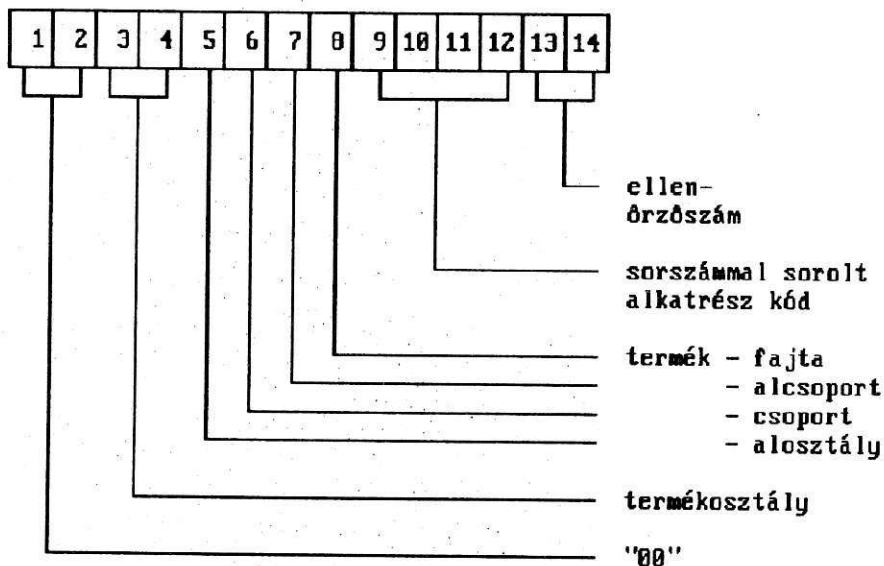
- **termékkör:** a HVK Katonai Felderítő Hivatal ellátási körébe tartozó felderítő eszközök, szakanyagok
- **rendeltetése:** a belső nyilvántartás, forgalmazás
- **alkalmazási terület:** a katonai szervezetek ellátásának alapja
- **kiadmányozó:** HVK Katonai Felderítő Hivatal
- **kapcsolódási lehetőségei:** tételenkénti megfeleltetéssel manuálisan kapcsolható a HETK-hoz.
- **kódszám tulajdonságai:**
 - HETK formátumú, 14 számjegyből áll
 - *felépítése:*

e.) A Magyar Honvédségben a termékek egységes azonosítására elrendelt központi azonosító, a **Honvédségi Egységes Termékkód (HETK)**.

- **termékkör:** az MH gazdálkodási körébe vont valamennyi termék

- **rendeltetése:** az MH-ban a termékek egységes azonosítási rendszerének megvalósítása
- **alkalmazási terület:** az MH gazdálkodási rendszere, annak különféle gazdálkodási és gazdálkodást segítő folyamatai
- **kiadmányozó:** MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ
- **kapcsolódási lehetőségei:** mivel a kódszám független mindenfajta szolgálattól, anyagnemfelelőstől és gazdálkodási (ellátási) rendszertől, így csak a termékhez kötődik, bármilyen termékazonosító rendszerhez kapcsolódása csak nem algoritmizálható (manuális hozzárendelés) módon valósítható meg.
- **kódszám tulajdonságai:**
 - első elrendelésekor 13 számjegyből, a mai helyzetben 14 számjegyből áll
 - *felépítése:*

Következtetések:

- A./ A vázolt különféle termékazonosító rendszerek és az abban alkalmazott kódszámok, a HETK kivételével, speciális rendeltetéssel bírnak (valamely folyamathoz kötődnek).
- B./ A különféle termékazonosító rendszerek egymás közötti kapcsolata nem algoritmizálható, a megfeleltetés csak manuális módszerrel lehetséges.
- C./ A termékazonosító rendszerek egymásraépültsége a különféle gazdálkodási folyamatokban egyértelműen meghatározott, helyük, szerepük a folyamatokban szintenként az *1.sz.ábrán* látható.

Mivel a folyamatok összefüggnek, látható, hogy az MH termékazonosítási rendszerének biztosítania kell a különféle gazdálkodási folyamatok kiszolgálására, az azonosító rendszerek közötti megfeleltetési lehetőséget. Ezt a feladatot a HETK rendszer teljes egészében elláthatja, mivel az egyetlen olyan egységes kódszámrendszer, amely független a gazdálkodás különféle folyamataitól.

A HETK termékosztályozási szisztéma csak a termékek tulajdonságait veszi figyelembe, független az ellátási rendszertől és az anyagnem-felelőstől, csak a termék azonosítását szolgálja. Típus egyedi azonosító rendszer, amely jelentése, hogy az azonos típusú, azonos tulajdonságokkal és paraméterekkel rendelkező termékeket azonosítja nem egyedileg. Ez azt jelenti, hogy valamennyi olyan termék, amelynek az összes rendszerbefoglalt termékazonosító paramétere egyforma, ugyanazt az azonosítót (HETK) kapja, bármelyik szolgálati ág ellátási körébe is tartozzon (T1, T2).

A *2.sz. ábra* a különféle termékazonosító rendszerek kapcsolódási pontjait mutatja. A célt, mely szerint a rendszerből tetszőleges bemeneti pontról, bármely azonosító elérhető legyen, a HETK biztosíthatja.

2. Az MH termékazonosítási tevékenységének elemzése

2.1. A termékazonosítási rendszerrel szemben támasztott követelmények a katonai szervezeteknél

A katonai szervezeteknél a termékazonosítás döntően a különféle eszközök üzemeltetése során jelentkezik a 3.sz ábrán vázolt rendszerben. Az üzemeltetés egész folyamatában a technikai kiszolgálás és a meghibásodás során felmerülő termékigény követeli meg az egyértelmű azonosítást az ellátási tevékenység lefolytatásához. Ez kétféle módon valósul meg, mint ahogy a 4.sz. ábrán látható:

- a./ azon termékekhez melyek központi biztosításúak - a raktárból vagy a központi ellátó szervtől való igényléshez - hozzá kell rendelni a központilag kialakított és biztosított azonosítót (T2,T3),
- b./ a csapatbeszerzésű termékek esetén a beszerzett termék adminisztrációjához (elszámolás, nyilvántartás, raktározás) egy azonosítót kell kialakítani (T1).

Az eszközök üzemeltetése mellett a termékazonosítás másik területe az alaprendeltetésből adódó feladatok végrehajtásához szükséges központi biztosítású termékek azonosítása. Ez a feladat az eszköz üzemeltetés a./ pontjának megfelelő, kapcsolati rendszerét a 3.a. sz. ábra szemlélteti.

És végül az alaprendeltetésből adódó feladatok végrehajtásához szükséges csapatbeszerzés hatáskörébe tartozó termékek esetében az eszköz üzemeltetés analógiájára a b./ pont szerinti termékazonosítást kell végrehajtani.

Fentieknek megfelelően, a termékazonosítási rendszernek *két követelményt kell teljesíteni a katonai szervezeteknél:*

- A központi biztosítású termékekre az azonosítónak központilag biztosított módon állandóan rendelkezésre kell állnia és a termékhez egyértelműen hozzárendelhetőnek kell lennie.

- A csapatbeszerzésű termékek azonosítóinak kialakításához egységes szabályrendszert kell biztosítani a katonai szervezetek részére.

2.2.A termékazonosítási rendszerrel szemben támasztott követelmények a központi ellátó szerveknél (a továbbiakban: KESZ)

A központi ellátó szervek alaptevékenysége a katonai szervezetek ellátása a gazdálkodási körökbe tartozó termékekkel. Pontosabban, a központi ellátó szervek felelősek azért, hogy a katonai szervezetek által igényelt termék, a megfelelő időben, a megkívánt mennyiségben, meghatározott minőségben, a megfelelő helyen és a lehető leggazdaságosabb áron rendelkezésre álljon. Ebben a feladatsorban a termékazonosítási rendszernek döntő szerepe van.

A termékeknek a katonai szervezetekhez való eljuttatási folyamatában a termékazonosítás helye, szerepe az 5.sz. ábra szerint kettős. Egyfelől a termékazonosítóhoz való hozzájutás és azoknak a termékhez való hozzárendelése, illetve a katonai szervezetekhez történő eljuttatása (T2, T4), másfelől a katonai szervezetek termék igényeinek - melyek a központi kiadott azonosítóval érkeznek - azonosítása, és a termékek eljuttatása a csapatokhoz (T4). Ezen folyamatok részletesebb elemzése a 6.sz.ábrán látható.

A folyamatokból látható, hogy a központi ellátó szervnek a termékazonosításban a *következő feladatai vannak:*

- Újonnan a központi ellátó szervhez kerülő termékhez - ha termékazonosító paraméterei alapján megállapítható, hogy már szerepel a nyilvántartásban - a már meglévő azonosító hozzárendelése (T2).
- Amennyiben nem szerepel a termék a központi ellátó szerv nyilvántartásában, a központi termékkód-nyilvántartáshoz azonosító igény megküldése.
- A központi termékkód-nyilvántartás alapján kialakított azonosító hozzárendelése a termékhez, és eljuttatása - a katonai szervezetekhez (T2-T4).

- A katonai szervezetek termék igényeinek felismerése és azok kielégítése (T4).

Fentiekből következően, a termékazonosítási rendszerrel szemben támasztott követelmények a központi ellátó szervek szintjén:

- A katonai szervezetekhez, a termék igényléséhez a központi biztosítású termék központilag kialakított azonosítóját kell eljuttatni, az azonosítási igény felmerülése előtt.
- Az újonnan a rendszerbe kerülő termékek azonosítóját egyértelműen és a rendszer által megkövetelt idő alatt kell kialakítani.
- A központi biztosítású termékekhez, központilag kialakított azonosítót kell hozzárendelni.
- Az inkurrencia elkerülése érdekében a különféle anyagnemfelelősök ellátási körében levő azonos termékekhez ugyanazt az azonosítót kell rendelni.

2.3. A termékazonosítási rendszerrel szemben támasztott követelmények a felsőszintű gazdálkodó szervezetek szintjén

A felsőszintű gazdálkodó szervezeteknél a termékazonosítás, az eszközök, eszközrendszerek MH-beli rendszerbevonási feladatai kapcsán jelentkezik. Ezen feladatok egy komplex termékazonosítási rendszert (módszert) feltételeznek. A 7.sz.ábrán vázolt folyamat a termékazonosítás helyét, szerepét mutatja meg, a felsőszintű gazdálkodó szervezetek rendszerbevonási feladataihoz kapcsolódóan.

A termékigény megfogalmazásakor, a piackutatáskor és a beszerzés tervezése kapcsán lehetségesek termékazonosítási feladatok. Azonban ezek nem köthetők a rendszerbe majdan bevont konkrét termékhez. A termékazonosítás a beszerzés tervezése után merülhet fel legkorábban. Bár az ábrán vázolt folyamatban ezután a jelenlegi, általánosan alkalmazott szabályozásnak megfelelően a beszerzés következik. Az MH egyes szolgálati ágainál azonban a rendszerbevonási folyamatban, az ábrán "A" és "B"-vel jelzett blokkok felcserélődtek, ami azt jelenti, hogy már a beszerzés tervezése után, a termékazonosító paraméterek és a termékazo-

nosító kialakításra kerülnek. A beszerzés után tehát a termék már a kialakított azonosító kódszámmal kerül az MH rendszerébe.

Ennek alapján követelményként merülnek fel a következők:

- A termékhez az azonosító már a beszerzés tervezésekor hozzárendelhető legyen.
- A rendszerbevonás folyamatában a terméknek azonosítóval való ellátásához, a felsőszintű gazdálkodó szervezetek számára valamennyi szükséges információnak rendelkezésre kell állnia.

2.4.Összefoglalt következtetések, a termékazonosítási rendszerrel szemben támasztott összevont követelmények az MH-ban

A termékazonosítás rendszerének összevontan, integráltan kell tartalmaznia a termékazonosítási feladatokat. Ennek megfelelően a termékazonosítás rendszerének *az alábbi célokat kell elérnie:*

- Komplex információszolgáltatás valamennyi gazdálkodási szint számára.
- Egységes termékkód rendszer, központi kódbiztosítás.
- A különböző gazdálkodási folyamatok maximális támogatása.

A célok eléréséhez szükséges - a termékazonosítás rendszerével szemben támasztott - *követelmények összevontan a következők:*

- Biztosítsa az MH-ban és kapcsolati rendszerében működő termékazonosító rendszerek között a kölcsönös megfeleltetés lehetőségét.
- Biztosítsa, hogy a különböző szintű felhasználóknak kellő időben, kellő helyen, nagy biztonsággal rendelkezésére álljon a terméket azonosító információ.
- Központilag kiadott termékazonosítót kell biztosítani a központi biztosítású termékekhez, és az anyagnemfelelősök által meghatározott termékek körére (normák karbantar-

tásához, ill. a különféle információrendszerekben szereplő jelentésköteles termékekhez).

- Az MH rendszerében, a központi biztosítású termékazonosítók körében (lásd előző pont), a rendelkezésre álló információk alapján az azonosnak ítélt termékeket ugyanazzal az azonosítóval kell ellátni, bármely anyagnemfelelős ellátási körébe is tartozzon.
- Biztosítsa a csapatbeszerzésű termékek körében az azonosítást, egyértelmű azonosítást és azonosítóval való ellátást.

3. Az MH egy komplex termékazonosítási rendszerének koncepciója

Az 1-2. pontokban a termékazonosítás fogalmi kategóriáinak tisztázása, a különféle termékazonosító rendszerek és ezek folyamányaként a termékazonosítással szemben támasztott különféle követelmények kerültek elemzésre. Az összefoglalt következtetésekben megfogalmazásra került az az általános elvárás sorozat amelyre való megfelelés a termékazonosítás új rendszerének megvalósulását jelenti.

A célok megvalósítása és a követelményrendszer a termékazonosítás magasabb szintű megközelítését követeli meg. Ennek megfelelően javaslatomban a termékazonosítási rendszernek három egymásbaintegrált szintjét, részét, egységét különböztetek meg, amelyeket komplex egészben, egységes szervezetbe foglalva a 8, 9, 10, 11. számú ábrák jelenítenek meg.

E három rész a következő:

- A központilag képzett és biztosított termékazonosító képzésének és használatbavételének szintje (az ábrákon a legfelső tevékenység-sorozati szint).
- A termékazonosítás információs rendszere (termékinformációs rendszer, továbbiakban: TIR, az ábrákon az alsó tevékenység-sorozati szint).
- A termékazonosítással kapcsolatos adathalmazok, számítógépi adatállományok és kapcsolódási rendszerük a különféle szintű

szervezetekben (az ábrákon a középső, vonalakkal határolt terület.).

Negyedikként említhetnénk - mivel az ábrákon szemléletesen megjelenítődnek - a termékazonosítási rendszer számítástechnikai elemeit, melyek nélkül a rendszer működésképtelen lenne. Külön részletezése ezeknek az eszközrendszereknek azonban ezen javaslat szintjén nem célszerű, a javaslat terjedelmi korlátai miatt.

A termékazonosítási rendszer *három fő elemének* részletes leírása a következő:

A.) A központi termékazonosító-képzés és biztosítás rendszere

A termékazonosítás komplex rendszerének elemzése során igényként merült fel egy központilag kialakított és biztosított termékazonosító megléte. A javasolt termékazonosítási rendszerben ezen termékazonosító szerepét a korábban a Magyar Honvédségben alkalmazott "*Néphadseregi Termékkód*" (NTK) - majd az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnök 254/1992. (HK 22.) sz. intézkedése szerint a "*Honvédségi Egységes Termékkód*" (HETK) - tölti be. A HETK strukturális felépítése az NTK-éhoz képest változatlan, kialakításának és biztosításának módja lényegében szintén.

Három fontos ok miatt kell megmaradnia az egységes központilag kialakított termékazonosítónak. *Ezek a következők:*

- az MH-ban és kapcsolati rendszerében ez az egyetlen olyan termékazonosító rendszer, amely a termékek alapvető tulajdonságai alapján végzi a csoportosítást, kódképzést és nem valamely felsőszintű gazdálkodó gazdálkodási folyamataiban kíván szerepet betölteni. Független az ellátási rendszertől és az anyagnemfelelőstől, csak a termék azonosítását szolgálja. Az MH valamennyi szolgálati ága által használható rendszert képez és egységes szerkezetbe foglalja a termékeket. Termékcsoportosítása és a kódszámképzés mechanizmus ugyan a mai kor új - a rendszer létrehozásakor még előre nem láthatott - követelményeinek nem mindig felel meg, *de és ez a második ok:*

- a jelenlegi termékazonosító rendszer leváltása, kicserélése egy másfajta struktúrájú, termékcsoportosítású és képzési mechanizmusú rendszerre, költségeit tekintve az MH részére a mostani pénzügyi feltételek mellett, lehetetlen. A honvédség mai költségvetési szintjén arra sincs lehetőség, hogy egyáltalán vizsgálat tárgyává tegye a fenti lehetőséget;
- *a harmadik ok* az információ, illetve annak hiánya. Mit is jelent ez? A Magyar Honvédség bármely szervezeti szintjén az elemzésben leírt módon jelentkező termékazonosítási igény kielégítetlensége jelenti a legnagyobb problémát. Erről a termékazonosító rendszer nem tehet, a termékazonosítási rendszer hibáiért nem vonható felelősségre. A javaslatban éppen ezért igen fontos szerep jut a termékinformációs rendszernek, mely elválaszthatatlan a kódbiztosítási tevékenységtől.

Első számú alapelv:

A termékazonosításhoz szükséges információnak, a termékazonosítás bármely formáját (T1-T5) alapul véve, az azonosítást végző szervezeti elemnél, egyednél - a termékazonosítási igény felmerülésekor - rendelkezésre kell állnia.

Erről a későbbiekben, a TIR leírásánál említést teszek.

Visszatérve a központi termékazonosító-képzés és biztosítás rendszeréhez:

Az ábraszorozat megpróbálja végigkövetni a kódbiztosítás folyamatát a felsőszintű gazdálkodó szervezetektől a katonai szervezetek (csapatok) szintjéig. A rendszer feltételezi a gazdálkodási struktúra, illetve a Magyar Honvédség jelenlegi felépítését. Látható, hogy valamennyi szervezeti elem - az MH ATIK-ot kivéve - termékazonosítási szaktevékenységet és termékazonosító alkalmazói tevékenységet is végez.

Az MH ATIK az egyedüli szervezet, amely csak termékazonosító képesséssel és biztosítással (T1, T2, T5) foglalkozik, mivel a termékek biztosításával kapcsolatos termékazonosítási tevékenység nem szakterülete (T3, T4).

FONTOS! : A termékazonosítási tevékenységhez (T3), a katonai szervezetek, illetve a KESZ-ek szintjén rendelkezésre kell bocsájtani a központi termékkód nyilvántartás *négy fő adatállományát, közvetlen hozzáféréssel, számítógépi kapcsolattal telefon-modemen keresztül:*

- a teljes központi termékkód nyilvántartás,
- eszközök ábrás katalógusa,
- eszközök és tartozékaik nyilvántartása,
- eszközök és alkatrészeik nyilvántartása.

Ötödikként említhető a gazdálkodás tárgyi eszközeinek központi nyilvántartása, azonban ez már csak a kapcsolódó tevékenységekhez lehet szükséges. A 11.sz. ábrán látható, hogy a katonai szervezetek T3 tevékenységéhez a KESZ-ek szakmai nyilvántartásainak is rendelkezésre kell állniuk.

A teljes rendszer az ábrákon leírásra került, ezért a további részletezésről eltekintek, egy összetevőt kivéve, amely az ábrákból nem is látszik, s ez a következő:

A már fentebb említett korábbi termékazonosítási rendszerben a rendszerhibákat növelte - és itt ismét az információ kerül előtérbe - az, hogy a központi termékazonosító-nyilvántartáshoz küldött termékazonosító igények nem minden esetben hordoztak elegendő információt a termék azonosítóval való ellátásához (T1). Ennek megvalósulása jelenik meg a 9.sz. ábrán az MH ATIK termékazonosítási tevékenységében az "ELÉG AZ INFORMÁCIO?" tartalmú négyyszögben. Azért, hogy ebből a négyyszögből minél kevesebb legyen a "NEM" irányú, KESZ-nek visszaküldött igény, az igények pontosabb megfogalmazására van szükség.

Mit jelent ez? Azt, hogy termékcsopontonként (HETK termékosztályonként, alosztályonként, stb.) a központi termékazonosító-kidolgozó szervezetnek (MH ATIK) ki kell dolgozni egy olyan "kérdőívet", amely adatainak kitöltése lehetővé teszi az adott termék egyértelmű azonosítását (T1). Az adatokat (termékazonosító paramétereket) a KESZ-ek szakembereinek kell összeállítani az MH ATIK munkatársaival, így a kódkiadói tevékenység biztonsága növekedni fog.

B.) A termékinformációs rendszer (TIR)

A termékinformációs rendszer jelentené azt a forradalmi változást, áttörést amelyet sokan várunk az MH új termékazonosítási rendszerétől. E komplex, elsősorban számítógépi rendszer azt fejezi ki, hogy mely szervezet (szint), mely másik szervezet (szint) számára milyen információkat, milyen formában adjon át, a termékazonosítási tevékenység megújításához, annak gyors és nagy biztonságú elvégzéséhez. A rendszer felhasználható az itt nem részletezendő különféle gazdálkodási, szervezési és más egyéb feladatok információ-biztosításához is.

A TIR alapvető fizikai megjelenési formája az IBM PC kompatibilis kisszámítógép (hálózat), valamint annak mágneses és elektronikus adathordozói (mágneslemez és számítógépek telefon-modemes kapcsolata).

A TIR fő eleme a központi termékazonosító-kidolgozó szervezet (MH ATIK), mivel itt állnak (állhatnak) rendelkezésre mindazok a szellemi és gépi erőforrások, amelyek ezt a rendszert működtetni képesek. A TIR részei, nem fontossági, hanem a 9.sz. ábra sorrendjének megfelelően:

a./ Ábrás katalógus

funkció: az eszközök és részegységeinek, alkatrészeinek, vagy különálló termékeknek, rendszerbefoglalt számítógépi grafikus (képi) megjelenítése a T3 tevékenység megkönnyítésére

adatok biztosítása: KESZ-ek, MH ATIK

kidolgozó: MH ATIK

lekérdezés: felsőszintű gazdálkodó szervezetek, KESZ-ek, katonai szervezetek.

b./ Eszköz-alkatrész összerendelés

funkció: az eszközök és alkatrészeinek adatbázisba foglalása a T3 tevékenység megkönnyítésére

adatok biztosítása: KESZ-ek, MH ATIK

kidolgozó: KESZ-ek, MH ATIK

lekérdezés: felsőszintű gazdálkodó szervezetek, KESZ-ek, katonai szervezetek.

c./ Polgári terméksoportosító rendszerek

funkció: adott terméknek a különféle, nem honvédségi, termékazonosító rendszerekben szereplő terméksoportosító, termékazonosító kódszámának lekérdezése, elsősorban import termékek esetén (T1, T2, T5)

adatok biztosítása: Ipari és Kereskedelmi Minisztérium, KSH, MH ATIK

kidolgozó: MH ATIK

lekérdezés: felsőszintű gazdálkodó szervezetek, KESZ-ek.

d./ A teljes központi HETK nyilvántartás

funkció: az MH központi termékkód-nyilvántartásában szereplő termékek adatainak lekérdezése a T2, T4 tevékenység megkönnyítésére

adatok biztosítása: MH ATIK

kidolgozó: MH ATIK

lekérdezés: valamennyi, a termékazonosításban résztvevő katonai szervezet.

e./ Hadrend, állománytábla, Lajstrom Kód

funkció: a katonai szervezetek állománytábláiban szereplő Lajstrom Kódok alapján a "szükséglet" és a "biztosított" eszközök lekérdezése

adatok biztosítása: HVK, katonai szervezetek: "biztosított" adatok

kidolgozó: MH ATIK

lekérdezés: felsőszintű gazdálkodó szervezetek, KESZ-ek.

f./ A gazdálkodás tárgyi eszközei

funkció: az MH tárgyi eszköz törzsállományainak lekérdezése, bővítése

adatok biztosítása: felsőszintű gazdálkodó szervezetek, KESZ-ek, katonai szervezetek

kidolgozó: MH ATIK

lekérdezés: felsőszintű gazdálkodó szervezetek KESZ-ek, katonai szervezetek.

g./ Eszköz-tartozék összerendelés

funkció: az eszközök és tartozékaiknak lekérdezése

adatok biztosítása: KESZ-ek

kidolgozó: MH ATIK

lekérdezés: valamennyi, a termékazonosításban résztvevő katonai szervezet.

h./ A KESZ-ek szakmai nyilvántartása

funkció: a KESZ-ek gazdálkodási és egyéb folyamataiban alkalmazott adatok lekérdezése

adatok biztosítása: KESZ-ek

kidolgozó: KESZ-ek

lekérdezés: katonai szervezetek.

i./ A csapatbeszerzésű termékek (CSBT) adatai

funkció: a csapatbeszerzésű termékek adatainak termékcsoportonkénti lekérdezése

adatok biztosítása: kódrendszer: MH ATIK, katonai szervezetek

kidolgozó: katonai szervezetek

lekérdezés: felsőszintű gazdálkodó szervezetek, KESZ-ek.

Mintahogy az ábrából is kitűnik ez a rendszer nagymértékben támogatja a katonai szervezetek termékazonosítási tevékenységét (T2, T3, T5). Biztosítja és lehetővé teszi, hogy a különféle - fent emített - termékazonosító rendszerek között a termékek kölcsönös azonosítása nagy biztonsággal és rövid idő alatt elvégezhető legyen. A TIR egyes részeiben megtalálható adatokkal segíti és támogatja a különféle gazdálkodási folyamatokat is.

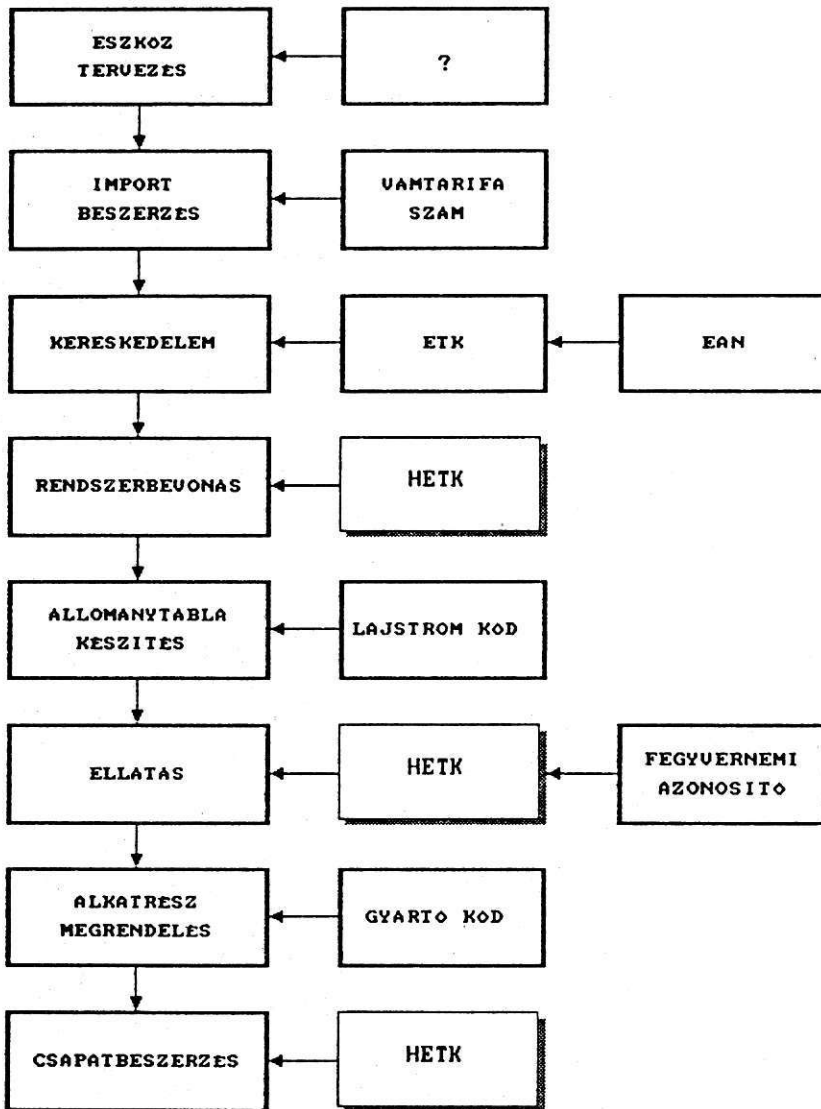
C.) A termékazonosítással kapcsolatos adatállományok

A termékazonosítással kapcsolatos adatállományok nem minden esetben jelennek meg ilyen önállóan mint e rendszer grafikus ábrázolásánál. Többnyire valamely más, a különféle folyamatokban alkalmazott adatállományok részei.

A termékazonosítás szempontjából azonban fontos, hogy a rendszer egészében lássuk a helyüket, szerepüket. Ezért került alkalmazásra ez a fajta ábrázolásmód.

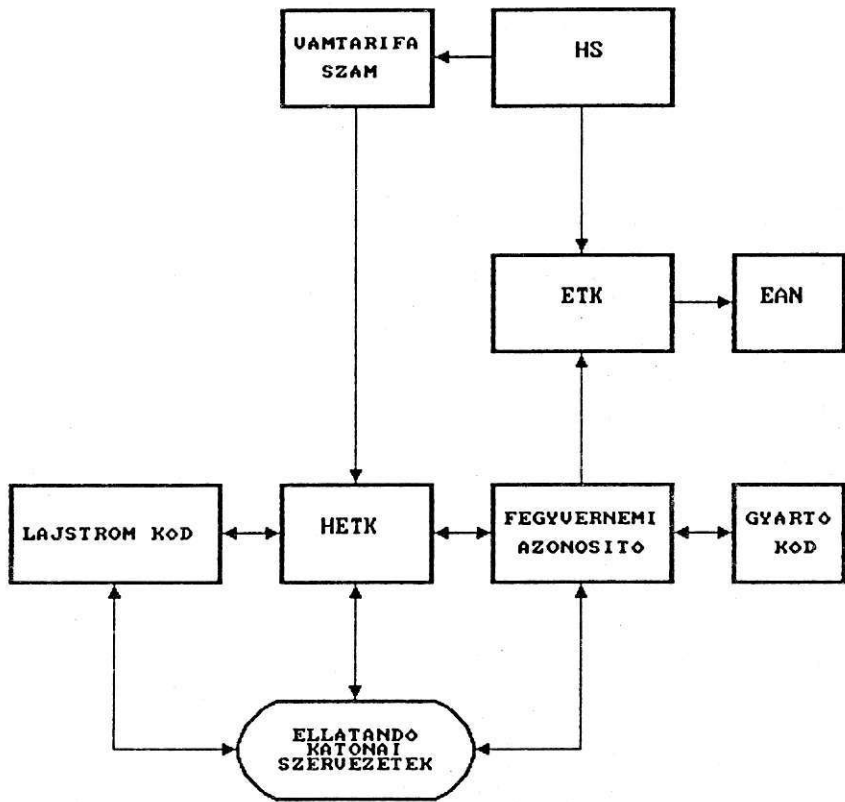
Az adatállományok esetében egyetlen fontos követelmény merül fel: a kapcsolati rendszerekben az azonos struktúra. Mivel az adatállományok, mintahogy az ábrarozaton látható, kapcsolatban állnak a kódképzési és biztosítási rendszerrel és a TIR-rel is, az adatok konvertálhatósága létfontosságú. Ennek megfelelően egységes adatstruktúrára van szükség az "INPUT-OUTPUT" átmeneteknél, amely megléte esetén jelentősen gyorsítható a termékazonosítási tevékenység.

A TERMÉKAZONOSÍTÓ RENDSZEREK
HELYE ÉS SZEREPE
A FOLYAMATOKBAN

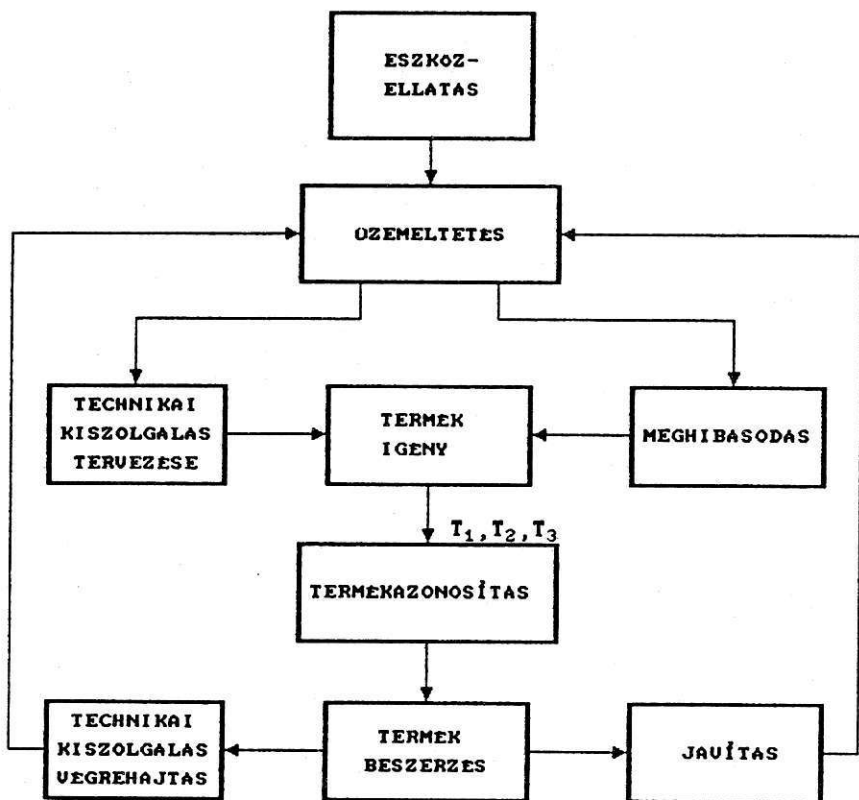
1. sz. ábra

A TERMÉKAZONOSÍTÓ RENDSZEREK
KAPCSOLATAI

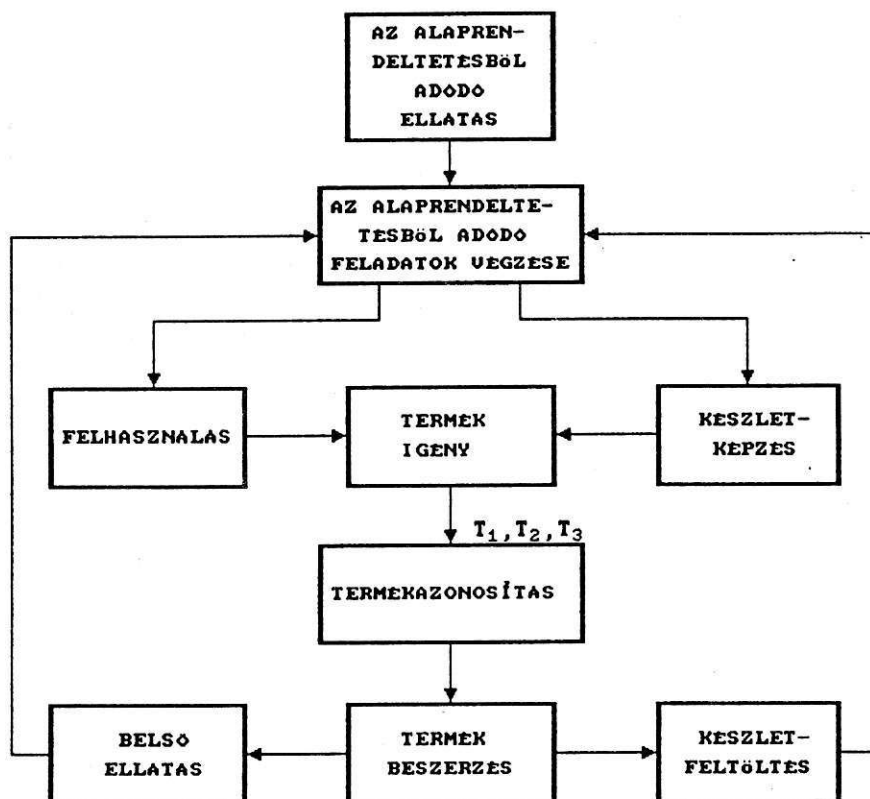
2. sz. ábra

A TERMÉKAZONOSÍTÁS
HELYE, SZEREPE
A KATONAI SZERVEZETEKNEEL
AZ ESZKÖZÖK ÜZEMELTETÉSE SORÁN

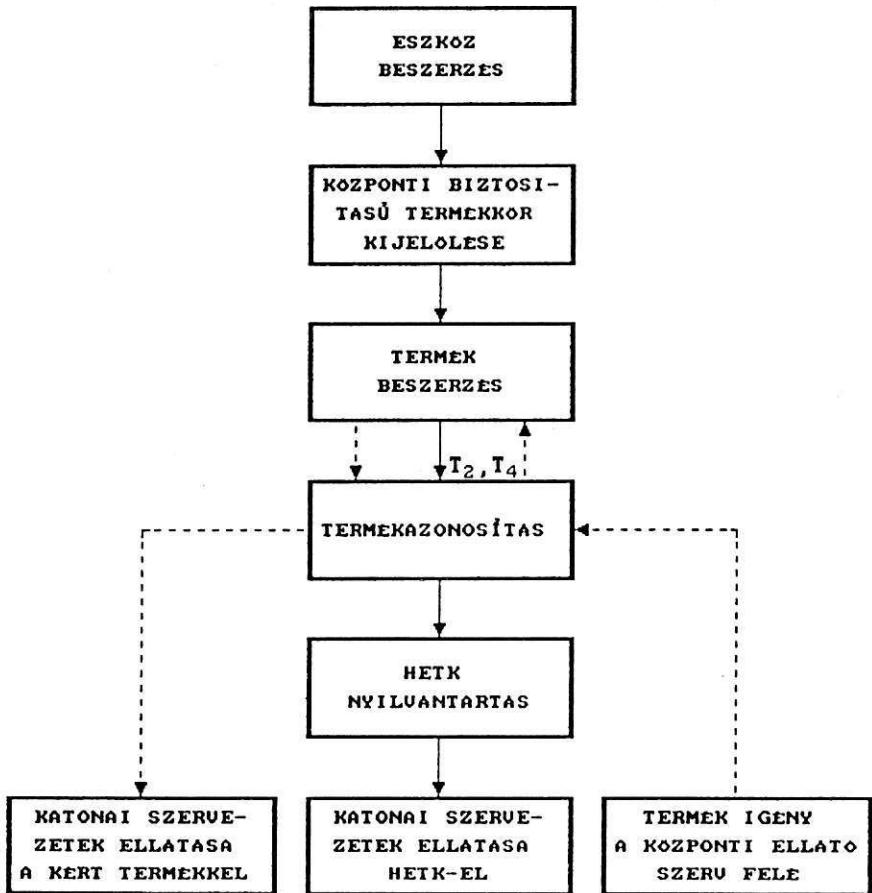
3.sz. ábra

A TERMÉKAZONOSÍTÁS
HELYE, SZEREPE
A KATONAI SZERVEZETEKNEK AZ
ALAPRENDELTESETBŐL ADÓDO
ELLÁTÁS SORÁN

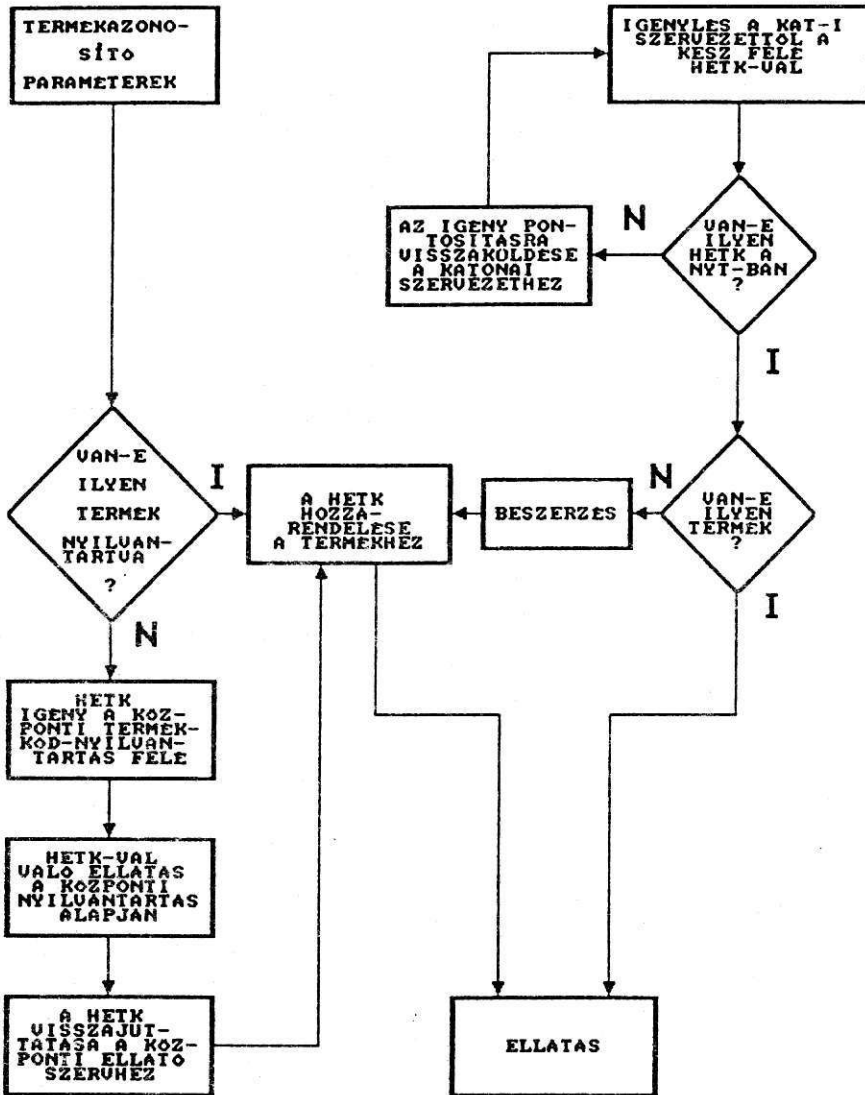
3. a. sz. ábra

A TERMÉKAZONOSÍTÁS
HELYE, SZEREPE
A KOZPONTI ELLÁTÓ SZERVEK
FOLYAMATAIBAN

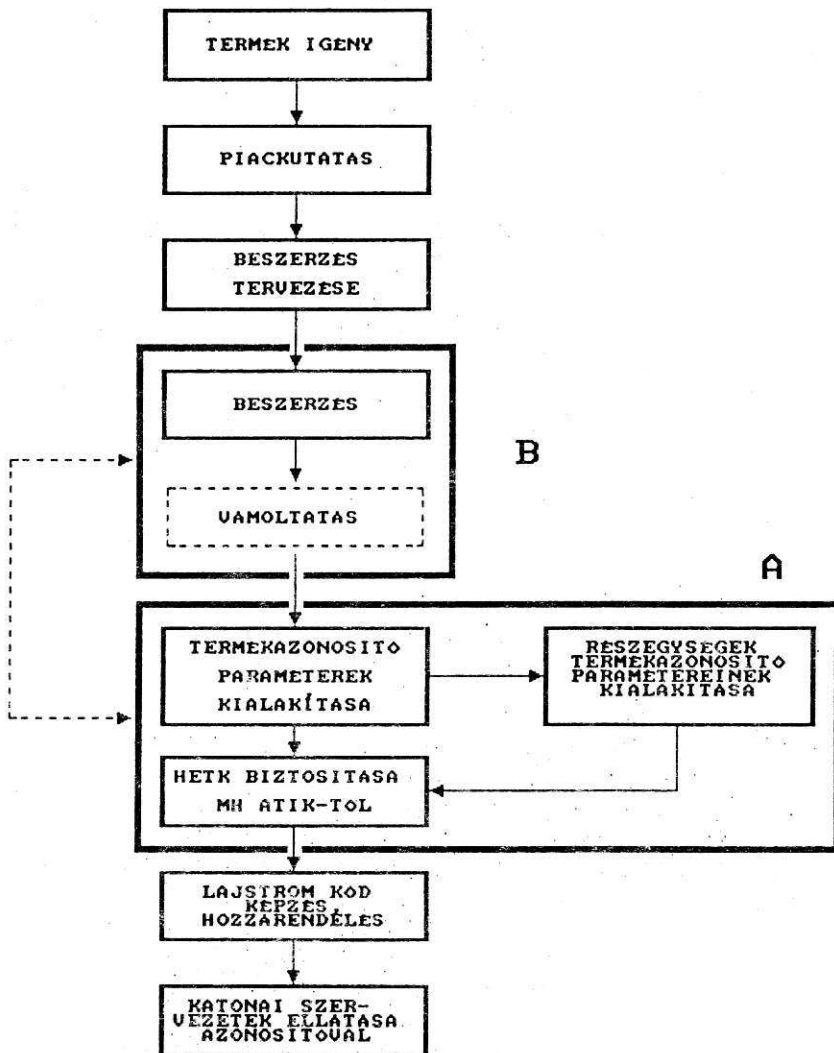
5. sz. ábra

A TERMÉKAZONOSÍTÁS TARTALMA
A KÖZPONTI ÉLLATO SZERVEKNEK

6.sz. ábra

A TERMÉKAZONOSÍTÁS
HELYE, SZEREPE
A FELSŐSZINTŰ
GAZDALKODÓ SZERVEZETEKNEL

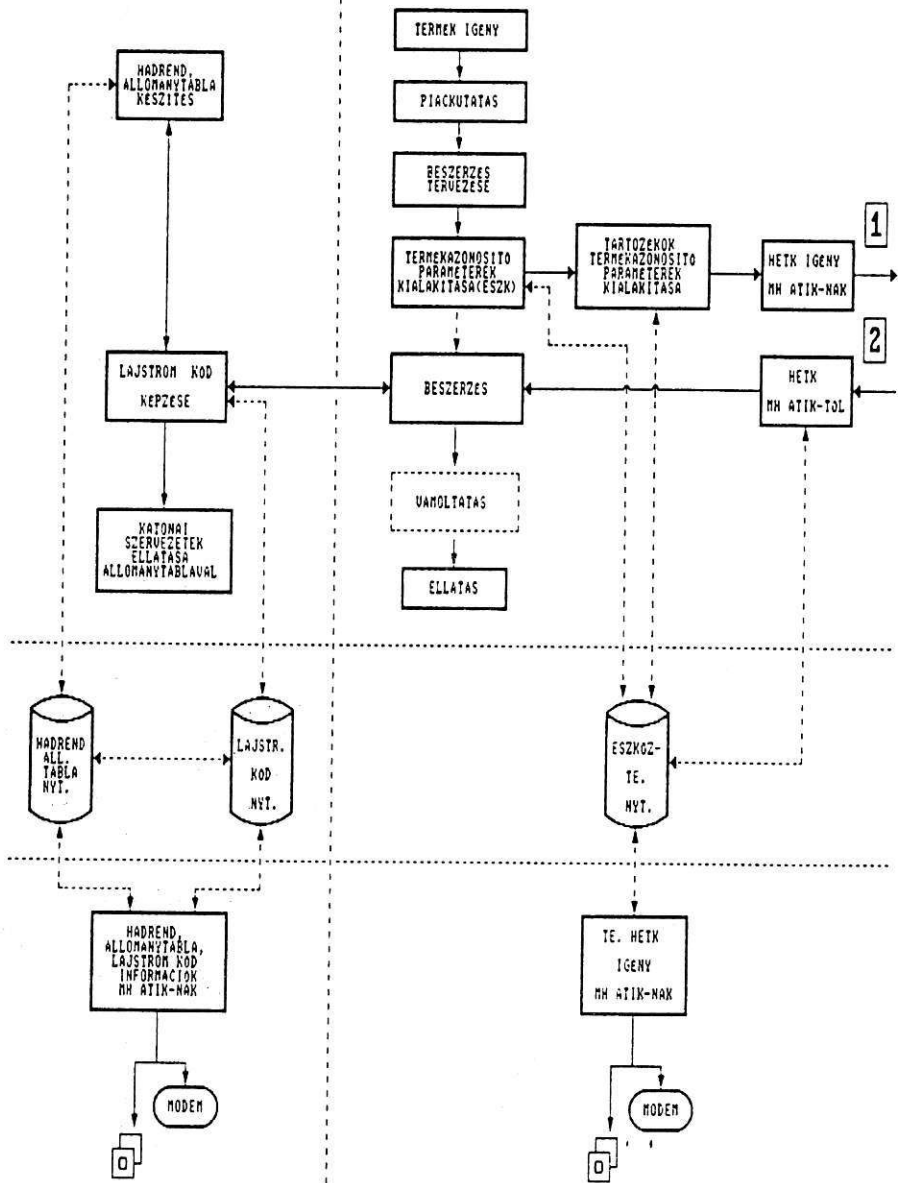

7.sz. ábra

FELSŐSZINTŰ SZERVEZETEK FELADATAI

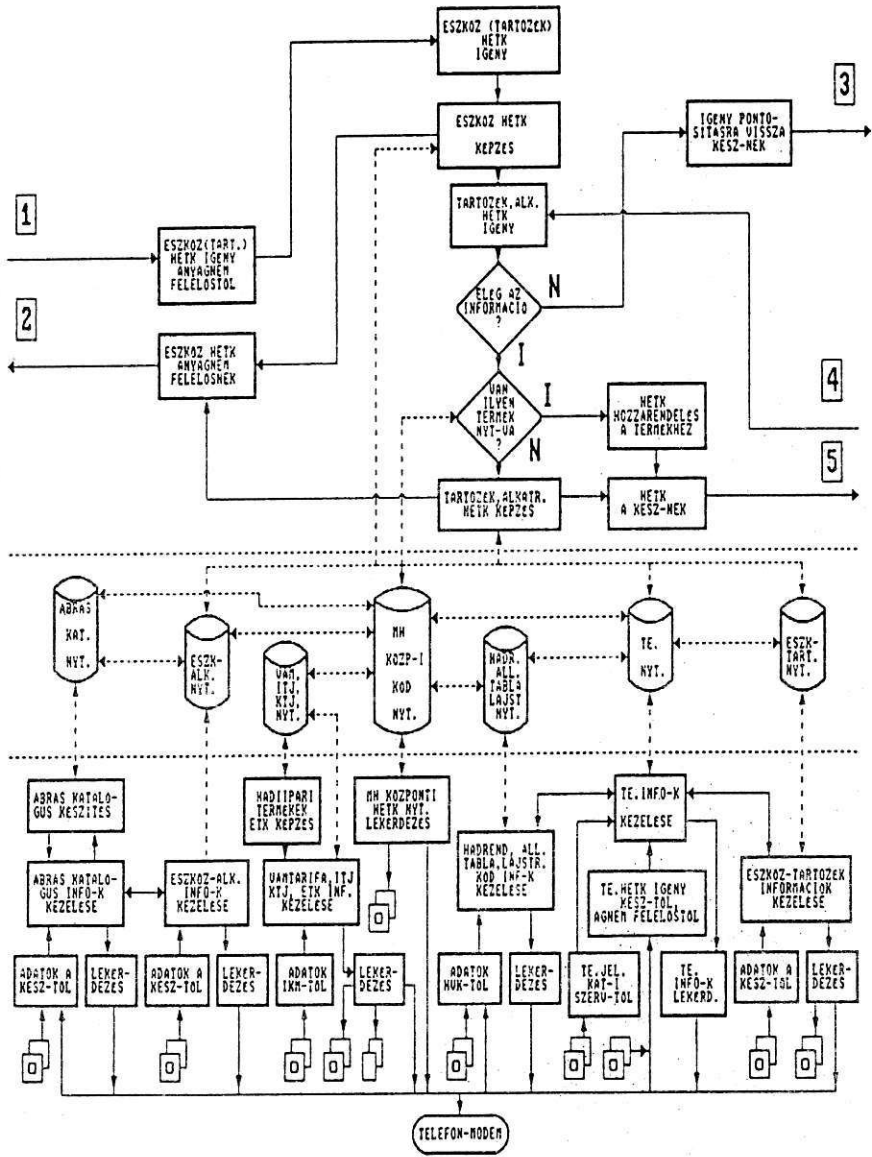
HONVÉD VEZÉRKAR

GAZDALKODÓ SZERVEZETEK

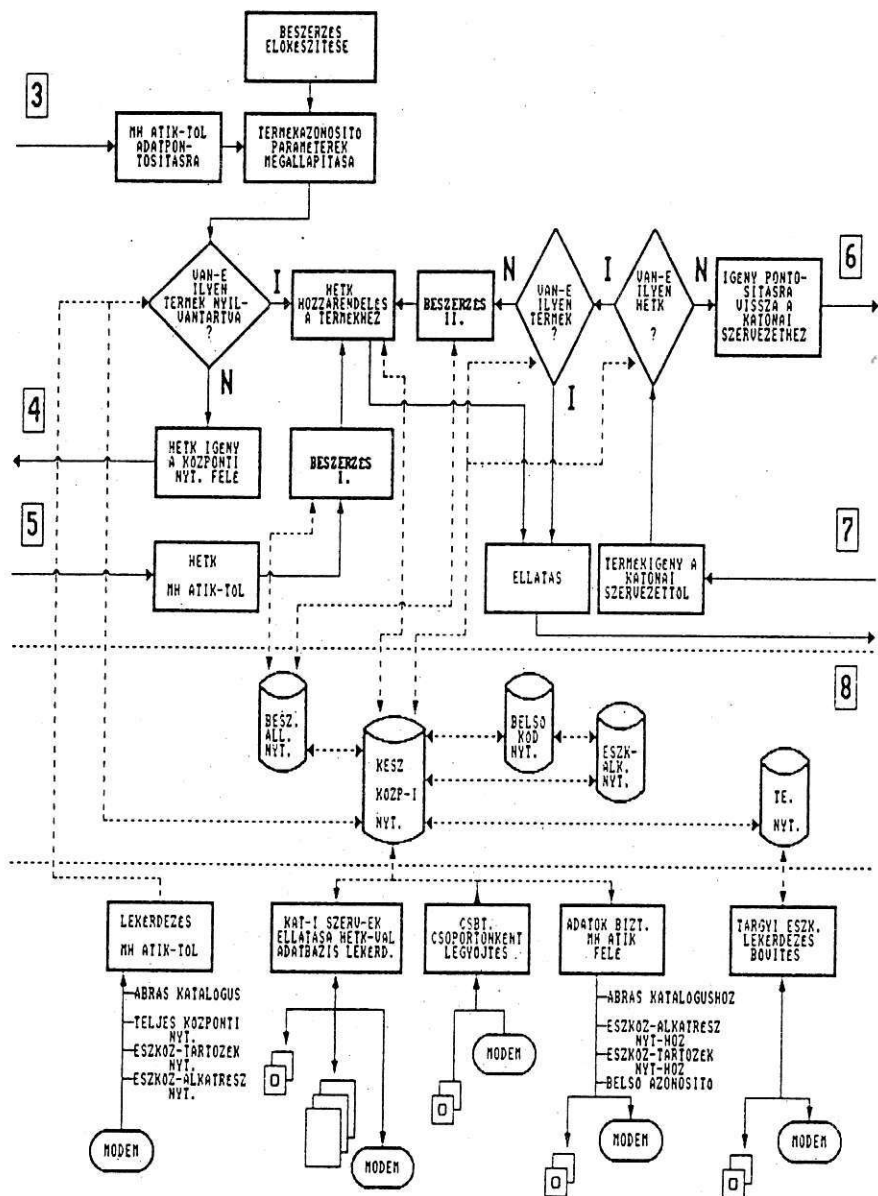
8.sz. ábra

AZ MH ATIK FELADATAI

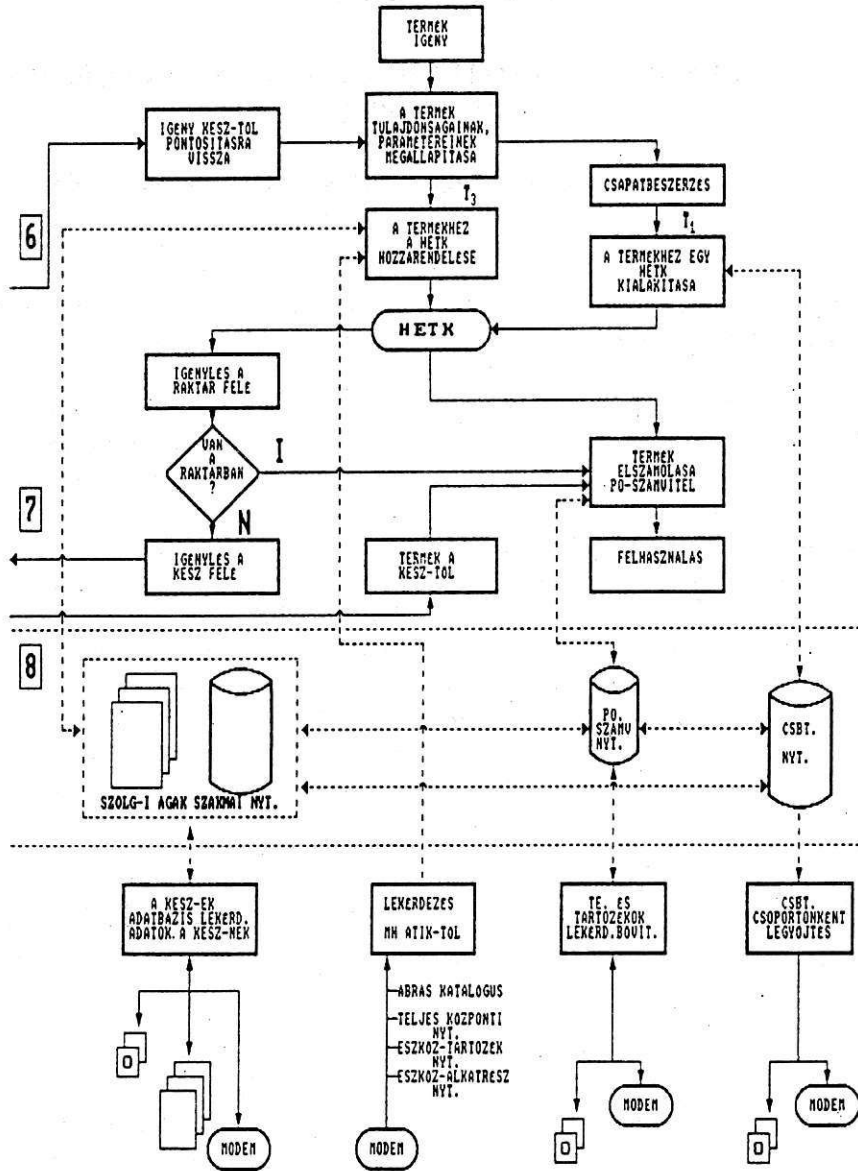
9.sz. ábra

A KÖZPONTI ELLATO SZERVEK FELADATAI

10.sz. ábra

A KATONAI SZERVEZETEK FELADATAI

11. sz. ábra

MUNKAVÉDELEM

KOMPLEX BIZTONSÁGTECHNIKAI /MUNKAVÉDELMI/ RENDSZER

**Összeállította az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség
Munkavédelmi Osztálya**

Az elmúlt évek átalakulási folyamatában a korábbi munkavédelmi tevékenységek keretében a személyi állomány megóvásában kiemelt szerepet kapott a munkabiztonság és az üzemeltetésbiztonság fenntartása.

A munkavédelem polgári fogalma, értelmezése az elmúlt 20 év alatt nem tudott megfelelően beilleszkedni a katonai terminológiába, mivel a szolgálati viszonyból eredő katonai feladatok /kiképzés, szolgálat, gyakorlat, mozgósítás, rendkívüli állapot/ nem azonosíthatóak a munkaviszonnyal, vagy a különféle munkák /hadtápmunka, műhelymunka, építőmunka/ tartalmával. A balesetek több mint 90 %-a a katonai tevékenységek során következett be, ezért a "*munkabaleset*", a munkavédelem nem fogja át a katonai élet tartalmát, annak csak kis részébe illeszkedik, illetve értelmezhető. Ezért az utóbbi években alapvetően a munkabiztonság, a biztonságtechnika feladatai kerültek előtérbe, amelyek a katonai tevékenységekben /a békekiképzésben és a harcmegvívás előkészítésében/ jól értelmezhetőek és végrehajthatóak, míg a munkavédelem alapvetően a békeidőszak munkaviszonyának jellemzője.

A biztonságtechnikai tevékenységek alapvető feladata a veszélyes és/vagy ártalmas tevékenységi tényezők hatásának, - a balesetek megelőzésére szolgáló - követelmény,- eszköz, és intézmény rendszere, amely lehet általános vagy szakterületi.

Általános biztonságtechnika rendszer az állami és ágazati szabályozási, szervezési, műszaki, egészségügyi, környezetbiztonsági és oktatási előírások és intézkedések, valamint módszerek és eszközök rendszere, amelyek megakadályozzák a veszélyes és /vagy/ ártalmas tevékenységi tényezők hatását az ágazat felügyeleti körébe tartozó tevékenykedőre /katonák, hajtatók, növendékek, honvédségi közalkalmazottak, stb./.

Legfontosabb területei: a villamosság,- a gépek,- a berendezések,- az anyagmozgatás,-a szállítás,-stb. biztonsága, valamint a veszélyes /pl.: fa

megmunkáló/ vagy az ártalmas /pl.: vegyi/ tevékenységek védelme, biztonság- technikája, biztonsági előírásai. Ezen követelmények a szolgálat, a kiképzés, a munkavégzés biztonságának megteremtésével, műszaki megoldásokkal, műszaki intézkedésekkel, az üzemeltetésbiztonság feltételeinek biztosításával valósulnak meg.

Az általános biztonságtechnikai követelményrendszert a követelmények együttese alkotja, amelyre jellemző az előírások egymásraépítősége és azok végrehajtási kötelezettsége. *Részben önálló szabályzatot is képezhet, mint pl.:* Nyomástartó Edények Biztonsági Szabályzata /NyEBSz/; Érintésvédelmi Szabályzat /ÉVSz/. A részletes követelményeket a vonatkozó szabványok tartalmazzák. A katonai sajátosságokat a fentiekben túlmenően a Honvédelmi Miniszteri Utasítások, a Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat /KÁBESZ/, a szakutasítások, valamint katonai szabványok, előírások szabályozzák.

A védelem megvalósítására **biztonsági berendezéseket** alkalmaznak. Ezek olyan berendezések, melyek rendeltetése a veszélyes vagy ártalmas tevékenységi térbe történő behatolás megakadályozása illetve a veszélyes vagy ártalmas tevékenységi tényezőre való figyelmeztetés. Kialakításuk szerint lehetnek folyamatkorlátozó /biztonsági szelepek, végállás kapcsolók, zuhanás elleni fékek, ismétlés gátlók, elektromos reteszelvek, stb./ védőburkolatok, elkerítések, sugárrácsos /fotocellás/ védőberendezések és egyéb védelem, valamint automatikus /tűz, gáz, vegyi, stb./ jelzők. A védelem fokozatai szerint lehet: feltétlen /magatartástól független/, továbbá feltételes /csak előírás szerinti tevékenységnél védő/, valamint közvetett védelem /a teret csak részlegesen zárja le, de figyelmeztet/. A haditechnikai eszközökön is széleskörűen alkalmazzák a különféle biztonsági berendezéseket.

A megelőzést szolgáló követelmény,- eszköz és intézményrendszer elősegíti az **üzemeltetésbiztonság** fenntartását, a honvédségi eszközök és azok működésének azon tulajdonságainak összessége, amelyek a technológiai utasításokban, szabályzatokban, parancsokban, stb. meghatározott feltételek közötti tevékenységekben kizárják a veszélyes vagy ártalmas tevékenységi tényezők érvényesülését a kezelőkre, illetve azok környezetére. Az üzemelési feltételeken és a biztonsági rendszabályok betartásán túl szabályozzák a rendszer biztonságos üzemeltetését /Pl.: energiaellátó rendszerek, veszélyes berendezések, gyártási,-javítási, technológiai folyamatok, rendszerek, stb./. A kezelőnek, a berendezésnek és

infrastrukturájának együttes /ember-gép-környezet rendszer/ jellemzője.

Veszélyes az a létesítmény, eszköz, technológia és tevékenységi folyamat, amelynél a tevékenykedők egészsége, testi épsége megfelelő védelem, védőeszköz, vagy szavatolt üzemelésbiztonság hiányában hirtelen fellépő súlyos, vagy tömeges károsító hatásnak lehet kitéve vagy nagy anyagi kárt idézhet elő. A veszélyes minősítés a biztonságtechnikában azt jelenti, hogy a meghatározott körülmények között, a védelem hiányában, vagy hibája miatt a reálisan létező veszélyes tevékenységi tényezők a veszély zónában súlyos baleseti vagy anyagi kár forrásaként jelentkezhetnek.

Különösen fontos az államilag **veszélyes berendezéseknek** minősített eszközök üzemeltetésbiztonsága. Ezek olyan berendezések, amelyek az élet- és vagyonbiztonsági szempontból veszélyesnek minősítettek, így létesítésük /felújításuk/ és üzemeltetésük szabályait különböző biztonságtechnikai követelmények, állami ágazati előírások szabályozzák. Ezen berendezéseket a jogszabályok hatósági felügyeletnek alá vonják és kötelezően intézkednek azok eseti, időszakos ellenőrzésére, fő, vagy szerkezeti felülvizsgálatára. *A kiemelt kategóriába tartoznak:* a villamos berendezések érintésvédelme, a villámvédelem, a gáz- és olajüzemű berendezések, kazánok, fűtött és egyéb nyomástartó berendezések, acetylén gázfejlesztők, felvonók és emelőgépek. A mobil és komplex haditechnikai eszközök /műhely gk.-k, stb./ nagy többsége rendelkezik ilyen berendezésekkel, azonban a fenti megfogalmazás szerint a fegyverzeti eszközök, a haditechnikai eszközök nem minősülnek veszélyes berendezésnek.

Felméréseket végeztünk a felülvizsgálatra kötelezett eszközök, berendezések vonatkozásában gépesített lövész-, harckocsizó-, tüzér-, és légvédelmi dandároknál azzal a céllal, hogy felmérjük a kötelező ellenőrzések, vizsgálatok betartásának végrehajtását, helyzetét.

A vizsgált különböző fegyvernemi dandárszintű katonaszervezeteknél azt tapasztaltuk, hogy az előírt vizsgálatok és ellenőrzési feladatok végrehajtása csak részben történt meg és ezt mutatja az *1.sz. táblázat*.

A kimutatás jól érzékelteti, hogy a veszélyes berendezések kategóriájában a vizsgálatok elvégzésében - a hatósági felügyelet alá vontak kivételével - igen jelentős a lemaradás. A hatósági felügyelet alá vont berendezéseket /kazánok, nyomástartó berendezések, felvonók/ az Országos Energiafelügyelet kazánbiztosai, illetve az ÉMI felvonószakértője az üzembehelyezési eljárás alkalmával nyilvántartásba veszi és gondoskodik arról, hogy az időszakos vizsgálatok az előírt időpontban végrehajtásra kerüljenek. Ez a rendszer biztosítja annak, hogy e körben a felülvizsgálatok végrehajtása rendszeres és ennek következménye, hogy az ezekkel a berendezésekkel kapcsolatos balesetek száma hosszú évek távlatában minimális. Ezzel szemben a többi területen elmaradt a biztonságtechnikai felülvizsgálat, amely bizonyíthatóan számos baleset forrása, mivel nem kerül kiszűrésre, az üzemeltetésből való kivonásra, vagy javításra a hibás gépek, berendezések és eszközök jelentős része.

Sajnos a korábbi évek ellenőrzési tapasztalatai sem mutatnak kedvezőbb képet, összesen 29 katonai szervezetet vizsgálva 1989-ben 43 %-os, 1990-ben 46 %-os és 1991-ben pedig már 63 %-os volt az elmaradás a veszélyes berendezések kötelező vizsgálatait illetően.

A tűzvédelmi szabványosági felülvizsgálatok elmaradásának legfőbb oka, hogy a katonai szervezetek nem rendelkeznek a végrehajtáshoz megfelelő vizsgával bíró szakemberrel. A bér munkájában végeztetett felülvizsgálat pedig jelentős költséget igényelne.

Az emelőgépek, a vontató berendezések, a csörlőművek, a vonóberendezések, a csigasorok, a kötözőelemek, továbbá az elektromos kéziszerszámok előírt vizsgálati nem igényelnek különleges szakképzettséget és jelentős anyagi ráfordítást. Ezen vizsgálatok elmaradása főleg szervezetlenségből és a feladat nem ismeréséből fakad.

A felügyelet alá tartozó emelő és anyagmozgató targoncák és gépek üzemeltetése az elmúlt évben kerültek szabályozásra.

A villamos hálózatok helyenként kritikus állapotát általában a pénz és szakember hiány, máshol a nem kellő odafigyelés és törődés okozza.

A veszélyes berendezések és egyéb eszközök előírt vizsgálatainak végrehajtása során a katonai szervezetek akkor járnak el a leghelyesebben, ha a vizsgálatok minél nagyobb hányadát - amennyiben erre személyi

és tárgyi feltételeik megvannak - házon belül, saját szakembereikkel végeztetik el. Ennek a megoldásnak főleg jelentős gazdaságossági előnye van. A saját erőből nem megoldható vizsgálatokat pedig a honvédség arra kijelölt szak-szerveivel kell elvégeztetni. Amennyiben különböző okok miatt /pl. kapacitáshiány/ ez nem járható út, úgy végsősoron polgári kivitelező igénybevételére is sor kerülhet. Az egyetlen rossz "megoldás" az, ha a vizsgálatokat egyáltalán nem végzik, illetve végeztetik el.

A dandároknál vizsgálatra kötelezett eszközök, berendezések kimutatását a 2.sz. táblázat mutatja.

A táblázat adatai a fegyvernemi sajátosságoktól függően változnak, mint pl. a hk. csapatok emelő- és vontató eszközeinek, vagy a légvédelmi csapatok villamos berendezéseinek, a hidraulikus emelő-mozgató rendszereinek számát tekintve mintegy 40 %-kal eltérnek.

Abból a tényből, hogy a balesetveszélyek állandó jelleggel, mindennütt hozzátartoznak az ember környezetéhez, nem következik a baleset megelőzhetetlensége. Ebből az elvből kiindulva, a munkavédelem ezen belül a biztonságtechnika szempontjából *jelentős következtetések vonhatók le:*

- Nincs a környezetünknek, szolgálati- és munkahelyünknek olyan "nyugalmas" része, ahol balesetveszéllyel ne kellene számolni;

- A balesetveszélyek éppen az állandó jelenlétük következtében megszokottá válnak. Az emberek saját maguktól legfeljebb az egészen súlyos veszélyekre figyelnek fel, nincs tehát olyan magától értetődő veszély, amelyre ne kellene felhívni a figyelmet, nincs olyan nyilvánvaló magatartási követelmény, amelyet ne kellene előírni.

- A megelőzés, /prevenció/ a védekezés soha nem tekinthető befejezettnek. Ha valamely környezeti, vagy feladatvégrehajtással kapcsolatos fő balesetveszélyt sikerül részben vagy teljesen megszüntetni, rendszerint marad még számos kisebb veszély, amelynek elhárításával foglalkozni kell.

A következő példaértékű balesetek mindegyikénél az elmaradt felülvizsgálatok, ellenőrzések hozhatók összefüggésbe az eseménnyel.

Simon György hka. tetőszigetelési munka befejezése után szerzőségeit az emelőszerkezeten akarta leengedni. A daruról hiányzott az ellensúly, ezért megbillent és nevezettel együtt a mélybe zuhant, aki sérüléseibe belehalt.

Magyar Attila hka. egy URAL-375 típusú tehergépjármű szerelésén vett részt. A sebességváltó visszahelyezésekor az emelőlánc elszakadt és a leeső teher a dolgozó lábát eltörte.

Vidák Adolf tizedes kerítés elemek beemelését végezte, amikor az emelő kettétört és bal könyökére csapódott, ahol csont és izomszövet zúzódást okozott.

Mindhárom baleset azért következett be, mert nem történt meg az emelőszerkezetek kötelező vizsgálata, ellenőrzése.

Szabó Tamás honvéd darukötözőként dolgozott. A daruvezetőként a terhet megemeltette, de mivel az emelőláncból hiányzott a biztosítócsap, az anyag lezuhant és a katona jobb lábát eltörte.

Schafhauzer Gábor honvédot súlyos áramütés érte, amikor egy szabálytalanul lezárt villamos tokozat fedelét akarta visszahelyezni.

Kovács Géza honvéd elektromos javítási munkát végzett egy működtető szekrényben, amikor áramütés érte. Az eset kivizsgálása során kiderült, hogy a kisütő rendszer hibás volt.

Bende Antal honvéd napirend szerinti takarítási feladatát végezte. A naposasztal portalanítása közben keze hozzáért a falból kilógó, feszültség alatt álló csupasz vezetékhez és áramütést szenvedett.

Az áramütéses balesetek oka az volt, hogy nem végezték el a villamos hálózat és berendezéseinek szabványossági /MSz 1600/ és érintésvédelmi /MSz 172/ felülvizsgálatát, ebből következően nem is intézkedtek a hibák kijavítására.

Dobrádi István honvéd a konyhán burgonya szeletelését végezte robotgéppel. A kэшház burkolata törött volt, melyet kézzel próbált leszorítani, de jobb keze a késhez ért és 5. ujjából egy darabot levágott.

Bányai Béla honvéd egy vasszerkezet szétvágását olyan kézi gyorsdarabolóval végezte, amelyen nem volt védőburkolat. Munkavégzés közben a darabolótárcsa megszorult, az anyagból kivágódott, a munkavégző ingét felcsavarta és a hasán 10 cm hosszú vágott sebet ejtett.

Bari János honvéd műszaki kisgépkészítői kiképzés keretében motoros fejtőkalapáccsal betontörést végzett. A gép védőburkolatából egy 10 x 8 cm-es darab ki volt törve. Munkavégzés közben a katona keze a fogantyún megcsúszott, hüvelykujja a ventilátor lapátjához ért, amely az első ujjpercét csonkolta. Bari honvéd közvetlen előljáróját, - aki tudott a gép hibájáról és ennek ellenére elrendelte a munkavégzést, - a katonai bíróság elmarasztalta.

Mindhárom balesetben a védőburkolat játszott jelentős szerepet, amelynek feladata valamely veszélyforrásnak - pl. gépek forgó-mozgó alkatrészeinek - az elszigetelése, hogy veszélyességét ne tudja az emberre kifejteni. Mint példánk is mutatják védőburkolat hiányában, vagy annak sérülése esetén a veszélyhordozó hatóképessége megnő, az emberi test könnyen érintkezésbe kerülhet vele és balesetet okoz. Az ilyen hiányos, illetve hibás géppel munkát végezni vagy végeztetni szigorúan tilos! /még a legkörülméletesebb, legalaposabb munkavédelmi és szakmai kioktatás ellenére, ideiglenesen sem szabad/.

A felmért csapatok vezetőállománya a jelenlegi biztonságtechnikai állapotról vonatkozóan, a helyzet javítása érdekében *az alábbiakat hiányolja:*

1. A felülvizsgálatra kötelezett eszközök, berendezések vonatkozó intézkedései, szabályozásai külön-külön jelentek meg, vagy az igénybevételi-üzemeltetési utasításokban "elrejtve" vannak rögzítve.
2. A technikai eszközök széles körének biztonságtechnikai ellenőrzése, felügyelete nincs összefogva, jól áttekinthető rendszerbe foglalva.
3. A szakmai követelmények részenkénti megvalósulása különböző, illetve alacsony színvonalú, a szakismeret hiányos, a szükséges kapacitás hiányában a meglévő erőiket a napi élet feladataira koncentrálnak.

4. Ezen felülvizsgálatokat külön összefogottan nem tervezik, a fegyvernemi és szolgálati ágaknál külön-külön jelennek meg, így a szakértői vizsgálatokhoz szükséges költségkereteket csak részben vagy egyáltalán nem tervezik.

Pl. 20 db hidraulikus emelő-mozgató rendszer hitelesítése polgári vállalkozóval mintegy 450 e.Ft., ezen összeget a tervezett javítási, karbantartási költségek nem tartalmazzák, ezért a csapat a hadrafoghatóság biztosítása érdekében a hitelkeretet ennyivel túllépte.

Biztonságtechnikai állapotot jellemző hibák feltárása szemrevételezéssel

A gépek és berendezések biztonságtechnikai és ergonómiai vizsgálatát az MSz 05 90.0003-77 sz.szabvány írja elő 31 oldal terjedelemben. A részleges követelményrendszer ismertetésétől eltekintve itt csak a biztonságtechnikai állapot legáltalánosabb jeleire utalunk a részletesség igénye nélkül.

A szakvizsgáláshoz kötött felügyeleti ellenőrzéseken, méréseken és a minősítésen túlmenően a megelőzés fontos módszere az üzemi próba során szemrevételezett eszközök hibáinak megállapítása, feljegyzése és a szükséges intézkedések megtétele.

Az állapotot jellemző rendellenességek, a hibák gyakorlati jelei vizuálisan is megállapíthatóak:

a/ Villamos berendezéseknél:

- szigetelési hibák, vezeték törés, szakadás;
- feszültség alatt a rendszer /vezeték, berendezés/ melegedése, füstölése;
- csatlakozási hiányosságok;
- vezérlőszekrények, dobozok, kapcsolókészülékek állapota, működése.

b/ Nyomástartó berendezéseknél:

- az üzemi nyomás csökkenése, tömítetlenség, csatlakozási, stb. hiba miatt;

- az üzemi nyomás növekedése a biztonsági /lefúvó, stb./ szelep hibája miatt.

c/ Emelő, - anyagmozgató berendezéseknél:

- hidraulika olajszivárgás, csepegés, csurgás;
- mechanikai sérülések, deformációk;
- emelőkarok, -felületek törései, sérülései;
- sodronykötelek szálkásodása;
- mechanikus elemek, láncok kopottsága, korróziós jelek, stb.;
- véghelyzet határolás, rezgésviszonyok.

A haditechnikai eszközök technikai kiszolgálása során ezen rendellenességek, jellemzők megállapíthatóak és kellő alapot képezhetnek a szükséges intézkedések megtételéhez.

Összefoglalva:

A problémakör elméleti és gyakorlati ismereteinek összefoglalásaként felmerül a kérdés hogyan lehet a követelmények betartását elősegíteni, a műszaki biztonságot fenntartani?

Az első lépést megtettük, kiadásra került az MH ATFCFSF intézkedésével a "**MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ a katonai ingatlanok üzemeltetésbiztonsági-munkavédelmi ellenőrzéséhez**" c. útmutató. A parancsnokok, munkavédelmi megbízottak részére készült azzal a céllal, hogy kellő alapokat, segítséget nyújtson az üzemeltetésbiztonsági-munkavédelmi ellenőrzésekhez és a feladatok végrehajtásához, a követelmények összegyűjtésével, példák és megoldási változatok leírásával.

A közeljövőben kiadásra kerül a "**MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ a biztonságtechnikai /munkavédelmi/ szín- és alakjelek, jelölések alkalmazásához**", amely a veszélyforrások környezetében a veszélytudat /óvatosság/ fenntartását, összességében a balesetek megelőzését szolgálja.

A biztonságtechnikai állapotot jellemző hibák többsége vizuálisan, szemrevételezéssel, üzemi próbával is megállapítható, szakvizsga, magasabb szakképzettség nélkül. Fontos azonban, hogy az egység technikai

állapota, az üzemeltetésbiztonság összetevői tervszerűen, esetenként a parancsnokok és helyettesei részéről teljeskörű áttekintésre kerüljenek.

Az elemzésből következik, hogy a jövőben várható követelménnyé válik egy "*biztonságtechnikai szakgyűjtemény*" összeállítása az anyagi-technikai szolgálatok területén, amely az üzemeltetésbiztonságra vonatkozó szabályozásokat, előírásokat fegyvernemenként, szolgálati ágaként áttekinti és rendszerezi.

Elhelyezési Szolgáltatnál:

1.sz.táblázat

FELÜLVIZSGÁLATOK ELLENŐRZÉSEK	LÖVÉS	HARCKOCSIZÓ	TÜZÉR	LÉ.RAK	Végrehajtás %-ban
	DD.	DD.	DD.	DD.	
V É G R E H A J T Á S					
VILLAMOSHÁLÓZAT TŰZVÉD.SZABV.	NEM	NEM	NEM	NEM	0
ÉRINTÉSVÉDELEM	NEM	IGEN	IGEN	IGEN	75
VILLÁMVÉDELEM	NEM	IGEN	IGEN	IGEN	75
ELEKTROMOS KÉZISZERSZÁMOK	NEM	NEM	NEM	NEM	0
KAZÁNOK	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	100
NYOMÁSTARTÓ BERENDEZÉSEK	NINCS	NINCS	NINCS	NINCS	--
FELVONÓK	NINCS	NINCS	IGEN	IGEN	100
EMELŐGÉPEK	NEM	NEM	IGEN	IGEN	50

Anyagi-Technikai Szolgáltatnál: Löv. hk. Tü. Lé.Ra.

VONTATÓ BERENDE- ZÉSEK	ESETI VIZSG.	IGEN	NEM	IGEN	NEM	50
	FŐ VIZSG.	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	75
	DARABV. TERH.P.	IGEN	NEM	NEM	NEM	25
CSÖRLŐ- MŰVEK	ESETI VIZSG.	NEM	NEM	IGEN	NEM	25
	FŐ VIZSG.	IGEN	IGEN	NEM	NEM	50
VONÓ- BERENDE- ZÉSEK	DARABV. TERH.P.	NEM	NEM	NEM	NEM	0
CSIGASOROK	HIDRAUL. ELL.	IGEN	IGEN	NEM	NEM	75
KÖTŐZŐELEMOK	ELEKTR. ELL.	IGEN	IGEN	NEM	NEM	50
NAGYNYOMÁSÚ PALACKOK	ESETI VIZSG.	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	100 100
	IDŐSZAKOS VIZSG.	IGEN	IGEN	IGEN	IGEN	100

S. Eszköz sz.csoportok	Vizsgálat	Hatósági szintű	Szakvizsgálóhoz kötött felügyeleti /honvédségi/	Saját hatáskörben, igénybevétel előtt, havonta,évente,jll. szakutasítás szerint	Megjegyzés
1.	Villamos berend.				Mérés pontok
1.1.	Hálózatok		1900		44/1992.
1.2.	ÉV. rendszerek		43		/HK 18/
1.3.	Áramforrások		160		MH ÉEF int.
1.4.	Áramátalakítások		20		
1.5.	Tápegységek		25		
1.6.	Energia elosztók		25		
1.7.	Műszerek,próbadatok		42		
1.8.	Akku.töltők		17		
1.9.	Kéziszerszámok		150		
2	Villámvédelem		10	Meghibásodás esetén	3,6,9 évente A,B,C,D,E tűv.o.
3.	Nyomástartó berendezések				44/1992. /HK 18/ MH ÉEF int.
3.1.	Kazánok	7	A,B-től függően		
3.2.	Tartályok	1-2	Veszélyességi osztály		Gépkönyv /törzskönyv/ szerint
3.3.	Légindító palackok		165		
3.4.	Gázpalackok		65		
3.5.	Hidraulikus rend- szerek		30		
3.6.	Tűzoltó palackok		3000	1/2-1 év; szavatossági időtől függően	
4.	Emelő-vontatógépek				
4.1.	Daruk	18			
4.2.	Gk.daruk	7			
4.3.	Vontatódaruk	3			28/1992. /HK 14/ MH HTCSF int.
4.4.	Kisegítő daruk			7	
4.5.	Emelővillás targ.	2			
4.6.	Rakodógépek	1			
4.7.	Emelő asztal, -lap		1-2		
4.8.	Gk.csörlők			280	
4.9.	Vontató csörlők			108	
4.10.	Csigasorok			50	
4.11.	Kézi működt. emelők			275	
4.12.	Vonó, kötöző eszközök	152			
4.13.	Hidraulikus emelő rendszerek				

HADTÖRTÉNET

A HAZAI KATONAÉLELMEZÉS EGY ÉVSZÁZADA

Dr. Gion Béla¹

Ebben a visszatekintésben választ keresünk mind a szakmabelieknek, mind a hozzánk közelállóknak arra a kérdésre, hogy az elmúlt évszázadnyi időben hogyan működött és mit nyújtott az étkezőknek a hazai katonaélelmezés. E tanulmányban leírtak a tényekre szorítkoznak és az olvasóval együtt keresnünk kell a választ: *jók-e, és főleg igazak-e a megállapítások?*

A dolgozat bevezetője rendhagyónak tűnhet, mivel *két kérdésnek* elébe megy. *Ezek egyike:* az előzmények szokványos és évtizedek óta beidegződött felsorolása - az egyik időszak kötelező elmarasztalása, a másik múlt iránti nosztalgia - elmarad. *A további kérdés* a mű címéből adódhat: miért a "hazai", és miért nem a magyar katonaélelmezés száz évét tárgyalja a szerző?

Válasz csak az utóbbi kérdésben indokolt: a tárgyalt időszak folyamatosan "hazai" volt. A békeidőszak élelmezési ellátásának rendje viszont csak rövid időszakra, a '30-as években és a '40-es évek második felében nyert mástól eltérő, sajátosan magyar jelleget. Az '50-es évek közepén elindult ismét egy folyamat, amely kezdetben az 1951-ben átvett anyagnorma hibáinak kijavításával, később a belső szerves fejlődés eredményeként már a nekünk megfelelő úton haladt. A '70-es évek elejére kiépített saját rendszerünk kiállta mind a közel másfél évtizedes stagnálást és visszarendeződést, mind a kiteljesedő piacgazdaság próbáját.

A múlt évszázad kilencvenes éveiben egymást követően jelentek meg magyar fordításban az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének német nyelvű szabályzatai. 1892-ben került kiadásra a háborús utasítás (1). 1896-ban látott napvilágot a G-7. szabályzat, amely - ideiglenes jel-

1 Dr. Gion Béla ny. mk. alezredes, a hadtudomány kandidátusa

legét megtartva - 1949. végéig a magyar katonaélelmezés meghatározó jellegű szakutasítása volt a békeidőszakban(2). A nyelvében új, szellemében a korábbi követő szabályzatok a hazai katonaélelmezésben máig is hatnak.

Sajátosságok a századfordulón

A 19. század végétől az I. világháborúig tartó időszakban a fegyveres küzdelem megvívása eszközeinek, módjának fejlődése hatással volt az európai nagyhatalmak hadseregei anyagi biztosítására, a háborús katonai élelmezés elveire és gyakorlatára. Valamennyi ország - egymillió főn felüli hadilétszámú - hadseregének anyagi biztosítási rendszere erős tradíciókon, több-kevesebb háborús tapasztalaton alapult.

Az Osztrák-Magyar Hadsereg háborús élelem ellátási rendje, szabályozottsága az első világháborút megelőzően két jól elhatárolható időszakra különült. Az első a 19. század végétől az 1900-as évek elejéig tartott. A háborús katonaélelmezésre a múlt évszázadi szemlélet volt a jellemző. A hadinorma szerinti ellátást a megfelelő tábori élelmezési felszerelések hiányából eredően a lakosság által nyújtott szállásélelmezés szükségessége, az utanszállítási nehézségek miatt az élelmiszerek széleskörű, minden eszközzel végrehajtandó helyszíni csapatbeszerzése uralta.

A második időszak a századforduló kezdetétől a háború végéig tartott. Az erőteljes háborús felkészülés a katonaélelmezés fejlesztésében is érzékelhető. A hadsereget ellátták tábori élelmezési felszereléssel: mozgókonyhákkal, tábori mozgó sütődével. A felső szintű katonai vezetés nem vette figyelembe sem a harcjeljárások változásából eredő követelményeket, sem az élelmezési szolgálat felszereltségéből adódó lehetőségeket. Ennek következtében a hadsereg az első világháború kezdetén a kor színvonalán álló anyagi biztosítottsággal, az élelemellátás rendjét illetően pedig a 19. századi elvekkel, konzervatív szemlélettel rendelkezett.

A modern katonaélelmezés feltételei a múlt évszázad második felében kialakultak. Az 1853-56-os krími háborút követő években Nyugat-és Közép-Európa hadseregei élelmezési szolgálatában a modernizációs törekvések tartós eredményt hoztak. A táplálkozástudomány fejlődése, az egyes tápanyagok szerepének tisztázása lehetővé tette a katona fizikai

terhelésével arányos napi teljes energiaigény és tápanyag-összetétel becslését. Ez az eredmény még messze volt a mindennapok gyakorlatától, mégis jelentős, mert ezzel vette kezdetét - és azóta is folytatódik - a katonák táplálkozási és étkezési igényére, annak mind teljesebb kielégítésére irányuló kutatás, a katonaélelmezés tudományos megalapozása (3). *A kutatásokról megjegyzendő, hogy az érdeklődés már az első világháború előtt az optimális fehérje mennyiségére és a harcoló katona energiaigényének pontos meghatározására irányult.*

A békeidőszak élelmezése minőségének érzékeltetéséhez néhány adat: a napi étkezések átlagos energiaértéke 2500 - 2800 kcal, az ülőmunka-kategóriának megfelelő. A teljes értékű fehérje igénynek mintegy 50%-a volt biztosított. A norma ételmszer-struktúrájában a kenyér mennyisége volt a meghatározó, ez adta a napi energia 70%-át. A többi ételmszer gyakorlatilag napi egy főétkezéshez volt elegendő. Ebből biztosították a napi háromszori étkezést. Az ételmszerek tömegesen beszerezhető olcsó termékek voltak. Ezek változó piaci ára alkotta a havonkénti rendszeresen megállapított költségkeretet. *A gazdálkodó csapat hatáskörébe tartozott, hogy a közétkezési pénzből a norma ételmszereit vagy más, olcsóbb terméket szereztek be.*

A hazai katonaélelmezés első, mintegy fél évszázadát átfogó időszak lényeges vonása, hogy a békeidőszak élelmezési normáját sohasem értelmezték naponkénti természetbeni ételmszer-ellátmányként. Heti étrendet, az élelmezési költségeket behatároló fiktív ételmszer-összetételben határozták meg az élelmezési pénznorma alapját. Másik sajátosság, hogy a békeidőszak élelmezésének rendje sohasem keveredett a hadiélelmezéssel. Az élelmezési normák tartalmában, azok valamennyi dimenziójában az *"elégéses ellátás a legkisebb költséggel"* elv érvényesült.

A két világháború között

Az I. világháborút követően Nyugat- és Közép-Európában szembe-tűnő az ellátás minőségének javulása. A *"elégéses ellátás"* elv helyébe a *"szükséges ellátás a legkisebb költséggel"* elmélete és gyakorlata lépett. Ennek eredményeként a naponkénti étkezések energiatartalma 3500 kcal körül, a középnehéz munka és nehéz munka-kategória között állandósult. A teljes értékű fehérje igényt a hazai ellátásban mintegy 70%-ban biztosították.

A táplálkozás-élettani követelmények lassanként tudatosultak. Az ismeretterjesztésen túlnőtt egy, a katonai élelmezés korszerűsítésével foglalkozó segédlet, amely a táplálkozástudomány eredményeinek alkalmazását ajánlja a csapatélelmezésben, különösen az étlaptervezésben (4). A műnek az energiaigény meghatározásával, az egyes tápanyagok megoszlásával kapcsolatos része sok tekintetben ma is helytálló.

1945-1949 között

Alig fél évtized alatt két, egymástól jól elhatárolható időszakra különül a hazai katonaelelmezés. Az első évek a szerveződő, építő és éhező Honvédségről tanúskodnak. A háborúban tönkrement, kifosztott ország hadseregét sem volt képes ellátni.

Az évtized végére kirajzolódott egy modernizálódni képes élelmezési szolgálat határozott körvonala. Az elért eredményekről, a katonai vezetés közeli terveiről nehéz elfogultság nélkül írni. *A háború után alig három évvel a katonaelelmezésben elérték az utolsó békeévek ellátottságának szintjét (5)*. A hazai táplálkozási szokásoknak megfelelő étrend - a szűkös anyagi lehetőségek ellenére - a megvalósulás útján volt. Ez a tény önmagában is sokatmondó, mert a katonaelelmezés minden eddigi étrendje idegen volt a magyar, de a Kárpát-medence népeinek étkezési szokásától.

A hadtudományi kutatások során feltárult a felső szintű élelmezési és katonaelelmezési vezetésnek a táplálkozás-élettani alapokon nyugvó katonaelelmezésre irányuló határozott szándéka. A megvalósulás *két lényeges feltétele* már adva volt: /1/ az élelmezés fontosnak tartott dimenzióinak alapadata, tehát az ismeret /2/ a rendszer életrekeltéséhez szükséges, elméletben és gyakorlatban felkészült szellemi alkotóbázis, az alkotni tudó ember.

A feladat újszerűségéből eredően nem láthatták a megoldásra váró feladat valódi súlyát. Ismeretlen volt a matematizálás útja, az érintett tudományágazatok eredményeinek a rendszer céljához igazodó struktúrá-lása stb. Ezek megoldása azonban - mai szemmel nézve - csak idő kérdése volt.

Az erőltetett ütemű hadseregépítés, az idegenből átvett ideológia az 1950-es évek elején a hazai katonaélelmezés szerves fejlődésének végét vetett.

Az 1950-es évek

A tények: bizonyítást nyert, hogy a háborús időszakban általánosan használt anyagnorma jól alkalmazható békében is, az élelmiszer-gazdaság alacsony fejlettségi - szerény élelmiszer-választékkal, hiánygazdaságként is jellemezhető - szintjén. Az anyagnorma élelmiszer-összetételénél fogva a megalkotásakor meghatározott tápanyag-ellátottságot folyamatosan biztosítja a kötött anyagfelhasználásból eredően. Alkalmazása egyszerű. *Az étlap összeállítása az anyagnormát alkotó élelmiszereknek a tervezési időszakban történő maradéktalan felosztására korlátozódik (6).*

A katonaélelmezésben az energiaellátottság tartósan 4000 kcal körül, a nehéz munka-kategória szintjén állandósult. A teljes értékű fehérje ellátottság a kívánatosnak 40%-a volt. *A napi három főétkezés mindegyike főtt ételből állott.* A szokatlan reggelikkel az étkező állomány nem tudott megbarátkozni.

Az 1950-es évek elejére gyökeresen megváltozott a katonaélelmezés gazdasági környezete. A háború után újjászerveződő piacgazdaságot az utasításos gazdaság váltotta fel. A norma szerinti tartós élelmiszereket az ellátó élelmezési raktárak *térítés nélkül* biztosították. A friss élelmiszereket, az idénycikkeket állami vállalatok szolgáltatták ki havonkénti kiutalás szerint, térítés ellenében. **A szakágazati gazdálkodás, a költség-tényező a csapatoknál értelmét veszítette.**

Az élelmezési szolgálat valamennyi korábbi szabályzata érvénytelené vált. A Szovjet Hadsereg már régebben hatályon kívül helyezett élelmezési szakutasítása elemi adaptáció nélkül, hevenyészett fordításban a néphadsereg egészére vonatkozóan kiadásra került (7) és csapatpróbák nélkül hatályba lépett. A túlszabályozásokra, illetve a joghézagok megszüntetésére rövidesen intézkedni kellett (8).

Összegezve: a rövid idő alatt létszámában három- négyszeresére növekedett hadsereg élelmezése egy stabil ellátó szolgálatnak is rendkívüli feladat lett volna. Ha figyelembe vesszük, hogy mindezt egy alig felkészí-

tett, zömében új élelmező tiszti, tiszthelyettesi állomány egy idegen környezetből átvett, gyakorlatban ismeretlen ellátási rendszerrel, a teljes átszervezés alatt álló és bizonytalan árukibocsátó képességű élelmiszer-gazdaságra építve oldotta meg, úgy e teljesítményt rendkívülinek kell minősíteni.

A rendszer szerves fejlődésére csak radikális reformok után lehetett esély. Részmegoldásokra tervek készültek, reformokra azonban ekkor nem került sor.

1956 után

Az 1956-os forradalomban a honvédséggel kapcsolatos fő követelések egyike a nemzeti jelleg visszaadása volt. A magyar katonaelelmezés - történelmében először - most már tartósan a néptáplálkozás közelségébe került (9). *1957. július 1-én hatályba léptek az új, részbeni pénznormák (10)*. Az élettani követelményeket az alapvető élelmiszerek még kötelező kiszabata biztosította, más élelmiszerekre pénzt kapott az élelmezési szolgálat.

Az ellátás minőségének javulása az étrendi változatosságban érzékelhetővé vált. A teljes értékű fehérjének az aránya megnövekedett. Az optimális mennyiség 80%-a biztosítva volt.

Öt év múlva a béke élelmezési ellátásban teljes körűvé vált a pénzgazdálkodás. A költségtényező mellett csak a biztosítandó energiaszintre és a napi kötelező nyershús- kiszabatra rendelkezett. Minden más élelmiszere irányuló korlátozást feloldott (11), (12).

A reform időszaka

Az 1968-as gazdaság-irányítási reform igen erős hatással volt a hazai katonaelelmezésre. A '60-as évek közepén a szakágazati vezetés a rendszerfejlesztést illetően lépéskényszerbe került. A reális elgondolások megvalósításához a reform olyan lendületet adott, hogy a '70-es évek közepére - a lefékeződés körüli időre - az új rendszer tartósan, reményeink szerint is visszafordíthatatlanul működőképessé vált.

Helyes lépés volt, hogy a pénzgazdálkodás útját választó élelmezési szolgálat véglegesen szakított az anyagnormával és nem akart visszatérni más régebbi formához sem. Áttéréskor csak ez az elhatározás volt biztos. Abban, hogy ez az áttérés milyen végleges arculatot ad a szolgálatnak és mikorra válik teljessé, rendkívül sokféle vélemény ütközött.

Az új rendszer szervezésére, építésére mintegy tíz évre volt szükség (13). A rendszer további fejlesztésekre nyitott maradt.

A reform után

Az élelmezési ellátás felépült új rendszere életképesnek bizonyult. A további fejlesztéshez szükséges lépések azonban lelassultak. A szakágazat helyét kereste a hadsereg nagy rendszereiben, amelyek építésére számos koncepció látott napvilágot, gyakran egymásról sem véve tudomást. A '70-es évek második felében a szolgálatfőnökség elöljárója - a társmínisztériumokkal együtt - az élelmiszer-fogyasztási struktúra egyes, kevésbé lényeges elemeinek (rizs, burgonya) csökkentésével vagy növelésével foglalkozott. E pótcselekvés anakronisztikus volt. Egyrészt azért, mert a jól szabályozott, pénznormán alapuló rendszerünk kötetlen élelmiszer-felhasználást tesz lehetővé. másrészt, mert a több éven át folyó intézkedés-sorozat a lakossági fogyasztást nem érintette.

A magyar katonaélelmezés napjainkban

A Magyar Honvédség élelmezési ellátási rendjét a rendszerváltás néhány éve alatt számos hatás érte, amelyek következményeként *szinte valamennyi területe módosításra, korszerűsítésre szorul.*

A legfontosabbak közül is történelminek minősül a honvédelem doktrinális elveiben történt lényegi változás, mely szerint a fegyveres erők alkalmazásának meg kell felelni a hazai területen hagyományos eszközökkel megvívandó aktív védelmi haditevékenységek követelményeinek.

Alapvetően fontos, hogy az élelmezési rendszer működtetésének anyagi feltételeit meghatározó *gazdasági környezet megváltozott.* A központi gazdálkodás rendjének megszűnésével párhuzamosan a piacgazdaság térnyerése a jellemző, amely az áruforgalmazás módjában, az élelmi-

szer- szállítók körében és az élelmiszer-választékban jól érzékelhető változásokat hozott.

A változások vonzataként *korszerűségüket veszítették a személyi állomány élelmezési pénznormái*. Módosultak a pénzügyi, számviteli szabályok. A központi gazdálkodást feltételező és azt jól kiszolgáló szakágazati belső árrendszer túlhaladottá vált.

Az elmúlt évtizedben számottevő mértékben kiszélesedett a katonaelelmezésben, a szakági logisztika fontos területén alkalmazható ismeretanyag és a mindennapok munkájában nélkülözhetetlen gyakorlat, a jártasság. *Öröndetes tény, hogy a hagyományos négy tudományterülettel - nevezetesen a táplálkozás-, az élelmezés-, az élelmiszer- és a közgazdaságtudománnyal - együtt a szakági logisztikát szolgálja a számítástudomány is.*

Végül - és ez még nem történelem - a magyar katonaelelmezés korszerűsítése egy működő, a gyakorlat próbáját 25 év óta kiálló rendszert vehet alapul, tehát szükségtelen mindenben újból a "nulláról indulni". Nagy a valószínűsége, hogy egy modernizált élelmezési szolgálat kiállja a fejlett logisztikával rendelkező hadseregek szakágazataival történő összehasonlítást.

FORRÁSMŰVEK:

- (1) Utasítás a hadsereg élelmezésére nézve. G-34.
Élelmezés háború idején - II. füzet.
Az élelmezési szolgálat a csapatoknál és intézeteknél.
HM Budapest, 1892.
- (2) Ideiglenes Utasítás a M.Kir. Honvédség élelmezésére békében. - G.7. Pallas Rt. Nyomdája, Budapest, 1896.
- (3) ROWDY, J.P.: The Science of the Soldier's Food.
The Army Quarterly and Defence Journal.
Vol. 11), No. 3. - July 1980.

- (4) ROSZTOCZY E. - THÁN F.: Korszerű katonai élelmezés
Honvédorvosok Tudományos Egyesülete,
Budapest, 1940.
- (5) Békeélelmezési illetmény megállapítása.
HM 536.642/élm.-1948. sz. rendelet.
- (6) Élelmezési normák
HM. Budapest, 1952.
- (7) Utasítás a Magyar Néphadsereg élelem és
lótápellátó szolgálatára, 1116.
HM. Budapest, 1953.
- (8) Intézkedések az élelmezési szolgálat vezetésére
500/MNHF. HM. Budapest, 1955.
- (9) A hadtápszolgálat egyes kérdéseinek szabályozása
HDS HTPF 7. sz. Utasítása,
Budapest, 1956.
- (10) Új élelmezési norma és új anyagnyilvántartások bevezetése.
26. HM. Ut. - 1957.
- (11) Pénznormán alapuló élelmezési gazdálkodási rendszer
ideiglenes bevezetése.
46. MNHF Ut. - 1961.
- (12) Élelmezési Szolgálati Utasítás. Élm.11.
HM. Budapest, 1963.
- (13) Csapathadtáp Szabályzat az állandó harckészültség
időszakára - VI. rész. Élelmezési szolgálat.
Honvédelmi Minisztérium kiadása - 1977.

TARTALOMJEGYZÉK

LOGISZTIKA – KATONAI LOGISZTIKA

<i>Kóthay János</i>	A logisztikai összetett műveletei	3
<i>Németh Ernő</i>	Anyagszállítás és logisztika	20

ANYAGI – TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

<i>Hollósi Nándor, Zsiborás János, Baranyi Ferenc</i>	A Magyar Honvédség anyagi-technikai biztosítási rendszere és működése kiemelten a nemzetgazdasági erőforrások igénybevételével	33
<i>Dobó Péter, Szenes Zoltán</i>	A tudományos munka szerepe és feladatai az anyagi-technikai biztosításban	49
<i>Dobó Ferenc</i>	A közlekedési szolgálat szerepének rendszer-szemléletű vizsgálata	70
<i>Bősze Tamás</i>	Gondolatok a tüzérség lőszerellátásáról	79

ANYAGI – TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ

<i>Turák János</i>	Az anyagi-technikai integráció főbb célkitűzései és az integrációs folyamat történeti áttekintése	89
<i>Dévald László</i>	Az anyagi-technikai integráció kihatásai a csapatgazdálkodás vezetésére	98
<i>Fábos Gyula</i>	Az értékelő-elemző alosztály helye és szerepe az anyagi-technikai integrációban	102
<i>Hadászi László</i>	Az anyagi-technikai integráció helyzete és feladatai a csapatoknál	107

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS – VEZETÉS

Báthy Sándor, Haditechnikai, hadtáp, gazdálkodási
Gazda Pál, törzstiszti képzés 1992-93. tanévi
Turcsányi Károly tapasztalatai 113

Bajzák János A század szolgálatvezető avagy hol
készül (fel) a „század anyja” ? 126

Vasvári Tibor A haderőnemek közötti hadtáp - együtt-
működés kérdései 134

ANYAGI –TECHNIKAI FEJLESZTÉS

Geller István A Magyar Honvédség haditechnika
korszerűsítése 145

MH HCSF-ség Az MH hadtáp anyagi-technikai korsze-
szerzői közössége rűsítésének koncepciója 152

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

Fenyvesi Károly Az MH ATFCSE-ség tervezési osztály
helye, szerepe a főcsoportfőnökség
tevékenységében 171

Egri Károly A MH Központi Repülőgépjavító Üzem
tevékenységéről 177

Nagy Lajos Az MH Páncélos és Gépjárműtechnikai
Ellátó Központ 185

Jávor József Az MH Műszaki-technikai Ellátó
Központról 194

Hegedűs Sándor MH Elektronikai Anyagi-technikai Ellátó
Központ 202

AKTUÁLIS

<i>Tóth László</i>	A termékazonosítás aktuális kérdései, javaslat az MH termékazonosítás új rendszerének koncepciójára	208
--------------------	---	-----

MUNKAVÉDELEM

<i>MH ATFCSF-ség Munkavédelmi Osztály</i>	Komplex biztonságtechnikai (munkavédelmi) rendszer	246
---	---	-----

HADTÖRTÉNET

<i>Gion Béla</i>	A hazai katonaélelmezés egy évszázada	258
------------------	---------------------------------------	-----

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel ú. 41.

BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)

Telefon: HM: 56-88, 66-14

Szedés: MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ

Kiadja: MH Hadtáp Szolgáltató Központ